

Ligor Thano

NAMISA DI MUNTË AUMBRIGREI

- roman -

**dedicat trê Greva
dedikuar për Grabovën**

Tirana, 2019

Autor: Ligor THANO
Titulu: Namisa di munç aumbrigrei - Greva
Ghenuru: roman

Redactor: Jani Gusho

Sponsorizuar nga Enkeleid ÇOLLAKU,
kryetari shoqatës: “Aromâñl’i dit Albania”

ISBN:
Copyright : Autoru
Art grafik: Jani Gusho

Botuesi: GEER
Tirana, 2019

Ligor THANO, poet și scriitor pi armâna, esi dininti a cititorloru armân cu romanu nou „NAMISA DI MUNȚ AUMBRIGREI”.

Moto: străbănarea a fumel'iloru armâni di Greva, tu chiroulu di Dauala Polimă Mondială. Di ună parti zorili, ți didea polima și di alantă parti zorili, cu iarili aspăroasi pi aisti mărdzili muntuoasi, cu vinturi, cu furtuni, cu ploai și neauă. Tu aistu chirou bănători s-bată și azvingă. Bana treați și pit vrearili, numți, manifestări a tradițiiloru, zaconili religiozi, nchirdisiti di la pap- stărpap.

L'i urăm al Ligor ti aistă operă nauă, dupa volumu cu poezii „Boați ți strigă” pi armâna și arbineaș.

PĂRĂSTĂSERA CU AUTORLU

Hiu amintat la 16 di Agustu 1944 la Greava di nsus (Grabova), ma cânăscuta hoarea arămână ali Arbinîşii.

Tu anu 1970 am bitisit facultatea di limbă şi literară la Tirana, am lucreat dzaţi añ ofiţeru militar. Mi mutară di aclo, ca om nibindisit şi cu ideii liberali. Am lucrat dascal pi sculii cânăscuti tu reghionulu şi cāsăbăulu Ńocas, ma nclo tu capitata Tirana.

Cu intrarea ali democraţii, la anu 1991, s-organiză şutata “Arămânil’i dit Albania”. Tu aistu chirou mi cunuscui cu cărtş di autorl’i clasiţ pi armâna. Pi aisti cărtş şi cu conlucrarea ti limba armână, ma ahoria cu revista „Fraţia”, agiumşu su nveţu limba cu citeari shi scriari, dupu dixonari cum al Papahagi aşi şi al Tiberius Cunia.

Limba u shtieam di cu Ńicurami, ama nu ştieam yramili şi multu sboari ta s-espiriam Ńi aveam tu sflitlu printre poemi şi prozi până la romau.

Prota carti esti “Boaţă Ńi strigă”, unu volum cu 171 di poemi pi armâna şi arbineasă, dedicat ti horea a ma vrută Greva di nsus (Grabova e sipërme) localitatea Gramsh.

Tora ma esu dininti a cititoriloru armân cu romanu “Namisa di Munţ Aumbrigrei” Ńi äl’i dedicadz diadunhoraţii a mei grevânoţ.

Tu proces am alti volumi cu poezii şi prozi. Dumnidză s-mi agiută ta s-li scot tu luñină.

Autoru

1.

Pisti Valamare scoasi capu soaru luñinosu. Razurili a lui s-vărsară hima tru Curdihoară și s-păscăniră Ȃnhau. Dapoia diunoară asărară pisti Comianulu și s-dăspărțară dindi tru Ascăpitată. Nihiam căt nihiam ma s-tuchiea neaua di pi chipturi, ludz, plăiuri, pădz, aripi dăsvăscuti și iuțido iu area timsă ea. Di cum s-videa ațeali ira semñi ți nă spunea că ma intra mușata privarea. După dau-trei dzăli albăosea a neaul'ei s-strapăsi pit fătăli dit dzeañ, ți nu s-bitea dit arazăli a sorului. Apa limpidă a neaul'ei, ți vumea fără dănăsiri, s-tucea și s-vârșă tru trăpuri și cama hiama s-aduna stogu, umflatănda mplini treili văli, ți u mpărța pi trei măhăli ațea hoară mușată, namisa di munț.

Anarga-anarga ma s-adra natura ntreagă. Țerulu lu-lo limpida a lui vruțuoasă. Luciñăli dădea ngăldzămi pi tutu locu. Ngăldzăra a lui, ți s-arăspăndea di-tu pārminara a avriiloru caldzi, ți li striga yil'ali s-fățea azări ta s-diștăptea di lungu somnu. Așit area disfaptă calea s-bubuchisea și s-dișcl'idea filidzil'i nali a iarbil'ei, a liliciloru agri și a tutilui alanti sămnari di a măñiloru alu ațlor bănători ahănt lucrtori. Nu triculu multu chirou și s-umplură meajdili, agril'i, livădz mplini cu soi di soi di lilici cu aromi noastimi, cu un zbor iuțido s-fățea bană. Di pi tuti părțili videarea mușeatoasă a primvaril'ei ț- lu ngăldzea inimă, suflitulu. Gianulu nu ț-s-făntea cu mușteățili, vrearili și cu ñil'ioasili aromi, ți li sălghea lilicili.

Namisa dit munț, amvărtită di dzeñ și di necălcăti păduri di chiñ, fadz, area ngărvăsită Greva, hoară di nai cama avdzătă di-tu ginta armănească tu Arbinușii. Tuț bănătorli a l'ei, cum ațel' ți avea armasă la hoară ti scuteari iarnea și ațel' ți area dusă hima

tu arniu, ti yirnarea a turimilii di oi, ma ş-ti hil'ii, ți avea inșit partizăñ ti libertatea a patril'ei a noastă Arbiniși, u știea ghini că aistu chirou va s-dățea ti năș lucru și bană. Neaua area tuchit și dzuuă di dzuuă s-tridzea pit părțili aumbăroasi a munțloru analț, di iu acăța priimnara fără dănăseari treili vâli, ți l'i u mpărța pri trei ațea hoară, di cama vlecl'ia și di cama cânăscuta di-tu grai'iu armănescu.

Dupu spunearâli a aușățiloru, a studiloru, a legedilor și a seamn'iloru vlecl'i, ți ar arămasă iuțido până adză, spună că bana a aștil'ei hoari ahurheaști năinti di dauă nil'ia di aňi. Veacl'iața a l'ei u spună ma ghini muriștăli arispânditi pi tutili părț a vâliurloru și punțloru, ți s-țănă și ază mproasti. Ma s-fățem un nghisiri ti aștirarea a lor, fără di altă vă s-ni bândisem că tu ea s-fățea bană ca di a cāsăbâl'i dit chirou. Dit ahândaua ahiurhierea a l'ei păn ază ar arucutită multu chirou, cu seculi. Ea savdi căt di la ună parti pri alanta parti a vâl'iurilor, până agiumsi la maril'ia și luiñiștiril'ia a l'ei, tu seculi șasispărdzaț-șaptispărdzaț. Di atumțea căt ori s-ardea Muscopla, ahânt ori s-umplea cu bânători arămăñ Greva. Aștia esti yii napoia tradita di soi di soi di zănăț: ca muratori, marangozi, lucrări a heru, rraftl'i, până la sumardzadziloru. Suntu cânăscuț tu ntregă ñedzu ali Arbinișii, zugrafăñil'i grăviñioț, frașil'i Patru (Cetiri).

Aișț bânători suntu cânăscuț ti crișterea a oiloru, ti lucrara a lănl'ei, ti adreara a șaiățurloru tru război și spălara și bătăneara a loru tru dârstiluri. Bana a loru, tricută pi ghineăț și arăr'l'i, pit buneț și pit dhuni, ar stărbănat, stărbănedz și vă s-stărbăneadz, di aua ș năinti. Ș-cățe multu di mähăladz a l'ei ază nu suntă, ama suntu goiali di oamñi ũi s-vedă muriști șumbiti, arăspănăditi pitu mărđzili, sunti căl'iuri, ți leagă cu una-alanta, punț adărati cu albăli cheatri.

Tuș tru intrarea a primăvaril'ei, anu 1944, oamñl'i ațl'ei hoari fură inșată cu mari zori dit iarna. Ma ațea ți u fițea a loru cama

greu, fu aspărața di Doil'ia Polimă Mondială, și ¹ nu ma l'i vănea bitiserea. Dada Mariț, cum ăl'i striga tiniral'i, ică țal Ndina, cum ăl'i grea ma mărl'i, și Mariță cum ăli gra taifa, cât vâroară cu shicai ș-Ndina, bărbat-su a l'ei. Năsa să diștiptă crund, cât s-apresi data a luñinl'ei di dzuua. Stătu ună mușcătură di oară sum ștăruț, munduinda tră tricuta a banil'ei, tră vruți'i a l'ei aco hima tu arniu, ti soi di soi dzădățearili dăsfapti 'n hoară, cum di ghineați așit ș-ti arăril'i, și avea undzită a bānitoriloru tu ațeu chirou multu slabătiosu.

Ea di când area amintat, șasidzăț di aņi ma ninti, tu ună dzuuă di bitisirea amarțlui, di când avea cădzut pri minti tru bana a l'ei fu lăgat, și s-leagă napoia cu aistū locu a loru, un loc cu iarna aspăroasă și arățaoasă, și cu ghineațili, mușteațili tu alanti anotimpuri. Ca yii ăl'i vinea tu minti dzua când s-susi și când s-mărtă cu Ndina, diadunu cu elu s-avdapsăr cu doi ficiori și trei feati, și li avură cărscut cu maru doru. Ndina, un bărbat dialihea, pisti șasidzăță e tinți di aņi, durutosu, tăñisitu, lucurtoru și multu giōni, cam tuț armăñil'i di hora a loru. Hilă -su ma maru, Tasi, esti nsurat și di elu esti avdaptu cu doi nipoț mușeaț ca anghi. Elu s-l'ia ma multu cu lucrili a Consilului Antifașistă Nacionallibertati. Ma ñiculu, Tuna, esti un ficior tinăr, nisurat, și esti faptă brațu alu tată-su ti tuti lucrili a lui. Ma ș-di treili feati singur una esti mărtat Moscopula, tu soi cānăscută armănească. Dapoia Mariți adusi mintea ti la lucrăli, și avea munduit s-li bitisea diadun cu oaml'i a l'ei di acasă. Aisti lucruli nu ire puțāni.

Cu aisti ntru minti ea, nu aștăptă multu: si sculă nproastă, și u gri a tuțlor: „Sculațvi că ma s-fați amnat, că ază aveam multu lucrili!” și s-dusi ta s-mulgă vățili tru țalar. Inșiră tuț: nveasta, featili, nipoțil'i. Loară cafișunu di el'i hălățil'i și lipsea, s-nchisiră s-neag pit adzăr'i. iu avea urdinat dada Marița. Cand bitisi tuti urdinili a l'ei, mintea s-dusi la bărbatā-su și la alanț, și nu area șuțăț di hima cu cupil'i di oi. Fudzea tu arniu, cā iarna, auoa tu

1 și = qē (tē cilit)

hoară nu putea s- li hărnea oili. Și dada Mariță ma achicăsea că avea vintă chiroulu ta el'i s-șuț napoi. "Mărațl'i di năș, - dățea pri mintea a l'ei,- caiști cât au astrraptă, scunchil'i a mei, tut aistu chirou dăparti dit căsili a loru!..."Aistă area dada Mariță, țal Ndina cum l'i striga tuț bănătoril'i a ațlei hoari armănească, ți s-ancl'ima Greavă.

Caițido di năș, ma s-fățea azări dămneață că dzua alantă aștăpta di multu chirou, când pisti Șoșea s-videa cupil'i albăoasi di oi, sunărili a clopturil'i și picurarl'i, ți vinea hărșiț după năsi. Năinti, ca tutuna s-vărseară pit crăil'i a hoaril'ei cilimeñil'i, dapoia tinirl'i și cama nelo ma marl'i: nveastili nali, mul'earli, moașili și aușl'i. Cai di cai cărțănea s- inșa dinănti a vruțloru și alu cupiloru a loru. Și dada Mariță, di cum area cu brațl'i zdupul'ati până tu coturi, cât luo hăbarea, băgă mpadi vasil'i și cărțani ti la el'i măstăcanda cu alantil'i. Căt agiumsăr aco, Ânhau, iu avea chi-undrit cupia di oil'i a loru, diunoară s-loară diguși fără zboari, ma ș-cu lăcrămăñl'i tru ocl'i di harauă. Ea di prota s-apruchi al hil'ă-su, Tuna și, diunoară u-arichi tu braț și u bașă tru dauă făț cu vrearea nispusă di dadă.

- Oh!... gianilu a meu, cât mi hărăseascu că ñ-ești ahănt ghini! - plămtănda s-dusi cutroară și alantil'i. - Mi hărăseascu că tuți vi turnată di-tru arniu², ghini și cu săntati bună!

Li digușă cu aradha unu dup alantu. Cand u bitisi adunara cu ñițil'i l'i s-apruchiă a bărbată-su, Ndina, u mutri nihiam dit la frămți până la ciciorl'i, aduchi tru fuira a l'ei cât doru maru l'i area adunat tru ahăndaua a suflitlui ti elu, ma și a lui ti ea. Aistă s-achicăsea di partea a doil'u și, cățe di nigrită ma pi tățită. Nu aștiptă, di prota ea cu ahuăiseari, diguși elu și gri ca mul'eari gioană:

- Ghini ñi ești, alăi gione bărbate! - niascumtu dorulu ți l'i area aduneat tru inima a l'ei.

- Ghini ta aflai, Mariță! - lu șuță elu.

---

² *Arniu = kullotë dimërore*

Dapoiã cu vinițil'i, dupã mãsa, s-adunarã și tuț alantã apropiatil'i di caasaa loru cu aradha. Cand s-adunarã și cand coasãrã dorulu, diadun: oamñ, mulãrili ngãrcati, loarã calea, și tãrtea pisti Treili Punt. Dapoiã s-dãspãrtãrã cafișunu pi-tu casili a loru. Dada Marițã, ș-cãte s-mundea ta ascundea hãrãsimã, și vidzu napoi vruțli, dupã șasi meși tricuti diparti di el'i cã cã ira ghini și sãntoș, nu putea cã nu putea su ascundea lail'iu dorulu, di și cãt nu ma cãrpa, ca vãrnã foali umflat. Ea avea munduit ti aistã dzuuã mușatã și ahãnt aștiptatã, și vinea anu di anu la nãș. Li avea lãsat diunãparti mãcarli și bearli tri aistã dzuuã yiurtusitã di la Dumnidzeu. Ma ea nu l'i avea agãrșit și altu lucrì ti ațea dzuuã. Avea faptã azãri și nviștearil'i, ștãruțil'i, ta si s-alãxeã vruțli a l'ei, ni vãniț dit hima di caiști cãt chirou. Nilãț și nispãlaț ma ș-goalã unã oarã. Giuca mãnil'i ta s-agiuta pi tuț nãș și nu ntribã tri acur-mari. Dupã și s-bãndãsirã tuti lucrili și ea li avea munduit ghini ta s-li fac di multu chirou ma ninti, li acl'imã tuț pi sufrã. Canda feați crucea dzãsi:

- Dumnidzale agiutini noi, hil'ii a Tãi cu pisti!...

- Mãcaț ș-hãrãsiț cã s-dusi și aistã iarnã ahãnt greu!...

Dupã ea feațãrã crucea tuț ș-grirã pi apusa zboarili a pãlãcãrsiril'ei ghiuvãsitã di nãșã.

- S-ñi bãnedz și s-ti hãrșeaști multu, ale Marițã, cã eaști mul'eari gioanã! - dzãsi bãrbatã-su Ndina și adpãndsi:

- Ti harau di aua ș ninti! - și u arucuti cadaia cu arichiã.

- Așit, așit a lãi bãrbate, cã nu ma ni lasã aistã urruta alumtã, ta s-ni hãrãsim așit cum u aveam faptã noi armãnil'i tru bana a noastã, bãrru dupu bãrru!

Cand mãcarã și s-hãrsirã multu și ghini, Ndina, diadun cu doil'i ficiori, Tasi și Tuna chiundrirã s-zbura tri hãl'ili a patril'ei, ma și ti lucrili și l'i aștipta acasa a lor.

- Alãi hil'i a mei, iarna u tricum cum u tricum, multu lucrì n-așteaptã: sãmãnarli, tutipta va avlighiari. Ti ațea lipsești s-li nghisimã și s-li munduim ghini: di cai s-ahiurhim prota, di cai

a doil'ia și cai poati s-lu bindiseaști eali cama ghini! - și căpsi aștiptânda că ți vi dzăcă el'i.

- Eu, vi s-facu cât s-potu ti sămănarili, ma oil'i nu li ngănu dot că am și lucril'i a Cășilui! - dzăsi Tasi multu munduit - și avdapsi. - Tu ună di aisti dau-trei stămăñ la noi poati s-yini vărñă formacion partizan, că cai și când di tamani, nu u știeam. Ti ațea lipseaști s-ni hazărisim ti aștăptari! - gri elu și tăți.

- Multu ghini, atumțea noi doil'i vă s-ni lom cu sămnearili, Tuna cu Șahinu la s- l'ia cu ol'i - dzăsi Ndina și sculanda avdapsi: - Sculațivi! S-feți amnat! S-durñim, că him acurmaț! - bitisi elu și s-dusi la udaiu a lui ta s-doarmă.

După năsu cafășunu di s-dusi pit udauli și pit la ștărutlu a lui.

Elu aștăptai mul'ear-sa, "scumpa Mariță" cum l'i striga când area singuroasu cu năsă, ți u avea hărăsit cu doi hil'i și trei feati. Avea nsurat singur ficiorulu ma maru, Tasi ș-feata ma mari, Fila. Di la doil'i area hărăsit cu nipoț și nipoati. Căt nu area sculat pri ciciorăl'i a lui s-actea ncorulu di hărsima di ațeali hăbări, când lu dzăsiră, că elu vă si s-fițea papu. Ațea dzua, ți area amintat hil'iu al Tasi, nipotulu dit sândzli a lui, tru casa a loru area șuțată dzuuă di sărbătoari mari, aștărat cu măncari, beari ș-giucari cu tuț vruțl'i, oasptil'i ncăl'maț tu ațea harau. Tuna area di vărñă yinghiț aň, cu yiapiă și săntatea di tamam a unui tiniru coptu, cum dzățea Marița, măsa a lui, "tamam ti nsurării". Elu di ñic, cand bitisi ținți clasă, nu l'i area mpărtăț a lui, cum pit lucril'i a dzălilor, ma și pit lucril'i a oiloru. Ti ațea, Ndina dițea ti năsu: "La s-hărțească ninga tinirațu, că ari chirou ta si s-leagă cu hălăil'i a mărtaril'ei!" Când u mutrea hil'ă-su ți area lucurtor și mintim ma bunu di alaňtil'i soț di vrășță cu elu, l'i-s-fățea inima ca vărñă munti analtu, că năsu ma u lo cali ambari ti yinitorulu a banălei.

Aisti trițea pi minti elu nivinită Mariță. Dada Mariță, după ți s-sigură că tuț area răhătiț, neasi și ea la ștărutulu a l'ei, iu di cama ninti area dusă Ndina. Marița, căt agiums, s-hipsi diunoară tru sinulu a lui bărbateascu ș-pi apusa l'i dzăsi:

- Căt mi ari lot doru, a lăi Ndina, scupulu a meu! - și s-feți ma strimsită cu năsu.

- Și mini, ale Mariță scumpă! - dzăsi elu și lu arăchi tuta tru mbrațil'i a lui di gioni bărbat.

Ațea seară tricu cu troară și țido dapoia s-dusi pi-tu cala a l'ei: cu lucril'i, cu undzearili buni și cu dhuñil'i, ți s-astridzea pri a mbara, ma căt vărănă oară și pri araua, ți nu ascăpa dot măratulu di om. Chisita a noaptil'ei, tru ațelu chirou tu intrarea di primuvar, s-tindea pisti loc cama amnat di-tu ațeali di iarna. Pit cāl'iuri, casili a horăl'ei, niăștipteaty avea cădzută ună tățimi ahāndoasă. Singur căt vărănă oară s-avdza alătrarea ham-hum a căñloru, ți ca tutuna stătea ocl'i și urecl'i-disfaps căt achicăsea vărănă agărimi, ți s-apruchea la călivăli a oiloru.

Ași s-hidzea tu somnu aistă hoară armănească, namisa di munț aumbrigrei, di la ascăpitata prota dzuă, ta- ahiurhia davla di la turnarea dit arniu. Casa al Ndina area ngărvăsit tăș la cap di hoară, ningă ună cali, ți vinea di pi munț, ningă ună funtână, cu apă arați, ți cură fără dănăseari. Tru ñedza noapti Marița s-diștăptă di un ciak-ciak la porta a loru. Ea u giucă bărbată-su și l'i gri pri apusa:

- Scoalti, scoalti, că ma bati poarta!

- Cai vă s-hibă tu aist clip, ahânt amnat!? - ntrăbă elu și s-sculă di tru ștăruț, văscut cu cătroara și troara inși. Di nidisfaptă porta elu strigă:

- Cai hiț voi!? Ți căftaț ahânt amnat!? - și aștăptă apandasia a lor.

- Oaspiț. Oamñ buñ. Nu ti aspari, că nu him di ațeal ți fac arali, ma dăsfău porta s-ni videm! - s-l'eara el'i.

Cand aduchi că area singur doi partizañ, cu steaua tru frămti, elu u dăsfeti porta:

- Ursiț, ursiț! Casa a mea esti tătuna dăsfaptă ti voi alumtători³ a libertatil'ei! - și l'i pārmină ti la cunachea di oaspi.

---

³ *Alumtători = lufțetarët*

Când întrepră nuntru dada Mariță u avea apreasă focu, că noptea la naș eara ninga arațoasă:

- Ghini vānitu, a lāi gioñ! Aveț foami!? Dățet, nu aveț arușini! - s-dusi tru acșani, s-adară vārnă țivea ti măcari.

- Ghini fițeș, dado! S-dițeam ndreptu him multu agiuñiaț, ni sântu til'iată cicioari'l'i di acurmari, că avem priiminat nicăpsita, sum nyiliciseara a luni'ei! - dzāsrā e'l'i și ahiurhiră s-măcă.

Tru ațelu clip vini la e'l'i Tasi și cama danăpoi Tuna, ți li ghinuir cu respect "Ghini vinitu!" Cand bitisiră măcara și s-reahatiră nihiamă Ndina l'i ntribă:

- Ți hăl'i vā adusi aua la noi? - și aștiptă apandasia a lor.

- Him corieri, vrem s-ciucutim cryetarulu a Cășil'ei, că avem ună carti di la comāncāta partizană. Aveam ordinu s- lu didem a lui tru măñ! - dzāsi un di năș, ți di cum s-răspundea, s-achicāsea că area protulu.

- Aveaț intreat aco iu s-lipseaști! Eu escu Cryetaru a Cășilil'ei! - deadi cunușteari Tasi.

- Māni va s-ni nchisim tahina, că ni așteptă comāndantlu! Ti ațea fāu apandasirea, pānā s-durñim nihamă!

Cāt băgară capulu pi căpătiñ, umplut cu lānă di oi, li acățā diunoară somnu. Ndina, dada Mariță și Tuna s-dusără ta s-doarmă ninga. Tasi apreasi candil'iu, ta s-sciriă răspusa. Cand u ghiuvāsi cartea și u scrisi apandasirea ma minduea:: "După trei-patru dzāli partizañil'i a unui batalionu di Prota brigadā yini tu hoara a noastă... Lipseaști s-lu adunu Cășilu, ta s-li sigurām ghini pri năș!..."

Pānā u bitisi carta și planulu di aștiptarea a partizañloru nu băgā somnu tru ocl'i. Di acurmarea a mintl'ei cum căscriă cartea feți planu și di nidurñerea, l'i aspuru veta ca vārnū mbitat. Ti ațea, elu inși nihiam nafoară, ta s-mutrea ninga cāt sahăț s-vrea ti aprirea și ta s- l'i s-hărăsească tu avru noastimi di primvara. Pisti frāmți s-pāscāni suflarea a vimtului moali. Arucă mutrita dininti, pi țeru, dapoia iuțido di avārlinga. Luñina di dzuua nauă cāt ma

inșea. “Aiati clipulu, li dișteptă corieril’i și si s- nchisea crund, că aco dindi, după munți ma l’i aștăpta!” mindui. S-dusi la năș ta s- li diștăpta. Când s-dusi la udaiu, mutri că el’i ma fițea unu somnu ca di amorț. Elu, ma s-nu va s-eara cu mison, nu vrea s-lu aspirdzea ațea nispusa arihati. Chiundri dininti a lor mutrinda și pri a lui dăsi: “Cai și di când nu ar durnità ași, tru condițili di casă!? Mărațil’i di năș!” și, ascutrada lu strigă cu anarga:

- Sculațivi, că s-apri! Lipseaști s-vi nchisiț! Căt cama troari ahânt ma ghini esti! Aco ma vú așteptă!...

Aștăpta ți el’i s-dăștipta dit ațeu somnu ahândoasu. El’i s-sculară cătroară-troară, loară trastili hărăzit di dada Mariță și carta al Tasi și, cada s-digușără cu un-alantu și salutândai “Ghini s-ni videam!” s- nchisiră. Tasi s-răspundi a salutaril’ei a loru “Ghini s-viniț!” După ți el’i s- nchisiră l’i pământă ninga ună mușcătură di oară, până silueț a loru chirură dindi dupu dzeñ.

Când s-dăștiptară tuț alantil’i di casa, nu li vidzură partizañ, niț Ndina, niț dada Mariță, niț vărñă alantu, ma niț și Tuna, ți l’i vini multu arău când nviță ti nchiserea loru și di ți elu nu putu s-li ciucutea. Elu avea avdzăt ti gioneticu a loru dit ațel’i, ți s-aduna cu partizañ, ma și pit activiteții a tinirloru antifașisti. A lui nu l’i area dată tiha s-aduna cu vărñunu di năș. Ti ațea l’i s-nviră a frată-su cățe nu u strigă, ta s-zbura di apropa cu năș. Elu, cu soțili zbura ti alumta a partizañlor cu ocupatori fașist și naziști și di tru ahândaua a imnil’ei și a suflitlui l’i inșea vrea ta și năsu s-mistica cu alumnători di libertata, ta s-lu azguñea căt cama troară ocupatorulu di la patria a loru.

Imnăfrămtu, ți nu putu s-zbura cu năși, Tuna, căt măcă dămneța, inși s-alag, nănti pit mähălău, dapoia s-dusi la duchiăñ,i ta adună cu soțl’i a lui, cu ți avea vărñă șasi meși ți nu li avea aduneat. Căt area turnat dit arniu cu oili, Tată - su l’i avea dzăsă s-fac căpsiri, că mări va s-li apra oili, căța picuraru Șahin vă s-lua vărñă stământă vacanță, ta hărăsea cu taifa a lui.

Când agiumsî la Padea di Blidu, iu s-aduna tutuna cu soțil’i

a lui di ilichii, ația află efi, și o aștiptară cu multu doru. Di năș nvăță tuti undzirili di hoară, fapți tru mancara a lui. Ma ațea și l-armasi tu minti, fu vreara a loru ti inșări partizañ, și și a lui fi ngărca di multu chirou tru ahăndea a suflitului: “Vreara ali inișiri partizan!” - lu grea pri a lui multu ori și pri tățita. Ti ațea aistă vreari, și elu lu ținea ascumtă, căt trițea chiroulu, ma multu s-adivdzea. Cu aisti tru minti elu s-acăchisi că avăea agiuntă la chireașil'i, iu s-aduna cu vruta a lui, pri ascumtea. Aistă aduneari caiști căt ori lu avea fănărusită aco dăparti tru arniu. Ti vrearea a loru nu știea nițiuunu dip tru hoară. Cand s-adună cu nășă și cand scoasi dorulu ti ea, s-turnă napoia ti la casa a lui.

Dzăl'i alanti elu s-dusi cu oili, avărlinga a hoaril'ei că pitu munțil'i nu area arăspănădit arățima. După a treil'ia dzuuă, avl'igandu oil'i, di pi Dzea al Deri, ma s-dipunea niscănț partizañ, aradhiț tru formațion, și a lui lu aspăru că poati s-area vărñă batalionu și, vidzunda s-hărasi multu că Comandantu vă s-oaspitițea fără di altă la casa a loru. Aistu vă s-area clipulu și lu avea aștiptat elu, ta s-realizască yisulu a lui.

Ași s-feați cu dialihea. Comandantu avea arăsit vrera a loru ti inșări partizañ. Tru ațeali dau dzăli elu nu s-lu mpărță a loru, partizañ, și avea ordinu di la ștabulu central ta s-lua vulnetari năi. Vini clipulu ta s- nchisea. Ali dadi Mariță și a alantloru lu vini aistă undziri di nieaștiptat. Ti ațea li feați azări nviștearili, și lo când nidzea tru arniu. Canda l'i diguși⁴ soțil'i, dapoia cu hil'iă-su, dit ocl'i li scăpară lăcărmañ caldz, și lu curara pisti făța a-łei. Ațel'i ira lăcărmañi di dadă durută. Ș-cățe tru aistu clip ea area dăspărat că ma s-mpărța cu hil'i-su și di-tu aișț gioñi scunchi, nu agărși s- l'i didea dimăndărli a łei di dadă:

- Dășcl'ideaț ocl'i ti țido hil'i!... Anvilgaț-vi!... Iasti alumtă!?
- dzăsi ea cu mutritea dăspăroasă

- Nu ti fă mirac, dodo! Vă s-lu țanem dimăndarea a-ta! - lu şuțără eil'i cu boățea a protulu a loru. Cand s-dăspărțără cu

---

4 *Diguși = përqafoi*

dada Mariță, năș giucară cama cătroară cicioarli, ta s-agiungă și s-adună cu soțl'i a batal'ionlui a loru di Proata Brigadă. Căt agiumsiră tru oborulu a sculil'ei, diunoară s-deadără comandzil'i s-aradhea.

Ași, cum u avea lăsat di cama ninti comandantu partizan, pi treia dzuuă s-adunără partizăñ a unei companiă di Prota Brigadă, și avea ursit ti oaspitițări tru hoară. Canda s-completiră cu nvășteari, armi ș-municioni dit bănători avuț, și li avea ancupurat tu frontulu a alumtil'ei italo-greacă, când s-frămsără ș-chirură alumtea grețl'i. S-deadi alearmea. Tuna, cu soțl'i a lui l'i avea faptă azări tuti completurli a loru: cum 'nvăștearili ași și municionili, armilili șa. Batalionu s-adună tru oboru a sculil'ei. Căt s-feați apelu dit comandamțl'i a lor, s- nchisiră tru misionulu nău.

- S- nchisiră hil'iu ali dadi! Cala ambară s- lu hibă scunchili a mei! Turnațvi cu amintari a libertatil'ei! - dzăsi ea pri apusea și nu l'i mută ocl'i dit năș, până formacioñ a lor chirură după Dz-eana di Ian Gogu.

Când fudziră partizañil'i di la hoara a loru, după doi-trei dzăli, s-chiudusiră țut bănitori arămăñi a l'ei, că cu năș, area misticat vărñă ținspărdzaț di ficiori și un di el'i area și Tuna, hil'i-su alu Ndina și ali Mariți.

2.

Dit ațea dzuuă și inșiră ficiorl'i partizañ, și că țea fu ună dzuuă multu durută, ma aiști munțitori arămăñi s-țănură nprostu ca gioñ și gioani. Lucrili grei, fițea dada Mariță acasă, dit inșirea a soarului la estu până ascriptata a lui la vestu. Ea, când s-dăscurma căt vărnoară după prândzu, fănărusea și s-aduțea aco dăparti, la hil'i-su, Tuna, ñiclu l'ei. Avea tricută trei stămăñ. La ună seară, sum puscutida di noaptea și hiptă tru añiorizmăli noastimi, și s-silghea soi si soi di lilici dăsfapti primaverască, și din țeru cădea fără dănăseari luciñ a steaurilor și a lunălei mplină psiti

di munț aumbrigrei, di casuri, di căliuri, di a clivuri și iuțido pisti locu. Aistă seară primaverască, umplută cu yisuri mușeaț, ti aprucharea a libertatîlei din patria, s-horea s-hipsi ntreagă tu ună dulți somnu. Ca tuț horiaț, ași și la casa ali Mariți li avea acțată somnulu ahăndosu. Ghini ma multu amnat, tăș la nędzаноapti, la poarta a loru s-avdzără dau-trei bătănăi cu ciocu, ună dupu alantu. Ndina s-dăștăptă și u giucă mul'ară-sa:

- Scoalti, ma bătăneascu tu poartă!- dzăsi elu și cătroară s-sculă și s- nvăscu, inși ta s-dăsfac poarta. După năsu inși și dada Mariță, ți u avdză ghini ună strigari cu boață apusă, ți ti ea area multu cânăscută:

- Ale dadă Mariță! Ale dadă Mariță!- și căpsi napoi. Dadea, canda s-sigură, că ațea boață area a hil'iă-su diunoară strigă.

- Alai Tuna, tini ești!? - și nu aștăptă, u dăsfeci ninti dit bărbată-su poartea, u arăchi diguși hil'iă-su și doi soț, ți area stog cu năsu.

- Căt mi hărăsiș, ță s-mi fac dadea ațăia?! Intreaț nutru ficiorli a dadilei !... - și li strigă alu Ndina, ți s-apruchea și elu la ficiorli ta s- l'ea digușă cu doru.

Cand s-discurmară, s-spălară și măcară ghini, li arăchi somunu dulți. Caiști căt chirou nu avea durñit ahănt răhati tru știruț și leaț, mărațli di nășă, cu ațeali armile tru mănăli a loru di tinăraț, ma multu gioñ. Iu nu li ațea noptea pit acxionuri tricuti caiști că ori di năș. Când căpsea după marșirili și bitisira a vărnu alumtari apreasă cu ehțuril'i di neaștipteaț. El'i durñea cu aradha căt vărna ună oară. S-dăștăptea diunoară căt luo comânda s-marșea di nău, ta s-ațea pusil'i, iu s-apărdea ca foc loculu, când el'i alumtea cu ehțuril'i, neamțil'i naziciñ agiuteaț dit traditoril'i frământuș. Dapoia ninga s-trădzea cu cumândzli a comănantu, s-dăspărțea pit băzi și s-adunea napoi la loculu, ți părățea dit comanda partizan.

Prota dzuuă Tuna, cu tut soțli a lui durñiră căt s-făntiră și nu giucară dit casă, până ma s-apruchea prăndzu. Dupuprăndzu a lui nu si șidzu nuntru. Canda luo s-dimindă a soțiloru a lui, ta

s-inșea cu năsu pit hoară. El'i nu vrură, vrură s-chiundrea nuntru, că napoi nu area fântiț cu somnu și cu discurmari. Ti ațea elu acățã s-alag singur pit locuri mușeatoasi a hoaril'ei scumpã. S-dusi la cãlivea di oi, ta s-li vead ninga unoarã nãinti și s-fugã napoi, aco iu lu aștãptea buneățea și ghineățea a patril'ei. Cãt s-apruchiã pi ngãnã ea, Balulu, ași s-ncl'ima cãnãli a loru, u cãnãscu ș-acățã s-ciuiascã di hãrțimi, și vini napoi omnulu a lui ma vrutu și fãrcatãnda dupã nãsu nu vrea s-l'i s-dispãrța. Ș-cã țea area pravdã, lu spunea duru, agiocãnda a codil'ei. Ti ațea cand lu duguri cu ațeal'i mãnãl'i a lui di lucurtoru și pimtãndai di unã parti pri elu, intrã tu cãlivã ș-li vãdzu tuti oil'i cu dor mari, ma și eali u cãnãscurã și acțearã s-giocã pit pal'ia aștãreat sum eali și cãlcati di cicioarli a loru.

Tuna cãt s-hipsi namisa oili, acãchisi tu nãrili și s-pãscãni avru harahteristici a oil'loru și aňiurizma di cupurãia, și s-dispãrțea fãrã dãnãsari. Ghini ma elu area nvițeatã cu aisti aňiurizmã, aco area cãrscutã di tu ñicurami și n-avea ti gaili ațea soi di ñiurizmã. Priminea namsea di oili și tãrțea cu mãnãli a lui cu dor, gritãnda ti cafi unã cãt unã pi numie, și elu ave-anc'l'imat inșu cafi oaiã.

- Alea crutã mușatã, cãt mi ari loat doru tã tini!? Anu di anu cã doi ñel'i feamni fiteș! - l'i dãțea a loru pri apusã.

Ași s-dusi pit la tutili pri aradha.

Cãnd s-asigurã cã nu armasi nivãdzutã ninga ma și goalã unã di oili, s-turnã acasã. Dapoiã inși di cãt ducheň di hoarã, iu s-adunea cu soț, cãnãscuț, ma și cu vãrnã altu bãntor, și l'i s-vrea a lui, aco poati s-lu afla fãrã di altã. Tuș iu șidea ti tutuna cu soțil'i o-lui, li aflã diadunu, și cum s-videa lu avea loatã hãbarea a ti vinirea a lui, ma lu aștiptea multu doru. Li ciucuti tuț, niagãrșit ma și goalã vãrnã și unu di nãș. Cã li adunã, el'i nu aștiptarã ma cu cãtroara cãftarã, și s- lu spunea singur ti banea partizãneascã, gioneățea a loru și soi di soi ntribari alti ti nãși.

Elu nu alãșã di s-li spunea a loru ti comandantu, ti comisaru, ma ș-ti alant partizaň gioň, soț cu nãsu. Dapoiã s-șuțã acasã. Ca-

lea s-dusi la oborulu a școlil'ei, iu avea nviteat elu. Căt undziri s-l'i fânărusiră a lui pit minti!.. Tuti s-liga cu nîcurama tricută tu aistă școală, ma și ti dhascal'i a l'ei, și li nvitea cu multu pasion și cu vreami părintească. Caiști căt ori nî lu tridzea urecl'i dhasculu a nvitearil'ei a rumanștil'ei, că l'i reciteam poezil'i cu ațentulu a loru, ama tu matematică aream tutuna protulu di clasa.

Nu li s-agărșea când ună oară o ținu tu clasă și după bitiserea a oriloru, că feați multu șămăti. Di cum area agiunu di nimăcarea, dasculu l'i citea ună carti și nu ma mutrea dicăt elu dăsfiați pingerea și arsări nafoară, cărtăni cătroară și s-ascumsi tu Chitrățel. Ghini ma mărata di dadă Mariță u știea că aco s-ascundea tituna, când fițea vărănă chideari, indzea u căfta și l'i aduțea ti măcari, ascumtea di bărbatā-su, și area ngărcat cu inati mari dit ngălsirea a dascului ti aralāli facti di năsu la sculii. Nu s-dusi acasă ntreagă ună dzuuă, până cădzu inatea a tatā-sui. Cu aisti tru minti, elu intră la oborulu a casil'ei. Soțil'i avea lăsat somnulu și ma aștipea năsu di când. Căt vidzură, el'i, aproapea pi unu zboru lu ntirbară:

- Tuna iu chiruș tut aistu chirou!?

- Piu nu fui!? Piu nu alăgai!? Di căt iu mi dusără cicioarāli a meali. și nu ari cheatră, cali, livadi, șopor, fleară și munti și nu lu cānoscu. Mi adunai cu soțil'i a mei, ma și cu apropiat'il'i a mei, ma și cu bănători alți cama mari di mini. Mi duș și la căliva di oili și cu eli mi adunai, că ma cărpeam nreagu di doru ti eali!
- dzăsi elu umplunda cheaptu cu avru primaverească. Nu păte s-li afla zboarili di cama limpidi, ta s- lu spunea ațealu dor ahânt ahādoasu și ahāntu vrutu, și s-dăspărțā fără dānăseari și cu cătroara pit la tuta fuira, coșențea și inimea a lui apreasă ca foc.

- Ai ndreaptu alāi frati, că easti horea a ta, iu ești amintat și cărscut! S-ști că nîcurițea trăcută pit nāsă nu s-alăxești cu țivea pi loc. Și noi ni ari lot multu dorulu ti hoarāli a noasti! - apānădăsiră el' și avdapsără.

- Ti mutream di la chioșculu a casil'ei a tea, că cum și pi iu

alăgai tini la horea a tea și a nau ñ- indzea mintea dăparti, la ațeali a noasti! - dzăsă el'i și tățiră diunoară. Di nigrită fânărusiră urmăli di bana ca yii, aco dăparti tru casili a loru.

Ningă seara, cand soțl'i a lui s-dusără s-durñea, elu tricu diniti uborului ali Leti și feați semnu cu arșureari, ți ea cunuștea ți năsă va dițea: “Strigari ti aduneari la loculu a loru”. Tuna s-dusi la loculu a loru sum Vlec'iu Chireașu și ma aștiptea aduneara cu năsă. Nu putea ți lu spunea dorulu ți l'i ngărca tu suflitul și inima a lui. Nu ntricu multu și ea agimsi și cu tut dorulu ți area aduneat ti elu, s-arsări a lui diunoară și lu amvili bașeatănda cu pasionulu di featățești. Armasără așit digușită ti ună mușcutură di oară. Elu lu lo zborulu protu:

- Eh, alea scumpa a mea, nu pitipseam că va s-ni aduneam ahânt cătroari, ma vru Dumnidzău ți ni adunăm ninga unoară! - l'i dzăsi elu aștiptănda răspusira l'ei.

- Nu potu s- lu spunu hăirilitica a mea, când avdzăi șurarea a ta și diunoară mi nchisiă ascumta s-yinu tu loculu a noastu! - l'i dzăsi ea trimburănda di hărițimi.

Dapoi stătură strimță și zburănda a unui-alantu aproapa di vără doi săhăț. Vreara a loru ascumtoasă area multu sântoasă că, area ca idhyea a unei vrearî mari di viața. Ti ațea ma durutoasea area mpărțăra a loru. Tuna ținea cu zori lăcrl'i, ali Leti s-amviliră fățali cu lăcărmañ. Aisti soi di dureari li ntrițea aișt la doi tinăr armăñ cădztu tru vrearî.

- Aidi, Leti, nchiseatāti acasă, că ma ti amăñ și poati cadzi ntru oc'lil'i a oamñiloru a tăi! - și lu amvili cu bașai. Și ea l'i s-răspundi a lui:

- Ti așteaptu! Amvileaghiti⁵, scumpulu a meu! - și s- nchisi ti acasa inimă-frămtă.

- Nu ti fă merachi, alea mușeată vrută a mea! - mutrinda ea până s-intra la poarta a casa a l'ei.

Când s-dusi a casă soțl'i avea măcat țina și ma durñea. Elu

măcă cu cătroară țina și dusi și s-durñea, că crundu di dzuua nauă va fudzea. Când elu ma intrea la casă pit poarta mari, a dadil'ei nu lu avea scăpat mănăra a lui ahânt amnat, lu ntribă:

- Cățea ti aminaș ahânt multu? Lipseaști s-aveai durñit că mâni va s-vi nchisiț crundu! - l'i dzăsiă a lui cu buneaț.

- La Ciacia cu soțil'i a mei, dado! - și s-dusi s-șiniriza cu cutroara. Anda șidzu tu sufră, a dadil'ei l'i lucrea fără dănăseari mintea:

- Nu ñi s- lu umpli mintea că ari fut cu soțil'i a lui, că țea l'i cănoascu și niți unu di năș nu s-amăn ahânt multu năfoară di casili a loru! - dițea nășă pri a l'ei și avdidzea. - Cai lu ști, poati s-aibă acțeată vărñă feată ti vreari!? Ghini fați, așit lipseaști ta când s-toară di-tu alumti s- lu susimu! Ațea dzuuă dada va s-facă hăirilică și va s-gioacă ncor, s-cântă fără dănăseari! - și tăți nutrităndalui a hil'iu-su până s-dusi la udaiu ti durñiri cu soțil'i a lui partizañ.

Vini clipulu ta s-fudzea napoia la formacionulu a loru gioñil'i a dadil'ei. Dada Mariță ma lu fițea azări tutili strañil'i ti hil'ă-su și ti soțil'i a lui partizañ. Căt s-avdzără cântarili a căcoțiloru, Tuna cu soțil'i a lui partizañ s-diștipteară și ma s-azărisea ti nchisiri. El'i inișiră tru ubor ngărcaț cu trașil'i și armili arucati nbreaț, și, câncât s-salutară cu tuț di acasiă, s- nchisiră ti aco iu li aștiptea misionulu a libertati a patril'ei. Priimina unu dupu alantu șuțitānda a capulu cāt vărnoară, câncât vrea s- lu dițea a ațlor oamñi di ațl'ei hoară, a munțiloru, că va s-turnea singur cu amintatea a libertil'ei.

Ali dada Mariță, l'i bătānea inima cu forță, di dorulu a mpărțearil'ei di nău cu hil'iu-su și cu soțl'i a lui. Chiundri cu nutrita di cāt siluutili a loru, până chirură dindi după dzeañ. Pitu minti l'i ntrițea fără dănăseari soi di soi di fănărusiri, undziti tru aistu clip a banil'ei a l'ei dit aișț trei-patru aņi a alumtil'ei, cățea nu ma l'i vinea sonulu. Ași di cum area hiptă tru ghixira a loru, acăchisi că avea agiumtă tru uboru. Atumțea aduchi că

u aștăptea lucrî a casil'ei, ți nu ira puțini. Ma cu tut aistă, ea nu ahiurhi căt agiumsi. S-păscăni pisti sudestinulu a poartil'ei, hiptă tru dorulu a l'ei fără pontiñli, tru dispărami ahăndoasă și fără di speranță ti yinatoru, plămsi di singura ună bucată di oară. Că căt chiundri ași, ea nu putea s-lu ghixea, căt fu chirou ți șidzu tru ațea armăseari dispăroasă. S-sculă diunoară mproastă. Aștaersi lăcărmañăli cu șamia a l'ei, ți u ținea tituna cu năsă. Giucă avril-inga a uborului parti di parti, ma munduirili a l'ei nu l'i căpsea. Pit mintea ntrițea soi di soi di undzeari, ți avea traptă tru banea a l'ei lungă, umputi cu ahănt vreari, ghineați, ma și cu ahănt arrăli, nispusi dureari di stărbănarea tru aisti mărdz agrioasi a armănaml'ei. Cai ști căt undzeari buni și uruti aspăroasi avea cădzut și undzit tru bani ali dadi armânească, cărscută namisa dit aiș munț analț aumbrigrei. Diunoară lu gri ali featili, ali nveasti și a alanturi a casiljei.

- Haidi, nu șideaț ma, nchisiț s-bitisiț cașuna a lucril'i!
- și nchisi s-lucreadz ea di prota. Dit ațealu clip ea li chirea munduirili slăbitosi, când lucra, ama când s-acăurma și lipsea ta s-fițea vărñă căpsiri, minduea ti vruțli și di tafia a l'ei. Ea l'i s-hărăsea nipoț di alu hil'-su ma mar, Tasi. Elu area ficiorulu ma mar a dadil'ei Mariță, al țal Ndina, cum l'i străga tuț, măr și ñiț tru hoară. El avea vărñă dzați aňi ți area nsurat. Ațea dzuuă acasa a loru ira faptă ună numtă mari armânească, nivădzut vărnoară tru hoara a loru. Dapoia, după doi aňi, di elu s-avea hărăsit că l'i amintear un ficioru și după doi aňi alț l'i area aminteat ninga un fiocioru altu. Di hil'-sa area hărăsită cu ună nipoată, ți ea u avea vidzut singur ună oară, când irea dusă la năsă ti urari.

Nu s-agărșești hărăsima, ți s-apreasi tru casa a loru când s-amintă protulu nipot. Aistă undziri tru casa a loru s-sărbitori canda s-area vărñă numtă, cu apropiati și oaspiț acl'imaț di năș. Tasi, hil'-su ma mari, altăsoi di frată-su area aștireat și cama coptu, cu unu zboru elu ira șuțăt ca un bărbat di tamani. Tasi nu avea agiumtă ta să ncoac, avea arămasă tiniracu ca tuț soțil'i,

pri ilichia a lui. Elu area multu mintimenu di tu nîcurami, că la sculii nu lu ntrița niți unu di soți'l'i tu clasa. Di astumsea elu citea cărț pri limba arbinișeaști ți li ancupura cât ori ți indzea tru căsăbă ti fițeari păzari. Ca cum tuț și el area hiptu ca activist dit partea a Alumtil'ei Antifașistă Nacional-liberati, aleptu și fățea parti tru cășill. Ti ațea nu avea multu chirou ți s-lo cu lucril'i a casil'ei a loru. Lucrili a casl'ei, și că țea area nihiam ca tricut, ama săntos și țanut, ca tutuna li fățea Ndina, stog cu featăli, ninga nimărtati și nori-sa. Tri amvligheari a oil'iloru, di multu chirou năinti, di nîcu, avea luat un picurar arbineasu, ți area cărscut tru casa a loru. Arbineasulu s- ncl'ima Șahin. Elu cărscut diadunu cu picurail'i grăviñiaț, avea nviteat armâneashta idhyiu cu năș. Cai u videa și u avdzea când s-zburea elu, nu pistipsea că poati s-nu area armănu.

Tasi ațeali dzăli, ți tru hoara a loru chiundri protulu batalionu di Proata Brigadă partizană, nu l'i inșea chiroulu s-aduna la casă, ta s- l'i agiuta a loru ti bitisiri lucril'i grei. Tru aisti dzăli elu s-lo cu furnizara a batalionului. Ti ațea singur ațea seară ți fratisu, Tuna, și cățe u știea, că va s- inchisa partizanu, tru aprita a dzualil'ei alantă, lu spusi a tată-su și alantăvi di acasă. Căt fudziră partizañil'i și, diadanu cu năș și mulți alantă ficiori gioñi di hoara a lor, Tasi acăță ta s-agiută tată-su ti lucril'i, ți nu area puțani tru aistă anotimpu, tăș namisa di primuveari. Dzuua alantă tată-su s-sculă crundu și acăță s-hazărira și s-li scutea boil'i di tru păhnii. Tasi adărea parmada și fara di misru, cățe ațea dzuuă va ahiurhiewa simăneara.

Lipsea s-lucra fără discurmari, că chiroulu area multu bunu ti simăneari. Căt s-apări, el'i s- nchisiră dit acasă și avea loat calea căt la Dzeana alu Deri. Căt li hipsără boil'i tru cularulu a parmadi'ei acțeară simănarea diunoară.

Mul'ear-sa alu Tasi aruca fara, năsu angălisea boil'i cu hostenu, âncăt tată-su s-dusi la strung ta s-agiuta picurail'i di muldzeari oil'i. Nu triculu multu chirou și pisti Valamare scoasi napoi capu-

lu a lui luñinosu soari ca tituna tru ațea anotimpă mușeatușă. Dit loculu lucrat di paramadă inșea un avru multu vrutu și călduroasu. Ațea area un semnu că misrulu va s-bubuchisescă cătroară și sântoasu. Tată-su, căt s-turnă di la strung, acățã s-ngărvăsească muril'i la meajda șumbită dit ploaili, ți didea tru intreaia a primuveril'ei. Lucra fără dănăsari și nu lu vidzu căt cătroară tricu chiroulu. Vini vahtea ta s-măc prândzulu. Dada Mariță lu avea hazărită măcara și lu vea pitricută, pri hil'ă-sa ma ñică Nia, ți area turnat di la sculia și di aumbr a unui gorțu agru, lu striga:

- Tate, Tasi, văniț, s-măcaț prândzulu! - strigă ea cu forță.

El'i l'i dizligară⁶ boil'i di tru zghedhă, nu singur cățea area acurmaț, ma și cățea area mutu agiuñi, și câncăt lu arucară căt vărnu brațu di iarbă uscată, s-aprucheară aco sum aumbr a gorțului, iu ma li aștiptea măcara, că și el'i area multu agiuñi. Candea măcară, chiudriră napoi s-dăscrma și ninga nihiamă tru ațea aumbră multu vrută. Di cum ira șidzuț pisti sazma, ți l' u avea adusă Nia, tată-su cu hil'ă-su, acțeară s-zbureascu. Protea gri Ndina:

- Cum u tricutu cu partzañi, li furnizit ghini!? Ți dițea tri alumtara alu fașistilor? Cum va s-fac cama nclo? - ntărbă elu multu munduitu.

- Suntu avdapti și alanti brigadi di partizñ, ți alumteascu iuțido pit regioñil'i a sudului a Arbinișil'ei și li au libereti multuli di localiăți. Ghini ma, după informațil'i a partizaniloru, ocupatoril'i, agiutaț di traditoril'i frămțișit, ma ahiurihiescu operaționulu di Cirișaru, ta si așteardză Fronlu Antifșist Nacional-Libertati! - spunea elu și adapsi napoi.

- Ma partizañil'i sunt pri ndreptulu a loru, ti ațea vi s-lu aminu țără di altă aistă Polimă, - gri elu și tățu.

- Ași, alăi gioñi, cavai cai va s- lu easă ncali a loru!? - dzăsi elu și di pi oc'il'i și fățil'i a lui l'i ntricu ună aroșimi mirginoasă

---

6 Dizligară = zgjidhën

dit hăirilica ți lu arichi trupulu și l'i s-hipsi tru tută fuira a lui...

- Cum s-veadi, alăi tate, și di cât aua la noi vi s-vearsă năș: protea lu țircuseascu și dapoia va s- lu mparțu ditu baziloru din pulitii, di iu lu yini agiuteara a loru, - spusi hil'ă-su multu mnduit.

- Ghini nî dzăță! Ehtëuril'i nu s- nveațu dot că ma u chearu alumtea. Ti ațea e'l'i sunt faptă ca porțl'i plugiț, ți fați cama agru di ți easti!... - apănădisi⁷ tată-su.

- Lipseaști s-ni fițeam azări tri cama arrăua! Oamnil'i si s-facă conșienț că alumtea nu esti bândisit. Cafti ninga s-ni cilistisim ti amintara a l'ei! - bitisi elu zburăra cu tat-su.

- Ti aduchescu multu ghini, alăi hil'iu, ma aistă ți vreț s- lu fițeț voi ti aștiptarea cu alumtă a ehtëuriloru, nu esti ahânt lișoari! L'iu am măcat până di cama nănti di voi, ti ațea nî li avdzăț vărână ndau zboari mintimeani di aistu aușaticu! Căftațil'iu agiutari a tuțiloru di bănătoril'i a hoariljei! Ași, unit va s- li fițem rezitență sântoasă a loru și s- lu amintăm aistă alumtă cu năș, di sigura! - apandaswi elu.

- Ghini, ghini, va s- lu băgăm oara ti dimăndirili ți ghini li ghixița! - l'i s-dzăsi elu a tată-su și, bitisinda a zburaril'ei ahânt seriozu namisa di tată cu hil'iu.

Din fudzearea a partizañlor di hoară, bănitoril'i s-preoucară ti sâmnari, că chiroulu ira ahânt bunu ti astu lucru, tu aisti dzăli. Tasi, diadun cu tată-su și mul'ear-sa, s- nchisea la agril'i di cu tahina, di când s-aprea luñina a dzuuăl'ei nau și s-turna napoia pi ascăpăitata a soarului. Nu singur năș ma și alant bănitori ma aghuñusea ti cărtirea (lucrarea) și sâmnari di dzuua, cât cama troară. Ghini ma, ș-cățea elu area acățat ahânt multu tru casa a lui, ninga u afla chirulu ta s-l'ea cu lucrili ti cășillu. Indzea casă di casă, ta s-li limurea ti situata, ți va să vinea cama ncuo. Tri ațea tuț: tiniral'i, mul'earli, bărbațl'i, aușat și aușat'l'ei, avea limurit multu ghini. Cafșunu ma s-fițea azări tri cama arăua.

---

⁷ Apănădisi = u përgjigj

3.

Ași s-bindăsea saerli cătroară, ma dămneațli năș stog, tată și hil'iu, s-sculea crundu și nidzea s-lucra la adziril'i a loru. Cafișunu di năș fițea lucril'i a lui și pit mințali a loru mățina pri anearga pătăpsirili, undzirili ti dzăl'ili, ți vă s- lu cădea a loru tru yinitoru, ți nu area multu diparti, ma poati și multu aproapi. Ca tuț alantă a horil'ei, tată-su Ndina și hil'ă-su Tasi, tru bitisira a daula stământă, u bitisiră cărtira și siminara a adzărioloru.

Tasi l'i dzăsi a tată-su:

- Tate, l'eali boil'i și duti la casă, că mini am ună aduneari la cășilu și va s-yinu cama amnat!

Mută zghedha a bol'ilor și avdapsi.

- Parmadha va s- lu alăsămu aua napoi, că dzua alantă va săminăm agrilu alantu pisti aistu di ază.

- Ghini, ma nu ti amăñ multu, că alumtă easti! Nun s-ști că ți poati s-ñi l-aduți săhata!? - l'i s-dimăndă elu și cărti boil'i cu hostenulu, ta s-li aduțea acasă și s- l'i ncll'idea tru păhnii.

După ți fudzi hil'-su, Ndina sculă capulu și mutri avriliga di năsu, ma și nsus di căt la țerulu, ți a lui l'i spăru că chiroulu va s-area ninga bunu, ti ațea lipsea ți bănitorl'i a l'ei s-li băga pri ambara lucril'i di anotimpu. Când ma s-aprucheaa acasă vidzu că soarlu ascumsi capulu și razăli, ți s-arispânădea di tru elu, cu aroșeamiriginoasă a ascăpitatil'ei. Chiundri nihiam, mutrinda a l'ei, ma ș-cățea nu lu arsea prota oară, l'i spăru canda lu vidzu di nău. Aistă mutrită mușeată di seara primuverească l'i intră tru ahănda a fuiril'ei a lui. Nu triculu multu și puscutita ma s-mbita luñinoasea di dzuua dit apurcheaa anarga puscutita di noaptea. Căt intră tu poarti lăitoasea area arucat pisti loc, ca vărănă sazmă ghigandă, ți nu puteai s-băgai ducheari până iu s-ncll'idea sinoruli a l'ei. Li deadi a boil'ilor ti măcari și l'i gri ali Mariți

- Cand s-bindăseascu măcarea, dălu s-bea apă și duțli tru păhni, ta s-dăscurmu și s-dormă, că mări lu așteaptă lucrul mari napoi! - urdină elu mul'eră-sa și nicăpăsită avdapsi.

- Ma negu până la ducheñi s-mi adunu cu Silea, Uanci și alantil'i soț a mei ti cuvendeari! - gri elu napoi și inși di-tu uborului a casil'ei.

Când agiumsî la ducheñil'i, soțl'i area duș cama nănti di elu și ma lu-știpea. Diunoară lu ngărvăsiră și lu ținură căvendulu apreasu așit cum știea el'i. Zburiră ti alumtea, ti nemsulu nazistu, țî ma s-azărireă ta s-l'ea un operacion stog cu traditorl'i frămtișit, țî va s-azvigă tuț a noștil'i hil'i partizañ. Li bitură cu unu-alantu tuti pătăpsirili, undzirli țî l'i aștăptea tru yinitorulu și l'i deadără căreari: "S-ni fățeam azări tri cama araua, s- lu agiutăm hil'i a noșt partizañ și s- l'i u apărăm fumel'ia și tutiptea a noastă s-nu cad tru mănil'i aștilor cătil'i agiuñi tri sândzi..." Dapoiă s-dăspărțără pi-tu căsuil a lor, iu cafișunu lipsea s-limpidea alant dit soia a lui.

Ndina s-dusi la casă, ma nu ntricu multu și agiumsî și hil'-su, Tasi. El ma lu aștipea la udaiulu di șideari, multu curios că, țî va s- l'i spunea hil'iă-su. Nu aștiptă multu, nchisi protu zborulu:

- Cuvendai cu tuț sotil'i a mei tri ațeali țî zburăm diadunu ază, - dzăsi elu pi anarga și căpsi loatānda ună poză di aștipteari tri ațeali țî vi s-dițea hil'i-su .

- Tate, nemsulu ari ahiurhit operaționulu. Ași cum aveam zburăt, stog cu traditorl'i frămtișit. Pit hoarili, țî sunt ma hima di noi, ma lu ardu casăli a aștilor țî sunt ligaț cu alumtea di libertati și cățea sunt căsi a partizañlor. Nihiam căt nihiam ma fac circarea a formaționiloru partizan pit munț. Cum s-veadi, după ținți-șasi dzăli va s-vearsă și tu hoarea a noastă, țî nu s-țāni minti di căt chirou nu ari călcat ciciorulu a ehturiloru, -spusi elu și căpsi multu munduitu.

- Cătroară ma ni aprochi aișt urruț ehturi, ma cu noi, gioñil'i arămăñ și frațil'i arbăneași stog, nu poati easi, că nu li aveam cădzut a loru vārnă oară piguși, himă pi ndreapteli a noasti!... - dzăsi elu niaspiratu niți niheamă di frică.

- Ași, alăi tate, dzăc ș-mini, nițiuoară nu him frămț di ehturil'i! Și aistă oară va s-amintăm!- lu ștăptă hil'-su și tăți.

- Fudz, s-doarñi tora, că ma s-feați multu amnat, că mări ni așteptu multu lucr, alăi hil'iu a meu! - lu urdină tată-su și lu agudi pi moali cu mânia tru pältări a lui sântoasi.

Dzua alantă, di niscoasă capulu soarlu pisti Valamari, tuț bănătoril'i area sculeaț crundu și cafișunu di năș ahiurhiră s-bindisească lucril'i, și avea urdinat proțil'i di casa a loru. Tuț area conșienț că cătroară nemț nazișț va s-vinea și va fățea masacări mari pi bănitoril'i a hoaril'ei a loru, și area multu ligati cu alumtea di libertate. Altăsoi ca dzăl'i alanti el'i lucra fără căpsiri, că nu s-știea că și aduțea sáhata...

Căt ntricură dau-trei dzáli s-dăsfeți ună dzăsdițeare că tru hoaril'i vicini area vărseat traditorl'i frămțișț, agiutăt și pimț dit nemț nazișț. Ninti Soiniculu, dapoia Stăvinărea și Cucurlu. Cum s-videa, dzua alantă va s-intrea tru horea a noastă. Tri ațea tuț s-adunară și lu ascumsuru găru și misru, ta s-nu cădea tru mări a ehțurilor⁸. ngărcară fărina și alti măcari pi mulări și s- nchisiră ti indzeari la ațeali locuri și area urdinat di-tu cășiltar'l'i a cășill tri caițido di mähălu. Mähăla al Ndina, ndrįpteat di hil'iu-su, Tasi, area ciucutit ta s-ascundea tru Vărtoc, alanti tru Muciări și tru Papalaza, iu area duș și altă oară ca ază. Pi-tu ațeali locuri, cânăscuti ghini dit el'i, area multu buñi tri ascundeari și ti bănari tuț ațeal'i oamñi dispăreaț.

Când s-teasi noptea și țido s-mbită dit lăița a lei, el'i avea agiuntă ndzeană, cafișunu pit a loru locuri. Tru hoară nu arması țivea: ni ñic, ni mari, ni prăvdz, ni gäl'iñ, singur el'el'ili, casili, moarili, diștealalı și țido alanti tāsiti ca cheatril'i a mărmințiloru. Cum spusără ndoi apropiatıl'i⁹ a loru, tru hoară avea arămasă singur vărñă trei-patru aușăț, di pisti optudzăț di aňi. El'i mндуindai diadunu lu vea bitisit și ligat cu unui-alantu, și nu va s- li alăsa casili goali fără oamñi, ta nu țido și s-fățea ehțuril'i s-arămnea enigmă:

8 *Ehțurilor* = *e djajëve*

9 *Apropiatıl'i* = *të afëmit*

“Him auștăț noi, ți vi s-ni fac a naua!...” Ași munduiră, și feațără el'i, chiundriră stog: Ndini, Uanci, Covi și Spiru.

Aco ndzeană, la Vărtoc avea agimtă tuț oamñil'i a mähălui di nsus și ma fățea azări tri ngurvisiri tendili, adărati di mul'earili a loru, dit șiațil'i misticaț lână cu căprină. Dadea Mariță ș-cățea lu avea mintea la Ndina, chindrutu diadun cu soțil'i tru hoară, li urdină oamñil'i a l'ei s-l'i ngurvisea tenda a loru, stog cu hil'iă-su, Tasi. Ași fețăr și taifurli alanti. Căncât li băgară pri tiriziă tuti lucrili, ți s-vrea faptă cafișunu di năș, diadunu, cu alant bănători a mähălălui a loru, s-alichiră pri dzeana di pisti Vărtoc, iu s-videa limpida ntreagă horea a loru. Hima s-vădea tățiti, fără nică vărñă boață di om: căsăli cu ciatiili murgi di ploaci, vălăli, punțili, băsearț... cu un zboru, tutili.

Nu area bindăsită ninga dzuua. Soaru, cu razurili caldu-roasi s-păscănea pisti el'i, canda s-bașe. Elu avea șuțat ațeali căsi, ubori, căl'i, pădzili mușeaț și airurli surini și canda s-bașea fără dănăsari. Di tru eli țivea nu giuca: niț cilimeañil'i, ți agioc pit pădzil'i a l'ei, niț oamñil'i măr și niți prăvdzili, ți s-tornă dit pășuni. Di la eli s-arăspănădeaști singur ună tățită ahăndoasă, ți poati singur s-ț-da aspărari mari, ți poati s-creap vărñă ună undzeari nivrută, lăvoasă, mari chiameti tri mărățil'i di el'i.

Șidzură ația până soarui s-ascumsi ca tutuna dindi după Comianulu. Casăli a hoaril'ei nu ma s-videa, că lăițioasea di noapta s-timsi iuțido și lu mbită tută mutrita a loru. Dapoia s-dipuneară la tendăli. Canda apreasăřă focu cu leamni uscati, s-adunară avriga di năsu și acțară s-zbura tră hălil'i a loru. Dapoia, când măcară țina cu ațeali niscănti măcari uscati, ți li avea loată, s-dusăřă s-durñea tru tendili. Ași s- ncl'isi și aistă dzuuă lungă și aspăroasă, namsea di aișț munț analț aumbrigrei, ți ti năș suntu și avl'igători ti bana a loru.

4.

Batalionu iu ira aradhit Tuna, cât avea ntricut arăulu Șcumbin, di cât partea ali Mocri. După dauă dzăli avea agiumsă ningă hoara Șimil, pisti politia Nocas, iu di cum area disfată zborulu, că stătea Ștabulu Mare ali Lupti. Tru ațea hoară chiundriră aproapea ună dzuuă, ta s-discurma partizañ, că ire acurmeaț multu dit ațeli marșimi ahânt lungi. Li dispărțără pit bázili, cât doi-trei partizañi. Canda s-ținirisiră, ți lu avea azărăsit ti taifa a loru, singur cât vărñă cățanu cu fisul'iu și pãni di misru, coaptu tru chinuși a jarului și cât zburări cu horiațl'i di la casili iu fură oaspi, s-dusără s-dormă tru udaiu aștirat ti el'i. Ghini ma el'i durñea cu aradha, că unu di năș va s-fitea avigl'itoru. Nãnti l'i cãdzu aradha alu Tuna s-șidea diștipteatu.

Tru ațeali dau sãhãț, ți Tuna chiundri diștipteat, fãnãrursi¹⁰ cu mintea a lui l'i, s- nchisi ti priiminari pi-tu ună cali dipartoasă și s-dusi aco tu hoara a lui, namisa a munților aumbrigrei. Cât nu ma l'i cãrpa suflitulul sum cheptu, ahânt multu lu avea loat dorulu ti casli, ti cãliurli și ti oamñl'i a hoarilei a lui scumpă pisti scumpi. Ma multu lu avea loat dorulu ti pãrințil'i, fratã-su, surãril'i, featiți ambãri și lucrutoari și ti tuț cusuriñil'i, cusurinili și ti soțil'i a lui, vrășți cu elu: "Oh, cât vrea s- lu digușea pri tuț, unu dupu alantu!". Nyisea și câncãt zburea cu el'i:

"Ți fãțeț!? Hiț ghini!? Vi acurmaț dit lucrili greali?..." - dzițea elu și aștiptea apandasia a loru, cu vruțil'i boăți cãnãscuti dit nãsu.

"Ghini him, alãi scumpulu a noastu! Cum eaști? Cum lu duț? Ești sãntos!? Astradzã multu alãi hil'iu, frati, soțu!?" - lu turnea el'i unu dupu alantu cu doru. Di pi a bazaretil'ei l'i s-apreasi di ună arãdeari moali pirmãnat dit uni aroșimi mirginoasă, ți l'i avea datã pindzeari a fãnãrusiril'ei sã -s-fug nintribat că lu til'ea priiminarea ta s-ciucutea cu vruțil'i a lui și ti ți ma lu vãtãma dorulu.

¹⁰ Fãnãrusi = përfytyroi

După aistă adunari, cama dapoia l'i s-dăsfeai ună altă mutrită: Soțil'i a lui dit nîcurami, fățerili nicoapti dit ațelu chirou, fapți fără zărari stog cu năș. Ghini ma di niaștiptă, l'i s-dișcl'i si di tru minti ună altisoși di mutrită. Di ațea soi ți singur năsu lu cunuștea. Aistă elu u ascundea tru ahândaua a sacului di suflitul u a lui, ți singur ună mușeată, mușeatușă ca sorcadhă featiță lu avea disfaptă și l'i avea intriat la elu, ta s-nu easă putei. Ș-căte u mutrea dzuuă di dzuuă, ma căt vărănă oară și dau-trei ori, nu lu ntridzea ahânt multu că l'i spărea ninga nîcă.

Âncăt, fudzinda a chiroului ea căt criștea ahânt ma multu l'i s-vârșea ună mușteață fetițoasă, ți ț-anginea ți s-lu mutreai și dit nășă s-nu l'i mutai ocl'ili a tăi. Că ți l'i fu aistă ntridzeari ti nășă elu tru ațelu clipu nu lu aducea. Căt vărnoară, ma multu tru nî-curami și căt criștea ma pățani, s-cicutea pit agioațil'i, ți fițea daduni soaț și soț la Pada a Blidului, iu el'i spunea căt ghini agiocu și agioacă și nu l'i căpșea alăvdearil'i a unui-alantu. U mutrea că ea area cama arucată di-tru soațili a l'ei. Ună dzuuă avea avdzăt dada Mariță s-zburea cu mul'earili a măhălăului s-s-dzăc: "Ma l'i creăști feata ali țal-Tunci, mușată, ca cădzută din țiear, ma și multu mintimenă și lucrtoară!" - avdză apandasdia a alantei.

- Ashi, ași, ghini dzăț! Hăiriliticu va s-hibă cai s- lu l'ea!...

Ahânt putu s-avdă elu di ni băgat oari ghini și fudzi. Ași arucutinda a dzăliloru elu s-asoțiea cu nășă, ca vițifi a casurilor a loru, ma oaspițitoasea lu s-avdidzea cama multu. Ma ațea ți l'i avea lăsat jgl'oati ma vărtoasi tu fuiri a lui, fu tu dzăl'i di stămăna ntricută, când s-sărbătorera la Padea di Ncor. Până atumțea elu nu avea giucat vărnoară ca cum giuca ficioril'i cama mari, și căte avea vărănă doi-trei aņi, ți vinea diadun cu soțil'i vrăștil'i a lui ti sărbătoarerea. Ocl'il'i l'i armasără pri ațea feată ocl'iscăntei, ți cum s-videa, l'i avea umput aņil'i ta s-yină și s-agioca ca tutili soațil'i a-l'ei și părințil'i u avea lăsat aistă aradhă. Agudit tuș tru imănă și unoari chidusit di mușteața a-l'ei, nu aștiptă ma s-hipsi diunoară după ea ți agiuca namisa a aradhil'ei și lu acăță di-tu a

măniloru a l'ei ahiurhinda ncorulu cu tut suflitul a lui di gionețu. După bitisirea a stămănil'ei di sărbătorirea, elu lu părămină până ningă casa a l'ei. Âncăt s-jgl'iotea părmătândalui a unui-alatu, elu lu dăsfeăți zburăra protulu:

- Cu aistă mutrită și cu asti nvișteari mușeati, ninga nihiamă cât nu ti cănuscui, ale Leti, vițina a mea! - nchisi s- l'i dzăc elu.

- Nu Ńi lu fă cheifa ahănt multu! Cum mi ai vidzut tu mähălău, ași escu și aua! - lu șuță ea diunoară.

- Ași, ași ma eu nu lu ghixescu ca tini! Nu potu s-ț-lu spunu dot ațea că cumu lu chixescu tru aistu clipu! - lu șuță elu napoia.

- Spuñimu, spuñimu, că cum și ți achicăsești!? - l'i deadi apănădasi ea, ta elu s-nu lu căpsea zburira ti cama nclo.

- Va ți spunu fără di altă! - și tăți căncăt area vărănă mutu.

Âncăt elu, și cățea ea lu angănă s-l'i dăsfițea inima și suflitu a l'ei, elu l'i s-vărsă pisti frămti, fățil'i a lui ună aroșimi mirginoasă di arișini, ți lu ligă limba și gura s-grească.

Căt l'i deadi cărari si s-facă gioni, di niaștiptat agiumsiră nănti di portea acasa a l'ei. Năsa anda intră tu partea, l'i dzăsi pri apusea:

- Ghini s-ni videm!

- Poati va Ńi spuñi altă oară! - lu șuță ea și s-hipsi tu poartă.

- Ghini s-ni adunăm! - lu șuță și elu.

Dit la ațea dzuuă iuțido, ți nidzea și iuțido, ți chiundrea s-l'i fănărusea imajulu a l'ei, ți arăspăndea singur dor. Ma ți s-fițea, ți l'i area til'eat gura și putu ta s-lu spunea dorulu, ți lu trimburinda ntreagă fuira a lui. Tru aisti nyisuri ahănt mușeaț, l'i vini ora ta s-fac avigl'itoru soțulu alantu. Când lu diștiptă pri elu, s-aștiră ta s-doarmă și năsu ahănt căt lipsea s-durñea. Ca pri aprira a dzuuăl'ei nau alu Tuna l'i agudi ta s-fițea ninga ună oară a avigl'itorui.

După ți lu acăță somnulu soțilu, a lui di nău l'i ahiurhiră nyisurili, tuș aco iu l'i avea alăsată. ...Iearea dzuuă di veară, paspărdzaț di Apriru. Căntarili, giucarili area apreasi tru ațea

padi adăreat ahănt mușeat. Mi duș aco stog cu soțil'i a mei di vărșți. Chiroulu area culduroasu, nostimoasu și multu vrutoasu: cu țieru multu limpidu, ași ca cum s-vrea s-hibă tru aistă soi di dzuuă. Tru mănil'i a meali țineam ună curună faptă dit lălici, adunati pi-tu a mărđziloru trăpuriloru cu multu schimă. Añiurizma, ți s-disfițea dit eali ñi s-păscănea pri năril'i și ñi lu umplea suflitul cu vreari fără dănăsari¹¹. Ațeali soi lălici singur eu li știea că iu s-criștea. Ti ațea cărunea uidusit di elu area ma buna, cama mușeată di tutili ațeali, ți area adunati di-tu soțil'i.

Agiumsiră și featili, ți di-tu trupiloru a loru nviscuti mușeaț, s-dispărțea pi la tuti părț tinirațea și vrearea feaminoasă. Șidzu ună bucată di oară ași mprostu și tățitu, mutrinda¹² pri vinițil'i și vinițeli, jilosu¹³ că nu ma lu videa pri ea ta s-yină. Tru ațelu clip a lui piu nu s- l'i aduțea fănărusira a lui: "Poati nu va s-yină! Poati nu voru su alasă părițil'i s-yină! A vahia poati s-hibă lăndzită și nu yini dot!"

Ghini ma, âncăt area ahănt jilosu di nivinira a-l'ei, când u vidzu ți ma vinea mândăroasă diadunu cu soațili a l'ei, căt n-arăsi mproastu di hăirilitica ți l'i s-apreasi diunoară sum cheaptulu a lui sântoasu și diadun cu ea lu bățănea inima ți lu trimburănda ntreagu trupulu. "Candea lu asuțiaii¹⁴ cu videarea a ocl'ilui a mei, di ni lu mutatat a loru, ma și goală nihiamă lu vidzui ghini, că iu stătea ea, ta s-lu apuricăheam ningă năsă ti zbureări. Curuna u țineam tru mănil'i a meali, azărisitu ți căt s-ahiurhiea gaida s-lu bigam a l'ei pisti cap. Ași feaciu, ansărai neams di aradhuri, iu ncorurirea năsă și cu cătroară curuna di lălici lu ndreș pisti cap și lu acțai di mănil'i a l'ei și ahiurhiă ncorulu după ali Leti."

Dit ațelu clipu elu nu alăsă aradhă ta s-l'i scapă și ta s-nu agioc

11 *Dănăsari* = *pushim*

12 *Mutrinda* = *duke parë*

13 *Jilosu* = *mërzitur*

14 *Asuțiaii* = *shoqërova*

ncorulu diadunu cu ea. Dit ațea padi yiurtusită¹⁵ di Dumnidzău, s-silghea și s-dispărța singur viață di vreami a ficioriloru, măsticat cu a feutiloru. Tru ațelu clipu, a lui l'i spărea că hăiriliteca a vreami l'i esti arucat pisti năsu și pisti ea și nu pisti a vărnuu altu. Singur pri elu lu ari ligat ca cu fuñil'i di hieru, și nu s-til'ea putei, lu chixea că cât multu bătănea inimil'i a loru dit sum siñil'i di ațelu maru doru di dealihea¹⁶, și esti diștiptată dit nyisurili mușeaș și apreasu ca foc cărmăgău, și nu va s- l'i căpsească¹⁷ ardera vărna oară. Dit ațea oară l'i s-dăsc'isi ună nutrită dulțoasă, și di-tu ea nu tri mparț dot, ea singur tri astradzi, ti țani ligată și nu ț-ai scăpari. Giuca după ea, ma di-tru guril'ei nu l'i inșea nițiuunu zboru. Li spărea câncât era vărna mutu nânti a l'ei.

„Ațea dzuuă di veară giucăm ș-cântăm ma multu di patru-tinți sahăș. Vini oarea s-ni dăsfărpățeam cașunu pit casili ano-astri, că area faptu azări prândzulu. Calea până s-agiungeam la poarțili a noasti stog, feutili și ficiori a mähălui zburea unu cu alantu”

Și adapsi. “Țănu minti că ea chiundri cama dinapoi și aștiptă nihian, ta s-lu agiungieam eu. Din fațili a l'ei inși ună aroșimi mirginoasă și eu mi ambită cu dulțeama nispusă.” Elu, după și feați ndau jgl'ioti și, câncât s-mundui nihiamă, lo forță și s-feați bărbat și gri a l'ei, și l'i vini tru minti:

- Ale Leta, mi chiundusiș, gioț multu ghini! - gri elu cu zori mari ș-căpsi.

Atumțea ea lu şuță:

- Așit asti alăi Tuna, ma ș-tini nu arămăñ dinapoi! - l'i dzăsi a lui pri ună greari, și lu angăna elu ti cama nclo.

- Și cățea him vițiñi, nu ni adunăm ma, cum fățeam tru ni-curami, când giucam dzuuă di dzuuă stog la Padea a Blidului cu ac'l'i ncl'iși! - lu dusi tru minti a l'ei:

¹⁵ *Yiurtusită = bekuar*

¹⁶ *Dealieha = vërtetë*

¹⁷ *Căpsească = pushojë, ndalojă*

- Ma torea him cărsuț, și adețli a noasti nu ni lasă noi feat-ili s-inșim fără di vrearea a tătăniloru și dădănilor s-giucăm ca unoară tru nîcurami napoi! - apănădăsi ea și aștăptă s- ascultea țî va s- lî dițea elu.

Măratulu di năsu, s-aruși, s-umplu cu sudoari tru frămți. Țî nu vrea s-lî dițea a l'ei!? Multu frazi avea munduit s-lî grească a l'ei di niaduneat, ma multuli fânărusii țî nu o fura somnulu pit searili multu amneat. Cu aisti pătăpsiri tru minti ninga ndau jgl'oati și agiugea la poarta a l'ei, iu lipsea s-dăspărța napoi. Ma și di aistă aradhă nu putu s-lî dzăc dot ațeali țî lî avea mățanat tru mintea a lui caiști căt ori.

- Dzua bună! - lu salută ea - și intră diunoară la poarta a casil'ei.

Elu chiundri ninga nihiam mprostu, tățitu ș-cu zori lu şuță:

- Dzua bună, ale Leta! - și mutritea nu lu mută di pi năsă până intră acasă.

Elu și di aista aradhă s-șuță năitoasu pri sinea a lui, căt casa a lui. Di atumțea suflitul a lui di tinireățu nu lî fățea arăhati. Mutritea a l'ei lu videa iuțido țî vi s-area elu. Nu s- mpărțea dit nyisurili a lui mușeaț dit lai'iu dor, ma nu putu că nu putu ta s- lî dăsfac inimă, ta s-lî dzăc a l'ei: "Ti voi..., până s-nî cură zăndzăli tu dămări a mei, până s-hiu yiu!..." Și s-aduchi că vini chiroulu ta s-duțea și elu la casa a lui.

S-bitisi chiroulu a avigl'itorului di elu. Ti ațea li diștiptă alațil;i și s-uidusiră s-adunea cu bataliounu a loru, aco iu avea lăsat comandantu, s-aradhea, ta s-nchisea di tru misoululu urdinat¹⁸ di Ștabulu di Proata Brigadă.

5.

Bănitorl'i a hoaril'ei lu aștipta ascăpitata a soarului, mutrinda di-tu chioșculu a lor cănd gl'emlu a lui ghigandu, s-ascundea capulu după a Comianului, didi di căt ascăptata. Ti ațea, după țî

¹⁸ Urdinat = urdhëruar

mutrea di pi dzeanil'i, pisti a Värtoc'liului, s-dupunară la tendili a loru, sculati ti caițido di la taifa, cu aradha pisti padea a lui. Ș-cățea s-hipsără pit ștăruț a lor, somnulu u acța multu aminat, mutrinda lunea și steauli, și yilicea piscutida a ațlei noapti lungă, și ntricu aduchida chiñi, fadzili și robuli, avărlinga a padil'ei a lui. Di cāt nordulu í Ciuma, di cāt estu í Valamara, și di cāt sudu í chiptea a Värtoc și di cāt vestu, dizvăvlida a loru, anarga dit aprita tahina și azguñida cu puscutida ahantu ahăndoasă.

Nyilicirea a dzuuăl'ei nauă dininti a loru disfeți ună videari ahânt mușată, și el'i lu ncl'imară „dimiață theamoasă nipităpsită”. Nănti, razăli a soarilui inșa, aroșinda misticati cu hromă mirginoasă și pri anarga si șuță ca vărñă gl'emu ghigand focoasu, și di pi Valamarea vărșea nyiliciril'ei a loru fără dănăseari, bașanda și salutnda cu căldurea a loclu. Cāt s-păscăñiră razili călduroasi pisti yiil'i: oamñ, prăvdzăli, agirili, gărđiñ, tendili și pisti țido altă, s-diștiptară și bănători, și area ascumț, ta s-scapă di masaca a ehturiloru și traditoriloru frămțișit. Canda s-dămneățiră, s-alichiră pri dzeană, ta s-mutrea hima di cāt hoara.

Diadunu cu tuț, s-alăchi la dzeană di Värtoc și dadea Mariță. Cāt s-apruchiă aco, ăl'i dăsfati loculu și ma aștăpta și va dzacă năsa. Chiundri pri znucl'i și cu mutrita cāt la hoara. Nu muta dot ocl'il'i di la hoara. Pi mintea trițea și lu agudea ca vărñă cioc maru ațea dzăsdățeari¹⁹, disfaptă iuțido, ti arderea a casilor și horiații²⁰ cu foc, cum tu alti și ti horea a lor, dit iu avea inșit mulț partizañ. Aisti arderili s- fițea ta și s-bagă minti horiații nibindisiț și „capugroși”, și grăvăñiaț lăgaț cu Frontulu Nacional-libertatil'ei.

“El'i s-mundueascu ghini di ază și nclo când s- lu agiut „ribel'ii”, - cum lu striga el'i a partizăñiloru, - su pitrică a hil'iulorui, că nu poati s-easi cu năși!” Ti ațea dada ținea nuntru di nășă munduili nivrutu. Ma multu aduțea mintea la hil'iu-su. Esti dăsfaptă zborulu că neamți ari acățat un operațion mari, ta

¹⁹ Dzăsdățeari = thashetheme

²⁰ Horiații = fshatară

s-l'i astindziri²¹ tuț partizañi. Cu aisti tu minti vidzu că di-tu casa a tololariloru ma inșea fum. Dapoia ninga ună altă tru mähăla a cnutolariloru și s-feațiră căt vărñă optu casi, ți ma s-ardea și până tu prändzu nu lu căpsea inișarea a fumului. Di cum s-videa nemții l'i avea alasat baliștil'i su băgă foculu a căsuriloru, ți l'i avea hi'l'il'i tru formațioñ partizan. Nu va s-trițea multu chirou și pira va s-apruchea și la casa a loru, ți area tuș la capulu a hoaril'ei. Ațel'i ți avea stătut la hoară, după ți avea ntricut vărñă doi săhăț dit tahina, inșiră la chioșculu al Spiru, ta mutrească că ți ma undzea. Ți s-videai!? Dininiti di alantil'i inși Uanci. Acățã capulu cu dauili măn și lăhtăroasu aurlă căt putu:

- Focu, focu!... Ma ieasi fumu di-tu casili a tololariloru! - aurla elu.

Diunoară agiumsiră și soațl'i alanti.

Alăi Ndina, focu și la căsl'i a cănutolariloru! - gri diunoară Spiru.

- Cum s'veadi ma бага foc a casiloru, ți au ficiori partizañi, - dzăsi Ndina multu munduit.

- Nu va s- ntreac multu și va s-yină aradha și ti casa a mea! - avdădză Uanci.

Singur el'i poati s-spună că ți mutrită urrută, slăbiasă ți s-dăsfățea a loru tru ațelu clipu și ți ma stărbina cu ună dispăreari nispusă. Tru prota dzuuă el'i avea giucat casă di casă, ti afurari țido ți aflea și lu aspărea că avea valori. Algănda iuțido pi hoară el'i nu mutriră țivea altă, ma singur căsli goali, tățiti, nu giuca dip vărñă cicioru di om. Căt s-aprucheară la mähălu al Ndina cădzu noaptea și el'i apofasiră s-căpseascu căftarea și afurearea, că aistă noapti laițoasă și tățită nu s-știea că ți aduțea.

Aisti fițeari uruti a loru u nvițeară când traditoril'i frumtișit ma zburea cu un--alantu, di pi loculiu iu rea ascumț.. Ghini ma după prändzu, câncât căfteară casă di casă ta s-nu afla oamñil'i a loru, aduchiră ți eli area goali, chiundriră la casa al Uanci, iu

²¹ Astindziri = shuarjen, zhdukjen

aflară ti beari și ti măcari. Ațea sreară lu tricură cu beri, măcari, cu cãntari cãnturi ca di mbitaț și zbureari cu zbortor lãvosu până ñeadzi noapea. Și așit arucutiț cãt pri unã parti cãt pri alanta, duspu'iaț și lãvișiniț di vumeari a loru. Ghini ma când s-apri și tru ahiurhiri a dzuuã'ei nauã, a loru cãt lu inși somnulu greu, nchisirã ta s-azãrizeascu ațeali ți lu avea afurat pi-tu cãsili a grãveaniiloru. Ma, niaștiptat, cã di iu inși unã strigari ca di partizañ: "Nãnti partizañi! Ma yinu partizañil'i!..." Ți s-videai el'i ți cãt avdzãrã aistã boațã, alãsearã tuti sațil'i umpluti cu afurari'l'i și fricușit cãrținirã di iu avea vãnit cu alãvdari, cã el'i suntu gioñi mari. Fudzirã arșineaț, fãrã ațeali mãndãrili ardearioș, ca cum când area chisiț.

Cu aistã aspãreari, cãncãt ira yierñi, agiumsirã tru vițina hoari, iu aștiptea vãrnã doi-trei nemți. Când tricură ețturil'i din-di, dupã a Comianului, bãnãtor'l'i nu s-dãpunarã di pi munțil'i iu area ascumț. Ațel'i ți avea chiundrit tu hoarã, inșirã di iu area ascumț și ahiurhirã s-l'i apunea cu ți puturã și cãt puturã, foațil'i di pi cãslu apreasi, ți area duguriti. Pit eli nu s-videa țivea altã, singur grendzili misticat cu poatiñi arsi și lãcãrmãni ți s-vãrsea, vãrsãñ,-virsãñ, fãrã cãpsiri din ocl'il'i a ațiloru bãnãtori pistioș. Tuț l'i bilstãmea pri uruțil'i ețturi:

Nițunu di voi s-nu armãnã pisti loc!..."

Ghini ma aușãț, ți chiundrirã tu hoarã area mintineñ și nu lu dedirã ascumțiloru semnulu di dipunarea a loru, cã lu știea cã nemți area multu vulpoș și, când s-l'ea și alantı nemți și traditori frãmtișț, poati s-turna di nãu. Ca cum u munduirã ași undzi. Ețturil'i s-turnarã napoia. Tru mintea a dadil'ei Marițã avea și unã altã pãtãpsiri, ți l'i s-lãga cu bãrbatã-su, Ndina. Vine ca yii ațeali zboari, ți avea faptã cu elu, dit dzuua di mpãrțari aoaltara și când ma s-nchisea ti la Vãrtoc'l'iu. Elu l'i dimindã:

- Marițã, mini nu vã s-mi nchiseascu ndzeanã tru Vãrtoc'l'iu! Esti ma ghini s-șãdu di singura acasã. Aușaticu escu eu, ți vi s-ñi fac! Ți lucru au cu mini nãș

- Nu poț s-șădz, alăi Ndina singur! Va s-ñ-arămână mintea aua la tini! - lu şuță ea a lui, ta s-nu chiundrească ma s-yină cu tuț stog.

- Fudz, fudz! Cutroară, cutroară Mariță! Aco ndzeană oamñil'i va agiutarea a ta! Ti ațea lipsești s-ti nchisești căt cama troară! Mini vi s-șăd diadunu cu Uanci și Spiru. Diadun cu el'i bitisim ta s-chiundrim, - gri elu și căpsi.

Dada Mariță u știea ghini, că ma s-lu bindisea Ndina vărñă lucru, nu avea țivea țu lu şuțea anaptea. Cum dățea elu: "bărbatu di dearihina nu gioacă di tru zbor, câncât s-lu tal'i capulu."

- Ghini, ghini, ma anvl'eagti cumțido s-ț-undzească! - dzăsi ea ș-fudzi cu alaņ.

Ti ațea ea tru priiminari nu scoasi nițunu zbor dit gura a l'ei. Tuț aștipea că țu va dzăcă ea. S-umflă cu ună firoamă ahăndoasă și dzăsi:

- Nu v-aspăraț! Cum s-veadi aistă dzuuă ma s-ncl'idi! Ma s-aprochi searea! - gri năsă cu ațea mutrită mundituoasă.

Tuț s-sculară și fudziră după ea, aco dăghios la tendili, ta s-fac azări ti măcari pāni și ti durñeari aistă noapti, nafaoră, sum țerulu la Vărtoc, pi ningă păduri di chiñi și di fadz. Anda tuț oamñ a campingului s-hipsără tru tenduri, s-doarmă, Marița s-dusi pi la tuț, mutrinda nacă suntu rehatiț, s-dusi la tenda a l'ei, ta s-durñea și ea, după ațea dzuuă multu acurmatoasă. Ghini ma somnulu l'i ava fudzită și lu acăță multu amnat. Nu triculu multu și s-timsi lăițoasa di noapti, țu area aștirată, cum pri a-lunga ș-pri a-larga pisti munț, pădz, hoari, casi, căl'i...ect; cu un zboru, iuțido pisti a loc.

Tasi, cu soțil'i a lui a cășilului Nacioal-libertati a hoaril'ei s-aduna seară di seară la Gropa alu Laca, cum u avea lăsat di cama ninti, di iu didea și lua hăbări di la trei campuri, iu iea ascumț oamñil'i a loru. Fură organizăț multu ghini, ta s-li apăra cu alumtători, țu s-cumundusea di năsu, completaț cu armi, țu s-ncl'ima „Comanda di Loc”. Ti comandari aișț luptitori,

competenț avea Tasi, că singur el fu ma tinăr dit alant soțil'i a Cășilului și câte avea faptă ndoi dzăli tu aramata italiană și ștea s-urdina. El'i seară di seară avea organizat apărarea a campurilor. Niscănt, cât doi-trei, loa și didea informățl'i, ti traditorl'i frământș, și avea intreat tru hoară, âncăt niscăț stătea azărisiț ti vărănă undzeari niaștiptat. Cand s-timsi laițoasa di noapti, el'i la ațeal locuri ascumtu, ma aștăptea ficiorl'i di Comanda a Locului, ti adunari cu năș, ti avdzări hăbări nali dit traditorl'i frământș, facti tu ațea dzuuă lungă. Nu tricu multu ș-avdzără trei agudeari cu cheatri, ună cât ună, tuș la loculu iu ma aștiptea. Aistă ira parula, și vă didea cunușteari a hil'iloru a loru. Nănti inși Ndina și după elu și alant. Cand s-bindăsiră că ira năș cu dialihea, lu gri cu boăț a lui limpidă:

- Voi hiț!? Apruceațvi ncoați, ta s-zburăm pri apusă! - dzăsi Ndina și lo diguși cu hil'iu-su și cu ficiorulu al Spiru.

Ași feățără și alant.

- Ază, după arderlil a cosilor, nu feățiră țiva altă. Singur ngiura cu zboari lăvoasi și arichea țivărăli scumpoasi di pi căsi, tăș canda area afură nvițeaț! - spunea Ndina a loru.

- Ghini tate, ma arău va s-hibă mări, dininti a prăndzului!... Că după prăndzu va s-agiungu partizañi a batal'ionului 17, Brigadă ta să l-ashtărrari trăditorl'i frământș. El'i putură,s-yinu diadun cu nemțil'i naziștii. Atumtsea l'ia inimă și s-fac cama uruț și cama sândzoși. Ti ațea, ma că s-yinu și năș, mări dicu dămieața s-aștăreaț ună sazmă lai pisti casea al Spiru. Ma fură ma mulț di cât vărănă scuardă, aștăreaț ninga ună sazmă altă la casea al Uanci, - dzăsi elu și căpsi.

- Ghini, așa vă s-fițem! Ma ñi spuneaț, cum suntu cilimeñil'i a noșț aco ndzeană, tru Vărtocl, că nu avem luot nițiuñă hăbări di năș? - ntirbă elu cu multu dor.

- Tora ma fudzim, aco ndzeană. la cămpuri, iu suntu ascumț dit araua-a ților ehturi.

- Fuziț, fuziț!, cutroară, biteț ciciorl'i! - lu șuți Uanci.

- Ți s-fițem?! Aco n-așteptă taifa a noastă, ți va hăbari ti voi. Ghini s-vi aflăm! - dzăsră scunchil'i ficiori, loatânda diguși cu el'i.

Ficioril'i să nchisiră pit ațea lăieața di noapti, Ndina cu soțil'i a lui, l'i vidzură, mutrindai a truplor, di cu nchisira până l-arichi piscudida ahândoasă...Dapoia s-dispărțără cafișunu ti la casa a lui, ti durñearii. Ași, cu vătămarea a mintil'ei, ti fumeal'ili, ti hil'ili a loru, ți ma luptea cu ehțurl'i, Ndina cu zori mari u afură somnu.

Tasi, stog cu soțl'i a lui ma s-alichea-nsus pitu puscutida hândoasă di noapti, fără di yilicearea a lunil'ei și a steaurloru, priiminat pit cal'uri șurtă, ți singur grăvăñioț li cănuștea ahânt ghini. El'i poati să ntreacă și pit aistă chisită nividzută, ca tru guvili fără inșiri. Priiminea fără căpsiri, ș-că țe sudărili lu spălea fățli ca lăcărmañ. Nu ntirba dit călduroasea, ți s-vărsea pisti el'i dit ațea noapti, tu intrarea ali veari. Când agiumsără tu Vărtoc, nu avea arămasă ninga vărñă dau săhăt, ți s-aprea dzua nauă. Tuț: bărbaț, mul'eari, cilmeñ li afleară pi somnu. Singur dada Marița ira diștiptată. Ea chiundrea pi nignă foc, ți lu fănțea căt vărñă oară cu lemñi uscaț di fag, ta s-nu s-aplica. Ea nyisea cu fănărusiri a l'ei, câncât nrițea pit dzeñi, hoari, politii ali Arbiniișii, ți l'i-spărea ca vărñă loc apreasu dit alavda a aslañlor gioñi, ți salumtea ti aguniri²² a ehțurl'i.

Pit pira a foclui ma s-ardea căsil'i și avera a oamñloru, ți arăvidara a loru, durera nu avea ma pontiñil'i di șurșunarea ahânt cu greaua și cu uruta a ehțrloru. Dapoia Marița fănărusea, cu dor nispusu, ti taifa a l'ei, ti hil'iu-su Tuna, partizanulu a dadl'ei, ti soțil'i a lui și cama dapoia ti Ndina, scumplu a banl'ei a-lei, și ti bănători buñ a hoarl'ei, mutrindacăt calea șurtă di iu va s-vănea Tasi cu soțil'i. Pit lăiațea di noapti ea achixi călcăñil'i a jgliaoțloru și inși dininti. Nu aștiptă multu și lu gri:

- Hă, alăi hil'i, curban dada, vinit?! - dzăsi ea cu troară și

²² Aguniri = shporrjen, largimin

șurtu.

- Vinăm, vinăm, dado! - lu șuțără el'i apropi cu ună gură.

- Ți hăbări aveam di la hoară? Cum area ațel' ți nu vinără cu noi? - ntribă ea diunoară.

- Ghini, multu ghini area!... Ma, ș-că țe li avea faptă căftări pi-tu căsili a tuțlor, trădătorii frămțișț nu avea vădzut și nu avea afleat nițiuună ciocior di om tu hoară, ligaț cu partizañi a Alumtl'ei Antifaștă Național-liberatati - dzăsi hi'lă-su și s-dusi s-doarmă tu tendea a lui.

Ași feațără și soț a lui. Astumța dada Mariță s-ndupără la ună cheatră pi ningă foc și pi ea u arăchi somnu. A tuțlor, ațea noapti lu aspăru multu lungă, lăită și tățită.

Tu țeru nu s-videa nică luna, nică stealăli, ți iare acum-ti tu neagur, câncât s-area ntunicat, ți ori-ori s-aduna și ori-ori s-dăsfărpițea napoi. Crundu multu, căt ma s-yilicisea dzua nau, neaguri s-tuchiră diunoară, câncât l'i azgurñea ca vărñă om cu meatri ghigandoasă. Di cum s-videa pisti munț a hoar'ei a noastă, va s-area ună dzuuă bună, mușată ș-cu țeru curat, di nori. A dad'l'ei Mariță, căt l'i s-păscăni pisti ocl'i luñina a dzuuăl'ei, diunoară s-diștăptă ca tutuna. Vidzu avărliga di campu, mutritea nu l'i vidzu vărñ om,sculat di-tu dulțu somnu, aco namsea di padea, țirculat di păduri. Nu aștăptă multu. S-nvăscu cătroară și s-dusi la dzeana di pisti Vărtoc, ta s-mutrească hima di căt hoara a loru.

Aco nu s-aduhea ghini ți ma undzea, că luñina di dzuua nauă erea murgoasă, că ninga nu avea inșit soaru. Ti ațea ea nu putu să videa ahânt curată: casăli, uboari, airili, moarili, dăstealii, sculia, ducheñ ect. Ea, cu mutrita di căt aco, s-mindea s-nu alasă țivea ți s-l'i sacapă dit ocl'ii. Ași mutritnda și munduida, s-dusi ora șapti di dămiața. S-băndăsi că tu hoară nu avea undzit vărñă gheamă. Ti ațea s-dupină sum dzeană a campului și acăță s-neag la teandă pi teandă s-li dăștiptă tuț oamñ, niț și mari, fudzit di la căsli a lor di frixa ețhurilor nazisți și di a traditoriloru frămțișț, ți

area sălghiț pisti hoara, ni ntărbat că sunt bănati di noi armănil'i grăviñoț și di multi alanti hori, ți s-băneadz di freațil'i anoșt arbineaș.

Cu curierili dit hoar'li a loru vinea hăbări, tri aralăli, ți area facti pi năș, dit ehturil'i și di traditoril'i, Ei dimăndea ta s-ni anvălgheam și s-ni ascundeam, ca tutuna pi-tu munț: cum oamnil'i, prăvdzil'i și măcaril'i. Cu un zbor dip țivea s-nu cădea tru mănil'i ehturiloru și trăditoriloru frământiști. Ași area tihaa noastă, yiurtusitu ditDumnidză: s-bănăm diadun, s-agiutăm unu-alantu, arămăñ și arbăneși. Și aistă oară el'i ni agiuteară. Nu ni alăsară ți ehturil'i și traditoril'i s-ni ncl'idu ca ciarcu. Armănil'i, namisa tu ațeli munți aumbrigrei: "Ghini u avea Ndina cu soțil'i a lui, - dățea ea cu sinea a l'ei ș-pri acumtea, ta s-nu o aducea alantil'i, - ți nu vinără și nu vinără aua stog cu noi! Ngul'iră cicioarli ca mulări. Cum sunt? Ți fac măreațli!?!..."

Dapoia cu fănărusira a l'ei indzea dăparti, la hil'i-su, scumpulu Tuna. "Iu ești, a lai hil'e? Ți arăli astradz aco dăparti, iu alumteștă cu soțil'i a-tăi partizañ!? Oh, s-ți s-mi fac dada a țea, ma mi ardi doru di dadă! - zburea ea pri a l'ei. Alăi Hristoulu, hil'iu alu Dumnidză, agiutli năș, că sunt pisticioș a-tăi di dealihea!..." - s-pălcărăsea și fățea cruța ca criștină multu bindisită ti Năsu tu tută bana a l'ei, ți până ază nu area ahănt șcortă și pri a l'ei dzățea di napoi: "Vru Dumnidză și ni dusi pi căl'iuri-mbări și noi n-aveam pățăt țivea până tora!..." Căncât li diștiptă tuț di somnu și, cande măncară, ea li mpărță cafișunu pit locuri, ți lu s-vrea cama troară și ți lu s-vrea cama multu tru ațel clip.

Nu ntricu multu și o strigară di la Dzena Vărtoc.. Cu troară s-alichi aco vidzu hima di căt hoară. Ți s-videa?! Di hoară ma inășa napoia fumu lai. Ea mutrea și diunoar s-mindui: "Poati ți dzua alantă uruțil'i vi s-yinu napoia. Cum s-veadi și casa-a noastă va s- l'i yină aradha!" - dzăsi ea și avdapsi napoi.

- Tasi cu soțil'i a lui avea nchisită ta s-caftă agiutari la comanda partizan. S-va Dumnidză s-agiungă tu chirou!" - zbură

ea cu vetea a l'ei.

“Ți ma fac! Cum sunt!?...”

Ea fițea ntârbari a veatl'ei, și didea napoi apandasi. Ași cu tut aisti munduiri, aștipta hăbari di gheamă, ți ma s-fățea aco hima tu hora a lor, ma năsă nu putea s-vedea țivea cu ocl'i. Singur u lo cu mintea și li fânărusa undzearăli cu mintea a l'ei di mul'eară cu experiență lungă a viaț'ei. Niaștiptată s-pălăcărsea: “Doamne, Dumnidză agiutăni și di aistă aradhă, ta s-nu pițăm țivea urută!...” - shi fițea cruțea.

***

Căt ma s-dăsfățea dzua nauă, Ndina area sculat dit somnu și s-dusi la sotl'i a lui. După s-ciucutiră și s-trăsăntatiră unu cu alantu la oborulu al Spiru, nițiuunu di năș nu ma u dizvățea gura, ta s-scoati ma și vărănă unu golu zboru. Di cum s-vedea ațea dzuuă va s-area cu chirou bunu. La țeru nu s-vedea niți un noru. Țido avirlinga s-vedea limpid, di când inșiră razili a soarlui. Di iuțido s-aduțea ghini ună tățită hăndoasă, ți ti scula nevril'i din capu. Cafișunu munduit, aștiptea ți va dzițea unu di năș. Tru aistu clipu u lo zboru Ndina:

- Ți hiț așiț, alai soț a mei, câncât vă ar til'iat limba cu căstură!? - nchisi elu s-l'i nțăpi alaț.

- Nu ma nă easă zboarili, - dzăsră el'i aproapea di unoară.

- După ți s-arsăr casli, ari cădzută ună tățită lăftăroasă și lungoasă dit aișț traditori frămțișț, ți sunt vărseat ti afurari pi casili a noasti, pi-tu fumñili ți suntă aco, - gri Uanci multu dispirată.

- Ți nu va s-ascapră tu captili a loru?! Stog cu nazișți cai o ști ți soi di plănuri urruț ma tiră, - dzăsi Ndina multu munduit.

- Sunt fațț ca agiocaț di minti cățea nu aflară nițiun om 'nhoară! - adavdapsi Uanci.

- Ma ghini esti su scutem măcarea di tru trastili ta să frădzem fomea! Cama dapoia nu s-ști că ți va s-undzească și poati s-nu aveam chirou! - dzăsi Spiru și acăță s-măcă pāni.

Ași feațără și alant. Măcară pi tățita. Nu scoasi nițiu di năș zboru di gură. Ndina cand s-bitisi, inși tru chioșcu și mutri di cât a mähălu di hima, iu avea vinit napoi și ma chiundrea traditoril'i frămțișit.

- Tora lipseaști s-li dăsfățem ghini oculi'i, cum dzăți un zbor „s-li fățeam patru”! - dimändă elu.

- Ași s-fățem! Nu aveam altă cali di iu s-inșim! - dzăsi Uanci diunoară.

Când nu avea bitisităt ninga măcarea și zburărea agiumsăr traditoril'i frămțișit, pământă di unu neamțu nazicin, și di cum s-vedea area conducătoru a lor. Un di traditori, și li vidzu di prota pri el'i, cu boață urutoasă și cu mutrită agrioașă. ca di luchil'i, ahuñ urdinaț pi năș:

- Mănil'i nsus! - și ma aștăptea și comadă va s-l'i didea protulu a loru.

- Ligațili! - dzăsi protulu pri nemțeaști.

- Ligațli! - apâncăți un di trădătorii, și aduceha ghini limba a lor.

Ehțuril'i avea informăț ti casăli și li avea hil'il'i partizañ. Ti ațea el'i vinănr la năș diunoară. Căt troară-căt troară frămțișit li ligară cu funi vărtoasi, și li ținea tutuna cu năș. Ațealu și să tridzea ca protlu a traditorii frămțișit acăță s-aură a loru:

- Iu li aveaț ficiorl'i? Spuneaț?... Partizañi?! - aurla năși ca prici sândzoasi.

- Nu ai ocul'i?! Esti văr di noi aua partizan?! - l'u șuță Ndina, cu ntrăbari ironică fără frixi.

- Ță spun mini ațea!.. cu cai faț giocu?... biduel'itor di drac! Nu vedz că ești ligată? Ma s-voi, ță fac ațea și nu ai pățat putei tu bană! - aurla elu și u agudea a treilor cu condaculu a tufech'ei.

Ași lăgaț și primănaț dit trădătorii frămțișit, li dusără la Duchiañ, iu erea protulu comandant di frămțișit, stog cu ofițeru nemț nazișt. Ațelu frămtistu, și s-aduchi cu ofițeru nazist tu limba a lui, s-apruchiă la el'i căftatând:

- Ma s-vreaț s-vi lăsăm liber, spuneț că iu sânt ascums par-

tizañ și pri ți cali poati s-indzem acolo!? - dzăsi elu cu grearea til'at și șurtu. - S-știeț că, ma nu va spuneț cu buneaț, va s-vă fițeam noi, cu... metodăli a noasti! Ași cum știeam su-fițeam noi! Ti ațea alidzedz calea: cu buna ama cu arrău!...

Cand u feți cu semnu a soțloru ta s-tițea u lo Ndina zboru:

- Ghini u ai tini a lăi gioni alăvdoasu, ma ți s-fițeam noi mărați'l'i, că him aușat, tricuț și nu lom dihăbari dit lucril'i a tinărelei! Li videaț ațeali păduri a munțiloru pisti hoară? Aco sunt. Fudziț, fudziț aco! El'i ma va așteaptă! Ma s-hiț gioñi ahănt măr, cum vi astridzeaț cu noi aușat'il'i!... Hă, ia iu easti cala!... - spusănda cu mână di căt aco cu til'era și căpsi.

- A cui l'i greaști cu aistă limbă!.. Spinzărațu di căt cicoari sum porti a ducheanel'i a Cuzmailui! - urdzi frămțișit alant, cu ună nutrită aspăroasă.

El'i diunoară u dusăr urdinarea la loc. Cand fețiră și cu alant soț ca cum fețiră cu Ndian și cand și di el'i nu scoasiră țiva că iu area ascmunț partizañil'i și bănătorl'i alant a hoarlei li spindzireară treil'i cu cicioril'i nsus. Singur năși u ști că ți pățari urrută, dorutoasă fu ti măreațli auși, spindzraț cu capu hima și cu ciciori sus. Cand tricu vărănă bucată oară, sândzu ma s-aduna la capu a loru. Tru ațelu clipu, cafișunu di năș ntirba sinea a lui: "Vahiă va s-scăpăm, vahia nu!?... Vahia tora ară agiums ficiori la partizañ ta s-caftă agiutari. Iu hiț voi hil'ii scuchi a noșț!/? Văniț s-videț ți ma pățăm noi părinții a voștri dit aișț ețuri blăstimaț! Su da mortea și nițiuunu di năș s-nu arămână yiu pi loc!... - zbu-ra cafișunu di năș, trimburănda di durearili nispusi cu fățil'i, ureacl'il'i și măñil'i mirginoasi dit adunarea a sândzilui tu capulu hima.

Cand tricu ninga ună bucată di oară, di căt la Cruță și dicăț la Dzeana alu Deri agiumsără partizañi ti agiutara bănitori și s-l'i azguñea ețuril'i di la hoara a loru. Când s-aprucheară ningă a hoarlei s-avdză urdinarea a partizañloru: "Nănti partizañi!" Alăvdoșil'i frămțișit, nvrinit și umfleaț ca porți, căt avdzără

boața „urdirarea partizaneană”, cu avarpu s-arăspindiră fricușit di căt ocl'il'i ciocioril'i.

***

Tasi, stog cu soțil'i a lui a Comandl'ei di Loc s-dusăr cătroară la Duchiañi, ta s-ascăpa aușal'i. Când agiumsără aco, s-lăhtărsiră di mutrita, ți s-dăsfeți dininti. Treil'i măreațil'i aușat, spindzuraț pi potñ a duchiañl'ei, ți area lăiț ntredz tu față di sândzu, ți l'i avea cădzut la captili a loru. Adunară sufiltu și s-dusără cătroară, til'eari fuñil'i, iu area spindzuraț. Când li dipuneară pi anarga mpadi, el'i area fapt'i ca vărnu hromă vinti, fără gură, ma inimă lu bătea napoi. Aistă lu ngăldză suflitu, că area tu bană. Acțară su facă masaj și u dedăr firomă cu gura a loru. Nihiam căt nihiam el'i ma u lua sinea.

Nu tricū multu chirou și a loru u s-turnă coștința, nănti alu Ndinea, dapoia alu Uanci și cama dapoia alu Spiru, ama ninga nu putea s-grea. Cafșunu di partizañ și ațel'i di Comanda di Loc ahiurhiră ta su spunea undzearili a unu-alantului, după mutritea a lui orginală. Ghini ma niaștiptatea luo zboru, fără alavdireaț unu di soțil'i alu Tasi a Camandil'ei di loc: “Vru Dumnidză ți agiumsămă tu chirou și li scăpăm scunchil'i a noștri!” Tru aistu chirou Tas luo tată-su mbraț și l'i dzăsi cu doru:

- Tate, tate-e, escu Tasi! Dzăñiu vără zbor, alăi gione bărbat!
- aura elu.

Când dăsfeți ocl'il'i pi anarga elu dzăsi:

- Tini eaști hil'iu!?... u știeam că va s-vinea tru chirou! - gri elu și căpsi, țannda lăcnilor cu zori, că ira arușini ți s-păldzea bărbatu aua căt a mărđzili a noasti. Ași feațără și soțil'i a lui.

Tasi și soțl'i a lui vidzură cu ocl'il'i a loru aistă videari macabăr, ți u -armasi tru minti. “Ñi adusă durerea până pondñil'i, - dzăsi elu, - Arrăul'i di oaml;i uruț, fără di suflită, cătil'i ca aișt frământușit și ehțuril'i nazicăñ!” Dapoia, iuțido ți s-nidzea el'i, va s-li părmănea aistă mutrită yii, lăvoasă, urrută, macabăr la hoarea a loru. Tră ațea la s-hibă exemplu ti bărrl'i năi, s-nu li agărșească

aisti dureari mări, ți avură păpăñ și stărpăñ a lor di la traditorii frămțișit și di nemți naziciñ. Bărr di bărr el'i va s-spună ca traditori a patrl'ei, ali Arbiniși și ca colaboratori a ehturiloru. Cu aistu tru minti, el'i s-amintiră di dada Mariță și alantil'i aco ndzeană, iu area ascumț, și ma aștipea hăbari. Cătroată pitricură trei ficiori corieri, ta su greascu, ta s-dipunu ma ninti ți s-ntunearcă, că hoara ira libăr di la ehturil'i. Dit atumțea hoarea a loru s-feați di totna. Nu călcă vărnoară nazicăñ și frămțișitli.

După vărñă sahati corieril'i agiumsără cu ună sufultură ndzeană la campuru n-tru Vărtoc, Muciări și Papalaza. Ația ma aștăpta păpăñ- tătăñ, dădl'i - cilimeñil'i, ñițil'i și măril'i, cu un zboru tuț. Când agiumsi corieru la campulu Vărtoc, gri pi dada Mariță, care nu u ținea loculu și di aistă ira faptă nervoză că știea că ți ma undzea hima tu hoara cu oamñil'i aco, cădzuț n- tru măn'il'i a ehturilor naziști și a traditoriloru frămțișitli. Corieru s-dusi cu troara la năsă și li spusi dimăndăril'i di la Tasi, comanda a lui. Ea, câncât feați vărñă doi-trei ntribari ta s-li aducea ma ghini informațili a lui, ncl'imă tuț oamñil'i a campului, ți s-aduna năinti a tendiloru. Nu tricu multu și tuț s-adunară și ma aștipea zboril'i a l'ei.

- Avdzățmi! Ni vini hăbarea di la hil'i anoșt a Comandl'ei dit loc. Horea a noastă s-libertă! Esti liber dit ehturil'i și dit traditorl'i frămțișit. Esti liber!... Tri ațea fiteațvi azări ta s-n nchisim a casli a noasti. Va s-ni dupunăm organizaț, ași ca cum n-alichim! Prăvdzăl'i, cupil'i di oi și picurari'l'i la s-arămăñ aua napoi. Hima la s-dăpunu tuț: mul'earăli, cilimeañil'i. Alant, ficioril'i și bărbațil', s-aspargă tendili și când s-li adună ghini, s-li-ncarcă pi-mulări. Nu agărșit ți s-li ngircaț și măcaturili, ți sunti arămasă nimăcati ninga. Giucaț tora! S-agiungeam di ni-ntunicat! - urdină ea tăl'at și avdapsi:

- S-nu agărșit n-apusă cu apă vătril'i di foc! Poati s-fac multu zărari a păduriloru! Nu siu ști ți poati s-undzească aua când s-hibă goală di oamñi! - avdapsi ea și acăță s-fac adunarea și

ngărcara, diadun cu ficioril'i pi mulări a tutului ațeli țivări ți va s-li purtea himea, acasa-l'ei. Când bitisi tuti lucărli mutri că și alantil'i avea bitisită lucrili a lor, atumțea deadi urdină:

- Nchisițvi! Ți aștipeaț!/? - și trapsi mularea di căpestrulu a l'ei.

Ași feațără tuț. S- nchisiră priimnănda stog: oamnil'i, mulărili, cal'i și s-feați un cărvanu maru, ți s-spinzura di pi chipturi a minților, ca vără funi ghigandă. Marița priimina, și striga a loru să giuca cicioril'i și pi-t priminari fânărusiră munduirea a ficioriloru partizañ, torturili a ețurilor naziciñ și a traditorilor frămțișiți, ți u feațiră a vrutilor tu hoară. Când agiumsără la hoară soaru ma ascăpta didindi di cât vestu, sălghinda aroșamia mirginoasăm ca vărñă gl'emu ghigandu apresu, ți nihiamă, cât nihiamă chirea după Comianlu. Cum s-videa, ma s-aprucha ntunicarea²³...

Călduroasea s-disfeați iuțido. Ama oamnil'i di cărvăñ nu ma ntiba ti căldurea. Cai di cai di năș, ayuñisea ciciorili s-agiungea cama troară la casili a loru. Tu ațeal chirou el'i nu s-mundea ti vără țivea altă. Cafșunu di el'i lu știea ghini că ți trapsără tu aisti dzăli dăparti di casi, nafoară sum țieru, și, căte area dzăli tu ahiurherea di veară și poati s-nu hibă ahănt arău ti- ntrițeari. Ma hărserea vărtoasă, că va s-indzea napoi pit casili a lor, iu li aștipea măcara și durñera normală, li pindzea s-imna fără căpsiri.

După ndauă ori agiumsăr la șuțara, iu s- mpărțea căili a hoarl'ei. Căt agiumsı aco, dada Mariță poati ta s-mutrea ma lim-pida hoara. Ti ațea ncălcă și chiundri nihiam pisti ună cheatră, di iu s-mutrea ghini tuti căl'urili la măhăadz loru, ta s-sigura ți tuț s-tritsea pi-tu casili a lor fără văr undzeari slăboasă. Ea chiundri ația până cărvanu, ca văr funi, u s-tuchi și coda. Atumțea ea lo calea, ți ti aduțea la casa a l'ei scumpă. Căt agiumsı discărcă mularea și s-dusi la uoda di namisa, iu durñea ea stog cu Ndina. Diunoară nesi la elu cu dor și cu lăcărlii, ți nu putea s-li țina. Lă dzăsi:

- Alăi Ndina, ți ni fițeaș!/? - și s-apună pisti elu su l'ea digușă.

²³ *Ntunicarea = ngrysjă e ditës*

- Taț, ale gionă, nu putui țiva, esc ghini, nu ti fă mirachi!...

- Ghini-ghini, ma inimă, suflitul a meu și Dumnidză ști și am astraptă aisti dzăli, aco ndzeană tu Vărtoc ! - apândâsi năsa.

- U știu, u știu! Vru Dumnidză și ni agiută și aistă aradhă, - dzăsi elu cu buna a lui.

Ama singur elu u știea că și trapsi spindzurat di cicioari tru porta la duchen, di ațel'i uruț ehturi și di traditoril'i frămțișiți, ma n-area clipu su spunea ma lu țina nuntur a lui, ta s-nu li dispirea alați și mul'eaăr-sa. Tora elu area cama ghini.

- Ghini și Marița nu mi vidzu când mi sălghiră ficioril'i di iu mi avea spindzirat ehturil'i! Cai poati s- lu țina ea tru ațel clipu!?

Tăți, durănda pleadzili, și s-mutrea ninga tu trupu a lui și avdapsi ninga ună oară.

- Ți nu ntreați măreatu di om?! Căt vârtoas fusca?!.. Ți nu fați elu tas stărbineadz?! -

- Spuñimi Ndina, scumpu a meu! Eașț ghini cu adearihina? Nu mi arrăd, ta s-mi tățești, acumnda dialihea - căftă ea napoi cu pălăcăsirui.

- Escu ghini, cu diarihina eascu ghini! Nu potu s-ti arrăd, ale mul'eară gionă! - u şuță elu și avdapsi.

- Him ligaț cu pisti, scumpea a mea! Ti ața nu potu s-ț-ascundu țiva ațea și s-mi astrag cum nu escu! - 'ncfisi zboru elu, și ma u vătăma doru ti năsă și pi sinu a lui avdapsi: "Oh, căt ñ-ai mancat, alea Mariță, giana a mea! Nu ai soață tu aistă duñiau!"

Mariță avea tricuit ațea dispărari, și avea cădzut di prota ti bărbată-su și area buisit ntreg cu hroamă aroșă misticat cu vin-tea, și lu hidzea frixa tu fuira²⁴ și tu inima. Ghini ma ti un clipu s-aduchi că lipsea s-urdina noarăsa²⁵ și featli și s-giuca măñil'im ta s-așteargu cu meatri²⁶ și s-lu arădească casa, căte avea tricuit multu chirou nibăgat dip măñil'i. Ti ațea, căt l'urdină eali, ea

24 Fuira = trup i njeriut

25 Noarăsa = e reja (nusja e djalit)

26 Meatri = fshasë

s-dusi la bărbată-su, ți vrea agiutari, ta si s-vindica di ațea pățări urrută, spindzurarea cu capo hima. Când s-alăxi cu nvișteari lati, ahiurhi s-nțăpă focu și su freacă cu arichiă bărbată-su. Dapoia aștăptă până su arichea somnu. Când s-asigură ți u acăță somnu, s-sculă și pi anarga, ta s-nu o diștăptă, s-dusi la icona a Stăviniril'ei, sămta tră fisea a lor. Apreasi țeara și, anda fițea crucea, ahiurhi s-pălăcărsească:

- Stăvinără, sămta a noastă, agiutăni noi, ași cum ai faptă totna, ta s-priiminăm pi-tu căl'iuri ambări! Nu ni alasă pi-tu lăngorili, pit durearili, că him pistocisi a Tauă!... - și șidzu ună bucată di oară tățită, aștiptânnda semnu a Sămtl'ei. Tru ațel clipu l'aspăru, cānnda din țeru li vini ună boăță:

- Va s-vi agiutăm!... Cu voi, ca tutunea... Mariță-i-i-ță! - și s-ascundea pi-tu murilor a casil'ei napoi. Atumțea ea s-aduchi, că area bindăsit zburăra cu Sămta, ți l'i avea dată ascultari și agiutari, că ea va s-li agiută pi-tu căl'iuri ndreapti.

Căt vini dada Mariță, hilă-su Tasi, alășă s-lu agiută. Elu s-dusi să mpărța ațel'i, ți avea armasă fără casi, namisa di cali, li dăspărța pit soia a lor. S-trapsiră niscănț, ți nu li vrea aco iu li pitrițea, ma căfta la taifa a lor. Așit feați și Ndina. Elu lo tu casa a lui cusuriñl'i a cumnatului. Area faptă tradită bărr di bărr, ți la apățărili aspri, ca aistea ți tric tu aisti dzăli, agiuta a unu-alantu. Ași, cu zghilearili, plândzearili ș-cu aroma a fumului, aței ți arsăr casili, dit ehturil'i, dispratea a lor, ma s-mbitea ațea seară, di vrearerli călduroasă. Iuțido ma s-tindea lăițoasa di noapti dit ylicirea a lun'ei și a stealilor di tru n-țer, multu curat.

Ași ntricură și bitisiră protili dzăli di turnarea a bănitorilor aștl'ei hoari armăneacă di namisa a munților aumbrigrei, cu capu până n'țear. Cu zghileari, plândzeari și aňiurizma arsoasă a fumului, e'l'i s-turnară năpoi la vatrili a lor. Ma ninti va să nchisea ti risculărili a casilor șcrumbiti ntreadz și ma ncuo ahiură di lucrili di anotiplus. Dada nu inșea di la uada a l'ei. Lipsea s-fițea și yzmeti di bărbată-su. Lucrili di casă l-avea lăsată 'tru mănli a

noaris'ei.

Singur iminili și suflitil'i așilor armăo o știa să spunu dialihea,, că ți treapsiră tu ațeali dzăli, ahănăti urutoasi și turturoasi dit ehți naziști și dit traditori frămțișiț.

6.

Căt ma bitiăsea mesu di Cirișaru și ma s-hidzea Alunaru. Soaru, di cännnd scutea capu luñinosu, pisti chipturili di munț, la Estu, dăspărța razăli a lui călduroasi tu ntreagă locul, până Ascăptatea. Culdurama nu chirea și până nędzanoiapti. Ti ațea ti partizañ n-area greu s-durñea natoră. Ma lipsea s-fițea stărvitati, ma multu ta s-azărire a ti situatili niaștiptati, ți poati s-lu undzeacă tru yinitorulu a batalionului a lor și di alanti parti lipsea s-l'i disfățea ocl'i, s-l'i fățea patru, cum dățea partitizanu vlecl'iu Bechio, că ehțuril'i naziști și traditori frămțișiț, putea s-agudea niaștăptată și multu pi acumtea.

Pi țeru yilicisea stealăli și luna mplină. Tuna avea aradha di avigl'itoru. Faptănda avligarea l'ă idzea mintea aco dăparti, namisa di munțlor aumbrigrei, la vrutl'i păriñț și soț a lui di vrăști. Aistă dzuuă, ți ma s-aminte, ira sărbătoari la hoara a lor. Tru casa a lor s-sărbătorea Sămta Stăvinăr. A lui s-fănărusea cu multu doru aistă hiroasă sărbătorarea tru hoară și ma multu tru soia a lor. La tută stămăna, nănti ți să nchisea sărbătoarera, aș'ei dzuuă, yiurtusită di Dumnidză, tuț di casla a lor fițea azărire a lor. Ma multu s-cilistisea dada Mariță, diadun cu mul'earili. Eli adăra mănçarili noastimi, ti ațea dzuuă și lutruriil'i, ti aduțeari la bisearcă ti afeandu. Tata cu bărbăț a sol'ei a noastă tăl'ea nimal'iu, lu biga pri sulă și dapoia la uborulu alu Iorghi, li fridzea diadunu tru foculu pisti jarulu, ți a tată-su ăli vinea multu di mănă.

“Cai ma ghini di grăviñioțil'i, l'i frigu făr'l'ițil'i!? - ntriba elu pri veta a lui, ma și năsu arăspunde: “Nițiuunu!” Al Tuna nu s-agărșeaști când, după aņiurizma a nimal'i²⁷ friptă, ună oară,

²⁷ *nimal'iu* = *mishi në hell*

imnată ningă a ațelu uboru, s-păscăni tu frămta și la nără, ațea nostămioasă ahănt thamioasă, di ți elu s- apruche a lor și nu mută ocl'il'i dit la nimal'iuri, ți area friptă di tamami.

„Cu curizitetua mea lu ntribai lali Iorghî, că aștis l'i strigam tuț a lui tru măhălăulu anoastru: - Lali, va multu ta s-frigu aiști nimal'i!? - și tății, ama di gură gădea dzamă dit stărbiteura a aňiorizmil'ei thamoasă. Lali Iorghî câncât chixi că ți vream, til'ia ună bucată di a nima l'i u lui, ți area friptu și ńi jiu deadi.

- Măcu, tora că esti friptu di tamami, că și ațăia va ți yini aradha ta s-fridz vărńă oară! - și ńi strigă s- lu ațam diadunu su scutem di tu cărrabili, iu s-ținea sula²⁸.

Di atumțea și elu nviță s-til'iea, s- lu băga pi sulă și lu fridzea nimal'iu. Aisti șteari ntrițea bāru dupu bāru, di la aușeațil'i la tiniri și la cama cărsuțl'i. Ti ațea grāvīňioț area faptă ca zānati lișoaru, fridzeura a fārlidzuriloru.

Di-tu ahāndea a sufflitului l'i s-aspru câncât ma l'i grea a sinea: Oh, cāt mi ari luot doru, mārātulu di eu, tri voi dzāli a sārbitorirārearare, stog cu voi pārințil'i, vruțl'i, oaspițl'i și soțl'i! Ș-cățea area multu diparti, ea l'i băna tu iminai a lui și alāga stog cu nāsu, iuțido iu alumta batal'ionu a lui. Hārāțimea, ți bănea vruțil'i aco dāparti, namisa a munțlor, la horea a lui, elu lu stārbāna tu yisurili, ți nu căpșea vărńă oară.

Pi-tu mintea a lui ntrițea tuti ațeali stārbānari, ți avea undzit tu bani, di cānd avea cādzut pri minti. Cāt vārńăoară s-fānārusea mușeata Leta, ți nu sā mpārța dit yisurili și minduirili a lui. Tuna, cāt ori aduțea tru minti scumpa horă, Leta va s-ira presentă și aștridzea alanti yisuri. Nu aducea, că ți forțā u pindzea di cāt imajulu a l'ei, ți dispārța singur mușteaț featițiteaști. Eh, ale Leta, ți ńi ai arichit yisurili a mei! Iu iești!? Ți ma faț!? Vahiea lucredz tru război stog cu mātā-ta a ta, ta s- lu bitisiș sazma a pail'ei a ta. Vahiea țā neadzi mintea la pirmānearili a noasti, giucārili la Padea di Ncor, zburārili a noasti lungi, afriștea, cānd ni adunam

sum prunulu, ningă grădina a ta, și vărnoară sum chireașu, la selișta di la Pada di Blidu. Nu știu, macă poati su ai loat cu minti, că ți dor ahândoasu n-ângărca și n-stărbitea tru suflitul a meu di ficioru tiniru, la clipulu ți cădzui pi vreami di cu tini alea ma mușata a hoaril'ei. Ma ațea ma mușeata area, că di tu ațeuulu clip, cai ști cât ori mi fițeam azări ta s-ță dăsfățeam inimă a mea, s-ță dițeam că ți dor s-ascundi tu năsă, s-ță dițeam: "Ti voi, ti voi multu, cât s-am bană!" Ma nu putui că nu putui.

Imajulu a tău mușeatușu, ca di zană armasi tru minti. Mi pârmineaști iuțido ți negu și ază, ți marșescu părț di părț pi Arbinși, ti aduțeari a libertatil'ei. Și tora, ți escu diparti di tini, s-fănăruseaști și nu s-agrișeaști ațeu clip, când mi mpărțeați cu năsă. Ș-cățea n-aveam disfaptă vrerea a unu-alantu, noi lu adu-cheam ghini ațea, ți n-avea jurit suflitul'ei a noașt'."

Ghini ma, după ți ntricură vărnoară trei-patru ori a adunearilor a nasti, acumtoasi nu lu dedi căreari di nidusă la loculu a ciucutiril'ei sum a vlecl'ului chireașu. Ti ațea oară lu avea alăseat aduneara dinti a prândzului, când tuț oam' di casili a loru va s-ira acțeaț cafișunu pi-tu a lucriloru a loru și așit el'i nu cădea tu ocul'i a nițiuunii. Năș ntritea aduneara hăiril'iteț, sum aumbri arațoasă. Lu căftă a picurariului Șahin, ta s-vigl'a singur oil'i, că elu avea ti fițeari unu lucru cu soțil'i a hoaril'ei. Cât agiumsî sum chireșulu, elu mutri că ea nu avea agiumtă ninga. Arucă mutrita avirliga a ștlui locu, ahânt vrutu și ahânt cunuscut ti elu. Ași, mutri di cât țeru, ți area multu limpid, shi soarli ma s-alichea aproapi tu zenit, silghea razăli călduroasi pisti a tearil'ei dată a l'ei ma multu ngăldzami. Ma ațea ți fițea s-agărșea, amurzira a aminearil'ei ali Leti, ira căntă a bilbiuru și soi di soi di pul'i căntitor și areaptimușeaț, ți ambitea nregă fuiria a lui, cu dulțeama noastimă locuri a loru. Ahundusit tu aisti mușuteaț di natur, niaștipteat agiumsî Leta, cu priiminara a l'ei di featiță goană armăncă. Cât vini năsă a lui li s-vărsă ună hromă mirginoasă di hăiril'iticu. Cât u vidzu li dzăsi:

- Ninga nihiam dzășu că nu va s-vineai!? - și tăți

Minduea că cum va su dizvilea vrerea a lui..

- Yeartimi, că mi amnai! Ńi s-vru s- lu bitisescu un lucru, ți mi urdină dada! - și tăți.

Și elu tăți ti ună mușcutură di oară, ta s-afla zbarili ți va s-spunea vrerea a lui, ți, ș-cățea s-părmănea ahănt multu, ma când area dininti a ăl'ei, si til'ea limba ca mutu. Lu bitisi, ți va s-lu pindzea ma nclo aistu problemu, minduit "ala s-fac cum s-facă! Va su spunu aistu doru, ți mi cufurseaști noapti-dzuiuă și ma ńi lăndzeaști tută fuiră!

Ahiurhi s-l'i dzăcă a l'ei:

- Nu știu cum va s-vă dzăcă aistă ți am tu minti!/? Cai ști căt ori escu faptu azări să ț- lu dzăcu, ama n-am putut, că ńi s-leagă limba când ahiurheascu!/? - și tăți nihiam.

Ea, ți ștea și aștiptea că ți va s-l'i dițea, l'iu pimsi ți s-dură cama nco și dzăsi:

- Hă ți vrei s-ńi dzăț, dzățńiu! - și aștipță ți vi s-l'i dzăc elu.

Ghini ma elu, emoționatu di calea ți lo zburăra, tăți nihaimă cama multu di altă oară și avdapsi:

- Nu ma potut s-alegu dot ghini zboarili și ma ți li dzăcu așit cum u mundueascu. Voi s-știi, că, ș-cățe him oaspițăt di multu chirou, ti voi cu tutu suflitul și inima a mea! Voi s-știi că zborulu a meu esti pistioasu ca di a giońilui arămăń! - l'i dzăsi amvlit cu sudoari pi părți dizvilit a trupului.

Atumțea năsă, ți cai ști căt ori area azărizt s-l'i aruca a lui și s- lu amvilea cu bașăi, ma nu lu avea alăsat mândăra di feată, l'i asări, digușăi și bași cu unui-alantu.

- Și mini ti voi alăi Tuna! Oh mărata di mini căt multu și di când-u așteaptu aistă propunea a ta! - și să stridzea ma multu după elu.

Di ațea dzuiuă bana s-hipsi tu ună vreari nispusă. Ghini ma, când ună dzuiuă s-adună cu ea, aco sum prunul, ngină Fleari, l'i dzăși a l'ei cu multu zori:

- Lu am tixit și avem bindăsit cu soțil'i a mei, ta s-inșăm par-

tizañ tuș di mări dimneață, stog cu partizañl'i ți au vānit la noi. Ńi ari datā urarārea dada Mariță, și tata Ndina” - l'i dzāsi a l'ei.

Ea s-gālbāni ntreaga, cā nu li aștipta aistu zboaru. Singur putu ta s-dzāc:

- “ Cum așil!?” - și tāți tri vārnā bucatā di oarā.

Singur Dumnidzā ști cā ți munduiari dispārati ntricurā pi mādua a l'ei. Mārata di nāsā, s-gālbini ntreaga. S munduea cā cum va su-aștiptea di limpida rāspusira a l'ei. Ți s-li dițea, cum vi s-șadi niadunat cu elu, cum va aștāptā, canda s-l'i dzāc “nu”, ma libertata a patri l'ei gioñil'i li caftā tru pada bārbāteascā. Ti ațea nu afla vārnā țiva ta s lu șuț și di-tu ahāndea a imnil'ei și a sflitului l'i dzāsi:

- Calambari, Tuna! - și lu arichi diguși, și avdapsi namisa di lăcārmāñ- U știu cā lu vremu unu-alantu! - dzāsi ea.

Cu curaju l'i arāșāri tru mbrațil'i a lui și u mbuci cu bașāil'i a l'ei dulțioasi. Ațea ți nu putu su fițea elu, u feați ea ca gionā armāneascā.

- Avl'igaț-vi s-nu pați țivea, gianlu a meu, va s-ti așteaptu pānā s-ti șuț dit ațea alumti ti libeartati. Fudz, fudz scumpu a meu! - dițea plāndzānda și lācnil'i s-vāarsearā di pisti fāțili ca vārnā ploai.

Tru ațel clipu vrea s-nu s-dāspārțea dit nāsā. Ma cumțido ți s- lu ghixea, zborulu bārbatos, ți lu avea datā a comisarului, nu lu alāsea ți s-turna anapta. Lu arichi digușā și bașatānda l'i dzāsi:

- Mi așteaptā scumpā, gionea a mea, cā va s-mi toru stog cu libertata! Ńiu acāchiseaști inimea cā ași va s-undzeascā fārā di altā! Ehțuri l'i va astingā di la scumpulu loculu a noastu!

Sā mpārțā cu nāsā, cu dureari ahāndoasā tu sflitu și inimna a lui di goni grāviñotu. Dupā mpārțārea cu scumpa di nāsā, s-dusi ācl'iucineascā cu soțil'i a lui di māhālu. Dzuua di nchiseari crundu, s-ānc l'iucinā cu vrūtil'i, aproptil'i a lui.

***

Și tora, ți esti diparti di nāsh, tu cāpsiri di fițeari avigl'itoru

și până când s-l'i yini aradha ta s-dormă napoi, zbureaști cu ea pi-tu nyisurili a lui: "Cai lu ști că cât chirou va ntreacă napoia, până s-bitisească aistă alumti, ți nă easti imponit a naua, că noi vream iriñii²⁹, ihisi³⁰ ti tituna a patril'ei a noastă, a mușeatl'ei, a scumpl'ei Arbiniși!?" Ehturil'i naziști și traditoril'i frământișit, ș-câtea area plugiț greu dit partizañ, dit armatili a Alumtil'ei Antifașistă Nacionalibertati și di-tu aleaț a noștri mări, ninga rezista, vrea fără di altă să ținea dăsfapti căl'ili ta s-ntridzea ti armatili a loru. Ti ațea partizañ agudea pri năș, noapti-dzuiuă, aco iu el'i nu lu aștipta. Și cum s-videa, și cum ni informea comisarulu a noastu, libertatea a patril'ei ma vinea multu cătroari. Cai li ținea aiști gioñi pisti gioñi partizañi ta s-marșea, ti aduțeari tu loculu a loru scumpu libertatea?. Cu aisti tu minti elu avdză boțea a comandantlui:

- Tuna, Tuna!.. Dișteaptăți! Alearmu! Tuț partizañil'i a companial'ei, va s-nchisească tu un misionu nău! - lu aurlă elu a lui.

- Siurdhëroni!³¹ - s-răspundi elu pri arbinisheaști și s-dusi pit a locurilui iu durñea soțil'i, ta s-bag pri loc comanda ți luo ditu eprorulu a lui. Când s-feațără azări și comndantu s-informă, că compania area completat, urdină să nchisea. El'i marșea pit căl'i di cicioari, ți tărțea pi-tu ună aripi ahândoasă și pit ndauă plăi, amvăliti dit dărmoasi păduri di merisini, dzini, scupi, ți nu li srupa frändzli, vearădzească tutu anu și di alti ți li srup frändzil'i. Ș-câte ninga n-area apriță dzua nauă, cala s-videa limpid, că țeru nyilicia di luna mplină și di steurili.

Avea priimineat vărñă oră, când agiumsăr pi ningă ună cali, ți tritea pit namisa di păduri di masñi. Chiundriră aco și acățară poziționi, ași cum li mpărța comandant di scuardri, ți area instructiț dit eproril'i a loru ma mări, nănti ți s-vinea ația. Nihiam

---

29 *Iriñii* = *paqe*

30 *Ihisi* = *qetësi*

31 *Cum s-urseshță* = *si tē urdhërosh*

căt nihiam ș-pri anarga ma s-aprea. Nănti s-disviliră chipturi a munților și cama dapoia s-arăspundi puscutida di noapte și țido s-videa limpidoasă, nu singur di aproape ma și di diparta. Di căt estu ninga nu lu avea scoasă capulu soar pisti Polis. Di căt vestu șușurea trapulu Zaranica, ți s-vinea dit munț a Ciermenic'ei.

Di căt hima s-videa ghini căsili di pulitia Nocas, alboasa a șratului di valea Șcumpiă și cama hima pada thamoasă a lui. Tru ațelu clip u ngărca sufliț a loru tățită ahăndoasă. Aștiptânnda a ehțuriloru, nihiam căt nihiam și anarga-anarga soaru scoasi capulu luñinosu pisti Polis și ninti razăli li s-păscăniră pri muntăli Craba, dapoia s-bașară cu ciatiuri a pulit'ei, până ți s-aștirară di căt dauli părț a Valiei și cu cătroari agiumisără aco iu avea poziționli e'î.

Nu ntricu multu și dit aco, iu irea, s-avdziră jurma di mașini, ți căltorea tu autocolnă ună dupu alantă. Partizañ avea cățat pusili ațilui cārvan di mașini a ehțuriloru, ți purta singur moarti. Ma căt eali s-cădea tru pusia, va s-li agudea ama singur când s-loa comanda dit eproril'î. Aștipta ascumț dupu cheatri albi și dupu căciubi a masñlor. Căt ma multu s-aprucha mașinli, ahănt ma multu s-avdzea jurmili a loru. Când cārvanu intră namisa di pusi, comândantu urdină cu siñialu: "Focu! Nănti partizañi!" Diunoară s-disfeți foc. Dipi tuti părțil'î s-aminea di partiozañ. Ama ș-ehțuril'î, căt avdzără amănarăli s-disfeățără tu formațion, ta s-organizea apărarea și scăparea di-tu aistu curthu, sculat multu preciz di partizañ. Aștiț cu amineari dipi tutili părțil'î tricu vărñă oară.

Când comanda nazist s-bindăsi că pit aistă cali, til'eat dit partizañ, nu s-trițea și nu s-poati s-disfac ntrițeari și cu foc mari și strimțitoasu, urdină trupi a lui s-s-șuț anapta. Di cum s-videa e'î nu s-trapsără ca vărñă turmă fără di cap, ma s-trapsiră organizț ghini, ta s-nu s-avea multu chireari. E'î s-tridzea și amăna pisti poziționuri a partizañlor cu tutili armili modearni, ți avea, căncăt și murtai. Aminarili a loru area urruti, că ti agudea și aco iu

aream ascumț, după dzeñiuri și sum cheatri. Alumtănda și apiranda dupu unu masnu, soțulu a scuaril'ei a lui, Gachi, vrăstu și soțu multu strimtă di tru ñicurami, lu aduchi că nu amăna ma, s-aspiră multu ti năsu, că poati s-avea pițăt țiva, l' aurlă căt putu:

- Gachi, alăi Gachi!... - vărñă dau-trei ori. Ma elu nu s-arăspunde. Diunoară alăsă poziționu a lui di cheatri mari și cu arichișarea s-apurchă aco, pi ningă masnu veacl'iu, iu avea elu poziționulu. Ți s-videa!? Elu irea teasă la rădițina a masnului și nu giuca dit pozicionu a lui. Ninga nu area nglițat, ma area teasă după cățughiu, cu tufechea n-tru mărñ, și cu mutrita di căt la nazistil'i, cu dzeastulu a mărñil'ei azări ta s-amina. Tru aistu clipu căpsiră aminearăli. Iuțido cădzu tățitoasea. Tu aistu chirou o sculă trupulu al Gachi pri ambarea. Lu acăță di mărñi și lu băgă tru cheptu. Area arățit ntregu, inimă nu li bătea. Cum s-videa el avea fudzit dit aistă bană. Nu băna ma și dițea pi a lui: "Nu pot s- lu spunu ți treapșu tru ațelu clipu, când lu vidzui soțulu a meu, cu cai eram cărscut diaduñ și diaduñ aveam inșiț partizañ. Iuțido alumtăm și li treapsimă diadunu aralăli a l'ei lăvoasi. Când li ncl'ișu ocl'il'i, cu lăcirmărñil'i, ți nu ñi căpsea și ți ñi s-vărsea pisti a dauloru fați, ca vărșatori di pi a chiptilor a munțloru, și lu plămșu fără boăț, pri tățitea":

- Alăi Gachi, ți ñi fițeaș!? Cum s- lu spun a mărñil'ei și a tatilui a tăi, ți ti așteaptu cu maru dor!? - și diunoară lu adună sinea.

Alumtea irea nibitisiță napoia. Amină cu tufechea a lui la ună mașină, ți ma s-șuțea anaptea. Diunoară s-apreasi foc și pisti ea ma s-cărpară ună dipi alantă granăț, predhi și carburanțil'i. Nihiam căt nihiam aminearăli și cărparăli s-rariră. Nemțil'i nazicim cutroară li trapsără plugițil'i și vătămățil'i a loru, ți nu area puțărñi, ma vărñă țințispărdzaț vătămăț și vărñă ună sută și cama plugiț. Ma ș-di partea a noastă s-vătămară ținți partizañ și țințispărdzaț-șapsăspărdzaț plugiț. Atumțea neasiră diunoară pit la soțil'i a loru, ți area cădzuț tru ațea alumtă ca gioñi pisti gioñi. S-dusi la loculu, iu lu avea lăsat pri Gachi. Nărñti di elu

avea agiuntă soțil'i alant' a scuarl'ei, ți s-lua cu plugițil'i și cu cădzuțil'i tru padea a alumtil'ei. Candea li adărară patru cădzuț, lu amvâlir cu fâlambrulu și lu dusră trupurl'i a loru pi ninga unu cupaciu multu moșu. Avârliga di elu s-videa ună padi nîcă, iu di cât partea a estului area băgată ținți mărinț. Lu sâlghiră trupli a loru mpadi pi ninga mărminț. Tățitoasea ațlui clipu lu asparsi zborulu a comisariului di batalinu a noastu.

Tru zborulu a lui elu pi șurt spusi ti bana a loru alăvdoasă ca partizañi gioñi pisti gioñi. Tru bitisirea a zborului a lui și sum flamburulu, ținută ghiumățeti a șigietă și sum biteara a iminului di armi, ună scuadră, și cu bușulu strimtu, cum saluta partizañ, bintisi: "...Patria a noastă, Arbinășii vă s-băneadz tru libertati, că ari gioñ aslañi ca voi!"

După zborulu a lui, li ngrăpăm un ningă-alantu la ațea padi mușată, ți s-bătănea fără dănăsari di-tu vinț, di-tu ploai și di strimțătoasili furtuni. "Cafișunu di noi prezent' partizañi, tru aistă mpirțări tățitoasă și solemnă, lu dideam pitea ți alumtea vă su fițeam până bintisirea a l'ei și cu amintearea a noastă. Su avdă alavda a numuloru a loru!" Loculu, iu li ngrupară, lu hipsi ghini tru minti a lui, ta s-nu agrishea și s- lu spunea a prințurilori, când s-lu ntridzea trupulu după alumti. Ași fudzea dzălăli ună dupu alanti: cu alumti, cu marșări, cu căpsiri cât vărănă bucată di oară, după alumta aspri cu nazistil'i, pi-tu băzuri sigurti di partizañ.

Niaștipteat ma intra protulu mesu di toamna. Dit ațea dzuuă, ți cădzu Gachi, batalionu a loru arala arămănea fără axioni. Mintea și suflitulu a lui și a soțloru a lui, area nyărpăsit la alumti, ți s-li azguñea cât cama cătroari eħțurl'i nazisți dit la loculu a loru scumpu, ți mușeata Arbiniși s-aminta libertatea a l'ei, yisari ahânt multu dit armăñil'i și frațil'i arbineș.

Ași, singuroasu, dăspăroasu dit niaverea a scupului Gachi, Tuna, li ntrițea ațeali dzăli marioasi di Alumta Antifașistă Nacional-libertatil'ei. Dit aistă pisti data a patrii'ei a loru scumpă, Arbiniși nu vi s-avea tridzeari, câncât și elu s-arămănea tru pa-

dea a aluntiri'ei, ca cum suntu cădzuț soțil'i a lui. Tru inimă a lui singur aistu idealu a libertatil'ei bătănea fără căpsiri...

***

Batalionulu a loru, după a liberil'ei a căsăbăulu Kuksu, cu ordinu a comand'ei supremă partizană, s-pitricu nafoară di sinurili a patria a noastă și intrea tru Iugoslavi, ta s-li aștira nemțului naziști. Iuțido ți alumta pi-tu ațel'i locuri li aștipea arbineași di Kosova, ma și armănil'i, ți băna tru atealii locuri di cai ști di căt chirou.

Di niaștăpteari tricu și toamna. Chiroulu s-asparsi. Tu țer s-adunară murgăli neaguri. Poamñ pit bähcei și leami pi păduri surpară frândzili. Caițido aducea că intră iarra, cu tut arățima a l'ei. Ma ti partizañ di aoa și ma ncuo li aștipta, nu singur aspiroasea a chiroului ma și multu axioni aspri. Aspri că s-alumta tu locuri nicunuscuti, aspări și cu iarnna nai ma aspră. Aspră și di ehțuri naziști, ți tora, ți ma lu vinea bitiserea și chirerea, area faț ca prici³² plugiți. Ași area, irna ni acță diparti di casili a noasti, tu bitisirea di anua patrudzățapatrua și intrearea di patrudzățateținți.

Ună seară, ndripteăț di calauzi, partizañ di tu ațel locuri agiumăsără aproapi di puliti Prizeren și acățară bază la ună hoară bănat di arbineș, ți l-aștipeară cu maru dor, că vinea ca ascaptitori a loru dit ocupatori nemțış, di la Arbiniașia. Ațea noapti a companei alu Tuna cu soțil'i a lui, lu cădzua aradha ta fac avigl'itoru di căt estulu a horil'ei a căsăbălui, di iu poati s-ni agudea di niaștiptata nemțil'i naziști. Scuadra alu Tuna lu lo avigl'itoru prota. Arițima și puscutida di noapti lu ncl'idea mutrita a lui și ti ațea s-cilistiră ta s-nu l'i ascăpa ma și agiocuril'i di cama lișoari, ta ehțuril'i s-nu l'i afla di niaștiptata.

Tu ațeu clipu elu area conțeantrat singur la fițeara a minșionului a lui di avigl'itoru. Singur, căt vărñă mușcătură di oară, fănărusea, di cum area cu ocl'i disfapti a clipurilui stărbănati aco diparti tru hoara a lui, âncăt iuțido ți s-afla: tru aviglearea a oil'i,

---

32 Prici = kafshë të egra

tru arniu di iarna când nidzea cu eali și tu alturi lucrî și lipsea sã fițea. Ghini ma nitisi unã nu lu fãnrusea cu tuti detãli a l'ei cã area tru fițeara a avigl'itorului. Cãnd vinirã soțli ti lu alãxirã, a lui ațea' dau sahãț l'i sprurã ma lundzi a ban'ei a lui di partizan. Cãt s-dusi la baza a loru, și s-durñea, a lui l'i spãru câncãt l'i ngãrcã pisuprã u șurșunari greu, și elu nu lu avea achicãsitã vãrnoarã altã tru bana a lui. Di nitricutã vãrnã dau-trei minuti lu arichi ntregulu unã trimburãndeari, și nu lu achicãsea cã irea ca di arițimi, âncãt ma ca di dureari. Atumțea, nãnti și s-durñea, alãxi fanela și pãrpodzili di lãnã, mpãltiti di dadã-sa cu cãrridzi, și li ținea tituna cu elu, cã așit fițea și cãnd area tru arniu. Nu tricu multu și lu arichi somnulu, și nu ma lu aducea cã area di dialiheea. Poati s-area vãrnã pãtãpsiri cu ocl'i disfapti, și lu didea temperatura a arițim'ei lu avea achicãsitã di cãnd fițea avigl'itoru, ma nu lu spusi a soțilui. Elu lu avea ținut dureara cu multu zori.

Di cum area hiptu tru aistã fuiri ni somnu, ni diștiptatu a lui, li s-fãnrusi, canda area ascumtu tu unã dãrmoasã pãduri, multu strimțitoasã, diparti a hoar'ei și cas'ei, iu nu putea s- lu afla niți unu om altu. Armasur singuroasu, dispãratãosu, chirut tu ațea pãduri fãrã sinuri și di ni aflat vãrã cali-inșiri. Niaștiptata a lui l'i inși dinãti unã anghi, cu videara di mul'eari mușatã, mușatușã ca vãrnã zanã. Di-tu ea s-arãspãndea ninumurati yiliciri ca scãnteii, și lu luñindzea tutu locul di avãrliga a lui. Ea lu ntribã:

- Cãțea ti ascundiți ași!? Di cai ti fricuședz!? - și aștipta apãnãdisira a lui.

- Cai ești!? Di u lu știeai cã aream aua! - l-rãsundi elu cu ntribari.

- Lu știu, lu știu. Mini li știu tutili! - dzãsi ea.

- Ma eu nu lu amu spusã cã iu escu a nițiunului. Tini cum mi aflaș!? - lu șuțã elu.

- La s-nu spuñ. Mini ti lu aduceascãu cã iu stai. Lu dãzvãleascu locu iu ești ascumtu. Ti ațea nu ñi scachi dot! - dzãsi ea ninga unã oarã și nu s-vidzu ma.

Elu s-dispiră ahânt multu că nu ma lu videa ațea bazareati mușteat, nividzută a l'ei. Chiundri vărănă bucată di oară, htiptu nt-regu la thacmat chiundusit, aistă pătăpsiri a lui. Ațea seară elu lu ntricu ori-ori câncât durñea, ori-ori câncât pitipsea di diștiptata. Ș-cățea elu nu lu fițea sinea a lui, singur suflitul și inima știea că ți doruri uruti cădzupi trupu a lui.

Așiț s-nc'fisi aistă dzuuă ahânt greauă ti partizañ.

7.

Când s-apri dzua nauă, vidzu că dit țearu cădea pri anarga și fără dănăsari peandil'i alboasi a neaul'ei. Iuțido pisti loc area aștiraț alboasea a l'ei, ți aspărea ca vărănă zază ghigandă fără sinuri. Chiroulu area multu arașit. Din aistă parti, iu area elu, fițea multu aspiroasu. Ti el'i, alumnătōr'i a libertat'l'ei, ți ntreacă noapti-dzuiuă nafoară, sum țeru, stărbituț dit vinț, furtuni, ploai și neau, l-aspărea câncât irea ună altă alumnătă arău, cama urrută dit ațeau cu armi. Caiști căt di năș s-lândădzără, s-arățiră și ngl'ițară când ma s-apruchea la pulitili alanti pri visuruli arbineași din Kosoava.

Liu cădzu aradha s-acața ti multu sahaț poziționu pi ningă ună cali, di iu s-intrea tru Prizerenu. Pisti el'i s-vârșea neaua, me el'i nu giuca dit poziționlu a loru. Arățima aspiră lu s-piscănea pitu părț a trupulor dispul'iati, ți area umflati, loatnda ună hroami mirginoasă, misticat pri vinti ș-cățea ținea mănūși, ți u didea a unui-alantu când fițea avigl'itoru. Ma și al Tuna lu avea intreată tru a ntreagului trupulu a lui, me elu arăvada până u bitisi misionu di avigl'itor. Când s-turnară la bază, elu ma trimburinda tutu, li vinea arcoari, s-părpilea sum a batani'l'ei a lui. Ma, ș-cățea soțil'i lu aprucheară pingănă focu, trimburândara nu căpșea.

Chiundri ațea seară ași cu temperatură analtu. Ma și a treil'ia dzuuă nu l'i cădzură trimburândaril'i și temperatura analtă. S-slăbi multu, s-adună ahânt multu, căt s-feați căt un bușu, dit ațea arățimi multu lăvoasă. Elu dit ațea dzuuă, nu s-aducea dot

că area yiu, ma mortu. Di cum area tu ațea trădzeari lăvoasă nu aducea că iu area și di cât nidzea. După doi-trei stămăni inși ti prota oară dit ațea apățări: nică mortu, nică yiu, ți cum s-veadi poati s- lu s-avavgă napoia cama multu di ți esti. Dăsfești pri anarga ocl'i'i. Di niaștăptat vidzu sinea a lui la spital. Avriliga di năsu vinea ș-fudzea infermieri și yiațri, nvăscuț cu strañil'i albi. Dăsfești cu zori mari ninga ună oară ocl'i și s-strimsi s-lu grească a loru, ș-cățea ti elu ațea'l'i nu area cânăscuț:

- Iu escu!? Cai hiț voi!? - dzăsi elu cu boață suptări și multu apusă. Singur căt giuca budzăli.

Yeatru lu achixi că elu ma s-fățea napoi yiu, li strigă ninga ună oară:

- Forța! Forța!... Grea, ți vrei s-dzăt!? - li dedi spindzeari cu buna a lui yeatru lu.

- Iu ascu!? Cai hiț voi!? - gri napoia elu cu zori mari.

- Nu ti fă mearachi! Scăpaș! Ești ghini! Vă s- lu ntreăț lăngorea, ș-cățea cu zori după doi-trei meși! - dzăsi yeatru lu și adapsi.

- Ești tru spitalulu a armatil'ei a noastă. Noi vi s-ti agiutăm ta s-ti scol napoi pi ciciori a tali. Ma ș-tini s-agiut sinu a tău. Lipseaști s-măț cu zori, cățe ma să măț, singur ași poati su l'ei sinea a ta, că ești slăbit multu! - lu s-pălăcărsea elu cu buna.

Dapoia yeatru lu ntărbă:

- Cum ti ncl'eami? Diu ești? Ți părinț ai? - căpsi elu, aștiptănda apandasia a lui.

- Escu dit Greava, ună hoară aco dăparti, namisa dit munțil'i analți aumbrigrei, sum Valamara - li răsputi elu și avdapsi. - Nu știu că poati s- lu ai avdzăt numa a aștl'ei hoari, ți părințil'i a noști lu strig "mușeatea ca lilici", și ți nănti a treil'i șeculi ari fut ca vărănă pulitie thimatoasu, și multu cânăscut tru ațelu chirou.

- Am avdzăt, am avdzăt. Cum nu am avdzăt!? S-băneadz di arămăni. - dzăsi elu și avdapsi.- Că și eu arămăn escu, di Curceaua - și l'i gri al Tuna pri armănești.

Dapoia, câncât s-mundui nihiamă, avdapsi.

- Am ghiuvăsită multi carți, ți spunu tri pulitili și hoarăli armănești. Tru ațeali Grevea a ta s-spuni, că ari fut pulitie. La ea s-fățea părmătii di tută bilocuri avărliga, ună oară tru stămăna. Aco s-fățea zănățil'i soi di soi, sunti multi bisearți, iu s-adyivăsești pri armănești. Ma și di părințil'i a mei am avdzăt că la horea a voastă lucreadz multu dășteali și moari iu mațină ntreagă crahina di Vărcia. - căpsi spunera a lui yeatru.

- Oh, cât mi hărăsiș! Fuscărca dit mână a noastă! - lu ștăptă diunoară elu și lu s-dimindă cu pisti mari:

- S-mi hărdzești domnulu yeatru, am ațel'i di acasa mea, nu ști că iu escu, ti ațea ti pălăcărsescu fâniyu un telegram ti năș! - niascumtu dorului a lui ahândoasu și vârtoasu ti el'i.

- Diunoară cât s-esu nafăoră, va s-mi duc la telegrafu di castila, ți su pătreacu a loru telegramu! - și luo numa a tată-su, adreasa a loru.

Inși di la ușa a pavionului, diu area aștireat Tuna deadi ciciorili cama cătroari ta s-agiungea la telegrafu și să nchisea telegramu. Nihiam cât nihiam Tuna acăță s-grească și s-giocă multu pățană dit la patu a lui, s-giucă mănili și ciciorli. Măca cu zori mari, că area multu slabu, nu avea forță s-scula mprostu și sișidea pri ghiumătati mprostu pri curil'i a lui.

Când bindăsi zburărea cu yeatru, elu s-hipsi tru munduiril'i, pățapsiril'i a lui nicăpsiti. Elu, cât vărnoară aduțea aminti clipuril'i a soțilui a lui partizañi, ori-ori clipuril'i a soțilui di ilichia,³³ aco dăpartu la hoara, ma și clipuril'i cu apropiățilui a taifil'ei a lui, ți nu li avea ciucutit di caiști di cât chirou, și ti ți a lui ma lu arupea dorulu. Ma multu elu s-ocupă tri clipuril'i ahânt mușeaș și niagărșiș, ntricuti tru asoțirea cu scumpa Leta. Pit aisti fănărusiri soi di soi, ațea seară elu, multu amnat lu arichi somnulu.

Căt intră luñinea a dzuuăl'ei nau Tuna s-diștiptă. Disfeăți ocl'i și di cum area hiptu tru patu a lui, s-fănărusiră ca yii nyisuri, ți

33 *Ilichia = mosha*

lu avea vidzut tru ațea noapti lungoasă, când nu lu aducea că area tru somnu ama nu. Ți semnu area aistă pătipsiri cu anghi mușată!? Ma niaștăptat si-aminiti pătipsira di dzuua alantă, ți area lăndădzăta elu. Lu fânărusi canda agiumsi la Codoviat și va s-nrițea pisti valea di Vărciă, ți area umflată di apă turbati, ți avea viniti că avea dată rebeșulu nispusu di ploai. Ația vidzui că ma s-adrară ună punti nau, ta s-ascăpa tuț oamñl'i a locuri, ta s-nrițea pisti ea, cumțido ți s-ira chirou. Ația ciucuti mult mastri di hora a lui, ma nu țanea minti nițunu di năși. Dapoia s-află tru hoară, tuș la capu a calil'ei, ți ti aduțea la veacl'ea casă a lui. Nânti l'i-inși ună moașă, multu tricută, ma fața nu o videa dot, că ea area nvăscut cu nvășteari lai, ți area faptă ună soia ca puscutita di noapi și tățitoasă. Din ahăndea a chisl'ei câncât s-dășfeăți ună poarti di hieru și s-avdză ună boață ți o striga:

- Ghini vaniș, alăi hil'u! - li dadi urari boațea di namisa a chisil'ei.

- Când mări s-ti torri di aco, iu ma s-ti duț, aidi s-lu l'iai aistă dhoară ți am adreat castila ti tini, alăi gioni! - și căpsi boața.

Avirliga di cali și pisti poarta s-timsi puscutita lăițoasă și tățitoasă napoia.

- Ghini, ghini! - lu șuțai eu și luu si s-aduțeam la vlecl'ia casă a Aail'ei a lui scumpă. Așit ca pit vărănă chirou, cu țerulu mbitetat ntregulu cu puscutita di noapti, ma fără di goală vărănă luñină nu avea, agiumșu la casa a l'ei. Căt s-apruchea calea șurtă, aproapi di poarta și oboru a l'ei, achicăsi că ea ma o aștipta. S-lua diunoară digușă, ma, di nimutrită bazareata a l'ei și alăxiă niscânti zboari cu năsa. Ghini ma grea singur elu, ea canda lu pârmina ca vărănă aumbră și tru pârmineari l'i-dițea:

- Cum ñi-ești ale ata a mea scumpă!? Diu lu știeai că va s-vineam ază și ti ți mi aștipteai? Căt mi ari loat dorulu, ale scumpă!? - grea elu fără di căpsiri și di niluat răspusără di nășă, ți singur lu pârmina ca aumbră arațoasă, cu aňiurizma di unu nglițatu.

Disfeți portea. Intră tu uborulu, ți di năsă area arrit cu metra aspră, ca cum fițea ea ti totna. Dapopia intră tru veacl'ia casă, ți area goală, fără mobil'i, fără pingieri, fără luñină, aștărat cu cimento murgoasă, ma multu aștearsă și ținut spăleat, ma pri ea nu mutriă vărnoară, âncăt pri tățita l'i dățea:

- Eh, ale ată a mea scumpă, ghini ñi lu țăn casa! Așit lu ai țanut tituna!...

Tru aistu clipu s-diștiptă niaștiptată și, di cum area dispăreat, aspărat dzăsi pi tățită: "Ghini că am vidzut unu yisu!..."

Di atumțea a lui l-aspru că aiști yisu poti s-area semñ ți lu spunea a lui că lăngoara va s-avea multă lungă.

8.

Ma s-aprea dzua nauă. Chipturili a munțlor, a leamñlor di pidurili, și a poamñlor pit băhcei ma s-videa cama limpidi dit luñina, ți silghea pi țido. Soaru luñinosu scoasi capu a lui, pirăfocuas pisti Valamari și diunoară li sălghi razili a lui hima, păscănida pisti ntreagu loculu tu hoară, câncăt l'i didea bașai fără căpsiri. Nănti s-bașa cu Inhaia și dapoia iuțido, iu nu afla inșiri di dzeñ, chipturi și di neaguri di pi țeru, ți lu avea disfărptătu mușcături-mușcături. Atumțea di pi dzeñ, munț, mutrita videa limpidi ntreagă duñeua, cu tuti muștaețli ți lu durusea ea. Diunoară s-dăștiptară yil'i: nănti pul'i, bilbil'i pit păduri, dapoia prăvdz agrimoasăli, prăvdz moali și oamñ; cu un zbor țido altă ți bănedz pisti loc.

Tru ațeal chirou Dada Mariță, ca tutuna, avea inșit tru pingiera di cunachi a lor și ma mutrea cu anarga și di s-nu l'i scăpat, ma și goală vărñă supțiroasă nividzut pi limpida cu ocl'i a l'ei. Cum s-videa și ațea dzuuă va s-ira bună, cu soaru și cu țerulu limpida. Nu aștăptă multu și s-dusi la uadili (cunăchli) alanti, ta s-diștăpta tuț oamñil'i di casă: nveastea al Tasi, featăli și ficioril'i, ți cafișunu di năș s-indzea pi lucrulu a lui, ți lu știea că iu lu dzăsă dit dzuua tricută.

Ași s-dipună aistă dzuuă nauă la năși. Dada Mariță nu știea căte ună lucru ți lu acătea nu ma o bitisea că nu ma u bitisea dot. A l'ei l'i spărea că tru casă va s-undzea vărna țiva urrutuoasă. Ș-cătea nu ma videa ma și goal văr semnu ti aistă undzeari, ea aducea că lăiața ma s-apruca, singur că ocl'i a l'ei nu putea su videa. "Așteaptă când s-creap, lăiața!", dițea cu tățită. Nu triculu multu și la porta a loru agiumsî corierulu a cășilui di localitatea, ciucutind la porta a lou cât putea. Dada Mariță, di cum ira la truști, adratănda cașu cu sari, li păscăni talăriili mpadi, aștearsi mânăli cu necia și inși diunoară la poarti, și niaștăptat gri a corierulu cu un ntribari și pălăcărsiri misticată:

- Hă, spuñi, ți hăbari ni aduț!? - gri ea.

- Telegram, telegram dado, - răspunsi elu, - și căpsi.

Tru ațeal clip, dada Mariță ntricu ună trimburădi pit ntreag trupulu a l'ei.

- Ți, ți, telegram?!... - și cât nu s-păscăni mpadi tu ubor.

- Telegram, telegram dado, di la Tuna. - și scoasi dit cieanta a lui di postier, adireat mușat cu mășină di oi și hromisită cu laia.

- Di iu, di iu, di la Tuna, hil'iu a meu?!... - și arăchi telegramu di tru mână a lui.

N-aștiptă, ma diunoară pălăcări a corierulu.

- Adghivuseau, adghivuseau curbani a dadil'ei, că nu știu gramă. Cătroară! Gieanulu a dadil'ei, că ma nî trimburădu trupulu și cu zori ma mi țanu mproastă! - l'i grea ea anda giuca mânăli și ciciorli ta s- lu videa di aproapa ațea carti di telegramu.

Corierulu dupu ți adghivusi unoară fără boată, lu adghivusi a l'ei anarga.

Când s-asigură că hăbarea nu area ahânt urută, ma și nu ahânt bună cât vrea ea, lu cână cum irea scrisă pri armăneaști:

"Duruț părințil'i a partizanului Tuna! Vi bag tui știeari, că hil'iu a voastu Tuna esti aștărat dit doi meși tu spitalu a armat'l'ei di Tirana, că ari loat ună arățimi greu. Ieasti slăbit multu și nu poati s-giocă di patu, ti ațea tru loculu a lui, ma vă sciriu mini,

doctoru a lui,

P. S. Va s-fițeăț ghini s-viniț, ta s- lu videț cu ocl'i a voci!...

Sănătati di la mini P.S

- Oh, alăi hil'iu, scumpu a meu, ți ni fățeăș ași!? Cai ști cât greu n-ești!? Să s-țã mi fac dada ațeia, cai ști cât ma n-vueaști!? - și lăcrãl'i s-vãrsarã pi fãțã ca vãrsãnil'i di pi chipturi a munților, când s-tuceaști neaua.

Tru ațeal clipu ea nu știea că ți s-fățea, cu cai s-zbura, cu cai s-plândzea hala a l'ei, ți l'i angãna dorulu și dispãreari fãrã sinuri. Ndina, bãrbai-su area hima tru arniu cu oil'i și caiști când va s-turna dit aco. Cu elu, tutã aistã banã lungã diadunu, ca mul'earã cu bãrbat, avea ntricut multu hãl'i greali, ma nu lu avea ciucutit cã s-nu s-l'i area prezentu elu. Ti ațea dada Marițã, ș-cãștea vitãma mintea ahãnt multu, nu afla dot cala ndreaptã, ți s- lu dizliga aistã pãțari greu. Ea nu avea n- inimã, ni forțã s-fițea vãrnã țivea.

Tru aistu clipu ea zburea cu sinea a l'ei: "Oh, alăi Ndina, scumpulu a meu, ți nu ti am aua, ta s-țã spunu cã ți ma n'i astradzi aistu suflitu a meu, ți n-esti disicat tru cai șit cât multu bucãți: cum di dorulu ți n'i dãsfeți hãbara, ți loai trã hil'iu a noastu, Tuna; cum di chiroulu greu, ți n-iu esti vãrseat aistã iarrã pisti noi, cu tutã aspãroasea a l'ei lãvoasã. Suntu acãțati cãl'iuri di vãrnã stãmãna di neaua, ți nu lu știea când va s-cãpseascã. Nu poati s-l'i ntreacu nițiuunu di oamnil'i a noșți ți s-yinã la voi tru arniu, ta s-vi aduc hãbãrl'i di la noi, ma și ațeali a voastri aua la noi. Cãt voi s-ti am aua pi nigã mini, ta s- lu dizligam diadunu aistã undzeari. Ti ațea esti yurtusitã di la Dumnidzãu, ți singur noi mul'earili armãni him blãstimati, s-l'i tridzem aisti dureari ahãnt mari a bãnearl'ei, dãpartu anu di anu dit bãrbațil'i și di vruțil'i a noci, ți fugu tru arniu. Dit aistu chirou slãbitosu nu esti turnat la casã dit pulitie niți și hil'iu-su, Tasi, ți lucreadz aco ca cuadru a statului nãu. N'i suntu til'eati tuti cãl'iuri. Ți s-fac mãretea di mini!? Iu s-mi duc? Cu cai s-mi adunu trã zbureari!? Nu știu? Nu

știu? - bitisi munduirea ea ș-cădzu napoi tru ună dăspărâmi mari.

Ca aistă pățări urută, ea nu avea traptă vărnoară tru bana a l'ei. Alăganda pit casă, chioși di chioși, nu l'i s-acța lucru cu măñ. Di niaștăpti, ca tutuna, ea agiumsi la firidă, iu ținea icona ali Stăviniri. Apreasi ună țeară, chiundri nănti a l'ei ună bucată di oară tățită. Dapoia feți cruța trei ori aradha, acăță s-pălăcărîsi a l'ei și, cu multu conțerriri și pârmina cu pălăcărîsiri pistoa-si, țî l'i-nșea dit suflitul a l'ei: "Stăvinără, Sămta a noastă, țî ni ai angătan tu buneățili și tru aralili agiutu hi' u a meu, Tuna, si s-vindcă di lăngoarea urută, țî u ari acățeat, că esti amărtiă s-fug ahănt tiniru, ta s- lu hărăsească și elu tinăreața, cu tuti buneăț, țî li da ea! Agiută Stăviniră! Agiută-ni, că him pistioș țî Dumnidză!..." - bitisi pălăcărsearea, ca criștină bună.

Dapoia s-dusi la așefulu și acăță s-adară luturil'i, ti aduțeari la biserca ali Yinicola, s- lu pălăcărsească la afendu, ta s-adhyivăsească ti elu și tru aiudhimă, cu bibla pri armăneăști. Când s-adunără di tu lucril'i, iu iarea dusă cu urdinili a l'ei, tuț oamñil'i di casă, nîț și măr a famil'ei: nveastea și featili, că bărbat tru ațeu clip n'casă n-are nițiuunu, lu spusi hăbarea țî avea loat cu telegramu. Tuț s-feațră mirachi, surărili acățară s-plăngu cu zghileari, nveastea, nipoț și nipoatili după năsi. Dapoia, dispăreaț că nițiuunu di năș nu putea s-indzea la elu, ta s- lu pârminea pitu durearili a lui di ațea lăngoari, țî lu avea teasă tru ștăruț și alumta cu urutoasea a l'ei. Tru aistă catastrofă, țî avea cădzut a loru, dada Mariță aduchi că taifa prindi³⁴, lipseaști s-hibă unită, diunoară păscăni ciciorli pisti dușemea a cunacl'ei di șideri și aura căt pătu:

- Tățîț! Tățîț! Tuna va su ntreacă aistă aradhă, că easti gioni, vărtăos, cărscut pit durearili a ban'ei, aoa namisa di munț aumbrigrei! Ti ațea, s-știeaț că și cu agiutara a Dumnidzău el va s-ascapă și va su avem napoi aua namisa di noi, țî u vrem cu suflitu! - dzăsi ea til'at.

---

34 Prindi = duhet

Ahânt s-vru și tuț căpsiră.

- Tora aștăraț țina ta s-măcaț, că mâni napoi vă aștepti lucruli alti ti ddzua nauă! - urdună ea și așiț s-feați.

Dada Mariță, ca tătuna s-dusi să mutrească tuț oamnil'i di casă: cum cilimeañ, ași și nveasta ș-featili. Cand s-asigură că tuț area reahatiț, ea s-teasi tru ștărutu a l'ei, și, cand apusi candil'iu, s-amvăli cu sazmăli di lână rudă, adăreati dit mânăli a l'ei lucrutoari, și nu lu s-afla soața su nrițea tru hoară a loru. Tru aistu clipu ea băgă capulu tru căptiñu di lână și s-ciucuti ta s- lu arichească somnu. Ma, cu tut și ea vru s-li ngărfăsească tuti undziri a dzuuăl'ei și ntricu, nu pătu că nu pătu s-doarmă, mași n'bucată di oară. Munduiril'i alăga di la lucrili; la hil'ă-su, Tuna, și alumtea cu lăngoara aco dăparti la spitalu; la Ndina, și area tru arniu cu oil'i; Tasi hil'ă-su ma maru, și lucra tru pulitie ca administrator tru comitet; la agriosca di iarna, și căt ma vinea ma s-aspărdzea cama ma multu, și piu alti hăl'iuri a fumel'ea a l'ei.

Multu amăneat, când poati s-avea ntricut nheadzanoap putu ta s-doarmă. Niaștiptat s-diștiptă ca lăftăroasă ni-aprit ninga dzua nauă. Nafoară ma sufla ca ciurtit, vintu și s-păscănea ahânt cu forță pisti ciatii di ploaci și pisti muril'i di casa, căt ț-aspărea canda va s-l aruca și s-pălscănea di căt la cheatra mari pi ngina năsă. Ghini ma dada nu s-feați multu merachi dit bătănarea a vintului, și misticat cu cristal'i arinoasi a neaul'ei nglițaț, s-șuțea ca ună furtună ahânt mari, căt lu amvilea căsuili a loru până s-agimsăr la hătrurili. Dapoi, când băniroril'i s-dăștiptea și disfațea ușili, mutrea că țido area amvălit cu alboasea di neuă, ma năși u a vea area nvățeat oc'l'i. Aistă ira ațea cama greu ti el'i, că lu măca multu lucru, că fără di altă lipsea s-lu muta neua dit acțeara a portăl'ei și s-li lușura ciatili, ngărcati cu greuteța. Altăsoi nu putea s-gioca dit casi niți ună jg'l'ioată, ta s-indzea pit lucrili, și avea ti fățeari cafișunu di năș.

Dada Mariță, când să diștăptară tuț di casă și când s-nchisi pit lucrili a loru, acăță s-facă nvăiștearea a l'ei, și ținea mași ti

indzearea la bisearcă,. Dapoi s-dusi la sunduchi, iu ținea țivării a l'ei, scoasi țearăli, ți li avea ancupurat tu mpăzari Curceaua vearea ți tricu și, când s-sigură că iarea azărisit ghini, s-nchisi la bisearca a Auiu Nicolla, că ațea dzuuă area sărbătoari și cămbana avea ahiurhit s-asuna di cu dimneța, striganda pistioșl'i a Haristoului ta s-yinu la ea ti adhyivāsiri. Ea avea adunat mintea, ți la bisearcă u adhyivăsea ti vruțil'i a l'ei: cum ti ațel'i ți area diadun tru hoară și cum tri ațel'i ți tu ațel chirou irea dăparti. Ea va s- lu dimănda a sāmților și a Dumnidzăului, ți s-li agiuta vruțil'i a l'ei, ta s-nu pățea vărănă arau: cum di oamnil'i arrăi, fără pisti, ashi ș-di ehturili nazișț și cum di urutoasea a chiroului multu greu di iarna. Căt agiumsi la uboru a biserclei vidzu că tuti mul'earli tu ilichia a l'ei și cama moași. Ațeali ma nali di năsă avea agiumtă cama ninti. Eli lu avea loat hăbaea ti lăndăra al Tuna, hil'ă-su a dadl'ei, ți avea inșit partizan. Eli faptănda cruța urară ună du pu alantă:

- Dumnidzeu s-lu agiută, Mariță! Fără di altă, elu va lu amintă pisti langoara, că easti gioni, cărscut cu dorulu a tău! Elu ma su scoală anamea gionească ti hoarea a noastă! - și arăchea digușă ună dupu alantă, că ași area adetea la horă.

Ali Mariți aisti zboari buni, ți inșea dit innili a lor, lu scula ma multu moralu și s-fițea cama vârtoasă. Ti ațea ea s-apandasea a lor:

- Tănisiti s-hiț și voi pit casili a voasti, ți mi pământeaț tru aistă chideri, ți niu ari cădzut! Haraua s- lu s-șuț pit voi!...

Și s-dusi s-acață scabrulu di șideari la bisearcă, adăreati di lemnu di nuț, ți iu fătuna șidea bărbațil'i și mul'earili di casa a lor.

Ninga n-avea nchisit adhyivāsirea (meșa). Tru ațel clip dada s-munduea, că ți zboari va s- dățea afendului ta s-adhyivāsirili ti vruțil'i a l'ei. Mul'earili alanti zbura pri apusea ună cu alantă:

- Dumnidzăulu s- lu agiută! - ura ună

Alanta adavdzea:

- Va s- lu agiută, că suntu gioñi, ndreaptaț și mintimeñi

bărbaț'i a soil'ei a loru!

- Tătuna gioñi suntu aminteăț tru soia a loru! - avdapsea vărñă altă.

Ași s-trițea tru horea a loru chidearea ț'i lu avea cădzut la casa a loru.

Dapoi acățã afendu s-ținea dhyivăsirea, ț'i tu hoara a loru s-fățea pi armăneaști. După zboarãli a afendului li grea și ea pri apusã, faptãnda cruța și pãlãcãrsea dininti a yicoaňlor di Sãmț, ț'i sã agiuea vruț'l'i a l'ei. Ea pi anarga inși di la bisearcã a Ayi Nicolla și luo calea ta s-neagã la casa a l'ei. Tu ațeu clip, ț'i ea priimina și nimutrita cã iu cãlca cu jgl'iotili a l'ei, cãt iu ntrițea: niți cã arsãri pisti Puntea di la Hoarã, niți cã ntricu pri șucurtea pit calea di la Ciacea. Dit ațea dhyivãsiri lu achicãsi ghini cã ntreagã fuira a l'ei lu spãru cama lișoaru, cãncãt avea arucat dit sinea a l'ei unã ngãrcãturi greu, cãncãt avea ascãpat di unã strimțițoasã tu suflitulu.

Cãnd intrã la casã l'i aspãru ca discãrcat dit munduirili greali și urutoasi, ț'i nu o avea lãsat arihati nreagu aistu chirou, di cãnd luo hãbarea ti hil'ã-su, Tuna. Dapoiã, agiucãnda pit casã, s-aminti ciucutili și zboarili, ț'i avea alãxit cu Leta, hil'ã-sa al Tunci, viținulu a loru, dzuua di cama ninti. Cum tu ațeali clipuri, ma și tora dada Marițã, sã chiudusea zburãea cu nãsa: "Cum l'am bãgatã oarã!? Cãt area cãrscut aistã featițã?! Ma și cãt mușeat esti lãita di nãsã?! Tamam ti mãrtari! Nu singur mușat ca vărñă zanã, ma ș-lucurtoarã, așa cum lipsești s-hibã unã featã armãñã!..." - zburea cu sinea a l'ei.

Leta n-aștãptã multu, ma fãrã nihiã arãșini u- ntribã:

- Aveăț loatã hãbari di la Tuna? - anda aștipta cã nacã ira aderihina cã, ț'i ira dãsfapti gurã di gurã nacã Tuna fu așțarat tru spital.

- S-ñ-bãnedz, ale hil'ã, ț'i mi ntreghi ti Tuna! Aveam luot, easti multu lãndzitã! Esti așțarat tu spital, multu greu, ma elu ca ficior cãrscut tru munț, cu dorulu a dadil'ei a lui, va s-arucã lãngoarea

lăvoasă! - dzăsi ea și căpăsi.

- Dumnizăulu s-agiută, dado! Dumnizăulu s- lu agiut, dado! Dumnizăulu s- lu agiut, dado! Ași va si s-facă, dado! - lu şuță Leta și u lo digușă, ținutânda cu zori lăcristi și fudzi ta s-plândzea, iu s-nu putea su vdea nișium omu.

Iu su știea mărata di dada, că ți ascundea aistă feată tru inimă și suflitul a l'ei?. Ma ș-cățea nu ștea țiva că ți area el'i ti unu-alantu, cu sinea a l'ei dzițea:

- Căt feată bună esti aistă Leta alu Tunci!? Ași o am yisitu și nyisescu ună nveastă ti scumpulu Tuna!... Să vindăcă elu ma nveastea ația esti! Cai feată di hoară nu bagă vreara ti elu!? - căpăsi ea munduirili și s-aduchi că avea agiumtă acasă.

Intră tru uboru. Inimă și suflitul l'i spăru canda area cama lișor, cama discurmat dit ațeali undziri arăli. Zburarea cu Dumnidzău la bisearcă o avea bindăsit, că araua va s-fugă di la vruțil'i a l'ei, că cu năși avea agiutarea a Lui. Cu aisti tu minti mutrita a l'ei s-păscăni pi muril'i alghi a fasadl'ei di casă, dapoia chioș di chioș și cama danpoia pisti airea aștriatu cu cheatri alimati, iu trirea gărnu căt intra toamna di ninti. Tuti amvălitu cu neau, ți avea loat ună videari alboasă, ca vărănă strozmă ghigandă di lână alba. Nu l'i feați ntridzeari țivea și pri a l'ei dzăsi:

- Țido la loculu a noastu fuscărca vâscută cu alboasa! Singur oamnil'i a famil'ei și a bănătoriloru alant di hoară s-vedă ca chictăni niș, dispărțăț cafișunu pi-tu lucril'i a lor, giuca mână și ciciorili fără căpsiri. Oamni a mei ma lucreadz aco iu l'i am urdinat - și giucă cătroară ciciorl'i, s-dusi și năsă s- l'i bitisească lucrili a l'ei. Ași, hiptă ntreagă tu eli, nu căpăsi ma ș-ună bucată di oară, până li bitisi tuti, ți avea munduit ți s-li fițea ațea dzuuă. Cand măncară și cand căpsiră nihiam la prândz, acățară s-lucreadz napoia, că seara vinea cārund, tu ațeali dzăli di iarna, ți suntu multi șcurti.

Vinea și fudzea searali un dup alantă și, niașăptat ntricură multu stămăni. Aproapi di vărănă mesu, dada Mariță nu malua

vărnă hăbari dit vruŋl'i a l'ei, cum di aco hima tu arniu, ași și di scupu Tuna, și astărdzea pi lăngoari, aco dăpartî, la spital di Tirana.

După patru-ținți stămăñ agiumsi a casă, Tasi di la pulitie iu lucra. Când dada vidzu elu, când ma intra tu uboru, si sculă pi ciciori, aștearsi măñil'i cu necea și cutroară inși dinănti a lui la poarta, și o arichi digușă cu dor di dadi:

- Oh, alăi hil'u ali dadi, căt ti am aștiptat! - gri cu buna.

- U știu, u știu dada, ma ași s-dusără lucrili și nu putui s-vineam ma ninti!

A dadil'ei nu li s-aștipta, ta s-lo vărnă hăbari ti hil'ă-su alantă, și s-alumta cu lăngoara aco tu spitalu a armat'ei di Tirana. Ti ațea u ntribă diunoară:

- Spun-ñi ti frată-tu, Tuna! Ți hăbari ai loată!? Inima și sufli-tulu a meu o și, și ma ñ- astradz di mirachi. Căt troară spuñ-mi, că ma crep și va s-mi pascăneascu mpadi di doru și di mirachi! - dzăsi ea și ma aștiptea și va s- l'i dițea hil'ă-su, loatănda mutrita a unui om, și nu va s- l'i scapă țivea, ti ațea și va s- l'i spunea.

- Ma ghini, ma ghini esti, ñi dzăsi un soț, și avea dusă aco la spital. Va s-mi duc ș-mini aisti dzăli, că avem un adunari stămăna alantă, va s- lu ciucuteascu cu năsu. Ti ațea viñ aua, ta s-l'eam vărnă nvișteari a vărnă măcari ti elu. - l'i dzăsi năsu cu buna.

- Ghini multu vă s-faț și s-ti duț la Tuna, că, cmunțido s-hibă nu ari ma ghini di când o vedz cu oc'l'i a tali, - u şuță ea multu munduit.

- Ti ațea nu mi nchisiă căt u loai hăbara la postă, și s-nu indzeam cu măñil'i goali și fără di țivea, fără vărnă carti a fără vărnă civări a voasti, și s-lu pătrițeaț a lui, - s-justifăcă elu.

Ma dada ninga nu ma s-bindisea că ma spunea ndreaptu, realteta a lăngoarl'ei a hil'ă-su ti ațea, câncăt s-mundui vărnă mușcătură di oară, u ntribă hil'ă-su, Tasi:

- Alăi hil'ie, nu ñ-ai ascumtă țivea ti frată-tu!?... Ti pălăcărusesu, ti ari dada hil'iu, nu ñ-ascundi țiva, că ma u nvăței

cama dinapoia, va s-ñi arămăni mirachi mari! -dzăsi ea cu bună.

- Dado, tini u știă că mini nu ț-am ascumtă țivea tu banea a mea! - răspundi elu și avdăpsi. - Nu mi arșunedz tora și escu faptu bărbat! - gri napoi și căpăsi.

Dapoia zburărea s-dusi pi iu nu. Di la undzearăli la hoara, a alumtil'ei, și ma s-bindisea cu chirerea dit naziștil'i, până la lucuril'i a loru, ti vruțil'i, tutipturili a loru aco hima tru arniu și lu til'eară zburărea multu amnat seara. Atumțea cafișunu di năș s-dusi la ștăruțil'i a lui, ta s- l'i acățea somnulu, tu ațeali seari lundzi, arcoaroasi și furtunoasi di iarra, ația namisa dit ațeal'i aumbrigrei munț. Ca totna dada Mariță nu indzea la ștruțil'i a l'ei, ni mutrită și di ni amvilită unu căt unu tuțilui oamnil'i di casă. Ași feați și ațea seară când s-turnă hil'ă-su di la pulitie și ea zbură cu năsu multu chirou. Când s-bândisi că tuț l-avea arăchit somnu, ea anarga s-dusi la yiconă a Stăvinir'ei și, după ti apreasi țerea, acăță s-pălăcărisescă, faptăndalui căruța și pārminatānda cu boăță apusă, și singur nășă lu aducea că și vrea s-dzăc:

- Doamnă Stăvinără, agiutāni noi, ta s-li trițem fără chideari mari aisti undzeari, și avem dininti, dzuuă di dzuuă și va s-ñi lu ncl'idu calea di inșiri!... - pālăcărisea ea și sculă anarga pi ciciori.

Napoia anarga și tățitoasă s-dusi la ștărutulu a l'ei, ta s-doarmă. S-hipsi și s-timsi tru ștăruț, ma somnu nu ma o acăță, că nu ma o acța. Mădua a l'ei nu căpsea di munduirli. Ațeali ira soi di soi, s-arucutea căt pi ună parti, pi partea alantă, până multu amānat o archi somnu.

9.

După zburării și mpărțiri cu dadă al Tuna, Leta tricu la cala și u- aduțea pi șcurt acasa l'ei, s-alichi cătroră pit scări di scândri la udaiu, iu durñea ea stog cu surăril'i ma niți. S-arucuti la ștărutulu a l'ei și acăță s-plăngă fără boăță. Lăcrl'i s-vărșă fără dănăsiri pisti faț. Măratea di nășă, și s-fățea, cu cai su pālndzea dorulu și bătănea di sum siñ ti vrutulu a l'ei, Tuna, și ma s-umplea anulu,

ți nu ma lu videa cu ocl'i. Singur ea poati u știea și su spuni că ți avea traptă di aistu dorulu nispusă, ți cafișuna di nauli dzăli ți intrea tru bana a l'ei, lu avdădza cama multu arderea a suflitlui di featișoasă ca vărănă foc cărmăgău. Ași, cu suflitul a l'ei di featoasă tinără și cu multu sinchiritet di ună armăncă tănișit, cai ști di cât nyisuri l'i avea mpăltit cu multu vreari tră cicutiri cu ațelu gioni, ți lu avea afurat suflitul, inimă, yisurili dulțoași și ahânt mușat, ți singur ea putea s-li videa limpida, că lu avea acățat vrearea di dalihina.

Ti aistă vreari năsă area hăzări s-nu lu alăxea, singur maș-lu banea a l'ei. Ma inimă nu ntirba ti durearil'i, lu pitrițea multu dăparti, aco iu area scumpulu a l'ei, Tuna, ți ma s-părpălea cu lăngoara, ți avea acățat, tru priiminara a lui di gioniticu, alumtănda ti libertata ali Arbinii, stog cu frațil'i a lui arbineș, partizañ. Nănti, cândă avea avdzăt ti lăngoara a lui, cât nu avea cădzut tu pelglu di apă la fântână, când ma zbură ti elu nveasta a frată-su a lui, Vanghilița. Dit ațelu clipu pit mintea singur l'i ntrițea munduiri, fără dănăsiri și soi di soi. Aisti munduiri, stog cu imajulu a lui di gioni multu simpaticu, nu să părțea di-tu fuira a l'ei. Eli l'angăna iuțido: pit lucrili, alăgăril'i și zburarăli și ciucutirili cu soțili, cu cânăscuțili cu apropiățili și surărili.

Șidzu așit cai șiți cât chirou, teasă, tățită, dăspărată, plămtănda singur, pisti șțaratulu a l'ei, câncăt irea ni yii, ni moartă. Căt vărnoară, dit ahândaua a suflitului inșea soi di soi di munduiri și fănărusiri lăhtăroasi, câncăt area bitisit ti năsă vreara ti băinari. Di avărliga a l'ei area timtă iuțido puscutida lăvoasă, ți nu alăsa s-vidă vărănă cali-inșiri. Tru aistu clipu l'i inși ună ofșani părmăneat cu zboari: "Oh, mărtea di mini, ți s-facu, iu s-negu, iu s-mi higu, ta s-scăpa dit aisti dureari ahânt mari a vrearl'ei! Ma lăndidzămea alu vrutlui a meu, vahia cum va s-fac, cum va s-bitisească!?" - plăndzea hala a sinea.

Cai ști cât ori avea audată cu lăcărmañil'i caldzi căpătiñilu, adărat cu măñil'i a l'ei, ca adză, avea zburătă cu dadă a vrut-

lui, măsa mintimenă și giona a scumplui a meu, Tuna. Ghini ma napoi, când s-aminta zboarali inșiti dit inimă a ațlei dadi gionă: “Ńi lu aducheascu că elu va su ntreac și di aista aradha lăngorea, că...!” Inimă a dadlei lu achicăsea ambăreța a hilăsu! Astumntea, niaștiptata dit ahăndoasu a suflitlui inșea luțina mușat a nădiliei, ți lu dispărta dispirătoasa di la năsă, ca cum li așteardzi vintu arina di tearu și dișclisinda mutrita mușat și dulțoasi a banlei di tinărață.

Cu aisti tu minti, acăță s-zburea napoi cu sinea a l'ei: “Oh, alăi scumpu a meu, caiști cât multu ti doră pladzili și ti strindzii lăvoasea lăngoari! Oh, mărata di mini, ți nu yinu dot ația pi nigă tini, s-ti agiut, s-ti alăxeascu pladz a tali, s-ti pământescu tru ațeali dureari greali! Dumnidză, agiutu scumpulu a meu si s-vindcă dit ațea lăngoari urrută, ta s-ñi-s-toară napoia aua tu hoară, cum ñ-easti spigiurată când s-nchisi ti inșiri partizan și când ni dăspărțăm aco sum cireașu, că va s-turna s-mi cafta la părințil'i ti nveastă, cum esti adeta tu aistă horă.

Tu aisti dzăli di neaveari a vrutlui nu inșea ahănt dit casa și ma multu pindzea chiroulu cu lucrarea tu război, tu lucrî alti ți lipsea s-fițea năsă și, cât vărnoară s-aduna la casa a vărnl'ei soați ta s-mpiltea pârpodzi, faneli di lăna, ti pitrițeari a partizañlor, cu căfteara a cășilui a hoarl'ei. Tru ațel clipu ea chirea nihiam minta di la scumpulu, Tuna. Diadunu cu soațli a l'ei lucrea și zburea ti hăbări nali, ți vinea tu hoara, ti alumtea di libertati. Vreara a l'ei u ținea di nuntru. Niționă di năsi nu știea ațea vreaki ascumtoasă. Ași cum ira spigiurat elu, așit ira sprigiureat și ea a lui. Ma ațea, ți-aspărdzea ma multu fuira di featățiosă area cli-purii, când s-duțea ti durñiri și nu-acățta somnu. Căt vărnoară ea hidzea durñerea la yisuri, ți ori-ori u fițea s-area hărsitoasă și ori-ori u fițea s-area dispiroasă. Ti ațea năsa, di cum area păscănit la ștărutlu, niaștiptat si sculă chiundrinda ncruși³⁵ și, mutrea avărlinga tu uadă, acăță, ți lu ntreacă tută bana a l'ei di cândă

35 *Ncruş = ndenjur*

avea cădzut pri minti.

Anda avea bănat clipuril'i a ñicuramil'ei, ea ținea minti di prota, că când măsa li mpăltea dauli cusit'i, acățea s-plândzea cu zghileri, ma măsa nu o silghea³⁶ până avea bitisit pältira a lor. După nihiamă, măsa li băga dinănti și ea s-hărăsea ahănt multu di mutrita a bazaretl'ei canda n-avea plămtă cama ninti. Dapoia s-dusi la prota clasă până lu bitisi a ținția cu noturi multu analti. La sculiă s-nvițea pi dauă limbi, arbiniseaști și romaneaști, nu pi armănești, limba a loru di dadă. Dit tuții soț și soați, năsă area cama mintimena, cama lucurtoara și cama mușeata. Dit tuț apropiati, di mähălu și bănători di hoară, ea criștea di nicădzut ntru ocl'i, ca văr surcadhă di munț.

Criștea și a l'ei li s-avdădza cănuștearili cama ghini și cama multu bunuriloru și dhunuloru a banil'ei. Ș-cățea Tuna u avaea vicin, di nicoapta u mutrea ca tuț ficioarl'i alant a mähălui. Ghini ma vărănă dau-trei ori, și avea zbureat singura cu el, ti undzearili a hoarl'ei, ti vărănă susiri nauă și ti vărănă undziri, și poati s-s-păscănească niaștipteat tu yinitorlu ma apropi, l-avea disfaptă un hândau tu suflitu, ună pătipsiri, și n- achicăsea vroară până atumțea. Ași ea u videa dzuuă di dzuuă. Căt vărnoară și dau-trei ori. Ună di ațeali dzăli, și tu hoara a lor s-sărbătorea, ea li inșă diniti a lui, nviscut cu strañi nali, niaștiptat el li dzăsi: "Nin-ga nihiamă căt nu ti cânăscui ale vicina a mea!? Căt ghini și ti ntreați aistă nvișteari nauă!?". A l'ei si feați cheifa, li cădzu pisti bazareta ună aroșimi mirginoasă nividzută, și și el u vidzu chiundusită.

Ghini ma ea avea umplut optuspărdzaț di añ și părinți u alsară s-duc la Padea di Coru. Di atumțea ea nu alasa dzuuă a stămănl'ein și s-sărbătorea ni dusă. Ația, agiuca și s-oaspiță ma multu cu elu. Ti ațea li armas ahănt vartos tru inimă și suflitul, doru pîrfăcosu ti elu, ahănt până lu s-șuță ca lăndzăsita a vrearl'ei. Dit aisti trapturi a fuirii, și nu avea bitisiri, ea ta s-nu lu

³⁶ *Silghea = lëshonte*

cădea tru oc'li a oamñlor alant a cas'lei, li aștirdzea ghini lăcri'l'i dit făț'l'i. Ghini ma alumtea avea bitisită ma scumpulu a l'ei nu ma vinea, că elu mărattu, ma alumtea cu ună altisoi di alumti, cama urrută, lăvoasă și cama araua di alumtea cu a ehtëloru naziști, cu lăngoara a lui multă greuă.

Tu ațel clip ea dzățea pri a l'ei: "Mărata di mini, cum s-facu!? Nu dau dot cali așt'lei gheămi, ți ñ-ari cădzută pisupăr! A cui va s-mi plăngu!? La prinții, nu potu!? La surărli, nu potu, că suntu cama ñiți di mini! La soațli, nu și nu! Oh, mărata, cum va su ntreacă aistu doru, ți ñi bati sum siñil'i fără dănăseari! - și, canda căpsea vărñă mușcătură di oară avdidzea: "Aidi, aidi, cătroară, cătroară, mini mărata ma ti așteaptu cu multu dor!" Și cădea napoi tu dispărâma hădoasă.

Ghini ma ună dzuuă, când l'i vini cusurin-sa, Aghea, ți irea unu an ma ñică di năsă și u află tu plândzeari, ea căftă s- li spunea că ți avea, di ți area amviltă cu lăcări, ți l'i inșa fără dănăseari din ahănădaua a suflitlui. Cusurin-sa, ș-cățea nu âl'i area disfaptă ti vreara ascumtoasă, u aduchi că fără di altă, aistă pândzeari durutoasă va s-ira di ațea historia, ți ntrițea și ți nu lu avea spusă ninga. Ti ațea, năsa aistă aradhă, nu s-trapsi ta su disfițea, că altăsoi nu putea cum su agiutea. Atumțea, mărata di Leta, acățeat ca tu ciarcu, di ațea dăspirami, vru nu vru lu s-disfeăți a l'ei.

Nănti ți va s-l'i spunea âi căftă si sâ spigiurească, ți va su ținea ascumtă aistă vreari, ți ma u lăndidzea pi năsă. Di atumțea mărata di năsă află soațam, cu cai sâ pândzea dureari a vrear'l'ei. Ma și cusurină-sa chiundri pistioasă ti a tută eta. Așit lu ntrițea bana ea, după ți s-zbură cu dadă-sa al Tuna și, canda si sigură că lăngoara a lui poati s-măca multu chirou, ta s-vindcă, ică vahia nu... Tăș la ună di aisti dzăli la casa al Tunci vinără trei cusuriñ dit Nicia și lu căftară măna ti susiri a featil'ei a lui, Leta, cu un ficior di soia a loru. Ghini ma părinți nu lu avea dată zborulu ti feta a lor că: "feata esti ninga ñică și ari chirou!" El'i fudziră

multu immifrămț, dispărați și multu nvriniaț, cu tată-su ali Leta. Aistă niapofăsiri ti susiri, fu ca pri avaza a l'ei. Ti ațea ea s-hărăsi multu, cât nu putea și lu ascundea și di cu videara tru ocl'i.

Aistă aradhă tricu cum tricu, ma cum s-fițea când s-vinea căftarili alti ună dupu alanti?... “Lu știu, lu știu, că tată-nu ma că s-yinu napoia alți și a lui lu arăsești dziniru, și lu propună, va s-da apofasirea diunoară!” - minduea năsă, - și avdădzea ma nco: “Atumțea, mărata di mini, nu-am dip vărănă scăpari, că avem adeta și zborulu di tătăñ nu poati s-lu şuțăm anapudha! Ti ațea ea nrițea aisti situată amvărțită cu frixa, că și s-li fițea și cum s-lu bindisea tată-su ti nisureari năsă.

Nu ntricu multu chirou și la casa a loru agiumsiră cusuriñ napoi. Aistă oară năș lu umplură mintea al tată-su și el lu dedi zboru. Leta nu area ahânt fărtoasă ta s-l'iu şuța a tată-su. Ma și canda s- lu şuțea, nu putea su spunea vreara ascumtoasă a l'ei cu Tuna. Elu nu area aua ta s- lu pălăcărisea a lui ta sã pitrițea părinți ta su căfta mănă a l'ei, cât cama troară ahânt ma ghini. După dzăsditeari, și pit hoară easă niaștiptată, turnarea a lui di la spitalu poati s-hibă multu dăparti. “Măratea di mini, și ñi avdu urecl'i a meali, di vărănă ndau guri arăli a hoar'l'ei, că elu esti ni yiu, ni mortu! Aisti l'i au avdzăt tuț oaml'i tu hoară. Așiț și părinți l'i a mei. Că cum va s-facă!? Nu știu! Nu știu!... Nu ma lu aflu dot calea ti inișiri dit halu, și ñi-ari cădzută! Țido și iuțido ñi esti lăitu!” Tru aisti munduiri ea n-avea achicăsită, că avea vănit prăndzu. Ea area nclisă tu udaiu a l'ei, amvălit ntreaga cu lăcri și munduia ti yinitoru a l'ei, ti vrearea di dealihea, cu scumpulu Tuna. Tru ațea clip avdză cioculu cânăscut a uși l'ei ali sor-ășăei ma ñic, și ma l'i stărga:

- Leti, Leti, disfăñiu ușa și aidi s-măț, că prăndzu esti azări!
- aura ea cu buna.

S-sculă și, după și aștearsi ghini lăcrăli, ta s-nu arămănea ma ș-goală vărănă urmă pi față, ruspundi a strigaril'ei.

- Ghini, ghini ma u dăsfacu și ma yinu!...

- Ți ai!? - ntărbă ea cu merachi.

- Țivea, țivea! - s-răspundi șcrut și pri tățita avdivdză:

- Mărata di soră, area ninga ńică și nu aducea că ți dor avea arichit soră-sa. Singur când s-crească va s-nvăța, că ți esti vrearea deliheă și cu ți soi di forță ti astradzi ndreaptu tru thimatil'ia a l'ei fără soni! Ași ti aricheaști măraț ti tinir, când s-cocu. Nu lu voi aistă podimo a mea și su -undzească a loru! La să stărbăneadz hirioși bana a loru!" - pitrițea a tuturilor tineri.

S-dusi la sufră. Feați canda mănca, ma țivea nu hipsi tu gură și tu pănatic, canda și a lor li vinea arău ti doru ahăndoasu a vrerl'ei. Inși nihamă tu uboru a di casă și mutri avărliga și nsus di căt țeru, iu nori ma s-adunea unu cu alantu și iuțido s-nigură. Atumțea dzăsi pri a l'ei: "Ază și chirou nu fusca cu mini, ti ațea vahia s-aspărași ahănt multu!" Dipi Valamari, fără dănsiri s-dipuna hima și s-piscănea pisti căslii a hoarl'ei, ți s-părmănea cu ună hromă mirginoasă misticată cu vintă. Cum s-videa aistă noapti va s-didea napoi neauă și tu apruchearea a dmneațl'ei va s-suffla vintulu vărtoasu, poati s-șuță furtună urutoasă. Cu dorulu a l'ei nispusu tru inimă, ea avdza fășfășa a furtunil'ei nafoară, și, hiptă tu duñeaua a l'ei di featiță, cu soi di soi di nyisuri mușăț. Ma ațea ți lu alăsa fără somnu, area yisurili cu fănărusira a vrutului, Tuna. Nu s-bindisea vărănă seară ni alăgat cu fănărusira pi-tu locuril'i iu năsa s-aduna cu năsu și cu eali n-tru minti lu acăța dulțu somu.

Ași ntrițea dzălili și noapțili lundzli, mărata di Leta al Tunci

10.

Ași vinea și fudzea dzăli și noapțili, care³⁷ lăsa ună-alană călătoarirea nibitisiță pisti mărđzili a patril'ei a noastă, iu s-creaști vrearea, anamea, pitea, mintimenea, lucrtoarea, speranțea a armăniloru, ginta a loru. Tu ațea seară lungă pi tutili nopț sufla, fără dăñăsari vintu, ca cicurt și, când s-mistica cu neaua

³⁷ Care = tē cilat

ngl'îțată, ți și șuțat ca arină dit a cărătirilei a l'ei, ți tru ațeau clipu ași s-șuțea napoia tu ună furtună multu urutăoasă, ți til'ea cheala din cap când ea ț-s-păscănea ațăia cu forță nispusă. Ma araua area când ațel' fuñi arațoași di cristali a neaul'ei s-păscănea cu cama forță pit cohiuri, pit guvurli, pit casili și pit mururili a loru di cheatri, ți lu părăminea ună făș-fășu lăhtăroasă, ți, și cățea ntăcură ma multu di patru-ținți sahaț, n-avea tru nieti s-căpsea.

Ma cama dapoia niaștăptat, făș-fășulu lăhtăroasu a l'ei căpsi. Tu ațea clipu, ți s-videai! Iuțido, țido analtu area amvălit cu neau pimță di furtună. Nu s-mutrea niți casăli, niți muril'i, niți pomñil'i, ma și groapurili area umplut cu grănda cristalină a neaul'ei, di ți niți unu nu putea s- l'i aduceas că iu fură. Aistu chirou aspru di ațea seară di iarna li avea fricușit tuț bănători, care s-ncl'isăr pit casli a loru, aștăptă aprirea a dzuil'ei nauă, ta s-li dăsfitea căliuri cu pindzerea a neul'ei cu lupăț. Ali dadi l-area nviteat ocl'i cu mutrita albăoasă, arațoasă și furtunoasă di iarna. Ti ațea năsa mutri cât tuti părți a caslei și dițea pri a l'ei: "Ahănt multu fuscărca adunata neaua faptă ca cristăl'i di arină arațoasă, cât ari agiumtă până la ciati! Lipseaști s-li curăm neaua di-pi eli, că di grăutăț poati s- lu srupu ntreag!" Mindui di iu s-lu nchieasea curara neul'ei.

Mariță, aisti noapț ntunicoasi, cu furtuni, cu vimti, ți suflă fără căpsiri, ca ciurțiț, nu l'i fițea frixa, că licunuștea ghini. Caiști cât ori tru bana a l'ei lungă, iarna ra di iarna lu area vrut ți s- lu ampoati urutoasea a loru. Ea li cunuștea ahănt ghini eali, cât u aducea când nu s-ampoată, când suntu șcurti și când suntu fără chideri. Ma tătuna, după aisti furtuni, chiroulu va s- lu apunea urutoasa arățimi. Dzua ți vi s-aprea, ș-cățea arațoasă, va s-ira prezentă napoi, țieru va s-ira multu limpidu și soru va s-sălghea razăli a lui pisti căsili, ardzăli, dzeñ și pisti păduri dzadoasi, fadzoasi, dărmmoasi și aluñoasi, ți aua di cât la aisti mărđzi suntu fără sinoruri, fără numurări.

Când s-diștăptă aduchi cu diarihina că pătăpsiri a l'ei nu

area di ncot. Dzua nauă, ți s-apri s-disfești luñinoasă, cu țieru buisit cu ună hromă mirginoasă și ca spilată di cu vintă multu limpidoasă, ună soi cum lu avea fânărusit ea di cama nănti și cum s-videa, după experiența a l'ei di bănătoară tu ilichii pi aisti mărđzi, namsea di munț aumbrigrei, așit va s-fițea di nău. Cu aisti pătăpsiri și, când s-fănti cu mutrita, ți lu s-dăsfăști nănti a l'ei, ciciorli nchisiră s-jg'ioateascu di cât la alantă apropiat di casa, ta s- l'i dișteapta. Nănti s-dusi la hil'ia-su, Tasi, u strigă, ta s-facă hazări, ți s-nchisea ti nidzeari și ti adunari cu Tuna. N-aștiptă ma și goală ună minută di oară și napoi aurlă:

- Tasi, alăi Tasi! Scoalti! S-apri! Ma easă razăli a soru! Țivărăli ti frată-tu, ți l-am faptă hăzări. Hai, curban dada, nchiseată-ti tora! - u l'eartă ea, luată cu bună și aștipta pri hil'ia-su, Tasi, cu un trastu, adrat mult mușeat dit măñl'i a l'ei, umplut cu țivărili ti pitrițeari la frată-su, Tuna, aco dăparti, la spitalu tru Tirana. Tasi, când s-sculă, s-nvăscu și dispărța cu tuț oamñl'i scunchi, aruncă diunoară trastli mbraț, s-apruchiă la măsa, o diguși, s- mpărță cu nășă

- Videarea bună, dado! - gri elu și s- nchisi.

- Ghini s-ñi yiñ! - lu turnă ea, și o cu bunea tu păltări.

Ași fițea ea tătuna, când nchisea vruțli diparti di horă. Inși la pragu a ușl'ei și lu părămină până la poarti și nu giucă dit aco până trupu a hil'i-su, Tasi, nu s-videa ma. Dit aistu clip ea nidzea di cât iu nidzea: pit casă, pit uboru, pit a mähălu, și pit ntreagă hoara, mădua lucrea singur ti scumpulu, gionăli a dadil'ei, Tuna, zbura cu năsu pri a l'ei tățitoasă: "Singur Dumnidzău u ști cât ma astradzi aistu gianu a meu, ma dada u ști că tini ești gioni, faptu și cărscut cu dor, aoa namsea a vruțlor a tăi. Oh, cât ma așteptu dada, turnara a ta, că dada yiseaști s-ti adară și s-ti nchisească dzinuru și s-ti nsoră cu vărñă feată armăncă mușată ca sorcadhă și lucurtoară. Ma și cu numtă mari!... Ahănt mari cât nu easti avdzăt vărnoară tu ntreagă Armâneama și Arbiniși!..." - căpsi ea zburarea tățitoasă aduchit că lipsea s-scula, ta s-nchisea tuț

pit lucrili di dzua. Feați cruța și să pălăcârsiri: “Haristo, hil’iu di Dumnidzău, agiutăni!...”

S-dusi la alant, ta ș- l’i urdinească s-neagă cafișunu la lucrulu a lui. Tuț s-dusără pi-tu lucrli a loru, iu li avea urdinat Dada Mariță.

Ntreagă dzuua o ntricu cu bitisearea lucruli a l’ei. Ti ațea nu lu aduțea mințea la Tuna, și s-părpălea cu lăngoarea slabioasă: icâ scap, icâ nu scap dit ungl’i a l’ei. Cum u dzăc di cât aisti parti: “cu ciciori tu groapă”! Aisti munduiri și pătăpsiri dispăratoasi, ama și optimizmoasi ntrițea pit mințea la searili lungoasi ti iarna, atuțtea când tuț li avea arichit somnu. Dada, după li amvălea cu aradha vruți’l’i a l’ei: cum nțiți’l’i și maril’i, tăș astuțtea s-aștăra tru ștărutu, ta s-durñea, ma somnulu nu o acța. Pi iu nu lu aduțea fânărusira, când la bărbatā-su, Ndina, aco hima cu oil’i tu arniu, când la hil’iā-su lăndzită, aștiratu tru spitalui aco dăparti la capitală, la Tirana.

11.

Așiț s-părpălea pit ștărut, cât pri ună parti, cât pri alanta parti, hiptă ntreagă tu minduiri, până s-lu ahurea somnu. Dzățea pi a sinea a l’ei: Ți s-făcu ? Lipseaști s-căpsescu, că mări va s-ni sculăm napoi! Bana imnă! Cafti lucruri di noi!... Ași vinea ș-fudzea dzăli ună după alanti, tu namisa di iarna, mesu Yinar. Aisti dzăli arațoasi, cu neau și ngl’ieț nu para giuca om di la hoară până tu puliti, și anaptea. Ti aistă nu vina nițiuună hăbări di la vruți’l’i a lor, și area dusă dăparti ti lucrari și ti ațel’i și area tru arniu, cu oil’i și ti ațel’i și area dusă partizați la alumtea a libeartati’ei.

Aistă situată ncl’isoasă o aspăra și acurma cama multă dada Mariță, cum și bănători alant ațl’ei hoari, namisa di munț aumbrigrei ahăntu analț. Ma ntrițea Yinaru și ma intra Șcurtu. Di cât estu, pisti Valamare, țeruu ma s- mbăta cu ună nutrită mirginoasă, ca pri ună hromă vintă și misticată cu aroșami, și si

sălghea dit a stelilor și di-tu a luna. Aistă nutrită vrea s-dițea că chiroulu vă s-aspărdzea ma multu tu dzălăli di yinitoru. Când vidzu dada Mariță aistă nutrită slăbăoasă s-dusi la apropiț a caslei și căftă a loru s-hibă ocl'idăsfapț, că chirou va s-slădzea ma multu și lipseaști ți el'i să si-mvâl'iga di arițimea, di furtunili strimtătoasi, ți area apruheat ahântu multu.

După vărănă dau-trei dzăli pisti horă s-vărsă neaua și şuță tutu loculu, casili, dzeañl'i și țido altă cu alboasea a l'ei. După neau ațară furtunăli strimtătoasi și nglițaoasi, ți ncl'isâr nuntru pit căsi oamñ și ațeali prăvdz, ți bânător li ținea tu hoară iară di iarră. Bănători munțitor area nvățaț cu aisti urutăț aspri undziri di natura. Când s-apri dzuua alantă tuț oamñil'i s-chiudusiră că, tru loc ți videa un țeru murgoasu, vidzură luñiniștirea mirginoasă a lui, ți undzea canda ua avea buisit ntregu cu aroșima a razălui di soru, ți s-părmăna di ună arițimi nțipatoasă, canda ti bilea cu vărănă căstură multu alimată pi tuti părț dispuleati tu trupu; măn'l'i, fățili, frământa, ocl'i și urecl'i...

Tu aistu clipu dada Mariță nu aștiptă ma dăsfēja pingerea di uada a l'ei și mutri nafoară. Diunoară pi fațali s-păscăni arățima ahândoasă. După aistă luñiniștiri di aprita di dzuă, ca tătuna soaru scoasi capu a lui focuoasu, ți să lucinea cama multu dit cristalili a neauei și nglețu pi lemni, groapili, trapuri, ți s-dăpuna ună dupu alantu tu treili văli tu hoară. Tu aistu clipu, dinănti s-dăsfēja ună videari lucinoasă și, di cât iu area nglețăț, să şuța razăli di soru anapta ca căsturi lucinati, inșiti di-tu lăili ghigandi di cât țierlu și dapoia s-frândzea cu ună alantă. Caiști cât ori dada Mariță avea vidzută aisti nchiseari a dzuul'ei nauă, pit anotimpurili a anului. Ma aistă nchisiri di adză să aspărea canda nu lu avea vidzută vărnoară tu bana a l'ei.

Cu aisti tu minti ea, nu l'ascapă dot a vrear'ei ti inșărea nafoară. S-dusi la portă și acăță s-mută neaua cu lupata, ți di iarnă u ținea după poarti, ta s-avea cama lișoară ti aflari. După

țiți-șasi minuti vinăr și alant di casa. Niumput disa³⁸ giumătati, di săhati neaua u avea pimtä dindi di la poarta a loru. Di cum ținea minti năsă, fu faptă tradită, ți cafișuna di căsi di hoară ținea lupăț azări, ți când su lipsea s-dăsfătea poartili, după furtunili greali, s-ahurhiewa diunoară aștărdzerea pi ciatili, la căluri ți l'i aduțea la călivli, chilarili, călea di namisa a mähălui, până aproapi la sculi, ducheñ și iuțido. Avae lucrat tuț tu hoară și nitricută ună sahati, tuti casili fură ligati cu una-alanta.

Niașăptet viața s-dăștiptă tu ntreagă hoara. Țido și caițido acăchisi că băna priimina și căfta lucrări, giucăra a măñloru dit tuț bănători aș'ei hoari namsea di munț aumbrigrei. Ti ațea lucru cu curarea a neaul'ei area știut și lișor ti fățeari dit năși. Canda s-bitisi aistu lucru, dada l-alăvdă și l-ură tuț, ți lucrară ti așteardzerea a neauiei și că lucrili fură faptă multu ghini. Năsa urdină tuț, oaml'i ali casii, ți s-neagă cafișunu aco iu avea urdinat ea dit asernoptea. Cu tut aistă, ea s-dusi ninga unoară, ta sã mutrească cu ocl'i a l'ei chilaru, iu ținea doi bol'i și dauli văț și tuti prăvndzil'i ți l'i ținea di iarna nclisi. Când s-sigură că ațeli area ghini, ea s-apruchiă la porta mari di casă și șidzu ti căpseari nihiam pisti scambulu di nastănga a l'ei, ți area adărat dit scânduri di brădz.

“Ți căpsiri lai s-lu dzăț aștil'ei!?” - grea dada pri sinea l'ei, că mintă nu căpsea ma ș-goală vărănă mășcătură. Munduirli s-păscănea fără dănăseari. Di ună parti ea munduea cum sã hărnea și cum sã iconomizea zăira, ordzu și urofu ti boil'i, vățli, ți, când s-intra primuveara li hidzea și eali tu parmada ,stog cu boil'i, că laptu u avea cu pățani. Di alantă parti năsa cu fănărusirea fudzea dăparti, aco la spitalu. Minduia soi di soi di pitițari buni și arali. Cu fănărusira ea ahiurihea s-alăga aco hima tu arniu, iu area dusă cu oil'i Ndina, stog cu picural'i, care amvilighea cupia a loru. Dapoia tuț feațără lucril'i ți l'i avea urdinat dada ti ațea dzuuă.

---

38 *Disa = gjysëm*

Cătroată fudzea dzălili ti bănători lucurtori'. Ş-di dada Mariță aşiţ tritea. Şi ea, pi ngină serăli, când niaştiptat s-ntunica, dzăsi "S-bitisi şi aistă dzuuă!" Singur, după ți s-măca țina, ea s-hidzea năpoia tu munduiri, ca prota doamnă casă cunoscută armânească ți ira. Aisti munduir alăga şi s-dispărţ multu largu; cum di căt lucruli ahântu di cătu oamñ, vruțloru, ți area dăpartu di hoara. Nu mâna ațeal'i arălili, ca ehturi naziști, ți ea li bălstima: "S-li așteargă Dumnidzău, şi s-nu s-arămână ma şi goalu unu yiu tru lumi!" Tru ațeali clipuri ea s-duțea la icoana Stăvinir, seară di seară s-aprindă țeara şi s-pălăcărsea dinănti a l'ei, ca cristină pistioasă. Cum u bitisea pălăcărşerea s-duțea la ștărutu ta su afura şi somnu, ți o acăță multu amnat.

Aşi li pindzea an di anu, hora aisti dzăli greali di iarna...

12.

Arățima la protulu anu după libertatea , s-achicăsea şi la Trana, ma nu cu aspiroasea ți fițea aco la mărđzili a loru namisa di munț analț aumbrigrei. Altiso i aua chiroulu s-părăminea ma multu cu neaguri şi cu ma multu ploaia. Area cama călduroasu şi cama audatoasu, cu ți Tuna nu area nvățată. Di cum ira ncl'isă nuntru tu spitalui, el ninga nu aira nvițat cu aistă bănari ncl'isioasă. Elu nu fu faptu s-șidea multu chirou aşi, ncl'isu, ni giucat mănăli şi cicioarl'i. A lui l'i spărea sinea ca vărñă pul'iu ncl'isu tu cafazu, ți nu lu dișcl'idea ușea di a domșilor a lui, ta s-azburea lisișor piu l'iu s-vrea cheifa.

Di când vini napoi conștințea, după dzălili tru coma, cu un zbor ni mortu, ni yiu, nu aducea chiroulu: când ira dzuuă şi când ira noapti. Singur după luñina ți intra pit firidi a udail'ei iu avea ștăratulu, aducea că cum s-alixea dzălili cu noapțili. Ghinima năsu, di cum area ori tru coma, ori nu, nu putea s- musura aşi cum fițea când area tru arniu. Aisti luñiñ, ți vărşea ca fuñi, li hărşea multu ş-cățea nu putea s-inșea nafoară ta s-făntea³⁹

³⁹ Făntea = ngopej

cu muștețili a dzuul'ei, ca tuț oamñil'i alant, ți nu area lăndzită, ma sântoș. Tru aisti dzăli dorutoasi caiști cât ori lu fănărisea pri sinea a lui, canda area aco tu hoară, s-agiuca diadun cu soț. Ghini ma când căpsea aisti fănărusiri mușeat, cădea di napoi tru dispărama ahăndoasă, nispusă.

Ntrițea dzălăli. Tuna cât u agudea luñina tru frămti, sã scula diunoară di-tu ștăruț pri anerga și, nihiam cât nihiam, s-apruchea la firidă⁴⁰ și o dăsfățea. Tu ahurhita, cu agiutarea a infermierl'ei, s-nviță s-chiundrea ndreptu, și ma ncuo, cu cilistisirli a lui, agi-umsi ți s-priiminea singur pit uda a lui. Nu poati s-agirșască când nviță sã gioacă și s-măcă cu mănîl'i a lui. Fu prota cilistisirea-a lui, ți cu agiutarea di infermiera, ți l'i apruchiă multu bindisirea tru fuira a lui și că poati sã l-aruncă lăngorea. Ama încă achică-sea că napoia ira slabu și nu avea forță ma multu fițea mași dzați-țipărdzați di jgl'ioti avărlingadi uada. Ma ș-cățea elu area multu slabu, mădua ăl'iu fu hiptă ntreaga tu lucru. Vărnăoară intrea tu-ună agărșimi ahăndoasă și nu ținea minti ațeali tricuti nănti ța s-lăndădzea. Ași măratulu di Tuna, cât vărănă stamăna s-hidzea tru dispărami, di-ți li vinea inati, că nu amintea ahănt ghini și curati tuti ațeali undzearilii mușati, ma și urutili, ți avea traptă tu bana a lui scurtă...

Ași poati s-avea tricut vărănă mesu, di când cădzu pri mintea limpidă. Dapoi, când s-cănăscu cu yeaturu, ți mutrea elu și ți fițea diadunzbureari pri mușeata armănești, l'i s-vindică conșințea și fănărusira a lui. Năsu acăță s-azboara multu dăpartii, aco namadi munț aumbrigrei, di iu aștiptea hăbari ti scunchil'i vruțl'i a lui: ti dada Mariță, tată-su, surări-li, frată-su și ti tuț oamñil'i a horil'ei. Ma multu ăl'i bătea inimă, ti Leta alu Tunci, ți așl'ei elu li avea disfaptă vrearea a lui. Ghini ma elu, ca tuțil'i gioni care lu ardea dorulu a patril'ei și năsu area dusă partizan s-alumtea ehturl'i. Mpărțărea cu Leta, fu multu durutoasă, cu lăcri, ți s-vârșea dit ocl'il'i a l'ei, fără dănăseari, ca rrăcăeli ți s-versu

---

40 *Firidă = dritare*

hima dipi mmunț analti. Ma fânărusira a lui nu l'i lucra singur ti oamni'l'i, apropițil'i, vruțil'i, ma și ti prăvdză, oil'i, mularea și ti cānlu Balu, ți avea cărsut și hārnitā dit fic.

Cu aisti n-tru minti, li ncl'idea Tuna dzāli'l'i aoa, la aistu spital, ți s-nu lu oarā a niționului. El zburā, ma multu singur, cu sinea a lui și cāt vārnāoarā alāxea vārnā zboru cu soțili di a uada cu unu partizanu altu dit Amvuana, ți și elu area lāndzātā ca Tuna: dit arățimi. Arcoarea, ți ma fāțea nafoarā, s-aduceha cā lipsea ți s-avea intreat iarna. Ti ațea Tuna, ta s-sigurea, lu ntribā yeatrulu a lui.

13.

Pi chipturi a munților, ninga n-ira tuchit tutā neaua și bucăț di albeața avea armasā pit părțil'i a loru aumbroasi, ți s-videa ca albili vilendzi di lānā rudā, aruncati pisti eali. Ma mușteața l'i u adivdzea cā eali area dispārtāt pisti plaiuri și livadz alpini ca bucăț- bucăț. Tu hoarā ma s-azārisea ti turnara a oilor di tu arniu. Ali dadi Marițā tu ațea stāmānā di bitiserea a protului mesu di primāveari, ca tutuna ira alichit la chioșculu a casil'ei și ma mutrea di cāt tuti părțil'i a hoaril'ei. Mutrita u chiundrea singur la unu loc, ți ti nāsā area multu vrutu, tuș la uboru ali casi di printl'i a l'ei, di iu avea tricută tinirama și di iu area nchisit nveastă.

Ațeli dzāli niagriști l'i s-nyisiea tu ațeu clipu ți nu ari tur-nari. Ghini ma ațea, ți u hārāsea ea cā oamni'l'i di aisti mārđzuri⁴¹ cu chiroi agri, avea nchisit s-indzea și vinea di la unā hoarā pri alanta, cu un zbor area dāsſapti cāl'iurili di ncl'iderea a iarnil'ei. Tu māhāulu a loru s-achixea aņiurizma ca di a numutl'ei, ți area dișcl'isā di la unā stāmānā la casa alu Tunci, cā vā s-mārta hil'iās-a a lui cama mari, Leta. "Nu singur cama mari și cama scumpa, ma și cama lucurtoara di hoara, mușeatușā ca vārnā zanā!..." - gri dada Marițā pri a l'ei, cānd inși di cu dimneăț s-dāsſāțea porta. Tu ațelu clipu s-aminti cā și casa a loru area ncl'imeat la

⁴¹ *Mārđzuri* = vise

numta ali Leta. Aistă acljimarî u feți inși viținlu Tunci. Elu avea nclimat, nu mași că avea tricut ghini, ma ș-cățe u avea prota hărăseari tu casa a lui. Ti ațea nu-alăsă nițiună casă ni nclimat tu numta.

Numta s-dăsfeți căt ahiurhi prota stămăni di Marțu. Căt s-apri luna s-apreasi yiurtisira a l'ei. Țina s-fițea sămtă sera. "Nu fu căxmeti s-mi hărăseam cu ună nvestă ti Tuna, ca aistă feată al Tunci!..." - zburea di nău pri a l'ei dada Mariță, ți cai ști căt ori u avea minduit aistă hărăsiri ti năsă. Ghini ma căt cama multu ți s-apruchea clipulu ți ea va s-nchisea nvestă ahântă ma multu l-trimbura inima și suflitul.

Așiț ma l'i s-ncl'idea ti dada aistă dzuuă, sămbăta di mărtari ației feată bună și ahânt tiñistă tu hoara a loru. Ea, ș-cățe ira acl'imaț, ta s-ursea tut taifa a lor, dedi cărari ți la țină s-pitrițea hil'iă-su diadun cu noră-sa. Di ahândau a inimil'ei și a suflitului l-oară tiha bună ali Leta. Ghini ma tu munduirei l'i-s-fănărisea yisărili ti ațea feată lucărtoară și mușată ca zană, fără soață 'n hoară, ti ți ea avea vrută s-u avea nora a l'ei .. Di ațea nu l'i fățea inima ta s-u muntrea adărat ca nvestă aistă feată, ți ma s-nchisea ti mărtari al'iura, Nicea, la ună hoară altă armănească. Aistă pistipsiri u avea ținută ascumtă n'tru gianli a l'ei și năpoi di aua ș-nănti așiț vă s-ira. Ti ațea l'i strigă a norsil'ei, ta s-fițea hazări nvișteara ti numtă.

- Nvestă!... am dată căreari că la numti va s-indzeăț tini cu bărbată-tu! Cu elu am zburăt

- Cățe nu va s-yiñi și tini, ale dado!? - u şuță chiudusită năsa di nivinerea a socriă-saie și avdapsi.

- Esti ghini s-yiñ și tini cu noi. Yiartmi că ma Ț-esu diniti și ma Ț-u şuț zborlu, dado! Minduescu că lipsești su tiñisim taifia a lor, cum ti ntrițerea bună ca fraț di cai ști di când chirou. Di alanta parti lipsești ta s-nu l'u armăni cheifă di nivinera ta! - gri ea și tăți.

- Fudziț, fudziț voi și tu loculu a meu, că mini nu escu ti

ndzeari tu numti, cu tuti aisti hăl'iuri ți nă ari cădzută acasa a noastră! - dzăsi ea cu minciuna tu ațea numti ți a l'ei li fățea itie ti ahânt derturi.

- Ghini, dado, ghini! - bitisi noră-sa.

Nu tricu multu și agiumsi și hil'ia-su.

- Atumțea, multu ghini s-dusi și aistu luñină! - dzăsi năsu minduită și s-alichi la chioșcu a casil'ei, di iu s-mutrea ghini ntreagu măhălău și tut hoară.

Căt inși tu firidă, nutri anarga și cu aradă di căt la măhălău a loru, pit hoari până dindi di căt la Cap di Gai. Țido s-mutrea di limpida, că ninga nu era ntunicat. Di nitricut dau-trei minuti, di la Cap di Gai, s-vidzu cārvanulu a cuscloru, ți călăra ncălcaț a cal'iloru. Cu zazmî, mușutati cu soi-soi di hromi, aruncati pisti samarar'li a cal'iloru. călărea unu dupu alantu și cănta. Tu mesi a cārvanului călărea un calu albu, niacălcat di vărnu călător, ți l'i u părămăna fărtațlu, diadun cu dzinuru, adreaț cama mușeaț di alaņț cuscri. El'i călărea multu mândrăi și hărăsită. Căt intreaă iu ahiurhea casili a hoaril'ei, diunoară acățară s-căntă și s-gioc ncor. Dapoia cu căntai intreaă tu cala a măhălui di pisti mara cheatră a budzolariloru. Ația cārvanlu chiundri ună bucată di oară, fără di căpsira căntarea și ncoru. Cu năș s-misticară și bānitoril'i di hoară.

Carvanu misticat priimna și, pi iu ntrițea, hăraua nispusă l'i avea amvălită iminili și suffitil'i a lor. Di ația s-dipunară la Ducheñ, asărară pisti Punta di Namisa, s-alichiră la Ciacia. După vărna disa di sihati, el'i tricură ningă casa a l'ei și, tu sonu agiumsiră la oborulu acasa alu Tunci. Tu ațea clipu ocl'i l'i aștiloru bānători era ndriptaț di căt la ațeu uboru, iu s-cănta și s-giuca cu harau di cuscri l'i, ama și di ncl'imaț l'i tu ațea numtă, așțarată cu multu doru di protlu și nicuchira di taifă armănească.

Ti doi părinț l'i ali Leta, aistă era prota harauă la casa a loru. Ti aistă harauă aducea tată-su, ți mizi u avea aștiptat aistă dzuuă hărăilitică n-tru bana a lui. Năsu, pisti tuti l'i-hărăsa că hil'ia-sa l-

avea disfaptă yinatorlu la oamni buñ cânăscuț și aco năsă vă s-ira tutuna respectată. Ti ațea elu, cât ori căpsea ti nihiamă zbură pi a lui : “Aistă feată l’i astradzi, angănă tiha ambară și ași vă l’i-hibă la tută bana a l’ei!...”

Ma și măsa ali Leta ași u pistipsea yinatoru a l’ei ș-cățe știea că năsă nu avu cu multu cheifi aistă alidzeari a loru. Năsă, și cățe era cilistisită su nvăța niapândisira a hil’iă-sei nu u nvăță dot... Diadun cu bărbatā-su, ma s-hărăsa ti prota harauă: mărtarea a hil’ei ma mari, mușeata ca zână, Leta.

Di tuț: ncl’imațl’i, nincl’imațl’i di hoara, tu ațelu clipu fură adunată tu uboru, și n-ira umplut vărănă oară ca adză, di când ira mărtat părințil’i ali Leta. Pri anarga soru ma ascundea capu a lui tu ascăpitată, didindi după Comian, și, di iu șides dada, aspărea ca vărănă gl’emu gigandu hroamosu di aroșamil’ei pirăfocoasă. Niaștăptată pisti hoară s-timsi puscutida di noaptea. Ea, după u deadi țina a feailor și a nipotlor, și ș-cățe area curioji di numta și s-fițea tu mähălu a loru, dada nu l’i-avea alăsat cama multu, ta s-mutrea dit cât aco. Când s-acurmară di mutrerea și avdzărea a cântloru și a jocurloru, el’i s-dusără tu ștăruț, ta s-doarmă ma amnat di searāli alanti.

A dadil’ei nu li stătea tu un locu. Minduit tu cohiuri a casil’ei, cu zori ținea lăcărli, ta s-nu avdza ațea, și avea arămasă cu năsă ni dusă la numti. Canda s-ținăziră cilimeañil’i și feaili s-dusără ti durñari. Ghini ma a l’ei ș-cățe li vinea somnu, nu putu s-durnănea, somnu n-acăța că n-acăța. Tu ațeu clipu dada adusi mintea la bărbatā-su, scăumpulu Ndina, aco diparti tu arniu și s-fănărusi ună diadunzburi cu elu:

- Cum u pitipseaști canda s-lu susim pri Tuna, și cățe esti tu alumti, partizan!/? - u ntribă ea ca cu șacai.

- Ți dzăț, ale mul’eari, ești pri minti!/? Su susim nivinit elu! Esti, lucru și nu s-fați, că... - și nu deadi mindueri ma nco.

- Ghini, ghini, unu zboru dzășu!” - și nu acăță aistă minduiri a lui.

Cum s-vedea aistă ideii a l'ei area agărșit tu tricutu, ma ațea, ți ira cama actuală și ți lipsea s-dizliga ma ayoñia, area cum s-fițea ti nidzeari la hil'ia-su ta su scutea di spitalu. Ea ș-cățe avea data cali ți su scutea hil'ia-su di spitalu, napoia ațelu, ți u bitisea aistă ira mași Ndina. Nu mași că elu ira protulu di casăi, ma ș-cățe ea tutuna respecăta bărbatā-su, cumțido ți să ghixa⁴² năsu.

Marița, anda aștipta hil'ia-su și noarā-sea, ti ți nu minduea și ti ți nu fănărusea mărata di năsă. Ghini ma, ca mul'eară fărtoasă și gioană, cum u cunuștea tuț bănătoril'i a hoaril'ei, ea arāvda și pistipsea că yinatorulu va s-hibā cama bunu ti tuț. Acăchisea că, fără di altă, va s-amintă ndrăptatea pisti strămbătatea. Ea, ș-cățe s-minduea ta su fura somnulu maș-ti vărñă bucată di oară, nu o fură că nu o fură. Mintea lucra fără dănăseari. Iu n-alăga!? Di ună parti indzea la hil'ia-su, scupulu a l'ei, ți alumta cu lāngoarea a lui lāvosă, di alanta parti la bărbatā-su, Ndina, ți area hima tu arniu cu oili și ninga nu area turnatā di aco.

Ași cum area teasă tu ștăruț cilistisea s-avdzea cărțănerea a poartil'ei, ș-cățe ea avea lāsāt disfaptă, ta s-intra nvesta și ficioru. Pi bitisierea a nēadzānoaptl'ei, el'i s-turnarā di la numtā. Căt acăchisi intrearea a loru, să sculă diunoarā dit ștărut, ma nu gri, singur părămānă cu avdzāra, ca cum fāțea tutuna cānd aștipta membri a fumel'il'ei ți s-turnea dit căl'urili dăpărtoasi.. Căt vi-nāră el'i și intreară nuntru dada nchisi zboru:

- Vinitit scuchil'i a dadil'ei!
- Vinām, Vinām, dado! - s-răspundirā diunoarā.
- Cum tricut la numtā? - ntribă ea.
- Multu ghini, ma ghini nu s-fați!?
- Ași, așa, curbani dada, s-li chirdisească hil'ia-sa al Tunci! - dzāsi ea și nu gri ma ncuo.

Li ānsoți s-dusurā la udaiu a loru ta s-doarmă. Ași feți și dada Mariță. După s-dusi la ștărutulu a l'ei, și cățe s-mundui ta s-dormă, șcretulu di somnu avea fudzitā dip. După aisti munduiri

---

42 Ghixa = peshonte, arsyetonte

dzăsi cu sinea al'ei: "Ți s-fac, ași easti bana!.. ama oamñ suntă aravdoș și poartă multu pi pultărli a loru!..."

Anarga-anarga u arichi somnlu, ți când s-diștăptă u ghixi că area niț tu somnu di dealihea, ma și niț fără somnu.

S-diștăptă căt ahiurhiră cântarea a căcoțil'i tu mähălu a loru, ți, dupu boțli, aducea și cunuștea că a cui fisea ira. Ti ațea, căt s-diștiptă, li vini ghini s-stătea ninga ună bucată di oară, ași hiptă tu ștărutu a l'ei ocl'idisfaptă ta si limpidza minduirili ți l'i avea ahiurhit niaștiptat. Ea ma nyisea, canda Tuna area turnat vindicată tu hoară și ma u nchisea dzinur ti nsurari cu ună feată mușat nividzută vărnoară. Ali dadi nu s-bitisea hăraua ți u părmăna tu ațeu clipu, și dipi iuțido di avărliga a l'ei s-arăspundea aňiurizma noastimă alu chirou di bitisira alu protlu mesu a primuvearil'ei.

A dadil'ei, ș-căte l'-ira hiptă tu măduă și tu suflitu atmuseră di numtă, multu ori o ti'l'a minduirili di la ea. La aisti clipuri munduirili și fănărusira azbura multu diparti, la polimu alu Tuna cu uruta lăngoari. Ghini ma aisti mutriti, ahănt mușati s-ti'eară diunoară di cântara a căcotlui a loru, boăță și areapti mușeati. Ti ațea ea s-sculă diunăoară mproastă și ahiurhi s-fițea lucrili ți ațea dimneață, care nu ira ahănt pățani.

Avdză ți di căt la casa al Tunci ahiurhiră cântarili și ncoruri di nău. Ațeli cănțuri, ncoruri, ți ori-ori s-aprindea cama multu, ori-ori pri anarga, ori-ori cu boăți ma analti și ori-ori niaștiptata căpsea. Aisti a l'ei nu l'i didea astridzeari dip. Boățili u diștiptea imajuri diaduni cu munduirăli, ți stătea tu ahănda a suflitului și u părămina pit tută bana a l'ei: cum undzirăli di hărăi, ma și ațeali di aralăli. Ma tu aistu clipu a l'ei s-arădea suflitului ma mmultu ti Tuna.

S-avriliga pi lucrili di acasă și s-alichi ndzeană tu chioșculu a loru, di iu s-mutrea ghini uborulu și casa al Tunci. Căt inși aco la urecl'i s-păscăniră boățali, ți vinea di la numta apreasă. Aco ma s-fățea azări ti nchiserea a cuscriloru crrundu di cu dămneața. Di ația mutri că ancl'imațil'i a lui area adunat și ahiurhiră a cănțiloru

și a ncorloru di a aștlui clipu, după tradiț armăneșți. Nânti ahiurhiră căteu cuscriľi:

“Nu ti arădz ale feată năcă/ că tini nu poț s-yiñi la noi!/ Că la noi suntu munțil'i analț/ și tini nu poț s-l'i u ntreț/, și tini nu poț s-l'i u ntreț!/"

Pul'iu va s-mi facu/ și la voi va s-yinu,/ și la voi va s-yinu!..."

Cuscriľi cănta și giuca tu uborulu ,etimea caľi ta s-nchi-sea căt cama errundu, că avea cali lugă ti fițeari. După nihiamă nveasta o ncălcară pi calu albu și s-nchisiră, ași cum vinără, cănta și ncorura. Tu aistu clipu ahiurhiră căntari oamñil'i ali Leta, ti ľi u apândisiri a cucriloru:

“Cali ambară ale scumpă a mea hil'ia',/ aco iu s-ti duț s-băneadz tu hărăi,/ cu ghineaș și tu a gionului părmăni./ mplină cu mușteăț pri ambăr'li căľi!..."

Nu tricu multu și cărvanlu a cuscriloru s-nchisi pit namsi a lăcirmăniloru și hărăiloru ți ľi u inșea di ună parti alu apropiățili a featiľei și di alanta parti cuscal'i ahiurhia la uborlu a loru, ningă casa a dadil'ei, s-dăpuneară hima sum Ciaci, arăsară pisti Puntea di Namisa, intrară la Ducheñi căntănda...

Dada Mariță, stog cu ncl'imațil'i a viținului Tunci și a oamñil'oru di măhălu, inșără la Pada di Blidu și la Ciacia, di iu să părămănea⁴³, videa cărvanlu, ți priimina⁴⁴ anarga, până tu inșarea di la namisa a hoaral'ei. După ți inșără di la măhălău „Bozolaru” o ayuinsiră iminarea. Nu fidziră di ația, până cărvanlu a cuscriloru chiru didindi după Cap di Gai și nu s-videa ma. Când aduchiră că colona a cuscărlor, ți călărea nu s-videa, s-dispărțără cafi și unu pit casili a lui. Dzățea a unui-alantu: “S-chirdiseacă! S-mărtă și Leta alu Tunci! Fudzi și ninga ună feată bună și lucurtoară di hoară!..."

Nu putea s-aducea nițiuunu di bănători, că, căte și ti ți feați ahântu multu dureari mărtarea ali Leta. Singur durera ali Mariți,

43 Părămănea = shoqëronin

44 Priimina = udhëtonin

ș-cățe ascumtă tu ahândaua a suflitului, ira di cama honestulu și ca di ma dialihea di alanț, cățe ea u avea stărbinață pi nyisuiru ti mușeata di năsă ți ta su avea nveastă ti hijiă-su, scumpulu Tuna. Ași imnăfrământă priimina anarga și minduită. Când agiumsi aca-sa, vidzu că noră-sa avea acățat s-fățea azări mănacara a dămnețlei, hil'iă-su Tasi, căt ira sculat și ma aștiptea măsură. Tu ațeu clipu s-aduchi că lipsea s-zbura nihiam cu elu, că aseara nu putu s-alăxea vărnu zboru, că ira acurmat di la numti. Aistă diadun-zburări u nchisi cama nănti ea:

- Cum tricut aseara la numtă?

- Multu ghini, dado.

- Să nchirndisească ațea feată! - ură ea și avdapsi. - Oru cu tută inima ți su ntreacă bana cu harauă și cu ghineaț, diadun cu bărbată-su, că esti ma mușata, ma tiñisita și ma lucrutoarea di hoară! - gri ea și căpsi.

- Ași esti dado, - u şuță hil'iă-su.

Anda s-dămnețiră tuț oamñil'i di casă, s-dispărțără cafi și unu pit lucrili a lui, aco iu li avea ngărcată dada dit ună dzuă ma ninti. Tasi, ți avea luat ndau dzăli vacanță, va s-acăța s-lucra agru, ncupurat di anlu ți tricu, ta să fițea azări ti sămănarea misru, când s-turna tată-su dit arniu. Ti ațea hil'iă-su, li scoasi boil'i dit țălaru, li aruncă parmada pi pultăr și s-nchisi ti la Deri s-lucra. Când s-sigură că tuț ira dusă aco iu li u avea urnipsită ea, nchisi ti fițeara a lucriloru di acasă. Ea nu căpsea ma și goală ună mușcătură di oară.

Aisti dzăli di bitisiri a Marțului fură multu ngărcati ti tuț oamñili tu hoară. Ti ațea di bitisiri căt cama troari a lucriloru, el'i nu căpsea di la inșita a soru până ascăptata a lui. Ali dadi li vinea multu arău ti apropiati'i a l'ei ți cilistisea ahănt multu tu lucrili, ți l-urmănpse ea, ma nu u fițea sinea su didea pindzeari cu zbozri di ncurajari: "Ma multa s-bitisi! Ninga niscănti au armasă!..." - ți a loru u alichea tu inimă.

Tu aisti dzăli ea singur mutrea tu ntunicari și dimneața că

cum va s-area chiroulu. Vru Dumnidză, ți aisti dzăli fură ași cum vrea sflitul a l'ei. Videai el'i pi lucrı și ducheă hărăserea ți didea bitiserea a lucrıloru, ma și multu dureari, dăspirari ti scunchil'i, ți l-avea dăparti dit ocl'il'i a l'ei di dadă.

Ași, niaduchită tricu Marțu și intră troară-troară Apriu. Tuș tu bitiserea prota stămână, ca după prândzu, di Șoși ma s-dipuna la hoară cupili di oi, ună dupu alantă. Cupia a loru area a doil'ia și s-dupună la livada di la Nhau, că ația va li ținea ndauă stămăñ. Noapta va li ncl'idea la cliva Aripı, ți area faptă azări di cama ninti di hil'ia-su, Tasi, până s-criștea iarba pit padilii, ațeali aproapea di măhălu, cama dapoi pit padili și plăiuri di mansus a munțiloru: la Lugu, la Padea a Notriloru și pit mardzili a trăpuriloru și mejduriloru a agririlor, umpluti cu iarbă nauă și soi di soi di lilici, ți dispărța ñiorizma a lor, ahănt pălcută ti oil'i a lor.

Căt li dzăsără a dadil'ei ti turneara a oilor dit arniu, ea alăsă lucrui, ți avea tu măñi și diunoară s-nchisi ti aco, la livadea di Nhau, iu va chiundrea cupia a loru. Cătroară ntricu pisti Treili Punți și după dzați minuti agiumsı aco. S-adună cu bărbată-su și cu picurar'l'i și dupu s-diguși cu năș, ură vinirea a tuțiloru: „Ghini vintă, curban dada! Cum hiț alăi gioñ”!

- Ghini ti aflăm dado! - u șuțără el'i cu grira a unui di năș.

- Mi hărăsit multu, scunchili a mei, prota că, cum voi, ași și oil'i suntu ghini di săntati; a daula că s-uni di nău fumel'a a noastă! - dzăsi ea, și s-apruchă dit bărbată-su, ți ma discărca di mulări ndau napi cu cașu și u mpărță pi tuț vruțil'i a lui, ți ahursiră după mul'ear-sa. Canda l-alăsă vedurili și tinecheili, ți s-vrea ti muldzeari oili fără ñel'i, că li avea mpărțată și li avea vândută hima tu arniu, tu Ñoxa⁴⁵ ta să pälltea meraili. Tu ațeu clipu, elu, ș-cățe area multu acurmată, l'i urminipsi⁴⁶ picurar'l'i ți s-li ținea cupia di oi ația, până la ntunicari și dapoi a s-li aduțea ti ncl'ideari la clivă di pisti casa a loru, tu Aripı. Alăsă mulărili a pcurariloru,

45 Ñoxa = Elbasan

46 Urminipsi = urdhëroi

elu s-mistică cu apropiat'î a lui, și pri anarga s-nchisiră diadun cu mul'ără-sa la casa a loru.

El'i nu o achicăsiră că ațea dzuuă ma s-bitisea. Chisa⁴⁷ a noaptil'ei s-timsi iuțido pisti lucu. Pit căsili, tu ațea seară oamnil'î nu durnea, singur zbură cu doru nispusu di absența⁴⁸ lungă cu unu-alantu, asculta spunearili soi di soi di ațel'î ți u ntricurua iarna hima tu arniu, avărliga a focului. Cafi și unu di năș spunea undziri a stărbinaril'ei a loru aco hima, după mutrearea a lui, ori ngărcati di cu ghineațili și ori di a arălili. Canda l'î u spusără a unui-alantu undzirili dit aistu chirou, ahânt lungu mpărțăț, nicicutiț, ta s-l'ea și s-da cu unu-alantu experiența și după ți s-țină-răziră, cilimeañil'î fudziră cafișunu la ștăruțu a lui, ta s-dormu. Ndina, dada Mariță, Tasi, nveastea a lui, și featăli stătură cama multu, ta să nvăța, s-li ghixea pit mădua a loru undzirăli ți u avea cădzută pri nășă tu ațeau chirou, ți dada al'î dzițea "*Iarna băs-tămată di estina*". Tu ațeu clipu, niaștiptat cădzu ună tățieari și nițiuunu di năș nu mata grea. Di cum s-videa tată-su va s-l'î u aștă-ra vărănă problem ti dăzligari că chiundri ca multu serios. Ninti u dășfeăți zburărea Ndina, protulu a casil'ei și ti ntreagă fisea a lor, căte ași s-fițea tutuna când s-vrea s-li fițea lucruli pi amabara:

- Multu lucrî ni așteptă! Cum dzițeaț va li fițem și estna cama ghini di anu ți tricul!? - ahiurhi elu pri anarga.

- Tini u știi, alăi bărbate! Cum s-l'î ghixeșt, va s-fițem noi! - l'î u șuță dada diunoară.

- N-am zboru aua, ma voi vărănă minti di voi, ți cum su fițeam cama ghini și di căt iu s-ahiurhim! - gri elu munduit.

Tu ațelu clipu asără Tasi:

- Eu am munduit ți agirili cu loc ma slab s-li sămnăm cu seacră, că ni lipseăști ș-ti amvilira clivili! - dzăsi elu și tăți.

- Căt ghini ț-ar neasă mintea! Ași va s-fițem! - apănădisi și avdapsi.

⁴⁷ Chisa = *errësira*

⁴⁸ Absența = *mungesa*

- Ari vânu di voi alantîi ti dzițeari țivea!? - și aștiaptă ună mușcătură di oară.

- Ghini nu ari, ti ațea avdzățmi:

- Aistă stămână lipseaști s-li u adunaț mintea că multu lucrî ni așteaptă! Canda s-li băgăm pri ambara lucrili, țî n- așteptu, tuș di mâni s-li didem vârnă stămână vacanță a picurarloru, că și elî va s-adună cu taifa a loru, și să speală că au multu chirou tu arniu. Ti ațea, aistă stămână oilî va li amvileagu inși, anda Tasi cu nveasta și featili la s-l'ea cu sâmnarili. După țî li bitisim aisti lucrî, protu lucru, țî lipseaști s-li fițeam fără di altă, esti țî s-indzem la spitalu aco Tirana, că, cum li u am ghixită, ma că Tasi poati s-l'ia ținți-șasi dzăli vacanță și su scutem Tuna. Ninga unoară cafșunu di voi, ma că ari vârnă munduiri altăsoi, spunețili ta s-li u ghixim diadună. - dzăsi elu și aștiptă țî vi dățea elî. Aștiptă ună mușcătură di oară și canda mutri că nițiuunu nu gri țivea avdapsi:.

- Ghini, aistă va dzăc că vă s-fac ași!

Dapoi, canda li stărbitură munduirăli ma supsiri, s-dusăr cafșunu ta s-doarmă. Ndina cu mul'eră-sa armasăr singuroș la udaiu a loru. Nânti nchisi zburăra Mariță:

- Oh, alăi Ndina cât ñ-ai mancat! Caiști cât ori zburam cu sinea a mea, ti tuti hăluri a noasti. Ma multu mi mindueam ti scupu Tuna, ma ș-ti voi, țî ereat aco hima tu arniu, - dzăsi ea și s-hipsi tu ștăruț și s-mistică cu bărbatț-su, ta s-l'i u apunuea dorulu, adunat tu aistu chirou ahânt lungu dispărțăț.

Ași ari fut bana alu aților bănători tu munț armăñ, bărr di bărr, ori-ori diadună, ori-ori dispărțăț. Ma elî tutuna ar stărbănată mproșț, mândăr, tiñisiț, diñitoși și napoi cama fărtoș di țî fură.

14.

Altăsoi ca tu hora a loru, aua la Tirana, chiroulu area călduroasu și primuverea s-nchisea cama crundu. Soru nânti u scutea capulu a lui luñinos pisti chipturilî la muntu Dait, dapoi diunăoară s-sălghea hima și bași, ca tutuna, ciatiurli a palățloru,

pi căsi cu unu etaju, căl'iurli, adzrili di avărliga a l'ei și nrițea dindi tu ascăpitata a lui. Pomñili ira ciluită - dăsfapț iuțido. Tu uborlu di spitalu s-mutrea limpid că primuveara ira aștirată tu ntreagă locuri. Iarba, lilicili, agruñil'i ti mbitea cu aňiurizma și sălghea di pi eali. "Cai putea s-nu inșea nafaoră, ta su hărăsea aistă mușteăț ahănt vrutoasă a primuvearil'ei!?" - dițea pri a lui Tuna. Ti ațea elu tu aisti dzăli inșea cât vărñă bucată di oră tu uborlu a pavionului, multu ori cu agiutarea di soțl'i cama ghini di săntati și di infirmierele. Dit aisti inșiri și priiminari nihiam cât nihiam ma ăli vinea și orexu. Cicioarli ma li bindisea cama multu, până agiumsî, după doi-trei stămăni s-priimina fără di agiutari.

Ma intra a-doila stămână di Apriru. Tu aistu chirou tu hoara a loru ira turnat oil'i din arniu și ira mpărțati ñel'i dit beari lapti di la dada a lor și di la strundzi, iu s-muldzea. Tru turăști, iu s-adra laptăli s-dispărța părț di părț aňiurizma noastimi di păsaliu⁴⁹. Cu ațea fănărusira a lui li stărbăna aisti mușuteț, ghineț și singur aco la năș, namisa di munț aumbrigrei, putea s-undzea și s-li mutreai cu ocl'il'i a tăl'i. Pit mânduea a lui, nu singur mușăteața a naturil'ei ma și oamñil'i a hoaril'ei: apropiatil'i, soțil'i, părințil'i, cu un zbor tuț și ță ntrecu ca tu vărñă nyisu dinănti și ațăia și easi și bănedz ună vreari ta s-li aduñ niascăpată nițiuunu. Anda s-mi aduñ cu năș cu maru doru, năpoi nu eșță fântit, că n-ai țivea, și singuru suflitul a tău u și și u cănoaști ahănt ghini.

Di niasțiptat dinănti di ocl'i inși mutrita, ahănt mușatu a trupului, scumpa ti yislori a lui, Leta: "Ți fați!? Cum esti!? Vahia u ari loat vărñă hăbari ti mini!? Vahia mi amintești ca cum facu mini măratlu!?... A vahia mi ari agărșăt!?..." - zbura elu pri a lui. Cu asti aduțeari aminti pindzea dzălilil'i, mărtu Tuna, aua, ncl'is tu spitalu, iu nu l-oră și nu o hărăsești niți a hazmului.

Tuș tu un di aisti dzăli, sămbăta, după ñeadza dzuuă, la protlu pavionu, năsu vidzu trupulu analtu, nvăscut cu chiloti di șăiac

și cu ună capelă vintă pisti cap, ți a lui di pi undzira ăli adu-si ntru minti tată-su, Ndina. După năsu vidzu limpid frată-su, scumplu Tasi. Ti ațea, cât li vidzu, s-sculă cu multu zori din șătrut pi giunitati mprostu și ma s-cilistisea să si dipună di la crevatu. Ghini ma ș-cățe s-cătă s-cilistăsi ți să giocă anarga, ta su inșea dinănti a loru nu putu su facă.

Tu aistu clipu s-apruchiară diunăoară tată-su și frată-su și o agiutară ți s-chiundra tu scamnlu di ningă crevatu a lui. Chi-undriră nigrită, deapoea diunoară tată-su și Tuna s-digușiră cu maru dor. Ași și frati cu frati. Tu imnăli a loru ira adunat doru mari di cai ști când. Stătură ună mășcătură di oară ași, tățiț, nialăxit nițiuu zboru. Nițiuu nu ma lo zburulu, canda l-avea til'eat limba cu cățutu. Nănti aistă tățioasă o frămsi tată-su:

- Oh, alăi hil'ie, scumplu a meu! Cât mi ari loat doru! Mi hărdzea că n-am vānit di cama ninti la tini! U știi ghini cât lucruri avem noi! Când u loai hăbara ti lāngoarea a ta aream tu arniu cu oil'i și nu puteam s-li alāsam singur cu picurar!i! - dzāsi elu și nu s-mpirțea di tu hil'iș-su.

Dapoi di cum area digușit cu tată-su li rāspundi.

- U știu, u știu, alăi tate, că ți inimă ai!... - și avdapsi.

- Ațea ți vā s-fățeați tini u feți Tasi, ti ațea nu batu mintea, șădz răhati că nu eascu murzitu dip cu tini!

- Cum eșțā!?... Ți dzăc yeatrii!? - u ntirbă napoi tată-su.

- Cum s-țā dzăcu, a nia n-aspari că hiu cama ghini! Ma ncuo cu dialihea nu știu, ma că ți vā dzăc yeatrii, nu știu...! - s-rāspundi elu.

- Mini voi su știu minduira a ta, cum u aduchești tamam, tini cu inima a ta, că cu yeatru vā s-zbureascu mini, fărā di altā! - shi cāpsi elu. Aștipta apandasia di nāsă.

- Ași cum țā dzāșu, escu nihiam cama ghini!

- Cum țu l'ia mintea, poț s-u faț cala pānā la hoarā!? - căftā minduira a lui.

- Potu, potu! - sā dzāsi diunoară Tuna.

- Ti aistă am dimândara di măta, ți s-ti scutem dit spitalu și s-ti purtăm tu hoară, acasă, iu, cu ațeali ți și ea, poati s-vindică.

- Poati că eașt murzită aua! - intră tu zbor Tasi. - Noi vrem zboru a tău di soni! - avdapsi frată-su.

- Potu, potu! - dzăzi elu. - Ma s-vreț tuș di măni s-ni nchisim! - gri elu troară-troară.

- Ași va s-fățem! - dzăsi Ndina. Ma cum va s-fățem ți s-ni adunăm cu șefulu a pavionului, ta s-zburăm ti scuteari!?

- Di tora! - dzăsi Tuna. - Yeatrulu esti ninga la cabinetu, că adză ari aradha di etimăsii.

- Multu ghini! - dzăsi tată-su. - Aideț după mini, s-u zburăm cu elu! - urmânpsi elu.

Ndina, cu ațea nvășteari a lui originală di arnănu diarihina, cu chiloti di șiacu vintu, ma și un bărbat săntos, multu bătut cu arălălili și ghineățili a banil'ei aspăroasă, diadun cu hil'ia-su s-apruchiă la ușa di cabinetu a yiatrului, șeflu di pavionu, cu unu mândrueță di pirifañ, deadi cu nodu a dzeastlui pri anarga. Ma prota oară bătearea, di nuntru nu s-apandasi vărunu. Aștiptă ni-hiam, o ciucuni ușa napoi cama cu forță și aștăptă:

- Yintreat! - s-avdză ună boăță di nuntru. - Ghini vinitu, stăț! - li aștăptă yeatru cu multu tinjii.

- Ghini ti aflăm, yeatre! Ș-cățe nu him adunat vărnoară, ma di ațeali ți am avdzăt di zburăra a ficiol'i a mei, am aduchit, că voi hiț ună yeatru multu bunu și inzoti. Ai faptă cu ațea ți ai ntru măñili a tali, ta su vindicaț Tuna. - dzăsi Ndina și deadi măna cu multu respectu a yeatrului.

Ași fețără și Tuna cu Tasi.

- Yeartmi, ma, di cum s-veadi, am s-fac cu tată-su al Tuna! - dzăsi yeatru armăneaști și avdapsi. - Tamam cum t-am fănărusită fuscărca, bărbat armăn! Când ti mutrescu tini ñi yini tu minti părințl'i a mei, aco Curciaua - dzăsi ca unu cu omu di munti

- Ñ-ar spusă Tasi ti voi. Ti aistă ti hărustisescu dit inimă! Agiutara ți ai data ti hil'iu, ncl'iucineari, hărustiseari ță aducu și

di mul'eara a mea, di dada Mariță, cum ăli grească n'hoară, și dit la tuț alant di acasa a noastă! - dzăsi Ndina cu multu vreari.

- Aveam faptă sarțina⁵⁰ a noastă, - u aștăptă yeatru diunăoată.

- Yeatru, ti pălăcărisescu, că voi s-zbureascu singura, că ași u am ghixită că easti cama ghini! - și u deadi semnu a ficiorilor ta s-inșea nafoară.

- Cum s-vrei! - lu şuță yeatru.

- Atumțea ma ahiurhescu pri șurta: Ma s-hibă lipsită s-nă spuñă fără di ascundeari țivea ti lăngoara al Tuna, s-fați ică nu s-fați, că mini ași escu nvățat s-li cānoscu di limpida undzirăli lăvoasi di bani, ocl'iu ntră ocl'iu!? - căftă elu.

- Ași vă ță spunu și mini, cu multu sincher și cu dealihosi, și esti harahterică ti noi armănil'i! - apāndisi elu.

Ahurhi să da pi aștărat minduiera a lui.

- Ninti, când vini aua tu spital, elu ira multu, multu greu. S-țā dzăc dreptu: niți mini, niți coledzli a mei, nu avem nādii, că elu vă s-scula năpoia pi ciciori. Ira fără pleadz tu trup, că fură vindicată di nivinită la noi, ama arățima ahănt greu, și o avea arăchiāt ntregu și ma multu didea dureari tu pulmoni, adil'ara u fițea cu multu zori. Tu ațea căbati și ira, nu puteam su loam nică ti yii, nică ti mortu, hiptu tru coma. Diunoară u yitripsi Nico, yiatru ma buni, și avem. După vără trei-patru stămăñ acățā s-grească cu noi. Vru Dumnidzău și elu ș-cățe multu anarga, s-sculă pi ciciori, ași cum u mutriț adzā. Dialihea esti ninga slabă. Ama arăua ti năsu esti că nu poati s-priimină cu ciciorli a lui. Ti ațea noi, ca comision di yitripl'i avem apofăsit su ținem tu videari ninga văr mesu, că nu știeam că va s-vineat voi. Macă vinită, mindueascu că ma ghini esti su loăț acasă. Aco, n'tru hoară, cu yitripli facti și și va s-vu didem noi, cu agiutara și mutrita a voastă tu ațea hăvaia ahănt bună, pi ningă a funtăñli și ningă pudurili. Cama ghini va s-hibă s-l'ea aņiurizma di soi-soi di lilici, a chiñiloru, a fadziloru și a livădziloru alpini, și, cum fi ari spusă tată-nu a

⁵⁰ Sarțina = *detyra*

meu, aco la voi nu sunti puțani. Ma și dit mutrira ali dadă-si, cu ațeali yitrii, ți singur mul'erli armână li știră s-li facă, cum ar faptu bǎrr di bǎr. Asi poati s-anrucă aistă arățimi ahânt greu și lăvoasă! - bitisi elu zboru.

- Ași, așa l-u aveam data cărari și noi! - dzăsi Ndina pri șcurta și avdapsi di niascumtă hărățima, ți ș-yeatrlu cădzu pri ună minduiri cu e'li și pri anarga avdapsi.

- Ieartimi yeatru, ma s-hibă lipsită, su scuteam tuș di mǎni, ta s-ni nchisim ti la horea a noastă di nichirut ma ș-nihiamă di chirou! - ăl'i pǎlăcǎrsi ele cu multu tactu di bǎrbatu armănu. - S-fați a vahia nu s-fați!? - avdapsi Ndina.

- S-fați, cum nu s-fați!? - l'i răspundi diunoară yeatrlu. - Ti transportu nu vi fǎțeăț merachi, că esti sarțina a instituționului a noastu s-l'i u duțeam cu ambulața, până iu neadzi cala ti mașini. Documentili di inșirea li fac mini, că esti tru competența a mea, - bitisi elu zborulu.

- S-băneadz! Ti hărustisescu ninga unoară di ahândaua a inimi'e'i ti aistă agiutari, ți ma ni faț a naua, alăi hil'iu di sǎndzǎli armǎn! - și u diguși canda area cǎnăscuț di cai ști di cǎt chirou ma ninti.

- Mǎni tahina la ora ținți tuti va s-hibă azări și poati s-vi nchisiț! - dzăsi yeatru și să mpǎrță cu năș cu multu oaspițățimi.

- Stăi cu sǎntati, yeatru! - dzăsi Ndina.

- Cali amabară! Vindicari ăl'i oru al Tuna! - dzăsi yeatrlu.

Tu ațeu clipu Ndina, cu ficiorl'i a lui, inșiră dit la cabinetulu a yeatrlui. Elu arrâmasi aco tu lucrului di yeatru.

Canda stătură vǎrnă sahati diadun cu doi'li hil'ii, scoasăr dorului di nividzuta di cai ști di cǎt chirou, Ndina u dzăsi a loru:

- Leau trastu cu nvișterili, ți ță ari pitricut mǎtă-ta! Mǎni, cǎnd s-vinim noi, s-hii faptă etimu ti nchiseari! Tora ma fudzim la hotelu, ta s-ni discurmăm, că ni așteaptă cali lungă! - dzăsi elu și avdapsi.

- Ș-cățe calea nu esti singur lungă ma și multu greu, di cum

u aveam ghixit cu Tasi, niascăpitată soru lipsești s-intrăm acasă! - bitisi elu zborlu.

Tuna stătu nihiam, mutri până el'i nu s-vedea ma cu ocl'i'i a lui și hărăsitu di hăbara ta va s-nchisea la hoară, din ahândaua a suflitului, ahânt vătămată di lăvoasa lăngoari, ți ma trițea și u avea faptă fura bucăț-bucăț di durerili a l'ei nispusi.

Dit ațeu clipu, elu să şuță la udaiu di pavionu a lui și mintea al'i s-hipsi tru fănărusira a nchisearil'ei la scumpa hoara, aco diparti namisa di munț analț, aumbrigrei. Di niășteaptat dzăsi pi a lui: "Oh, cât mi ari loat doru ti tini, ale hoara a mea! O cui s-li spunu pitiptirili, durerili a meali, ți mi stărbatu noapti-dzuuă inima și suflitul a meu!? Cum suntu scunchii oamă a mei!? Ma șcreta di Leta ți făți!?"

Dapoi a li curmă aisti ună mășcătură di oară, s-hipsi la ștăru-tu ta s-lu fura somnu, după diminindarea a tată-slui. Ghini ma somu nu ma u fură, că nu ma u fură. Fănărusirea a lui area in-treată tu hărăsari mari, nispusă, nistărbănat vărnoară, ți u-avea şuțată ca unu mbitatu di harauă, di doru fără sinuri ti mușteățili, ghineățili, valorurli a banil'ei, ti ți elu, cât ma multu s-hidzea tu ahândoaseali a loru, ahântu ma aproapea și ahânt ma limpidoasi li acăchisea pi ningă năsu. Ațea seară elu nu ncl'isi ocl'i'i, ta s-durñea, ma ș-goală ună mușctură di oară.

Elu fănărusira nicăpsiri țidoi urmi suptirioasi, ți s-liga cu ho-rea a lui, cu vruț'i, cu soț'i, cu bănător'i lucurto, ma și ti locu-lu ahânt vrutoasi, ți nu s-afla iuva tu ntreagă lumea. După eali fănărusira l-aduțea la mușata, scumpa a yisurlui a lui, Leta. "Ți fățea!? Mi amintești!? Vahia m-ari agărșită!?... Ari dhichi s-mi agărșăscă că s-feți multu chirou, ți nu him adunată, di astumțea când mi nchisii tru alumtă ca partizan. Nu s-ști, poati esti mărtată, că la noi ași esti zăconu: featili li mărită tătănl'i, nintribat eali. S-va Dumnidzău s-nu hibă mărtată, s' mi- aibă aștăptată mini, ași cum l-aveam data pitea, astumțea la oară di soni a adunaril'ei și a mpărțiril'ei.

Mărata di năsă, cum s-feți când lu dedu hăbarea ti nchisiri! Lăcărma fără căpsiri. Lăcărli s-vârsa ca ciurcă pisti făț. Ma mini, tu ațeu clipu, ca tuț sițl'i a mei, mindueam ma multu ti libertata, di ni știut că ți ira și cum ira alumta!.. Soțu a lui, Gachi, s-vătămă și dedi suflitul tu măñăl'i a meali, alantș armasăr săcaț, cu un zbor alumta esti ună căsăpană, ți ti'ea bani oamnioasi și frândzea prigiumătati doru, yisuri mușaț a tinărațiloru și a tutloru, ți lo cala a l'ei di niștiut că cum va s-ișai și să scăpa fără undziri uruti.

Ași și Tuna nu pistipsea că aistă alumtă va s-l'i u dide aistă arățimi lăvoasă, ți nu s-știea când va s-scăpa di ea. Pit mădua a lui ăl'i ntrițea soi di soi di minduiri, ți u ngărca fuira slibitoasă, căt nu putea s-l'i ținea ma maultu di ahânt. Ti ațea, elu ațea seară nu putu s-doarmă ma ș-ună mușcutură di oară. Mîntea a lui mățăna soi di soi di imajuri, ti ațeali ți vă s-mutrea, când s-indzea aco la scumpa hoară.

Nu u achicăsea că aistă seară durñea, ma nu durñea, ni tu somnu, ma ș-ni diștiptată. Ași aștiptă aprita măratu di Tuna, cu nyiseari pi fănărusira a lui, că cum va su afla hoara, părințil'i, surărili, apropiățil'i, sițl'i, bănătoril'i și ațea: vruta, yisoñia a lui, Leta. Niaștiptat pi fridili a pavionului intrară proatili luciñil'i slăbitoasi di aprirea a dzuuăl'ei, ți a lui, di cum area, ni tu somu ni diștiptat, când să păscăniră pisti ocl'il'i, u acăchisi și să sculă diunoară ta acăța azărearea ti nchiseari. Tu aistu clipu a lui nu s-aștipta vinira căt cama troară alu tată-su și frată-su. Nu tricu multu e'l'i agiumsără. Avdză boața, ahânt vrută a tată-sui, ți l'i u striga pri apusa:

- Tuna, Tuna, alăi hil'e, scoati, că va s-ni nchisimă! - dzițea elu cu boatsa moalioasă.

- Azăr escu, ma yinu, ma yinu! - dzăsi Tuna, - și ma s-cilitisea s-lua trastulu, ma Ndina u arichi și u-aruncă pi păltări.

- Ndupureatăti pi mini, că nu poț!

Ași, acățuț cu-unu-alantu, s-ndrăptară căt ușa a pavionului, ta s-inșă nafoară, iu ma li aștipta Tasi cu ambulența a spitalui azări

ti nchseari. Tu ațel clipu, Tasi și șoferulu a ambulanțil'ei agiutără Tuna ta s'ncalcă la locul a lui. Acțară loc și el'i și ma aștiptea ta s-urnipsea Ndina. Elu, mutri avărlinga a ambulanțil'ei și a țierului, să sigură că chirou vă s-ira cu năș, cu un zboru, bunu, l'u feți semnu a șoferului s-nchisească

15.

Ațea dzuuă ali nchisiri a loru, intră protă stămână di Mailu și doulu anu a libertatil'ei ali Arbinișii. Tuna lipsea s-priiminea la casa a lui, și n-avea vidzută di multu chirou, ănsotit di la tată-su și frată-su, ncălcăt pi ațea ambuleanță vleacfă a armatil'ei, armăsătură ca trofe di alumti. Veacl'ia ambuleanță urmăra cu zgheleari a l'ei zgrămăsită. Tuna căt vărnoară scutea capu la firida giunitati-zdăfaptă, căte nu arrăvda voha greu di carburatu. Căt ori și scutea capu la firida acăchisea aņiurizma noastimoasă a primăvearil'ei. Ma ațeali și l'i lăsa n'tru fuiri ma multu aromi mușeată și nispusi, ira ntrițearăli soi di soi di arburi, vărtiti cu verdzoasea a frănzăziloru, și undzea ca chiliņ mări verdzoș, arucati pisti eali. Căt vărnoară lă-chiucunea multu.

Hiptu tru aisti mutrită primuverăști, a lui n- asculta zburării și șacăiurli a asoțățiloru, și nu aveaă căpsiri pit la tută calătoria. După ținți sahaț agiumsiră la hoara Codoviat, tuș iu s-vărșa arău Vărcia, tu vala Devoll. Șă căte pit chipturil'i a munțiloru avea dată ploai misticat cu gărrandă și apa avea umflati Vărcia nihiamă cama multu, vecl'ioasa ambulanță tricu tu parta alantă și aco să dipunară. Ația li aștipa cu mulării, ași cum li avea urnipsită Ndina. Anda s-dăscurmară nihiam s-mpărțară cu șoferu. Elu s-năchisi s-toară năpoi la Tirana.

Taifa s-adunară cu Tuna, cu cai avea multu chirou ni vidzuț. Tuț s-aprucheară pi aradha unu dupu alantu și u digușiră cu multu dor. Anda s-digușu cu Tuna cafișunu di năș ura: "Cu agiutarea al Dumnidzău, s-ță hibă tricută!" Ntru clipuri a căpsiril'ei elu s-asuda niheamă cama multu di căt nuntru a ambulanțil'ei, achixea fuira a lui ca aruptă, fără forță și s-teasi mpadi ta s-l'i fudzea ațea

slăbuleasă, ți l'i vini niaștiptat. A tată-su nu li scăpă dit ocl'il'i țido ți chixea hil'iă-su, s-apruchi și o ntrăbă:

- Ți ai, căte ti șăduș mpadi!? - u acăță di măñ și avdapsi.
- Nu ai temperatură! Singur sudoari! - și scoasi ndau pețeti, ți l'i u avea dată la spitalu, și l'i u hipsi una tu păltări și alanta tru cheptu.

- Nu ti aspari alăi tate, așit ńi cadı ańia căt vărnoară! - și si sculă mprostu.

- Nu, nu! Șidem niheam, că chiroulu u aveam cu noi! - dzăsi.

- Ghini, ghini, cum s-dzăț tini, alăi tate! - și tăți, că nu l'i u suța dot zborlu.

Dupu ți șădură ninga niheam, Ndina ntribă cu buna al Tuna:

- Hă, cum dzăț, va s-ni nchisim tora!?

- Ni nchisim! - s-apăndăsi diunăoară.

- Aide, azărițvi, ta s-ni nchisim! - dzăsi elu și acăță s-l'i agiut a hil'iă- su s-ancălaca pi mulari. Pisti sumaru are aștărată ună sazmă, cu soi di soi di hromi.

Calea s-alină nsus la Bulciarului, ună hoară ńică arbinișească, amvălită ntrega cu arburi, ți pisti el'i area vărsată verdzoasa cu frăndz. Ași, anarga intrară ntru hoară și ntricură pit namisa a l'ei, mutriră casili și bähcei, ți ira ngărvăsiti di căt dauli părț sum aumbri a pomńilor analț, ți asprea canda vrea s-ni ascunda tu eali.

Dialihea ira că oamńil'i a l'ei, tu ațeu chirou nu șidea nuntru tru năsi, că suntu mpărțăț pit lucrı. Singur vărnu aușatcu șidea ninti di portă și saluta cu Ndina pi arbinișeaști. Căt lăsară aistă hoară, multu avută cu bănător mintimeń, lucurtori și multu oas-pătătoș, s-hipsără tu ună păduri cu cupaci analț și strimtățati. Dapoia inșiră tu ună padi ńică, ți continuea cu lacu, amvălit di zămbăț mușăț, iu ntru ahiurhira a lui s-scula una techei bectașiană. Aistu locu l'i-u nel'ima Laclu ali Techei Dușcu, ți s-aștira sum alu Comienlu și pisti pădura di cupaci. Lăsară techeia și laclu di-năpoi s-hipsără tu Pădura Vgheștil'ei. Pit aisti păduri și mardzina

a laclui, e'l'i priiminară vărnă ună sahati giunățati, nimutrea țeru, țî o ascundea frândzăli strimțățatosi a pădurili di cupaci și di dzeădi. Mași cu arara s-mutrea vărnă tumbă di răzuri di soari, țî til'ea ca cățuț ghigandz aisti păduri di cupaci și chiñ aumbroș.

Alu Tuna, ș-cățe nu ira prota oară țî trițea pit aoa, u archi ntreagu un chiundusiri nispusă asoțiat cu emoții nibănati altă oară. Di cât tut părțil'i ocl'il'i a lui mutrea mușteățili a păduril'ei Vgheștil'ei, și pisti frămtea s-păscănea suflarea moali vintu, țî u bățănea fără dănăsiri, aco di cum ira ancălcăt pi mulari. Ma ațea, țî o lăsa fără minti, area aņurizma, țî inșă din tuti părțali a păduriloru di cupaci, chiñ și di lilici, țî criștea pit mărdzili dizvăliti di aumbra a loru.

Vahia aistu entipusi vinea a lui ca mlto chirou și du ncl'isă ntru spital, țî ti elu vă s-dițea protu contactu cu pădurea pi iu elu ira cărscută. După țî alăsară dzeadi di Pădurea Vgheștă, țî u amvărta parta di nsusu a Comianului, s-aruncară pisti dzeană și inșiră pisti hoara Curată, vițină cu hoara a noastă. Diunoară dininiti a lor să disfeățî ună mutrită thamăoasă a scumpil'ei Greavi, hiptă tu ună groapă ahăndoasă, cercat di munți analț și ambrăgrei. Alu Tuna, cât s-l'i dăsfățî videra a hoaril'ei, căftă a tată-slui s-chiundrea ună bucată di oară, tuș ația pi dzeană, di iu s-mutrea ntreagă Greva cu tutili măhăladz. Ași s-feățî.

Chiundriră ația cât vru elu. Cu agiutara zdupună dit mulari, și mutri pi iuțido parti. Tu ațeu clipuri elu u chiundrea cât niheam vidarea ntru locuri cânăscuti și acăchisi dor maru. Ma ninti u arucă videara cât estu, la inișta a soarilui, s-hărăsi mutritil'ei thamăoasă a Ciumil'ei, a Valamaril'ei și a Vărtoc'ilui. Dapoia cât nordu pădura a Papalazului. Di sudu dzeana, cât hoarea a arbineșloru Stăvinira. După și sum elu, di cât veastu, căñionulu cheatriosu, țî l'i u mparți arăulu a Greavil'ei și Nhaua și, cama dindi tu ascăpitatea, canionu ghigand a Comianului. Și că țe namisa a primuvearil'ei ma s-bitisea, pit tuti chipturili analți a Lenil'ei și ludzil'i a l'ei, chipturi a munțlor, ma multu di cât părțil'i

norduoasi, albețea a neul'ei s-videa ninga, bucăț- bucăț ca pandzi ghigandi pisti eali. Aco iu s-bitisea albeața, inșia veardza a pădu-rilor di chiñ și di fadz, țî cât avea disfaptă frănădzili.

Tru ațeu clipu Tuna ăli căftă multu sinhisită a tată-sului, ta su alina pi mulari și ahiurhiră dipunara a Nhau'ei, ti nidzeari cât cama trăoară la casa a loru. Dipunără pi anarga și agiumsără la Arăulu alu Duși țî va intrițea pisti punta, țî s-acl'ima „Treil'i Punț”, ira mproastă și spunea vecl'iața ș-ti a loru. Tricură pit aistă punti și loară cala la namisa a l'ei. După aistă s-ntricură „Punta di Namisa”.

Imna tățitoas, di cum ira ncălcăt pi mulari, dit ahândaua a suflitului l-inșa ună boață, țî mași elu u avdza: “Oh, cât u am aștiptat aistu clipu, s-ti ncl'iciunescu a lăi loculu a meu scumpu! Ghini ti aflai ale horea a mea!” - uoara cu tută inimă cu doru nispusu și avdapsi:

- Aisti punț și biserț spună că hoară tu tricuta ari fută căsă-bău thimatu și multu cânăscutu...” - u til'ia zburăra și avdapsi di napoi:

- Urecl'i ăni chiucunescă aisti șușurări a arăulu Valamare și ăni aducă ună hărăseari și hărălitică nispusă!...”

Di alanta parti aistior boațili stărcănăscuti l-aspăra ca vărănă apandăsiri țî u saluta: “Ghini vaniș, alăi hil'e!...” Cu aisti pătăpsiri tu mintea a lui u ntricură și arăulu Valamare pisti „Putea di Namisa” și loară alăcherea ti la măhălu a loru. Tuț di apropiat'li a lui, ma și oamnil'i a măhălu, cu mutrira a loru di la Ciacia, ănsotiră cārvanu țî purta Tuna, cu oaml'i a lui.

Agiumsără n'hoară și la uborulu a loru niascăpătată soaru.

Căt s-dipună di la mulari, nănti di tuț, țî u sălghi și s-arichi digușă dada Mariță, țî l-avea arsă ahănt multu doru ti elu. După năsă, cu aradha s-digușără tuț alant' oaml'i lui. Anda bitisiră salutărili cu oaml'i ali casi, ahurhiră s-adună tuț oamnil'i a măhălu a loru. Nu ahtă, ma vinăr ș-di ngtreagă hoara unu după alantu, ta su aduna cu Tuna.

Tuț ăli dzeța:

- Ghini viniș! Di aua ș nănti ambareata s-ti angănească!
- Ghini vi aflai! - apandisea pri șcurta Tuna.

16

Canda fudziră tuț băntori a hoaril'ei, dada Mariță, ți nu s-dăspărță ma ș-nihamă di țineari tu breăț hil'ă-su, și diadun cu elu intră la uada, iu țido ira azărisită ti vănera a lui. Tu ațeu cliplu năsa nu putu su ținea sinea di dorulu ahăndoasu ti hil'ia-su.

- Oh, cât mi ari loat dorlu, alăi scumpu hil'iu a meu! Cu cât merachi mari ți u am stărbănat tut aistu chirou lungu ti tini, alăi curbanu ali dadi!... Ma tora, ți ti vidzui ninga unoară cu ocl'il'i a mei, u știu dada că cum va s-ti țănu, cu ațeali știearli a meali, ți năi l'i ar pitricut și ni ar nvățată bărr di bărr dadili a noasti! Mi springiuru că vă s-ti vindăcă di aistă lăvoasă arățimi. Di aua ș-ncuo vă s-ti mutrescu singur mini, că știu ghini că ți s-ț-fac, că am vidzut și am apățăt multu tu bana a mea lungă!...

Tru ațeu clipu Tuna, niheamă di ali acumari a calil'ei, niheamă di chiundrira cu zori ti aștiptara a oamniloru, ți vinea ta su salutească elu, ș-cățe avea arăvdată până atumțea, s-til'ia și cădzu tru clapia di arățimea, s-teasi gălbănit ntreag, ași cum o acăța multu ori și la spitalu. Ndina, di când intră ncasă l-avea supusă ună cât ună ali Mariți ti ațeali dimăndări, ți avea dată yeatru. Ti ațea dada achixi aistă slăbeață a lui și urmănpși tuț oamnil'i di casă s-inșa di la uada al Tuna.

Nănti mistică focu di ugiaculu, hipsi vărnă doi-trei căciughi uscaț di fagu. Nu triculu multu și pira, ți s-scutea căpsi și tu vatră armasi stogu maru di jaru aroșit, ți dada u disăpărța pi mardzăna di vatra, ți ngăldzăma s-ținea cât cama multu. După ună bucată di oară uoda s-ngăldză, aproapi unăsoi la tuti părțili. Di căldura nicăpsită a chirușului, ți alu Tuna l-aspărea bunu și multu vru-toasu, diunoară u acăță somnu. Ghini ma dada nu li scăpă și aistă suțirăoasă ti ma multu a lui vinea di lăngoarea, u amvúli cu ve-

lenzili di lăănă, ți ea l-avea etmusită di cama nănti. Dapoia scoasi dit musëndra, adărată mușat cu leamnu di dzadă, ningă ugiacu, ună butilă cu arăchii și acăță su freacă (masajească) multu anarga, ahiurhindalui dintră ciapoțli, pulltării, cheaptu, brațli.

Apresiasi pisti păltări ținț-șasi țeari și aruncă cupachi. După, cu multu căștigă, u amvli ghini cu velenzili și imină-frămtă gra pri a l'ei: "Multu ti avusca surpat aistă ampățată arățimi! Ti aveasca slăbit ahânt multu cât ț-ari lăsat goală oasili amvăliti di cheali! Ghini ma mini ti spigiuru nănti alu Haristolu, hil'iu alu Dumnidză, că nu vă s-mi astragu ta s-ti vindică di aistă lăngoari urută!..."

Cărti chirușlu di n'foc cu mașa și u hărni foculu cu lemñ uscaț di fadz. U avig'lea hil'iu-su cu multu căștigă până când elu s-asudă, și ea napoi u alăxea fanelăli, ți u apra di vărănă arățimi altă cama ahândoasă și cama rrău. Ea aistu lucru l'i u feți fără cu nițiuu zori, vărănă trei-patru stămăñ și cât trei-patru ori tu dzuuă. Ea nu s-trapsi vărnoară, ș-cățe s-acurma multu, ș-cățea avea noapti, ți nu fățea ma ș-niheamă di somnu, ma conșientă că așit u vrea ghineăță și vindicarea al Tuna, scumpulu a dadil'ei.

După ți bitisi că yitria a l'ei, aduchi că u avea faptă multu ghini, ași cum u avea nvățat di dad-sa din tu tinărami, până când ună dzuuă, niaștăptată mutri cu ocl'il'i a l'ei, că hil'iă-su, ma s-scula singur din ștăruț, giucă pit uada cu cicior'l'i a lui. Ea u mutrea di pi ascumta aisti giucări pit uada, fără gădzuri tu ocl'i a lui și nu l'spusă a nițunu di oamñil'i alant a casil'ei. Ea aistu semnu vrea s-l'i u ținea ti sinu a l'ei și, când s-l'i u ghixea, vă su spunea a tuțloru din casă. Cu un zbor vrea s-l'i surpriza pri tuț. Aistu area semnulu, ți u aștăpta ti hil'iă-su tuti aisti stămăñ.

Tru ațeu clipu, din ahândaua a suflitlui. s-apreasără pirăfo-coasi, lucinoasi scănteiurli a maril'ei hărățimi, mplină cu nădie că hil'iu-su, scumplu a dadil'ei, vă să vindăcă, că elu vă su aruca lăngoarea și vă s-șuța tu bana și vă să hărăsea a l'ei ca tuț soțl'i a lui. Atumțea ea s-dusi cu troară și stătu ună bucată di oară

tățită, nănti ali icoani, iu area zugrăpsită portretlu al Haristolu și cu ațeali hromi mușeati, ți l'i u avea vărseat cu multu talentu zograflu, ți a dadil'ei nu l'i avea neasă vărnoară ntru minti, cai ira, că ea ira fără gramă. Ghini ma năsa, dupu timati și nyiliciri u aducea multu ghini că fu adreat di mână al zugrafu (pictoru) avdzātu și știut, di vlecl'i l'i chiroi.

Chiundri niham nănti a iconil'ei, shi niaștiptată acăță să pălăcărsească ca totuna dzățea zboarili pri tățita: "Alăvdatu s-hii, alăi hil'iu alu Dumnidzău, ți n'i u agiutaș și ma u agiuț hil'iu a meu, Tuna, ta s-ntreacă lăițili di arățimi. Cu tut inima a mea armână, că totuna vă hiu pistoșa-a Tău!..." - dzițea ea și fițea căruța cu mână ndreaptă. Fițerili aspăroasă, fără dănăsiri la tută bana, ti stărbănari tu aisti bilocuri greali, aua namisa di munț analț, arământă l'i l-ar tărcută și vă s-li trițea napoia, până s-hibă bana tu aistă lumi.

Aistu semnu năsă u țănu ascumt, până hil'iu-su acăță s-alag pit tuti părțil'i a-udaului. După niscănti dzăli ahiurhi s-alagă pi la udaudz alanti și până la cohii di cohii acasă. Ascumta dada, nu samvăli ma di vărnu di oaml'i a casl'ei, până când ea s-bindisi cu ghixirea a l'ei di dadă, cu mari experiență, că hil'iu-su area vindicată. Ași va s-li supriza cu ațea hăbări bună, ahănt aștipteată di el'i. Aleapsi unu clipu, ți tut taifa ira adunaț, ta s-lu didea hăbări: "Avdzățimi!... Vă hăbărescu, că scumpu Tuna, u aruncă di totna lăngoarea!..." - și nu ascudea hărăilitica, ți u avea arichită ntreagă fuira a l'ei di dadi.

Hărăserea s-dășfeți pit inimili și suflil'i a loru. Tuț s-cândir-siră că scumpulu a loru ma s-vindica. Ghini ma dada Mariță nu s-arăchea și nu s-ayiñisea lișoară, ti ațea li urminipsi năși: "Tora ti tora aistă nvățari s-arământă singur ta su știem mași noi din casă! S-ni sigurăm cama ghini, dapoia, când s-hibă cliplu s-l'i u dispărțămă tu tut hora!" - dzăsi năsă multu minduit. Pri a l'ei avdapsi: "U ști dada că ți vă s-fac, când va s-yină aistu chirou! Ca vărănă numtă vă su sărbătorim hărăilitică mari la casa a noastă!

Ași, așa, fără di altă așa!...” - dzăsi și tutu trupulu li ntrucu ună chiucuniri⁵¹ ahândoasă.

Pri afrișta di la tuț, dada Mariță zbură fără curmari cu sinea: “S-ț-s-mi fac dada ațăia!...Ma u treaț lăngorea!... Ti ațea lipseaști s-ti susim cu vărănă feată lucrtoară și mușată ca vărănă zană. Ași!... Cum u am nyisată dada tă tini di cai și di căt chirou. Ma și s-fac și s-mărtă, feata al Tunci, mușeata, lucrtoarea, Leta!?... Nu ni s-muti di minti di năsă. Cu tută ațea tu hoară ari și alti feati tiñisiti, mușati și lucrtoari, și s-aprochii a l’ei. Di aua ș-ncuo dada vă s-minduească, ta țe-s-află vărănă altă tu hoară s-l’i u băgăm oaspiț și su căftăm ti scumplu Tuna, dupu să luom și minduirea a lui. După aisti undziri uruti, și cădzură pisti noi, s-va fără di altă ună harauă mari, și ti ea va s-dățea numtă armănească, apreasă, hiroasă, idhyea ca cum avea faptă el’i băr di băr...”

Di când ea s-lo cu vindicarea a hil’isului, lucrili a casil’ei li avea lăsat ntru mănîl’i a noarisil’ei, și li avea faptă ahânt ghini. Ghini ma lucril’i a loru, nu ira pățani. Dada s-eleftrusii niham di vindicarea al Tuna, acăță s-agiuă și nimutată mănă di căștiga ti hil’iă-su. Căt cama multu tărțea dzălăli, ahânt ma multu s-avdid-za lucrili a loru.

17.

Ațea dzuuă, și Tuna agiumsi n’hoară acăchisi niurizma nispusă primuverească, și a lui l’i s-păscăni n’frămți și l’adil’i, cu multu vrearî, cu plimuñ cu adil’ierea. Dupu și bitisiră hiristusirili cu apropiățili și oamñili a hoarl’ei ma s-ncl’ida aistă dzuuă ahânt aștiptată. Elu nu didea apândăsiri ti ntribărli și zburirli ațlor și vinea ti lu saluta, că nu ira tu sinfuni, că urruta lăngoari, l’avea til’eat greare. Măsa u dusi la udaia, ta s-nu angulcea vărnu, că a lui li s-vrea s-căpșea și s-discurma. Ș-căte elu ori-ori u acăță somnu și ori-ori s-diștipta di doruri și tușări lăvoasă, ama mintea lucra.

---

51 *Chiucuniri = kënaqësi*

Ași u tric u Tuna ațea noaptea, și a lui l-aspăru multi lungă. Când s-apri dzua nauă s-diștiptă cat 'ntră luñini di firida a udu. Măsa bitisea yitria ș-elu armăna ncl'isu ntru udălu a lui. S-fănărinsea tuti undzirli ămbănati di la cliplu di nchiseari până la diștiptari. Aumțea al Tuna li s-fănărusea tuti calea, și u adusi n'horea a lui, aco namisa di munț analț, mutrea cu dor tuti ațeali mărdzili, și ti elu ira multu cănăscuti, ma și multu scumpi. Când căti vărnoară vrea s-alăxea zboari cu ănsotiațl'i a lui, singur mutrea caițido s-ira singur tată-su, frată-su și alant.

Năsu n-avea foartă su apândisea cu boată analtu, ma cu zori mari și singur cu semni, di durerea a lăvosil'ei lăngoari. Ș-cățe elu iera ncalcat pri mulari, năpoi acurmara u achixea cama multu. Lăngoara n-ira fudzită di truflu a lui slăbit, di când ira lăndăzăt. Ma cu tut aisti dureari, di ahândaua l-inșea ună harauă ascumtoasă, și vă s-nidzea la casa a lui, iu vă s-aduna cu vruțl'i di taifa și cănăscuț a hoaril'ei a lui, și singur el u achicăsea. Aistă l'i didea forță ta s-li arăvda aisti ampățati dureorasi...

Tu tută aștil'ei cali, și nrițea pit păduri di cupaci , di chiñ, di fădz și di dărmi, pi iu avea tricut cai ști cât ori, ma și oamnil'i cu cai elu avea alăxit zboari lu fănărsea, ca pi murgu tu imajili a loru. Tată-su și frati-su nu o lăsară vărnoară, și su s-apândisea ntribăruri și l-fățea a lui, ta s-nu acurma. Ghini ma și el, macă s-vrea nu putea: di un parti iara lăngoara, di alanta parti iera acurmara, și l-avea ncl'isă zburărea. Ținea minti multu ghini, aduneara durută cu dada Mariță, lăcnil'i a l'ei și l'i s-vărsea pri față caldzi, di itia că n-tru ațeli clipuru l-u băga vindicara pri daul'ia (dilemuri). Ti ațea elu acăță s-immă pi ciciorili a lui, și nu s-ținea minti di când nu l-avea giucată.

La tutu chiroulu, și el s-bătăna cu durearili, ti aminteara a banil'ei di nău, l'i u achicăsea tu ocnil'i ali dadi, că s-ăsoța di năsa, ascumtea ti giucarl'i și progresulu a vindicarl'ei. Tu aisti giucări agiungea dada Mariță, și l-aduțea strañi și faneli alti, ti alăxiri, ta s-arăspănada dit elu vărnoară arățimi altă, și ma s-l'i cădea, vă l'i

s-vrea a lui și a l'ei ma multu chirou ti vindicari...

Ași ntricură mplină doi meși, ți elu nu zbură niți ma și goalu cu vărănă om di ali hoari, singur cu apropiat'li a lui di acasă. Ună seară, când dada Mariță vini la udauiu a lui s-l'i fițea itriyil'i a l'ei, ca tutuna, elu ntribă năsă niaștiptat:

- Dado, ti pālăcărăsescu, cum nî dzăț, potu s-esu mări nafoară și s-alag pit căl'iuri tu mähălu a noastu? Dadă-sa s-mindui niheamă, l'i s-apucrisii.

- Ghini, curban dada, ma aviagl'-i-ti, s-nu ti arățești! - l'i dzăsi dor di dada, cu harauă mari, că hil'iă-su u avea loată aistă apofasiri bunu ti yinitoru a lui.

- Nu ti fă merachi, dado, că suntă nvățatu ta s-mi avegl'iu! - dzăsi pri moalea, ta su scutea năsa di fricușiamă.

Așiț cu apufirsiri, cu măriari di ațeali gheali, ți adra dada Mariță și cu giucari pit uboru, elu mutri niaștiptat că ma s-ntunica. Năhiamă cât năhiamă chisa ma s-aștăra iuțido. Ninti cădzu pisti călduroasa Nahau, ansără pisti Curdihoari, arichi ntreagă hoara și amvărți di cât estu chipturili a munțiloru, dapoia s-dusi didindi după Comiiianlu, tu ascăptata.

Tuna bitisi zburărea cu dada, s-dusi la udauiu a lui și s-hipsi tru ștărut, ta su afură somnulu. Și cățe s-cilistisii, numura și să suță cât pri un parti, cât pri alanta, somnulu nu ma u arăchea, că nu ma u arăchea, fu dăpărtată di fuira a lui. Pi măduă li ntra soi di soi di mutriti: niscănti mușeati, noastămi ș-multu vruti, ma niscănti alanti amaroasi, arăli, uruti și dăspăroasi, ahănt cât u amurzea vrera di bănari.

Ma ș-pit aisti imajuri elu, anamisa di a loru mutrea și cât vărănă mășcătură mușuteată, ți l'i aduțea vrearu și dulțeamă a l'ei. Ș-cățe mușatușă Leta, ira mărțat, a lui nu l-inșă dit inima și, cai și cât chirou s-hidza tru imajuri, ntricuti di la nricuramea până când cădzu tru vrearu cu năsă. Multu ori s-fănurisea limpid zburărli, giucărli ncor an di anu la Padea di Ncor, când u spusu vrearu a lui ti năsă, ma ș-ea s-apănădisi a vrearil'ei a lui, și până la ațea

dzuuă, ți elu vă s-inșea partizan.

Ma ațea ți esti hiptă tru fiurira a lui, ca vărănă penură ți nu poț su scoț dot, esti mpărțăra și ncl'iucnăra cu năsă, tru ațea aduneari a loru di vrut, nănti ți s-inșea partizan. Elu lu fănăsirea limpidă, cu tuti suptiroadili aștil'ei mpărțări, aspărat, ca vărănă torturări fără sinuri. Ti ațea elu, hiptu ntregu tu aistu doru nispusu, dăspărat și fără nădii grea pri tățita: "Iu u aduțes pista ți nî dideș ațea seară!?... iu!?... iu!?... iu!?... " - până u arichi somnulu. Dzua alantă, căt s-apri, s-sculă dit ștăruț, si spălă la fântăna ningă uborlu a loru, ți cura fără căpsiri. Dapoiu lo tacămăli ta s-sursească barba, ți area cărscut multu, că u avea lăsat nisursit di cai și căt chirou. Anda l'i bitisi lucril'i di etimusiri, s-dusi la așefu, ta s-li căfta a dadil'ei măcara:

- Dado, cătroară!... dănu păna, că va s-esu năfoară, cum ță dzășu aseară, - dzăsi cu multu ayiuñiseari.

- Azări, azări l-ai, curban dada.

- U știu, u știu, că ca tini nu s-alfă dadă ntru lumi! - u alăvdă elu.

Anda măcă dămneața cutrăora, inși pit căl'iuri a măhălăului, triculu ninti di poartili a măhălăului a lui. Elu să salută cu ți inșea dininti și li hirutisea di parta a lui. Și el'i lu șuța cu multu dor și respect ti năsu, dzăcea cu tut inimă: "Oh, căt ghini!... hi'l'iu ali Mariți și al Ndina s-vindică! Bana și di aua și ma ncuo cu harauă! S-ță măcăm numtea! - urea el'i.

Ma și Tuna u șuța a loru cu idiu modu și singur priimina nănti. Nu vrea și nu fițea chiundreru iuva. Stătu năheamă, când ntricu ningă casa al Tunci, ți ti el va s-dățea ningă casi a scumpil'ei, Leta. Căt s-apruchiă la murlu di uborlu a l'ei, di iu, cai și căt ori fățea semnu cu șurari, ți singur din ea s-cunuștea. Diu-noară di ahăndaua l-inși ună trimburari niarăvdată, di ți căt nu s-aroși, ca atumța, când achicăsea vrearea cu năsă pi ascumta. U ținu cu zori aroșiamă ama zbura pi tățita. Dapoiu, di nivrearea ciciorli a dusăr tăș la salț'l'i di ningă ali Fileari, di iu azvumea fără dănăsari șușurărili limpidioasi. Ațeu locu fu ma mușeat tu

hoara a loru. Ama ti Tuna ira ună sută di ori ma mușată, că ația, tu nîcurami, s-agiuca cu mușata Leta, ca soț și soați. Aco avea băgat doru, ma ninga nu avea dizvălit vrearea ti ea.

Ti ațea, tu aistă dzuuă mușată și cu chirou bunu, tu bitise-rea a primuvearl'ei, elu, după ți achicăsi sinea că avea aruncat lăngoarea, s-dusi la aistu loc multu mușat și multu vrută ti năsu, iu avea loat cali nyisoñur'î a lui ti vreari cu Leta. Niaștıpteat, di avărliga sl'i fănărusi ună boață ahănt cănăscută a mbănaril'ei ahănt dulțaoasi cu năsă:

“Ghini vaniș, alăi scumpu vrutu a meu Tuna! Oh, mărata di mini cât ti am aștăptat! Oh, cât mi ari loat aistu șcretulu dorulu a meu!...”

Aistă s-aurlări al'i vini di partea di dindi ațlui vrut locu, nvăscut ntreaga cu strañi albi, tuș ca nveastă neau. Niaștıptat, aistă nutrita și aistă boața vruturească s-arspănădi canda li u azguñi vărnu maghistaru, ca tu părmthili a yirtata ata, ți li spunea a cilimeañuri dură⁵² searili lungi di iarna, avărliga di vatra cu focu.

Cu dialihea, tu un bucată di oară, l-păru sinu ca tu ațeali păr-mithi ahănt mușati. Atumțea, dispărat dit aistu realitetu, arucă nutrita avărliga a știlui locu și limpid aduchi, idyea mușteață, idyea curari a filearl'ei. Ația stătu până aprucheara a prăndzului, alagă parti di parti ațlui locu, ahănt scumpu ti elu. Di pi tutili părțuri a lui s-piscănea añiurizmi a liliciloru agroasi, soi di soi, ți criștea pit mejduri și livădzi avărliga, a avurlioru, ți inșa și l'i adăpa eli fără dănăseari cu apa curată a Flearil'ei. Cu aisti nti-pusi, elu s-turnă la casiă cu multu foami. Căt intră nuntru mutri nacă dadi-sa l'i u avea faptă azări prăndzu:

- Ti turnaș curbani dada!? Cum tircuș pi iu alăgaș?! - dzăsi dada cu harauă.

- Multu ghini! Multu ghini! Cătroară până, că ma mi tal'i pănăticu goală! - dzăsi elu și s-dusi cu multu ayuñseari la sofa, ți area aștărat.

A l'ei l'i vini ghini că hil'-su l'i avea vinit orexulu, ți u avea chirut di cai ști căt chirou. La dada ntricu ună hărălitică nispusă di aestu semnu, ți l'i ira pitricut di la Dumnidzău, ți ea o avea aștiptat di multu chirou.

Tru aistu clipu mindui semnulu bunu, dițea pri a l'ei cu boa-țea apusă:

- Curban dada, cu agiutarea alu Dumnidzău aruncaș urută lăngoari! După aistă ghineăță la s-ai tiha ta s-ti suseaști cu vărănă feată mușată ca zână, lucrtoari di hoară. Dit aistu clipu dada vă s-mindească, ta s-aleag vărănă di eli, ași tuș cum ți ti u va inima a tau! - dița și mutra hil'ia-su cu hărălitică, când elu măca cu ahânt ayiuñii.

- Măc cama anarga! Căte ti ayuñiseșt? - l'i u dimăndă năsă.

- Ayiuñisescu că vă s-esu napoi după prăndzu, că voi s-mi duc ndzeană la Chitrițelu, ta s-mutrescu apăli curati, ți cură di pi tuti pătril'i a lui, ca atumța când giucam tu ñicurama a mea.

- Ghini, ghini dutăti!- u nșăpă ea.

- Oh, ale dado, căt mi ari loat dorlu ti ațea l'i locuri mușăț!

Dit alanta parti, ațea li mărđzuri, pi iu va s-alăga, a lui lu adu-țea 'ntru minti vruta pisti vruta a inimil'ei a lui, Leta, ți ti elu stătea apresă ca vărănă foc cărmăgău tuș tu ahândau di suflitlu a lui și nu poati sui dipărta năhiam di oară di la năsă. Cu aisti pistipsiri pit minduiri, s-sculă di la sufră și s-nchisi ti aco iu l'i u avea nyisiată di caiști căt chirou, di când ira tru spitalu când alumta cu lăvoasea lăngoari. Cu ayuñiseari l'i dzăsi ali dadi:

- Dado, fudzi-i-i!

- Fudz, fudz scumplu a meu! - dzățea dadă-sa și șnsuți, mu-trinda cu multu hărălitică a aștil'ei buniări, ți avea faptă elu.

Căt inși dit uborulu, elu luo calea ți ti aduța la Chitrițelu. Năsu ntrița pit aistă cali, ți u cunuștea ahânt ghini, căt puta s-l'i duchea fără di videri. Niaștiptat s-feați curios muriștili di cheatri, arispănăditi pit mardzăli di căl'iuri. Tu ñicurami n-avea vătămat minta vărnoară că ți spunea eali. Diunoară s-aminti zburărea cu

yeatrulu. “Di cum am citită tu ună carti, escu informată că hora a voastă ari fută ună pulitie tu seculu șapspârduț, tu idyea chirou cu lilicizarea a Muscopil’ei. Un poetu mari a Armănamil’ei o ar ncl’imat “...Ca lilici”, cu bărbaț gioñ și mul’eari gioani și multu tăñistu...”

Mutrea aisti muriști, arăspănăditi iuțido, punț cu harț, și leagă măhăladz, și bănători, prăvdz și tutipta a loru, s-nu s-arămână ni ntricută pisti treili văli, când apili a loru s-umfli tu chiro cu ploai. Tru aistu clipu elu l’i grea ună boață dit ahândaua a suflitului: “Multu ndreaptu ari avută yeatru, ti aistă hoară a năoastă cu mari istori! Ti ațea fii s-avdavdzi ma multu vrerea ti Greva a mea! Nu s-află loc altu ma mușat, ma vrut și cama scump ti mini!” Prii-mina anarga și chiundrea puțin la vărnu locu, și l-aspărea cama bunu, și u mutrea di cama limpida.

Alagănda di la una parti pri alanta și cicioril’i u dusără la Cireșil’i agri, și cai și ti di căt chirou ira sămnati di la stărpăñil’i, mardzina dit adzri la Aripil’i. S-hipsi tru aumbra a loru și s-teasi pisti iarba verdzuoașă, și area cărscur ahânt căt s-vrea su tal’i cu cosa ti zairi di iarna. Stātu ația, nu singur ta s-lu ascăpa di că-roarea ardioasă a ahurhiarea a vearyl’ei, ca cirapil’i, ma ș-cățe ațelu locu u liga cu urmili mușati și scumpioasi, vrerea acumtoasă cu mușata a di nyisu a lui, Leta.

Stātu nihiam ași, cu nutrita di căt cipitu di cireașu, amvălită cu frăndz ndāsati, și părea, canda iera sum aumbra veardzoasă gigandă și, di cum ira, cu ocl’il’i ncl’iș, li s-mutrea, imaj limpidi-limpidi, dulțaoasi, duruti, dit ñicurami și tinirami a lui, când giuca stog cu soțil’i și soațali di ilichi ca: cu ocl’il’i ncl’iși și pri acumta, cu țingli, cu topa di neau ect. Ma ațeali și u avea lāsat urmi tu inimă și tu suflitlu a lui di tinirațu, ira andunarali cu mușata Leta, și ari armasă ti elu, prota vreami tu bana, și nu s-agărșăști putei. Aistu imaju sta și u așoția iuțido iu s-dusea: tru munț ca partizan, tru spitalu iu stātu multu chirou lăndzită și pit tuturi părțili, iu o adusi băna. Cu tuti ațeali cripări, năsu agiumsi

s-hibă yiu, și avea stărbănată. Ația ira mpărțat cu ea, tu oara di soni, ninti ți s-inșea partizan.

- O ai bitisit!?!... Va s-eșță fără di altă partizan!? - ntribă năsă cu trimburari.

- L'am data cărari! Nu mi mparțu dot di soțl'i a mei! Ma mi strig libertatea, - s-apândasi elu.

- Ghini, ghini! Tini o știi! Cum s-țã dzãc, mini mărata! - gri Leta și, diunăoarã currarã lăcărli caldz dit ocl'i'l'i a l'ei.

- Avem data pista ta s-aduțem libertata, ma că s-va și cu bana a noastă! - avdapsi elu nipidaulia.

- N-am ți s-ț-fac scumplu! Ș-cățe voi multu s-nu fudz, nu am foarță ta s-ti toru di cala a ta, iu eșță nchisită. Aduchescu aistă cali esti ma ndreapta și ma lipsita tu aistu chirou ti patria a noastă, și cama alăvda tu banaa ta, - apândisi ea și lăcrl'i'l'i s-vârșã pi dauli faț, ca vârsăñ fără dănăsari.

- Ti ațea țã caftu s-mi aștept, până s-bitisească polima și eu s-mi toru cu azvingu⁵³ - avdapsi elu...

- Vi s-ti așteptu, fără dit altă! - u șuțã năsa și aștearsi lăcărili cu șamia, ți u țina daima⁵⁴ tu siñ.

Diunăoarã s- apurchirã, s- amvãlirã cu bași. Stăturã ași strimtuoaș ningã un-alantu, diguș unã bucatã di oarã. Nănti ți s-mpărța di elu, ea ăl'i durusi un șalu, chindăsit di năsă și un precl'i di pãrpodz, mpãltiti cu cãridz cu măn'il'i a l'ei:

- L'ali, țănãli, cãt ori s-li mutreștã s-mi aduț tu minti vreara a noastă!" - dzăsi ș-fudzi avil'igãnda ta s-nu mutra vãrnã ocl'iu di amfiu.

Tru ațeu clipu și elu ănsoți cu mutrerea, până truclu chiru dupã poartea a l'ei. Di atumța elu n-ari vidzutã, ma imajulu o ar ănsoțit pi tuti derturli a lui: tu polimã, tu lãngoari, iuțido ți u-avea dusã bana. Va s-ănîțiadz nicãpsiri cu tutã ți ea esti märtat.

Di cum ira hiptu tru ațeali amintiri ti vrearea lui, bititisi că ti

---

53 *Azving - fitore*

54 *Daima - gjithmonë*

năsu ea fu chirut ti daima, nu mutrea niți năhiam puteari ta s-avea speranță, dispărată tu ahândaua a suflitlui, inșă ună dimândari cu boață apusă: “Ți s-faț, aistă fu tiha⁵⁵ a ta, vindăcti unăoară, ma dapoia va s-affli vărănă feată altă, pi ți va su badz dorlu napoi!... Tru hoara a noastă ari ș-alti feti... N-ai ți s-faț, vrei nu vrei, va s-ti arisești cu vărne!...”

Cu aisti amintiri ți ntrițea pit minta a lui, deadi cărari ți su alăsa ațea aumbră, ahănăt vrută ti năsu. Si sculă mprostu și ahiurhi nchiserea ti la Chitrițelu. Când agiumsî aco soru ira ali-chit tu nędzlu a țerului și arazili a lui călduroasi, s-păscăna pisti mpadi și pârjirea pisti ea ca cireap. Atumța disfeți cu mânăil’i a lui ună groapă, ași cum fițea când fu nīcu, aștiptă nihiam până s-umpla cu apă și si s-limpinda, ta s-spila dauli fățili, ta sã dăpărta căroarea. Ālu hărăsi aștl’ei, cu tută fuira a lui, dapoea s-nchisi acasa. Mutri că soaru vrea ninga vărănă oră, ta s-ascundea capulu didindi cât ascăptata, sălghinda pisti loculu mușuteața aroșimioasă tu oclil’i a lui.

Cu aistă mutrită minunatioasi iera nvățată di când avea cădzut tu ducheari: “fu chirolu când oil’i s-torna di la munți, cu siñil’i a lor umflati di lapti, și lipsea ta s-l’i muldzeam la strugă a noastă, la Gărgul’ilu sum alboasili cheatri! - dzăsi elu și s-nchisi nsus, ta s-aduna cu picuraru a loru Șahin, ma și hărăsea cu cupia di oi, cu Lupi și Balulu, ți nu l-avea vidzuti di când inși partizan. Ș-cățe năheam cu zori, elu agiumsî la strungu. Tată-su și picurarlu avea nchistă muldzearea. Di nuntru angăna soră-sa, ți avea agiumtă cama nănti, ta s-agiuta tată-su. S-apruchiă a căniloru. U cânăscură Tuna și diunăoară ahiurhiră ți s-hărăsea, agiocă coada, s-fărca pi gofili a lui, ta su spuna aprucherea loru ti năsu. Elu l’i fărca pisti captili, chepturi și pulltări, strigă pi numili a loru, cu ațea boață a lui ahântă arăsită ti el’i. Dapoia s-dusi la strungă, ta s-adună cu tată-su și picuraulu. Ndina, cânăd u mutri Tuna s-hărăsi că elu iera cama ghini, āl’i dzăsi cu dor di tată:

- Ghini vâniș aua!
- Ghini vâniș! Dzâsi și picurarulu.
- Ghin vă aflai!- lu suțã a loru elu.

Tuna s-hipsî namisa di oi, canda va li saluta unã cãt unã, așîț cum li cunușta, numã pi numã și așî cum l-avea ncl'imat nãsu, ma și ațeali nali, dupã undzerea a mãsilor di iu furã fãtatã. Dupu țî bitisirã muldzerea, diadun cu tatã-su s-turnarã acasa multu elefîratã⁵⁶. Ațea țî l'i u avdapsi cama multu lușureața al Ndina, a suflitui a lui, ațea dzuuã, umplut cu multu undziri și multu ghi-neți, ira alãgara pi ațeali mãrdzi al Tuna...

Tuna așî feți dauã-trei stãmãñ: s-alichia ndzeanã și cama ndzeanã a munțiloru, stog cu picuraru a oiloru a lui și picuraril'i di mãhãlu. Elu, nu singur li cunuștea tuț, ma și area oaspi cu el'i. Dupã vãrnã mesu, acãțã s-doarmã pit strundzã, adrati cu stizmi⁵⁷ di lemñi pi la agri, țî ira aleapti di tatã-su, ta s-li simna ațeu anu, sã dida berecheti cama multu tu anlu alantu. Așî, cu inmarea cu picurarl'i și angãnara a cupiiloru di oil'i a loru, la pãșunili mlpini a munț'iloru, cãpsinda pi mãriziloru tu cãroari și țeril'i limpidadz tu dzãlãli culduroasi di veara, u ntricu elu pãnã tru intrara a toamnîlei.

Tuna atumțã u achicãsi cã ira turnatã sãntatea ahãnt ghini, cãt elu alãga iuțido pit locurili ali hoari a loru, pãșuni di pãșuni, mãrizu di mãrizu și șoputu di șoputu, diadun cu picuraril'i a mãhãlului. Ș-cãțe elu l'i u achicãsa sinea cã ira vindicatu ghini alu tatã-su și a fratã-su nu l'i durñea mintã cã ninga nu l'i u avea arucãtã di-averu, ti ațea diadun cu frati-su, Tasi s-dusãrã di nãu la yeatrlu a spitalilui ali armati di la Tirana. Yeatru țî l'i u vizitã, multu hãrãsit l'i rãspundi a loru:

- "Ahãnt fu, ești vindicatu ghini!" - dzãsi elu. Dupã vãrnã trei dzãli el'i s-turnarã 'n hoarã. Tuna l'i s-hipsî a lucrului a lui, diadun cu tatã-su. Ațea toamnã ma s-ncl'ida multu ghini ti nãș.

⁵⁶ Elefteriatã - i lehtësuar

⁵⁷ Stizmã - mur

Sățărării fură multu buni, ma și ca măsurili luati va s-ni aduța până pri la sățărării nali. Ma ațea și nu ma l'i nidzea pri ambara ira dorlu și l'i bătânea fără di dănăsari, noapti-dzua din ahănda a suflitului. Năheam cât năheam, fapți lucrı di huriățı⁵⁸, stog cu tată-su, surărării ma nıți și nveasta al Tasi, daima sum urdinari a tată-su și a dadil'ei Mariță, ma l'i u șcurta chirou și didea durărea di vrearea chirută.

Ași, ănsutsa tată-su tu lucrării di toamna. N-aduchi cum ma s-bitisea trei meș di toamna. Elu acăță s-cărtea boil'i tru parmada, s-agiuta cu muldzerea a oiul'iloru și, durňaia pit strundz, adrati cu triurili di fadz, diadun cu picurari'l'i, namisa di aňiurizmi a cupuril'ei și fıroma a loru din pășuni, cu soi di soi di lilici, di și s-fac și yitri'l'i, și elu achicăsa că li fıțea multu ghini. Cu ațeli aňiurizmi elu ira nvățată di fınicu și nu li vinea greu s-durňa namisa di eali. Tru aistu chirou oil'i didea puțan lapti, că siňil'i ma l'i u s-astrucha, că tuti ira greali. Tuț oamň di acasa a loru: tată-su, picurari'l'i, ma s-fıța etimu ta s-nchisa hima, tu arniu, di ni dată prota neau. A lui li vinea arău că nu puta s-indza cu el'i tu arniu, că ninga nu achicăsa sinea că ira vindicat ahăntu ghini, căt s-l ănsota tut iarna aco hima. Ațea seară, nănti di nchiseari ti hima, năsu zbură cu tată-su:

- Nu știu cum s-fac, alăi tate?! Am multu chefi ta s-yinu și mini cu voi! - ăli dzăsi ași pri daul'ia. ...

- Și dzăț, alăi hi'iu, nu ești vindicatu, căt s-poț și s-l'i u arvdă dureruri dit arniu!? - arăspundi Ndina. - Lipsești s-nu duț minti ș-ti vărănă doi-trei aňi și, macă s-lipsești și ti cama multu! - căftă elu cu buna.

- Ghini, ghini ma mini achicăsecu că potu! - dzăsi ninga ună-oară, cu nădia⁵⁹ că poti va u umplea mintea a tată-su.

- Ță dzăș că nu s-fați! Și cu mătă-ta u am ghixită aistu lucru. Ea nu da arăseari putei! Ti ațea lasu aistă căftari, și a nıa nı aspari

58 *Horiat - fshatar*

59 *Nădia - shpresa*

multu nicoptă di parta a tau! - avdapsi tată-su til'iat. După aști'ei zburări, Tuna deadi cărari că cu tată-su nu s-lipsea ti s-l'i u avdi-vdza cama multu. Când elu l'i u lo vărănă bindăsiri, nu avea țiva și s-l'i u şuța anapta. Ti ațea l'i-spăru cama ghini ta s-l'i u ncl'ida aistă căftari. Când l'i bitisiră ngărcarali, și va s-loa ti nchisiri tru arniu, tuna și Ndina s-dusără la casă, la udaia și s-ufiliseaști ca cujină. Căt agiumsără pisti năș s-păscăni aňiurizma a măcarloru și ira aștărată pisti sofră. S-apusără ningă nășă și ahiurhiră diunăoară măcara. Măcanda cu trăoara, alăxea și-vărănă zbor cu unu-alantu ti nchisirea și vi s-ahiurhea căt vă s-apra dzua nauă. Anda bitisiră măcara ali țini, Ndina s-sculă dit sofrai și ntribă tută-su:

- Hă, cum dițeț, ari armasă vărănă țiva nifaptă azări!? Ma s-aibă dzănu, ta su ndridzeam ta s-nu agărșim! - dzăsi elu și avdapsi. - Mariță, cum dzăț, mancați țiva!? - ntribă mul'er-sa.

- După și li mutrii dau ori, dzăc n-ari arămasă țiva altă, - l'i u şuță năsa.

- Ghini, dicara nu aveț țiva altă ti zburări!

Fudzi s-doarmă la udailui a lui. Ași fățea tutuna când elu va s-nchisea tu vărănă cali lungă. După năsu ași fețără tuț alant. Cafişunu s-dusi la ștărutlu a lui ică a l'ei. Singur nveasta al Tasi și dada Mariță stătură ma amneat, ta sã scula sofră și ta sã gulea sofră di arămăsăturila după ținăzarea. Ea pi bărbatã-su o mutri ași și vi s-dița: "Mi așteaptă că nu vă s-mi amănu!"

Ca tuț și Tuna s-dusi ti la ștărutlu la udai a lui, pri tățita. Tu măduă singur elu u știea că și ngărcărli mări bătănea fără di dănsari, ca di şușurlu a vărnljei vali, și s-dăpuna di pi chipturi a munțiloru analț. S-hipsi anarga tu ștărutlu, nimutată mintea dit ațeali soi di soi di minduiri, că ași ira faptă reflexu dit ncurami. Di cum ira hiptu tu ștărut nu ma u arichea că ma l'i u arichea somnlu. Dit ahănda a suflitului s-fănărsea muriti soi di soi, și arăchea ntregă bana a lui, ahurhirea a l'ei dit ncurami până ază. Eali nchisea ația, ningă arăulu. și s-ncl'ima Valamari, iu iera sculată scumpa casa a loru, tu mähăla a thanolariloru, tuș la ca-

plu di hoari, hima tu arniu cu oili pit tut iarna, tu polimă⁶⁰ ti libertata, tu spitalu, iu astrapsi multu chirou, până ază, ți vi s-armăn acasă, niputut ta s-mi nchisească cu tată-su, cu picurarili și cu cupia di oi, ași cum avea faptă di niinșiri partizan.

Pit suflitu ntrița nidănăstă, ca tu pârmitu urmăli a banil'ei di tinărati, durerea di vreara cu feati mușeată ca dzană a munților, di durearili a lui tru spitalu dit langoara lăvoasă. Ș-căte cu aisti doruri ahânt mări, elu l'i u avea tricuti, l-avea aruncat dinapoi ca lăvășiñ nivruti. Ama ațea ți lu diñica ma multu di tuti ira singuramea, ți u aștipta cama nelo tu bana a lui. Yinitorulu a lui ira nurgăoasu, dăspăratăoasu, nu singur di a scumpelei vrută, ma ș-di ncl'idera nuntru acasă, ti tut iarna nidusă tu arniu. Tru aistu clipu adusi tu minti hăbarea urută loată di dadă-sa, ți u spusi când ma u vindica:

- Căt am nyisită ta s-ti suseam cu vărănă feată di hoara anoastră. Ma ți s-fac!? Nu fu tiha! Ațea ți lu aveam băgată ocl'i l'i s-mărtă! Ma tini nu ti fă merachi că nu suntu bitisită featili buni și mușeati aua..." - căpsi spunera ea ti ună bucată di oară.

Ghini ma al Tuna durerea tu osu. Ti ațea u ntrimbă:

- Cai fu ațea feată? - și aștipta apănădisira a l'ei.

Ghini ma dada Marița, ți nu știea țiva ti vreara a loru l'i spusi diunoară:

- Cai... Leta alu Tunçi, ți s-mărtă tomna ți triculu!?" - și acăță s-l'i u spună hir di hir ti numta a l'ei.

Pănă atumțea nițiuunu nu l-avea dată aistă hăbari urută, durută ahânt multu căt singur el u ști că, ți trapsi tu ațeau clipu. Elu s-ținu di aistu aguderea, ți nviță niaștipteat di dadă-sa.

Dzălăli, ți ma vina cătroară-cătroară niaștăptată, ți vă s-li ntrițaa nclisă protaoră di când iera turnată di la spitalu. Turnanda căt pi una parti, căt alanta, s-turnară napoi ațeli apățărili durută-oasi, dispărăoasi, ți l'i avea traptă când eara lăndzită, ți pledzăl'i di arițimea, năheamă căt năheamă, ma sã ncl'ida și ma acăța țipă,

căt ma li agrishea eali.

Pi aisti minduiri s-fănăsi niaștiptiat ună boăț di nuntru ali fuiri: “ Tuti aisti năheam căt năheam ma l-agărșeascu, ma ți drac fuscărca aistă plaga a vrearil’ei, ți s-alicheaști ca săcai, ti angă-nești noapti-dzuiuă și din ea nu poț s-l’i ascachi!...” dzănda a loru pi tățita, până u arichi somnlu multu amneat, când poati avea ntricută ăeadza a noaptil’ei. Ațea noapti a tuțloru di acasă lu aspăru multu lungă. Ghini ma, ca tutuna, dada, căt u avdză prota cāntari a căcoțiloru, s-diștiptă și acăță si s-l’ea cu lucrul’i ta s-azărsea măcătura a dimneațil’i. Cand s-bindisi că fură azări strigă tuț ta s-diștiptă și s-vănea ti măcari. Aproapi tu idyea oră s-dăștiptă și Tuna, ți di dispirami, ți nu va s-ă nchisa hima tu arniu cu oil’i, că u știea căt lungă iera iarna aco la hoara a loru, ți va s-șideai aprobea ținți meși ncl’isu tru patru muril’i di casă.

18.

Ma s-bitisea toamna, ți după semnili, ți l’i cunuștea ghini singur picurarii, ți u avea nchirdistă bār di bār di la părintil’i la hil’iăsi iarra va s-ira aspru. Ațea noapti ti tuț ‘n hoară lu aspăru multu șcortă, casă di casă, pit tuti mähăladz, acățară s-cāntă că-coțil’i, ti prota oară ma ninti ta s-aprea dzuiuă, dzua tră nchisiri tu arniu. Când ahiurhi cāntara căcoț, s-sculară cu arada. Ma ninti dada Mariț, Ndina, alantl’i și, după Tuna, căt si diștiptăți, s-ă sculă diuăoară. S-nvăscu cătroară și inși tu firida⁶¹ la udaua a lui, ta s-mutrea că cum vă s-ira chiroulu nafoară. U arucă mutrita di căt Valamarea și vidzu că pisti ea ira sālghiti și ma o amvirta neagra și parta di supra ira hromisită cu ună aroșami mirginoasă. Ti ațea, di ți cum u ghicsi elu, dit aprita, dzuiuă nauă va s-aspărdzea chiroulu și va s-nchisea di prota oară neua. Tuna nu aștiptă. S-dusi la cliva, iu țina cupia di oi și acăță s-agiută tată-su s-ă ngreacă mulărăli cu tuti țivăril’i, ți vrea tră arniu. Căt ntricu vărănă disa di sahati țido area faptă etimă ti nchiseari. Tu bitisearea ti agiutarea

61 *firida - dritare*

ta etimuserea tră nchăsearea, elu atumțea mutri că tută taifa fără urnimii⁶² fură adunat ația și cai di cai s-agiuta cât cama multu. Tru aistu clipu, tată-su s-apruchiă a lui, digușinda și l-dzăsi:

- Alăi hil'iu, nu ti amurzea ți nu ti lom estna hima! Cama ghini vă ți-hibă! Leau sinea ghini aistă iarră, ningă câștiga⁶³ ali dadi! Ași l'i u apufusim diadun cu năsa! - și acăță si s-mparț cu tuț alant.

- Ghini, ghini alăi tati, ma că ghineța s-va ași, a nia nu n-arămăni țivea altă că singur s-u ascultu zboru a vostu! - l'i u suță, ascunda murzerea, ți li bătăna ca vărnu ciocu ghigandu nuntru tu suflitu a lui.

Anarga-anarga cupia acăță priiminarea cu picurar'l'i și cănil'i, Balu și Lupi. După eli s nchisi și Ndina, ți ntrădza mulărăli di căpestru, ncărcati greu. Când cupili, și picural'i fudziră, taifa încă stătea la Ciacia, mutrea priiminarea a loru. Cupili di tuti hoarăli fudzea un dupu alantă canda u avea faptă cu zboru. După văr trei sahăț cupili și trupurli a oamnjloru, s-ascumsără dindi, după Comianlu. Atumța cafișunu di năș s-dusi acasa, ta s-fițea dinău lucrăli alăsati pri giuământati ti l'i bitiseari cât cama troară tru ațea dzuuă. Ași, Tuna, innăfrămtu s-șuță a loru, ți dada nu li urnimipsi ninga ti vărănă lucru. Ea vrea ți hil'iă-su si s-vindica ghini, ta nu să șuțea langoara napoi.

Di cum ira hiptu tru ațea amurziri, ți a lui li ngărca multu tu ahândaua a suflitului, dupu ți măcă prăndzu, inșă nafoară și acăță s-priimina di cât iu su aduțea ciciorili. Nu ntricu multu și pisti hoară agiumsi negurea, ănsoțiat cu arățimi, ți vă s-dițea că neaua ira multu aproapea. Mutri avărliga a hoaril'ei, și aduchii dialihea că chirou ira azărit ta s-aspărdzea. Ti ațea elu dzățea pri tățita: "Ghini fețără ți s-nchisiră ază! Neaua nu vă s-amăni și vă s-amvălească țido pi locu. Albeața a l'ei nu vă s-fugă tut iarni.

62 *Urnimii, urnimie -urdhër; urnipsită - urdhëruar*

63 *Căștigă - kujdes, vëmendje*

Singur tu intrarea a primuveri'ei și cu ngăldzăra a chiroului, va s-tuceha și locul va dizvilea napoi!"'. Priimnarea tră şuțeari, ni-aștiptat s-apruchi ningă poartea ali Leta. Doru ninga nu l-ira arăspănădită dit suflitul a lui. Dit uborulu a l'ei avdză ună boață ți ma o striga:

- Tuna, alăi Tuna, toarti la noi, că aveam un hărau! Un muzhdeau, escu faptu papu. Hi'lă-ma esti avdaptă cu ficioru! Protulu nipotlu a meu! Haidi, haidi! Intră, intră s-mi oră! - striga și u bătea cu brațl'i a lui pit pultări.

Tu un clipu, Tuna u chiru, ma dapoia u luo sinea și intră la casa a lui, și l'i oară:

- Să băneadz! Să crească cu dada și tată! - și u şuță goda cu arichii, ți l'i scoasi dadă-sa ali Leti.

Anda stătu ună bucată di oară, ta fățeari cheafa alu Tunci, tată-su ali Leta, inși multu amăros și multu apilpistu că, adusi tu minti imajulu a l'ei ahănt mușeată. Căt oră trăța ningă poartea di casa a l'ei, al'i s-fândăsărea năsa, cu tuti muștețili, bunețili și și hărăli a l'ei di feată armănească. Ea l'i u aduțea aminti tricuta a vreară'l'ei a loru, ți, ș-căte ira munduit, ți su muta di suflitul și inimima a lui, năpoi stătea focuasă, niaplicată la năsu.

Di când s-dispărță cu năsă, ațea seară ți nchisi partizan, a lui, nițiuu clipu nu putu nifănăseari imajlu a l'ei. Elu zbură cu năsă pi tățita și singur, pit yisări a lui, ți ahiurhea di la năcurami până când el'i dăzviliră vreaa a unui-alantu și să spigiurară că va su chindrea pistoși a l'ei. Tru aistu chirou di turnari și vindicari, elu s-minduea s-l'i fănăsăea că cum vă s-ira dusă tiha ali Leta... Elu u fănăsăirea multu ori că cum ira bânara a l'ei tu absența a lui. După niscănti avdzări di tră apropiățl'i și di soțil'i tu ilichia a lui, căt ori ți s-acăța cu gura ea, ma nițiu di năș nu știea istoria ti vreaa a loru.

Aistă vreaki ira ncl'isă tu suflil'i și inimil'i a loru, ascumtu multu ahănda. Cu tută aistă elu s-hărăsea că tiha ali Leti avea vā-nită ambara, ngărfāsinda cu harauă tu taifa nauă. "Ți s-faț, - dița

pri a lui, - nu fu tiha și su bitiseam vreara cu surari!?” Ațea cama greu și cama rrău ti elu ira că nu ma puta și su agărșea, ș-cățe, di când ira turnată tu hoară avea cănăscută feati alti și multu di eali u avea acățat cu ngură dadă-sa, și, ma că s-vrea elu, su pitrița omlu la părințil’i ta su căfta ti suseari. Ghini ma Tuna nu avea apruchiati nițiună până atumțea.

Cu aisti ntru minti intră acasa a lui și s-ndupără după ugiaculu a udailui, iu șidea și iu măca, că foclu ma u ngăldza cu chirușuli aroșit. Anda măcă țina, stătu ninga ația, ndăpurat și, după ună bucată di oară u arăchi somu. A dadil’ei nu ascăpă arichirea a somnului ti hil’iă-su, nu u giucă dit ația, ma u amvăli cu velen-dzăli di lână rudă. Mutri hil’iă-su, și durnea și ea pri tățita dița: “Doarmi, alăi hil’e, doarmi, că somnlu ță fați ghini, ti discurmi și ță da ma multu sănătati!” - și s-dusi și năsă la ștărutlu a l’ei, ta s-doarmă. Ațea dzuuă ira acurmată multu.

Ași s-ncl’isi aistă dzuuă tu bitiserea di toamni, ti bănătorl’i a știl’ei hoari, oaia namisa dit aișt munț analț

19.

Ațea noapti triculu troară. Ghini ma ș- cățe avea durfinită ma pățan di alantili, elă s- dișpătă multu crundu, căt căntară căcoțli și căt deadi luņina. Ali dadi l’i-nși somnulu ma trăoară di alant. Să sculă dintru ștruț și să nvăscu, inși la firida alu udăilu ta smutrea nafoară ca tutuna. Niaștăptată oc’li l-arăchi di albeța di neua, și avea dată tut noapta și nu ma avea căpsiri. Din aistu clipu bănara a loru va s- ncl’idea ntru casi, avărliga la uboril’i, păn aira, tu păhni, ti hărnerea prăvdzăli, și li țanea nuntru tru țălari. serili avărliga di vatri, spusinda undzeari tră tricuta, ti gioņi a hoaral’ei, și soi di soi di părmithi.

A dadil’ei nu li ascăpa țiva, și undzea acasă, ahănt ma multu tru ațea dzuuă, și nchisă oamñ și oil’i tu arniu, ma și durăñil’i⁶⁴ alu hil’ă-su nu l’i scăpă. Ti ațea, când ma videa fudzira a carvanului

64 Duriñil’i (ună cu „duriñ”) = dhimbjet

di oamni și di tutipti, elu nu stătu la Ciacia până s- chirea dindi după Comianu, ma fudzi diunoară ti la udaiu. Tu aistu clipu ea l'i u ănsotă⁶⁵ hil'iă-su cu mutrita, până intră la udaiu ta s-nu o videa nițunu, tru ațea furi apilipsită, inimăfărmeu. Ghini ma, fānisi-ra⁶⁶ și nivricu a lui nu li ascapă. Ti ațea, mutrea u ănsotia până elu intră la udai. Atumța s-dusi cu troara la hil'ă- su, ta su tățea și s-li pālăcărăsea cu zboari di dadă:

- Ma ghini ași, di ți s-fudzea hima, iu poati să luai vārnă arățimi năuă. Aua, ningă dada, va s-hii căștigos di mini, va sești cama avegl'iată, și va s-ti față cama sântos! Alantu anu, cu videara cu fițerea!..." - dzăsi năsă, cu ațea boată durută di dadă.

- Ghini ai minduită pri a taua. Spuñiu cum va su ntrece chirou, când nu am tatu, oil'i și picurarl'i? Cum va s-facă singur aua, nel'isă nuntru acasă!? - l'i u șuțea sālclădisit⁶⁷.

- Nu ti bagă tu sicleti, că nu va s- ti alăsăm ți s- ti amurzeășt! - u sigură năsa.

- Ghini, ghini ale dado, ma ți s-facu ți nu ăli u umplui minta a tată- ñu! - u șuț elu.

- Tată- tu ti ghineața a ta giudică! - și tăți.

- Ațea ți fu ti fițeari s- feați, tora lasmi singură, că voi s- li dauă cali di limpida a minduirlor și a banl'ei a mea di tora și ncuo! - căftă elu.

Atumțea dada Mariță, vru nu vru, deadi cărari ți s- nu avdivd-za zburili cu hil'iă-su și pri anarga s- dusi la uda a l'ei, iu aștipta ninumurati lucrī. Di când ira turnat hil'iă- su, Tuna di la spitalu, dada Mariță, ică țal- Ndina, cum u striga mul'erili tu ilichia a l'ei, nu para inșa nafoară di casă, ma ș- când inșea cāt vārnoară ti urări și ti nidzeari la bisearcă, ta s- angăna dghiavuisirea la afendu, cu caițido ți s- aduna nu stătea ta s- fițea zboari, ma singur u

65 ănsotī = shoqëroi

66 Afānisira = dëshpëruar

67 sālclădisit = shqetësuar

didea apănădisiri cu seamni, ca cum ira giucara cu capu arala cu cai s- alăxea cu eali și cu vărnu zboaru ca: “Cum ești Mariță!? Cum esti hiltu, Tuna!? Dumnidză s- agiut! - ntărba soațili. Ea u așuțea: - Ghini, s- ni- bănedz! Cama ghini esti!” și mutrea lucru a l’ei ti vindicari Tuna.

Ași nu agărșia și goală unoară di ănsota hil’iă-su. Ori- ori cu buna, cu molea și cu dorulu di dadi, ma ori- ri alti, când n- ave arăbdari, ea urnipsea cu tutu autoritatea di dadă ți elu si s- bindisea. Ași undzea când va su fărca și când va s- băga cupăli tru păltări. Caiști cât ori elu aurla di duriñ⁶⁸, ți l’i inșea dit cheptu arățită. Ghini ma dada Mariță, dzițea cu moali: “Aravdi, aravdi, curban dada, că altăsoi nu poț s- ti vindăcă! - și nu căpsea până s- bindisea că yitrili ua avea faptă, așa cum s- vrea si s- facă. U amvălea cu velendza di lână rudă și cu sazma groasă. Ea avil’iga până elu si s- asuda și u alăxea troară cu vișteari alti, uscati di arazili a soarului, teasi la uboru.

***

Ași, cafta cu multu dureari dură tuti aiști patru- ținți meși. Ună dzuuă ea, multu hăirilică, u mutri di prota oară, ți avea inșită nafoară achicăsi că hil’iă- su, niham căt niham ma si s- vindica. Ahurhi s- priimna anarga pit mähălău și cama dapoia parti di parti tu hoară. Dit aistu clipu ali Mariți li vini hăirilica di cama ninit, ți s- inșea partizan și s- lăndidzea. A dadil’ei li spăru cama lișoară și canda ira dizligatâ di a vărnil’ei aliși di hieru și niașteptat li vinea nyisari ti yinitorlu alu hil’iă- su. Năsă nyiusii soațili, ți aproapi li avea agărșită și di yinitoru a lui nu va s- lăsa ușă di ali hoară ni dusă, mutrea cu ocl’i disfapti, ti alidzeari ma mușata și ma lucurtoara și ma tiñista feată ti hil’iă- su și su căfta nveastă.

Ș- căte cădzu multu ntru ocl’i la tuț bănători tu hoară dada nu s- fățea chideri aisti dzăsădițeari,⁶⁹ ți inșa dzuuă di dzuuă și cu ntrițeara a loru s- adivdzea ma multu. Avea arucată dină-

68 *Duriñ = dhimbje trupore*

69 *dzăsădițeari - thashetheme*

poi „arușina” și nicăpsit continuea⁷⁰ căftarili a l’ei, ași cum ira sprigiurată ta s-alidzea ațea feată, ți va s-hibă nveasti ti hil’iă- su. Așă, nintricut văr mesu, ea aproapi l’i avea ciucutită tuti vrăștli a l’ei, ma și alti cu diadunzburări cu apropiatli și pi hoarli alanti armăneasți ca: Lunca, Nicia, Șipsca ect. Dintră aisti căftari ali dadi l’i u avură valoară mari, nu singur ti ți căfta, ma și loari- dari hăbări nali ti horili a loru. Ea, iuțido indzea, mutrea pri ascumta și pri afurișta featili a loru, ți poati s- lu căfta ti susiri cu hil’iă- su, ama nițiuana di năsi nu lu umplea ocl’i ti năsu. Di cum u ținea minti ună di searili, nănti, ți nchisea tu arniu, u avea zburirăt cu bărbată- su, Ndina, ma elu li u avea șuțat:

- Nu ti ayiusea Mariță, nu esti șacai aistu lucru, ari s-facă cu yitorulu ti hil’iu a noastu!

- Ghini, ghini, ma noi him părinț a lui și lipseaști s- ni cilistisim ti elu! - l’i dzăsi ea, ma bărbati- su l’i u til’iă:

- La s- ntreac și aistă iarna di estina și di primuveara, când s- ni turnăm dit arniu u ghixim cama aștrat lucru! Cu tut aistă ai ndreaptu s-mutrești ti vărănă feată, ți hibă lucrtoară, mușată, ma ș- mintimenă, ți s- fac ti ficiorulu a nostu! - dzăsi elu și u ncl’isi zburărea.

- Ghini u ai, bărbate! - l’i u șuță ea și căpsi.

Dapoia diadunzburărea a loru s- dusi la hălili a loru, ți nchisea dit la etmusirea ti aștiptarea a iarnl’ei și ti bitisirea a lucrili până la nchisira tru arniu. Anda li ghixiră ghini- ghini lucrili și problemăli ți lipsea s- li u didea cali, el’i s- strimtară cu unu- alantu ca bărbat și mul’eară și stătură așit, digușit, ca cum avea faptă an di anu când va s- dăsprățea ti multu chirou di nidzearea hima tu arniu cu oil’i. Bărbatu, di cum ira strimtu după nășă u arichi somnulu. Ea nu ma o arichea somnlu, dit fännăsirili nicăpsiti, ti undzirăli, ți ntridzea taifa tu absența a protului di casa, scumpu Ndina.

Aistă iarnă di estna, altăsoi ca ațeali tricuti di cama ninti,

---

70 *Continuea = vazhdonte*

dada Mariță ăl'i nyilicisea suflitulul și inima dit vindicarea alu Tuna. Ti ațea arăspândi ună bucată di oară tuti minduirili, ti hă-louri și, cu fănărusira a l'ei u nyisea yinitorlu a hil'ia-su: suserea, surarea cu numtă, până când su hărăsea cu nipot a nipoată. Ași, nyisi cu oculi'i dăsfapti, când poati s-avea agiumtă ăeadzea di noapti u arichi somnu.

20.

Iarna, tu aistă hoară armănească ira multu aspăr. Toamna di namisa ahiurhea bruma și ploaia, ți l'i pătridza armasăturlu di pal'i a sămănrulor pit adzri, grădiñ și frăndz di pomñ ică soi di soi di armasături alti. Căt intră Brumalu s-aspără ma multu chirou. Dzuă-noapti nu dănăsea furtuñ, tufañ și ng'leț. Și aistă iarni nu fu altăsoi di alantăli tricuti. Ași s-bitisi cu dialihea și estinea. Ș-cățe, di nivrera a lui și inimăfrămtu, vru nu vru, cu urdinarea a dadil'ei și a tată-sului, Tuna stătu și l'i u ntricu aoa, fățea lucrul, ți putea să fițea, diadun cu apropiat'l'i alant di a casă.

Când nafoară sufla furtuna, ică didea neaua, ăsoțat cu vintu turbatu, cu treamburami lăhtăroasi, elu s-nclidea nuntru acasă și ntrițea chirou cu cāntari vārnă carti, ți aduțea frată-su dit pulti. Căt vārnă oară zbura cu apropiat'l'i ti lucrul di casă, ți lipsea s-li bitisea tu ațea dzuă. Cama ghini și multu hăirilicu tu suflitulul li ntrițea când fițea chiroulul bunu, cu țerlu ntregu limpidu și când cristalili a neaul'ei, ți alghiliștea sum soari lujinos și ți di cāt a măedzili a loru s-videa arala. Pit aiști clipuri elu inșea nsus la Dzeana Dreri, aruchișa tu neau cu schii. Aisti jocuri pit alinicături naturali, ți tu hoara a loru nu iera pățanii a lui li fățea ghini că li furțea trupu și adil'ari lișoară. Ma ațea ți u chiudusea ma multu tu aisti clipuri ira că aiminta ănicuramea, ficiurițea când giuca stog cu soț'l'i a lui vrăsta.

Fără tuti aisti activitati, meș'l'i di iarna va s-părea multu lundz și multu murziț, că fu nvițată s-nu s-ncl'idea nuntru acasă, ma s-alăga liber, ca vārnă pul'i di păduri și s-l'ea cu lucrul a loru. Ni-

așptată chiroulu ma s-ngl'idza. Tu bitisere di Șcurtu și intreaea di Marțu, neua pit chipturi la munț, ș-câte pri anarga, ma s-tu-
chea și pit adziril'i ma s-dăzvălea pădz mări, ți nu s-avea mutrită
vărnoară tu chirou di iarna. Aisti padi niț, nănti s-dăzvăli aco iu
radzăli a soaru li acăța ma multu și cama ghini.

Nibitisită prota stămăna di primveară s-arăspănădi alboasea
a neaul'ei din hoară, și s-alichi nsus pit chipturi di munț și ar-
măsăar nituchiti pit lundzi, honuri, păduri di chiñ, fadz, și pit
padzuri a loru, ți nu li acăța radzăli di soari. Pit mărđziñ, arăuri,
trapuri, șopori nu s-mutrea ma ng'eațătură dip shi pit mejdi bu-
buchisea iarba și soi di soi di lilici agroasi.

Nu vă să trățea multu chirou și băhceii, grădiñ,păduri di aluñ
să vicură cu verdzitari a frăndzloru, ți inșea fără dănăseari și
amvilea ntreag loculu, ca vărñă sazmsă ghigandă veardi. Iuțido
ti mbitea aňiorizma di lilici poml'i, ți ti angăna cu nostămăoasa
a loru,ti mbănai cu tutu suflitu aisti mușteț, ghineaț, buneăț și
hăiriliț di primuvera. Năheamă căt nihiamă, pit ubori, ma criștea
soi di soi lilicili, săminati di mul'earili și featili tu hoară cu multu
vreari. Eali disfățea soi di soi di hromi: albaoas, gălbănoas, mir-
ghinoas, aroș shi alti, ți undzea ca umbreli ngulti pi radha și mu-
șeaț-mușeaț pi locluri, uboruri, lucrat ahănt cu căștigă și vreari
di bănători.

Cu unu zboru avea intreat primuveara, cu tut mușteațali, ghi-
neațali a l'ei. Aistă vineari cu ahăntu truoară vă s-dățea ti bănă-
tori: cama călduri, cama multu lucrı tu anotimplu primuveari,
ți avdădzea ș-di turnara a cupiiloru di oi dit arniu. Ti ațea tuț
bănători nu li căpșea măñil'i ti lucrari, tuș ca furidzili lucurtoari
a locului, ta s-nu chirea chirou ăncot. Di tuț iera ahiurhită și ma
li bitisea etmusirea a clivurilor, cl'ideari tu eali oili, tu ahurita
și cama nco, cu ngăldzerea a chiroului tu strundzili, ngărditi cu
lemñi di fadz pit adzirili ta s-li cuprisieari. Tu aisti dzăli inșea
nafoară, ta s-li hărășea a chiroului culdurosu, absent ti năș di
vărñă ținți meși.

Ași, ca tuț oamñ și Tuna scăpă di ncl'iderea lungă acasă. Dzua alantă s-scula din ștăruț multu crundu. Inși la firidă, mutri nafoară pit tuti părț și dzăsi: "Multu ghini, di tamam ași vă s-hibă! Dzua mbară s-veadi dit dimneață!..." - și adil'i cu multu ahândaua. Cu aisti achicăseari tu suflitu, s-dusi la țălaru, ta s-agiuta dadă-sa ti muldzeari vățali. Dapoia, după măcă dimneața, inși pit căl'iuri di mähălu, ta s-ciucutea cu bănător'l'i și cu vărñă soț tu ilichea a lui, ți nu să dusi hima tu arniu. Cu el'i alăxi informăț ti undzearili, ți alăga gură di gură a oamiñloru tu hoară, că cum dițea el'i a unui-alanu s-fițeam niscănti dzăsădițernări.

Ma multu elu s-ăsoțea cu Uanci, cusurinu a lui. Soațisira a loru iera multu pistioasă. Nu singur că ira cărsçuț diadunu, ma ș-cățea elu ira multu lucurtor, nu inșea zborulu din gura ti secreturli a loru, ncl'isu ca tu cl'ei și nu u cunuștea minciunarea. Ațea ți u știa u păscănea tu frămți di nifricușita, ocl'iu ntră ocl'iu. Ti ațea Tuna u ținea aproape și zbură cu elu soi di soi di zboari di niță-nut africadz. U cunuștea un-alantu multu ghini dit bănara lungă diaduñ, ți ahurhia di ñicurami până tu mărimi, gioñi ti mărtari, cum lu dițea părințil'i și vițiñil'i a loru.

Cu elu zbură ti tuti țivărili: cum u avea ntricut tu polima nilăsată, ma și vărñă supt'riri di undzearili urruti a l'ei; cum u avea ntricut cu ncl'iderea lungă tu spitalu și până când ira turnată la hoară ect. Ghini ma istoria a vrearil'ei cu scumpa Leta, nu avea putut su spunea cum a nițiuñului ași al Uanci. Aistă u ținea nuntru tu suflitului și inima, ca vărñă luñină bărbărută, ncl'isă tu vărñă udaiu gărdită pit tutili fățlii cu mururi fără guvă, di iu nu putea s-inșea. Aistă pisti dată a l'ei dzuua, ți s-mpărtără, va su ținea ascumtu până s-ira yii. Ghini ma Uanci spunea tuti undzirăli fapți tu hoară când nu fu elu. Tuna avdza cu multu interes spunearăli a lui, că vrea să nvăța cât cama supt'arili di ma limpidili a loru, ți elu nu știa. Multu supt'iroasi ti suserea și mărtarea ali Leta, dit elu li nvițată. Când Uanci l'i spunea Tuna li asculta, ama tutuna nicădzut ntru ocl'il'i.

Di când acățã s-aleaga iuțido pit hoarã elu nvițã dit elu tutili: fapturi și nifapturi, ti caițido di la casa și di a soia a l'ei. Nvãțã, cã cai avea moartã, cã cai area mãrtat, nsuratã, cã cai area susitã, iu ș-cu cai. Ti ațea, tutã astu chirou nu avea armasã ma ș-goalã țiva ninvițatã. Alu soțlu ăli fãțea cãt vãrnoarã ntrãbãri ti spuneari țì ăl'i armãnea multu murgoasã. Cãnd s-bindisea cã u avea aduchit ghini și limpida, u pindzea ta s-spunea alti napoi. Unã dzuuã, cãnd s-adunã cu nãsu la Ciacia, ca tutuna. u ntribã:

- Uanci, ti țì mindueaști și țì achicãseaști tru aistu clipu!?

Soțlu tãți nãheam și s-rãspundi multu chiundusitu di aistã ntribari niaștãptat:

- Nu știu, nu știu cum s-dzãc, Tuna!... Avãrlinga di noi culdurerã primuvereascã ț-stãrbati pisti frãmți fãrã di cãpsiri, avri'l'i noastmi diadun cu aňiurizma di soi di soi lilici, țì lilicisea mușeaț iuțido pit hoarã: pit mãrdziňi di adzrãri, ningã vãliuri, trãpuri și pit gãrdiňi lucrati cu chefi și cãștigã mari dit bãnãtori lucrutor, - avdapsi elu și cãpsi.

- Aisti achicãsiu și eu Uanci! Ș-cãțe am multu chirou dãparti di hoarã și nu l-am bãnatã mușteațãli di intreareai a primuvearil'ei aua la noi, u aducheascu cã va s-ntreacã ninga multu dzãli și vã s-tornu cupiil'i di oi dit arniu, - dzãsi cu multu pasionu, ma ș-cu multu hãrãlichì, țì ăl'i inșã dit ahãndaua a suflitlui.

- Ghini, ghini u ai! Tamam esti chiroulu di turnara a loru di tru arniu! - dzãsi Uanci și sã hipsi tu minduiri cum va li aștipta ș-cãțea avea cama pãțani oi tu hoarã.

Oi'l'i a lui li avea misticat cu ațeali di cusurin-su prot, ira dusã estina fratã-su cama ñic. Dapoia zburãrã ș-ti undzirãli nãli la hoarã, țì s-dispãrtarã. Tuna s-dusi la casa a lui. Priimnarea a casa ntrițea ningã casa al Tunci. Ăl'i s-fãnãrusirã imajuri di ășoțiare cu mușatea Leta. Aminti dulțoasi momentț din ațeu chirou niagãrșiy, cãnd elu s-aduna cu nãsã pri afriștea.

21.

Tu bitiserea di marțu aistă hoară armănească, aua, nami-sa aumbrigrei munț analț, neaua ma s-astridzea cama nsus, pit chipturi, căt Curdihoară, Nhaua, Cheatrili. Ningă dărmăoasili păduri di aluñi, iuțido sum eli, s-creaștea soi di soi di poñi. Săl-ghea lilici cu ñurizma ș-mușăteți și lemñ agri ma dișcl'idea filindz nali, azări s-li amvlea trupui a loru mplini cu frândz. Aspărea ca ñil'i di tendi verdzoasi, adreati dit mul'earili armăni. Iarba ma criștea și ma verdzăsea iuțido tru pădz, adzări, mejdi și mărdziñil'i alu vâl'iuri, trapuri, și s-adăpa di apăli a loru, și di căldurea dzălilor sălghea avri caldz, fără căpsiri.

Di nutrita a bănitorilor cu experiență nu s-băga tu pidaul'ia (dilemă), că tutipta putea s-piștea pit ațeali mărdz di tora. Aistă va s-dițea că iera tamam chirou di turarnari oili dit arniu, vahia mări a pimăni. Pi tuti aisti dzăli munțătoari lucurtori, ira hipt tu etmusirea ti aștiptarea a cupiloru dit hima. Ași, ca tuț tu hoară și oamñăli di taifa Tuna, urdinat di Dadă-sa, avea bitisită ndriderili a clivilor, iu va să nel'idea oil'i și ñeil'i, vărñă dauă-trei stămăñ, până când nopt nu vă s-fițea arașoasă. El'i avea mpărțată medislu di clivi un parti cu trirădi scânduri, ta s-li ținea mpărțat ñel'i, ta s-nchisea muldzerea. "Țido esti azări, nu ari cum s-hibă cama ghini!..." - dzăsi dada.

Ș-căte cu aisti lucruri di etmusiri dada Mariță lipsea și s-l'ea și cu aânsoțira a hil'iă-su, și ninga u vrea agiutara a l'ei. Ti ațea nășă, ocl'idisfati nu căpsea căștiga di năsu. Ghini ma și Tuna, ș-căte dadă-sa nu lu urdina elu s-fițea vărñă lucru și s-vrea. Când videa aistă fițearili di a hil'iă-su, nu l'i dzăsi țivea, și s-nu lucra și acăță s-zburăscă pri tățita: "Nu ari cama ghini, hil'niu esti vindicată. Poati su pitrițem ti avig'ara a oil'iloru, diadun cu picurari. Ti aistu esti ghineața su zbureascu și su giudicămu aștreat cu Ndina!"

Urdinii a taifil'ei:

- Lăsaț lucrili! Tuti sunt etmusiti și ndreapti ghini! Aideț, s-ni nchisim ti indzeari acasă. Him azări tora ti aștăptari oil'i, canda s-yinu și ază! - urdină ea

S-nchisi prota și după năsă tuț cu aradha. Tuna priimina după dadă-sa și, tăți năheamă ti minduiri, ăli dzăsi:

- Cum dzăț, am faptă ghini și urnimpsii ta să l-căpsim lucrarili!? - și năpoi avdapsi. - “Alăi hil'e, u achicăsești inima a mea că după amarățili, și l'i ntricumă până ază, fără di altă va s-ni yină ambareața, ghineața și ti taifa a noastă!”.

- Cum s-veadi estna vă s-avem amabarea și ghineața, dado! - dzăisi Tuna și căpsi, ta s-nvăța ma multu di năsa.

- Ași, hil'e, așa va hibă fără di altă! - u șuță ea cu șacai și avdapsi.

- S-va Dumnidzău și s-aveam și hărauă cama mari acasa a noastă! Nimau avem traptă ntru aișș doi-trei aň! Arălili și urutili, și avum pățăt nu va s-pățăm ma nco, că cu noi esti ndriptatea! - bitisi ea zboru.

Și sum vidzuta a l'ei s-vărsă ună mutrită hărăsitoasă di și s-chiundusiră tuț apropiatli a casil'ei. Nițiuunu di năș nu lu avea vidzut așa dada di caiști di căt chirou, poati di când hil'iă-su avea inșit partizan. Elu și alantili u aduchiră că iu u avea zboru dada. S-răspundi cu ună moalosă și ta s-nu nvărea, și su adăvdzea ma multu aisti zburări, ti ațea l'-dzăsi:

- Tini u știi, dado! Cum s-ț-va inimă a-ta, așa va si s-fac!

Nu tricu multu și avea agiumt acasă. S-aștăreară pi sufră ta s-prândzească. Dapoia cafișunu di năș, anda s-căpsea vărănă mușcătură di oară, s-acăța și s-l'ea cu lucru a lui di acasă, și u avea urdinată dada Mariță. Tu ațeu clipu Tuna, după și măcă, inși la Ciacia, ta s-aduna cu soțli a lui. Când agiumsi aco mutri că ira aduneat tuț, canda u avea faptă cu zbor. Ti ațea elu diunăoară, ta s-nu didea nțipari a loru, ta s-nu fățea vărănă șacai ti amurziri și ardeari cu elu, u dzăsi:

- Aveaț văniț tuț!? Cama amnatulu fuscărcam min! - gri și

acăță locu.

Ația stătură zburără ti undzearili năli, și ira facti tu hoară tu stământa tricută. Ma multu zburărea a loru fu ti turnara a oil'ilor dit arniu. Uanci dițea că avea avdzăt di tată-su, și area turnat aieri dit Muzechea, ti ancupărarea gărnu ti pāni că area bitisit, avea ciucută cu Ndina, și ānsoțea cupia a lui, și area nchisit protulu dit arniu. După elu vinea și alantș cu cupia loru. Ași avea nvățat și Sota dit frată-su, și avea vidzut și elu.

- Māni, dinānti a prāndzlui, cupia a noastă agiungi prota la Șoșa! După a noasta ș-alanti, unā dupu unu! - dzāsi Tuna multu hārāsitā și s-sculā s-nchiseascā acasā.

Ași feațără și alantșil'i. Cānd agiumsi dadā-sa spusi hābara ti agiungearea a oil'iloru. "Cama cātroari li l'ea hābārli mulearili a hoaril'ei di cāt bārbațil'i!" - dzāsi elu pri tātita. Ti ațea, napoia pri a lui, nu s-lipseaști s-li zburāscā ti hābārāli, și avea nvățatā di soți a lui. Anda mēcā țina s-dusi la ștārutu ta s-doarmā. Ma somnulu nu ma arichea, și nu ma u arichea. Pit mintea inșea și intra undzirālī unā dupu alanti. Ma nițiuana nu trapsi, ta sta pi vārñā di eali. Elu nyisii cu fāndāxira a lui vānirea și agiungearea a oil'iuloru, adunarea cu tatā-su, picurar'l'i, și va s-turna dit arniu.

Ași, hiptu tu aisti minduiri cu zori și multu amnat putu su aricheascā somnu. Ma ațea și l'i ngārca ma multu tu sufflitu și și tu stārbātea ma multu și cama cu emoți, iera doru ti dada Marițā. Ea canda indzea pi ambara a știlui clipu ali bani a loru picurareascā: di un parti etmusira ti aștipteari, di alantā parti urdinarea a tuțlor di casā, trā bitisirea cāt cama troarā și cāt cama ghini a lucriloru, și iera urdinatā dit nāsā. După li bitisi lucrili, dada, ca totna mutrea cāt tuț s-dusārā pi cohiurli, ta s-s-hig cafișunu tu ștārūț. Ea, cu cāndila tru māñ s-dusi la tuț, ta s-bindisea cāt iera amvālīț ghini și vidzu cu ocl'il'i a l'ei cāt ma durñea ca ñel'i, agiumsi la ștārutu a lei. Anda s-ncl'inā, și feți cārūtu cu māna din ndreapta, s-hipsi ti durñeari.

Dada, ș-cāțe ira acurmat di lucrili greali a dzuuāl'ei, som-

nu nu ma arichea, nu ma arichea. Pit minti ntrițea soi di soi di minduiari, ți s-dispărța di cât tuti părț a banăl'ei a loru, cu tuti undzearili, cum urruti ași și buni. Ună arrău, ți l'i u avea cărti-tă ahânt multu tu suflitulu a l'ei, fu lăngoarea al Tuna. Tu ațeu clipu din ahănda a suflitulului vinea ună boată dit tinărami, ți l'i s-amintea, fu ghinațea ți s-dăsprțea tu năsă: "Mariță, u mutreaști că Dumnidză u avdză pălcărăserea a ta, hil'iă-tu, ți vindicaș tini, yiseadză cu multu dor ti dzuua ți su nchiseaști dzinuru. Cum ma ni spunu semnil'i, nu va s-hibă multu diparti!..."- l'i vinea aistă boată hărălicoasă. Năpoi avdivdzea: "Bana, ași cum ari arăli, ași aduți și ghineaț, buneăț și mușteăț, ama ți nu suntă ahânt multu ta s-li agărșășt uruteățili!" Dapoiu dupu ți s-mundui ti aștiptarea a oil'iuloru, u arrăchi somnu multu amnat ațea seară.

Ma s-bitisea Marțu și neadză noapti ea aduchi că ma nchisea prota dzuuă a Aprirlui.

22

Puscutita di noaptea năheamă cât năheamă ma s-nicura, și albeața a dzălilor ma s-avdivdza. Ntunicara s-amina ma multu: nănti aroșima dit ascăptari, după puscutida, s-aștira anarga pisti hoară, arăchindai tu siñil'i a l'ei ghigandi țido: loclu, munți, păduri, vâli, trăpuri, adzări, grădiñ și căsi. Când puscutida s-timsi și l'eața a l'ei acăță hoarea, ea cădzu tu tățimi ahândaoasă. Atumțea di nafoară s-videa disicarea a l'eațl'ei di luñişirea a cândil'iuloru și alătrara a căñiloru. După s-apuna luñina a cândiluloru unu cât unu și pi arala s-avdza vărñă alătrari, spunea că tut yiil'iăi cădzură tru somnu.

Ași trițea chirolu: cu alăxirea a dzăl'ei cu noaptea, tu aistă anotimpă di primuvară tră bânătoril'i aștil'ei hoari armăneas-că. Tățita și piscutida u amvălea țido ș-caițido și până pri aprita nu s-videa țivea dip, maș-goală vărñă luñină slabioasă, ți inșea di vărñă pingieară di căsili. Nu s-videa niți căsili, niți valuri, niți chipturi a munțloru aumbrigrei, niți nyilicirili a stealiloru

și niț nyilicira a lunil'ei din țeru, că eali l-avea, amvilită neagur murgoș, ți si sălgheta tăș după prândzu. Singur s-avdza șușurărea a valurloru, azghilirea a căñurloru și a agrimloru, ți nu s-aducea, că nacă ira auhui ca luchi, tu negură din pădurăli mări, ți criștea avărliga di aștil'ei hoari.

Cu un zboru, ntreagă hora avea cădzut și area hiptă tu somnu ahāndoasu. Căt proatili luciñāl'i a apriril'ei di dzua nauă, niaștip-tată s-vârșă pisti hoară. Tru ună minută s-avdzără chichiradzl'i, căntl'i mușati a căcoțloru, ți s-dispărțea casă di casă și mähălu di mähălu, ca vărñă melodii di a unui coru, ți nu ștea s-dănăsea, ți li spunea a bănătorloru aprira di dzuua și li striga s-dăștăpta. Aisti aprirea nu iera idiyi ca dzālili alanti a primuvearl'ei. Singur aiștă horiați cănoscu ghini aistă dzuuă di aștiptari a cupiiloru di oi din arniu. Cu aistă turnari ira ligată bana a loru, tu aisti mărđz aspri, grei și cu chiroi aspăroasi. Ti el'ii cupiili ira scumpi, vruti pisti țido altă di avearea a loru.

Cum s-videa iuțido oamñl'i, bănătorl'i, fură diștăptaț, cu ńit cu măr și ma s-etimusea ti aștăpteara a oiloru. Ași, ca tuț și Tuna s-dăștiptă tu unu chirou cu apropițil'i di casă și, după ți spălă fățili, s-dusi ta s-măcă năheam pāni cutrăoară. Anda s-salută cu dadă-sa și alant inșă nafoară, ta si s-adună cu soțl'i a lui di ilichii, ași cum avea lăsat zboru di aseară, ta u s-ișa dininti a cupiiloru s-aștipta la Șoșa. După s-adună cu el'i s-nchisiră ta s-agiuta cafișunu ti-a lui cupiă. Când agiumsăr aco, prota inși din pădura di dzădimi la Vgheștă, cupia al Ndina. Dapoiia inșiră alantăli, ună dupu-ună. Tuna, căt li vidzu, cănăscu diunăoară eali, și cu tută ți mutrerea iera ninga multu dăparti, că singur oil'i a loru ira albi și ma multu di lai. Nănti a cupiil'ei mutri trupulu a tata-slui, Ndina, ți stridzea mulărăli ngărcati grei cu hălădzăli a loru picurarești. Diunoară si s-sălghi di nigrita vărnei zboru a tată-sui și u diguși cu multu doru:

- Ghini vaniș tate! - și armasi tățitu ca mutu că nu pătu s-scutea vărñă altu zboru din gură.. Tu ațeu clipu, Ndina tată-su a

lui, ți ntru tută hoarea s-cunuștea ti mintimena și bărbătașea, o ascumsi dorlu, ți l'i bătănea cu forță sum cheptlu, s-apândisi a digușaril'ei alu hil'ia-su cu idyiuli zboari ca elu.

- Ghini ti aflai, hil'e, scumpulu a meu! - și-u strimsi ninga unăoară ntru siñl'i a lui cu multu doru, ți ti Tuna va s-dișea că tată-su, singur cât vărñoară u dispul'ea ași dorulu.

- U aveasca loată cu dialihea dorulu!" - dzăsi pi sinea a lui și căpsi niavdaptă vărñă zboru altu.

Dapoi s-adună cu picural'i, ți și cu el'i s-salută pri armănești, că și năș u grea și u aducea idyea ca bânătorl'i altă armăneăștea. Când l'i u bitisi salutărili cu năș, s-aprucheară doil'i căñ și acățară s-s-freacă după năsu cu doru. Aistă soi di fârcari iera salutarea a loru cu Tuna căte o cunuștea di când fură fiș. Li alăsă căñil'i la capulu a cupiil'ei și diunăoară s-hipsi namisa a l'ei și, ori-ori, cu mutreare, ori-ori angănănda pri numi, s-saluta cu tuti oil'i a cupiil'ei. Tuna, când s-asigură că nu avea arămasă țiva altă ti salutăi s-mistică cu tată-su și, cama dănăpoia, cu picurarl'i, zburănda cu nășă...

Niintrata a prândzului agiumsără Înha, iu vă s-li ținea oil'i vără dauă-trei stămăñ, până chiroulu s-ngldzea ma multă. Ația viniră tuț di acasă ta s-aduna cu Ndina și s-agiuta ti lucrili a oil'iuloru. După ți li rehatiră oil'i, tată-su strigă a picurarloru ti măcari prândzu și dzăsi al Șahin ta s-fugă la casa a lui ti vărñă stămăñă diadun cu hil'ia-su, că avea multu chirou niaduneat cu apropiat'l'i a loru. Anda fudziră picurarl'i, Ndina l'i urdină tuț di acasă ta si s-l'ea cu oil'i, până s-turna din vacanță năși. Aistă stămăñă dit abastența a loru va s-fișea cum va s-fișea, că oil'i vă s-li sălghea ningă hoară pit mejdi, pit mărđzi a trăpuriloru, pit pādzi di avărliga tu hoară, și ma multu la căldurăoasa Nhau. Tru aistu clipu, Tuna, când aduchi că tată-su nu vă s-urdina elu ti avil'eara a oil'igarea s-apruchi la tată-su și ăli căftă:

- Tate, miparna că mi agărșiș ta s-mi urdinez! Poati mindueaști că nu pot s-li avegl'iu dot, că nu escu vindicatu ninga!

Ț-dzâc nu ti fricușea! Potu, potu s-li avegl'iu și eu, că avărliga vă s-l'i sălghim! - căpsi elu și aștiptă fricușitu că tată-su nu vă s-l'i didea ascultari. Ma tată-su, nu apândisi diunoară. Să -driptă și ntărbă Mariță:

- Mul'eară, cum dzăț, poati i nu poati s-li avegl'i oil'i Tuna!/?
Esti vindicată!/?

- Poati, bărbate, cum nu poati! - u şuță ea dinunăoară.

- Ma că esti ași ș-tini va s-mi agiuț! Ma multu dzua că noaptea va s-li avegl'iu ma multu mini! - avdapsi elu.

Tuna nu gri vărănă zboru altu și s-hărăsi că tată-su nu l'iu asparsi, s-dusi s-l'i aprea oil'i, diadun cu dauli surări. Dupu aistă dzuuă aistă taifă armănească vă s-priimina cu lucrari fără acurmari di a anotipuriloru și tu sărbătorira dzălili cu semnu.

După văr patru-țiinți stămăñ va sărbătăorea Paștăli Mari. Săbătorearea ira ună tradită mușată a ațlor bănători arămăñ. Tută stămăna di Paști Mari s-sărbătorearea dit tuț oamñil'i tu hoară, cu fiț și cu măr, ma multu tinărl'i, și dzuuă di dzuuă a ațlei stămăni s-adunea la Padea di Ncor, iu ncorurira și canta canțuri mușati armănești. Ația nchisea cunuștearăli, oaspățirirăli, și dapoia s-șuțea pri vrearea di dialihea namisa di năș. Cu un zbor ația iți tinăr alădză vruta ică vrutui. Ti aistă și Tuna, cu soțl'i a lui ma s-etimusea ti ncorurirea și cãntari tru ațeali dzăli, după și bitisea lucrili.

Stămăna a sărbătoarl'ei vini multu cătrăoară, ahânt căt al Tuna l-aspăru canda vini niaștăptat. Ma ațea și u stirdzea ma multu ira că elu tu aistă stămăñă, ș-cățe area arucutit multu chirou, nu l'i u avea agărșit dip, ma u ținea ncl'isă ca tru c'ei nuntru di suflitu a lui. Aco stătea ascumtă istoria a vrearil'ei a lui cu mușata Leta. Ș-cățe ira cătăpățitu su agărșă aistă prota vrearil'ei, ea stătea ca jaru aroșu sum cinuși, și ma ș-năham su nțachi, s-diștăptă di nău și nu s-afla itrii ta su apuñ.

Cumțido s-hibă aistă vrearil'ei tru inima a lui avea lăsat urmi săntoasi, și ș-cățe el multu ori s-ciucutea su știrdzea, nu putea că

nu putea. Ti ațea tră tutu aistu chirou dininti di sărbătoarerea a stămânlei la Padea di Ncor, tuț soțil'i a lui s-azărira ta s-l'i hări-sea aștilor dzăli hărăilicoasi. Din tuțil'i, ți area aduneat la Ciacia, singur ti aistă stămână s-zburea. Tuna avdza cu multu căștigă ș-cățe nu o didea multu ti aisti soi di zburiri. Ti elu ira ncl'isă dit cliplu când u nchisi continuira a vrearil'ei cu Leti. Ti ațea avdza și mutrea fără interes zburărea. A lui ăl'aspărea că ușili a vrearil'ei di apoi ira ncl'isi ti tutuna.

Când cicioario aduțea pit locuri, iu s-aduna ascumta cu Leta, pri tățita aminta și zbură ațeli clipuri nidiftursiti: “Dit aistă vrear, ți mi mpărțai cu vreaa a mea, vahia ți amintai!? țivea, țivea!...” - s-apândisea năsu pi sinea a lui. - “Ma s-nu fățeam aisti sacrifici noi, atumțea, nu vă s-aveam aistă libertati, ninga va s-iram sclavi alu ehțuri xeñi, capu-apuș, fără tăñii. Multu scumpă u păltii aistă polimă a libertatlei. Chirui prota vrear, mi lăndădzai, stătui tu spital multu chiru, mi stărbitui cu mortea până mi vindicai. Ghini ma tora jgl'oatu pit hoară singuroasu, dispăratosu, iminăvătămatu, niștiut că ți cali va s-l'au și ți mi așteaptă tu yinitoru, ți, di cum s-veadi, vă s-hibă cu multu dureari și multu lungu. Ma cumțido, cum eu și sotil'i a mei him mândăr, că fețmă bunațea ti patrida a noastă. Ti ea chirură bana soțil'i a mei tu lilicea a lei, ma și vreaa ca mini. Halali la s-nă hibă sacrificița a mea și a soțloru a mei, a lea scumpă patridă! Hăraua, ghineața și mușteățil'i la s-vearsu pisti tini fără dănăseari!...” Ghini ma a prota dzuuă, ți s-ahiurhea sărbătoarerea la Padea di Ncor, ningă seara s-adună cu soțl'i a lui, ți u ntrăbară, că va s-vinea și elu ti ncoruriri. Elu, anda s-mindui ună mășcătură di oară, s-apândăsi a loru pri șurt: “Poati, poati să yinu!” Când s-mpărță di năși, tru priiminara ti la casă, dițea: “Cu tuti aisti dispărări, ți ñ-am tru suflitu, va s-negu la Padea di Ncor dzuuă di dzuuă tută stămâna, diadună cu soțl'i a mei, că ași esti zăcona a tinirlor aua la noi!..”

Dzuua ti nchisi sărbătoarerea ira ună stămână ninti di Paștili Mari. Tu ațea dzuuă elu cât ira dăștıpteat, stātu ună mășcătură

di oară ași, tățită ntru șțărutu, mutri luñina a dzuuă'ei nauă, și s-piscănea pisti dușemeia a uđaul'ei a lui. S-sculă diunoară pi ciciori și ninvăscută s-dusi la firida și u dășfeți. Pisti elu diunăoară s-păscăni arățima a primuvearil'ei. Anda l'i teasi căt susă, căt tru larga mânăil'i și cicioarili, și anda căpsi năham, mutri nafoară și s-ciudusi, ma ș-chiucuni⁷¹ di muștaețili di țărearirea a pul'iloru și dit tutloru alanti mușteț, cu ți ma s-nchisea aistă dzuuă tu ahurhita distămăna di Paștili Mari. N-armasi om, ñicu și mar, ficiuriț și featiți din tuti casili, ți nu s-dusăr ta s-disfățea stămăna di sărbătoarerea al Paști Mari, ta s-ncorurirea și s-căntea la Pada di Ncor. Când acăță si s-nvească dipi oborulu li vini ună melodii a unui cânticu, ți și elu u avea cântată multu ori tu ñicurami. Aistă vă s-dățea că avea intreat dzua sămtă, San-Lazarulu. Ficiuriț'l'i când vidzură Dada Mariță, ți ma inșa ti aștăptari ș-ti dari dhoari, el'i u sculoară cama multu boața:

*Yină, yină Lazarulu,
că ma yini Paștăli,
Paștăli cu uau aroși,
uau aroși di Gioi Mari,
săn codea di cărpătoru!...*

Dada Mariță dhorusi soi di soi di măcari a ficuirițlor, s-dusi la sunducea a l'ei, scoasi nvișterea alafrănga, ți u avea adusă hiliă-su ma mari, Tasi din Curceaua ti Tuna, ta su nviștea tu aistă dzuuă di sărbătoari mari. U lo nvișteara mbrăță și cu cătroara s-dusi la udaiu al hil'iă-su, ți tru ațeal clipu ma s-nvăștea cu strañ di dzuuă și li sălăghi nalăli pisti divanlu, lí dzăsi di cu buna și cu dizñirdari:

- Nveaștăti cu aisti nalăli, curban dada, că ași esti ghini, că dada va s-di veadă ca gioni multu mușat ază!... - dzăsi ea și inși, n-aștiptă ta s-lu mutrea că cum l'i vinea aistă nvișteari.

Tuna vru nu vru lu nvuscu aistă nvișteari, ți ăl'i dedi cu multu hărauă dadă-sa. Anda u nviscu, achicăsi că aistă costum li și-

---

⁷¹ *Chiucuni = kënaq*

dea multu ghini, tamam ti trupulu a lui. Dit ahândaua a suflitului l'i vini ună hărauă, ți u avea agărșată di multu chirou, di când nu fu dusă partizan. Dit aistă chiucuniri a suflitlui li gri a dadl'ei:

- Aidi, aidi, dado, că mi nvăscui! - și acăță s-alagă pit udau.

Dada, cât intră, diunăoară l'i u ură:

- Cama mușeat ti dzinuru!

- Ti hărustisescu, ti aistu costum mușat! - și mutri tru yilie avdapsi. - Fuscărca diarihina multu mușat, nividzută!...

- Aidi, tora nchiseatăti, că ma ti așteaptă soțil'i! - dzăsi năsă cu diznirdari moali pisti pältărli a lui, - și avdapsi: - N-angani inima că, tu aisti dzăli va s-aledz vărănă feată lucurtoară, tiñisită și mușată ca vărănă zănă! - și l'i ndripta iac'l'iuri a costumlui.

După aisti zboari hărăsiti elu tăți puțin, ascumsi dorlu ți bătănea sum cheptu tră amintara aiști sārbitoarerea, când avea băgată vreami cu mușata Leta. Dit amintarili u șuță a dadil'ei:

- Dado, nu știu că ți am!?... Canda nu s-n-neadzi aco la Padea di Ncor, n'i aspări canda am agărșit giucari ncor, ma ș-ti cântari!

- Hă, curban dada, nchiseatăti! Mut măna dit aistă pridauă, că nu ti aduți iuvea! Nchiseatăti, nu n-aspardzi a nia! Când s-ni yiñ dit aco va ță fug aisti pridauă, ți ti cārtești tu suflitu vătămata dit langoarea!

Ași, adăratu mușat, năhamă cu vreami a lui, ma și cama multu di pănădzerea a dadil'ei, Tuna ațea dămneața s-nchisi tră Padea di Ncor, aco, cum dzăc cama aușat tu hora, iu s-aprindi ncorulu și cântătcu di tinerat'l'i ca foc yeangăñiu. Când agiumsi, mutri că ira adunată tuț bănători, nîț și măr, mul'eari și bărbaț, feati și fici-ori, nvăscuț cu costumi nal'i alafrănga. Ncoru și cântarea, asuțit di malodii mușat di tradita armănească, ira ninga yii, așa ca cum au fut tutuna. Sum sunara di fuleruli și gaidi, ți li bitea ma multu trei-patru bărbaț tu hoară.

Ași s-nchisi sārbitoarerea cu mari hărau. Ma aușat, s-mis-ticară cu tinăril'i vărănă disa di sahati, s-sculară unu cât unu și fudziră la cāsili a loru. Atumțea padea s-amvāli și s-apreasi ma

multu, dit ncorurăli și cântarăli di gioani și gioñ. Sum melodii a fuleruili și gaidi, ciciorili a feutilor și ficiorloru s-păscănea pisti padi, ți di forța a loru, aspărea canda trimburara ntreagu locu. Măñăli și mutrita a lor s-păscănea pisti unu-alantu, tuș aco iu l'i u angăna vrearea. Aisti ncoruri ănsotea una-alanta și ță aspărea canda nu vă s-avea vărñaoară bitisiri.

Tuna, când agiumsi la Padea di Ncor, stătu ună mășcătură di oară diadun cu soțli, ți n-ira sculaț ninga tru ncor, mutri videari limpida și apreasă ca foc. Căt ma multu trițea chirou, ahânt ma multu ma u trădzea și arisea elu aistă hărauă. Nu putea s-l'i u spunea dot hraua dit suflitu a lui, când mutrea arădearili a tinărlor, ți ncorurarea și cănta ahânt mușăț. Di aco, iu li mutrea elu, arădearili a loru aspărea ca mărđzeli cu soi di soi di boi, ți si silghea nvăștearăli mușati. Tuna li mutrea cu perieari aisti arădeari, nihamă căt nihamă ma li criștea tu suflitu vrearea ti sculari și să hidzea di bairi lundz, ta s-ncorurea și s-cănta cu tut inimă și forța cu năș.

Tu ațeu clipu, când elu ira tru aistă pridauă, niaștăptată ună feată u trapsi di măñ. Tuna, vru nu vru, s-hipsi tru ncoru după feată, ți elu angăna și ănsotea, niștiut că cai și a cui hil'iă ira. Anda vinăr avărñiga vărñă dau-trei ori vini arada a l'ei, ți s-l'i u astgridzea ncorlu. Ncorurira și ndriptara a lui dit ea, ira multu mushată, cu jgl'ioati ori-ori anarga și ori-ori cu arăsari. Ahânt ghini ncorurira lăita di năsă, căt al Tuna l'aspăru ți a l'ei nu l'i s-afla altă soață. După ea, vini arada și al Tuna ți s-l'i u astrindzea ncoru.

Pit a căpsiri, Tuna u mutri ma ghini aistă feată, ți u striga tu ncoru pri numă. Elu nu o cunuștea. Poati ți u cunuștea di multu chirou ma vahia u avea agărșată. Mindui că poati s-ira vărñă cusrină, ma când ntribă Uanci, că cai și a cui ira aistă feată, nvăță că ea ira hil'iă-sa al Iorghi, a mastrului ma cănăscut tu hoară a loru. El s-cunuștea din tuș ca bărbat ndreptu și tiñisit. Ațea ira ma nica namisa di trei surări. Atumțea s-aminti că năsa ira doi

añi cama ñic di scumpa Leta. Ǽsořit pit ncoruri cu nǎsǎ, elu, nia-
 duchita nu lǎsǎ aradǎ nincorurari. Cǎnd s-bitisi ncorurira di pro-
 ta dzuuǎ, Tuna, di cum ira chiundusit dit gioneřa, ři spusi aistǎ
 featǎ, niařtiptatǎ s-apruchi di nǎsǎ, cǎnd va s-nchisea acasǎ, ta
 su ǎnsořea ři ta s-alǎxea ndauǎ zboari. ři ea l-deadi aprucheari,
 canda u lo cu minti cǎ ři vrea elu. Nu s-mindui ma ncuo, ta s-l'i
 cafta zboarǎli cum va su nchisea:

- Anghea ti ncl'iami!?!...

- Anghea. Nu mi cunořtǎ?! Escu cusurinisa ali Leta, hil'iǎ-sa
 alu Tunci. - u řuřǎ ea diunoarǎ.

- S-ř-dzǎc ndreaptu u nvǎřeai dit soř'i, cǎ cum ti ncl'imai ři
 cǎ irai hil'iǎ-sa ma ñicǎ al mastrulu Iorghi, ama nu pǎtǎpsii cǎ
 irai vǎrnǎ cusurinǎ ali Leta. Ari multu chirou ři nu ti am vidzut.
 S-feařǎ multǎ aň, di cǎnd inřai partizan ři di cǎnd hiu turnat nu
 am avut tiha s-ti adunǎ iuva! - s-justificǎ elu ři avdapsi. - Ma
 s-nu mi strigai tu ncoru, nu vǎ s-ti cunuřteam, cǎ hii cǎrscut ři
 ai lotǎ unǎ videari ca featǎ coaptǎ! - u ncl'isi elu zboru ři ařtǎptǎ
 cǎ ři vǎ dzǎřea,

- Mini ti cǎnǎscui diunoarǎ, cǎ ti am vidzutǎ ři altǎ oarǎ, cǎnd
 am vǎnit la casa alu Tunci, viřinu cu voi! - u řuřǎ ea cu zboari
 elifiteriti.

- Ai ndreptatea. Tora ñi-s-aminti cǎ voi cu Leta hiř proati
 cusurini. Tatǎň frař!

Ta s-zura cama multu cǎt cama multu ři avdapsi.

- S-řtii cǎ ma ñiř'i l'i řǎnu cama ghini minti ma mǎrl'i!

- Aři, aři esti! - dzǎsi ea ři tǎři,

Sǎ feaři azǎri s-avdǎ cǎ ři vǎ s-l'i dzǎc elu ma ncuo.

- Nu řtiu cǎ cum ř-ar aspǎrut, ma mini mi hǎrǎsi multu aistǎ
 ǎnsořira ři ñi dideř adzǎ! Ti ařea ti mersescu dit inimǎ! - ři tǎři.

- ř-mini mi chiucunii (ntirisii) ahǎnt multu, cǎt nu pot s-aflu
 zboari ři s-li spun!

Atumřea niařtǎptata s-dzǎsi a l'ei:

- Mǎni va s-yiň!?! - ři ařtǎptǎ apǎndisira.

- Va s-yin, fără di altă, dzuuă di dzuuă! - u şuță fără priadauă ea.

Tuna, tru ațel clipu, ș-cățe ma s-apruchea la măhălăulu a lui și lipsea si s-mpărța, u ănști până la calea, ți aduțea la casa a ʼei.

- Ți yini ghini ți tuti aisti dzăli vă s-ncorărăm și s-cântăm di-adun! - ʼi dzăsi elu cu multu sigurii, ți nu aducea di cât ʼi vinea.

- Cum nu!? Ași mindueascu ș-mini! - ʼi s-apândisi ea și s-mistică cu soațili a măhălu a ʼei

Nu agărșă su salutească cu mână sculat, ți vă s-dățea: “Ghini s-ni videam!”

- Ghini s-ni videam!” - u şuță și elu cu idyiu semnu și s-nchisi si-s-duc acasa a lui.

Priimina și mintea acăță s-ʼi lucra ti pribănărea di prota dzuuă la sărbătoarerea a Paștilui. Ghini ma s-fănărusii imajulu a featiʼei, ți ʼi înși dinănti. Tru ațeal clipu a lui si sălghiră multi ntrăbări, ți avea nuntrui: “Cum ni căniscum!? Căt fuscărca cărs-cut!? Căt iapii ari sălghită!?... Ma ș-căt mutrită mușată sălghe-aști dit tuti părțali dăzvălitu a trupulu a ʼei di tiniră feamină!/? Singur ună semnu a ʼei ari armasă nialăxită, u ari ași cum u ar avut, di când vinea la cusurină-sa, niinșit mini partizan. Aistu semnu area oculiʼi a ʼei, ți șcrăpra ahânt mușat, cu ațeli beburi hromiti ca cu vinta din țeru limpidu. Ma ațea, ți-u chiundusea ma multu ira gioneța a ʼei, Ți deadi cunușteari și zburăra nifricușit. Tora aduceascu că ea ști multu ti mini, poati s-ști și istoria a vrearilʼei a mea chirută cu cusurin-sa!... „Poati, poati!...”

Cu aisti tu minti s-aduchi că avea agiumtă acasă. La portă ma u aștipea dadă-sa, ți, dupu mutrită, ți avea loat, ca vărănă minduitoasă, canda loa cu minti că fără di altă a lui vărănă țivea lipsea s-avea undzit aco la Pada di Ncor. Ti ațea ea nu u cărti cama nclo: “Cama ghini s-nu o cărtesc, ta află înși ambareața a lui!”. U alăsă s-intră tu cujină, iu năsă avea aștărăt măcara. Tuț ira tru sofră. Singur Tuna vini cama amănat și diunăoară acăță loclu a lui tu sofră, ți avea arămasă goal. Dada Mariță, ș-cățe avea loată apofăsii, ta s-nu cărtea hilʼiă-su până elu s-bitisea măcara, napoia

nu si s-aștiptă. S-aprochiă și l-dzăsi:

- Măc, măc curbani a dadil'ei, că ești acurmată!

Tăți cu troară că aminti apofăsira a l'ei. Tuna u știea că dadăsa va su nțăpa cama multu, ma feați canda nu avdză țiva. Când bitisi măcara și elu vă s-indzea la udălu a lui, ea u strigă cu bună și nchisi su nțăpa ti ațea ți ea u avea multu merachi ti yinatorlu a lui:

- Ti cănoaști dada, că țiva ț-ari undzită, ti ațea nu ñ-ascundu!..

- Dado, nu mi nțapă ma multu, esti crund s-zburăm ti aistă! Su lăsăm a chiroului și dapoia s-l'i u giudicămă diadun ș-cu tata! - și s-dusi s-căpsea la udăulu a lui.

După ți căpsi, elu s-nchisi ta s-l'i agiuta a tată-su și picurari ti muldzeari și ncl'ideari tu călivă oil'i. Aisti lucruri elu u fițea niminduita, că mădua a lui bățanea al'iura. La andămusira și ncorărea cu Anghea la Padea di Ncor ți avea aspartă tățita a lui. Tu ațeu clipu elu ș-cățe s-cilistisii su dizvălea sinea, nu și nu ma aducea limpidă, că ți area aistă undzeari, ți u scutura tută fuirea⁷² a lui, până la suptărli ma ñiț și ma nividzuti.

Pit tuti stămăñ di sārbitoarea, s-andămusea, giuca ncor, cănta și zbura cu ea ti multi țivări di bana, nidănăseari dzuuă di dzuuă. Angăneari și ănsoțirea pit tuti cohiuri di padea pitricută di Dumnidzău, ti cunușteari și ti ligari featăli cu gionāl'i ficiori ntru vreami. Dit aisti zburări nu armasi țivea niacățată n-gura, cum ti elu, cum ti undzearăli la horă, tu chirou di absența a lui. Avea armasă nizburări ti cusurină-sa, Leta. Ntru suflitu și inima lui avea multă ngărcari și nu lăsa reahati.

Când va s-dișcl'idea zburărea ti cusurini-sa, Leta?...

Ună dzuuă Anghea disfeți zbori, niascundeari țiva ti bana a l'ei di feată. Cum dițea dada Mariță “nu singur mintimenă ș-mușată, ma ș-lucutoară fără soață”. Cu multu nămuștră spus: “Mini am trecut multu cu năsă, tăș ca soară... Ti noi nu avea misterii, că

⁷² *Fuirea = genia*

spuneam a unei-alanta țido ți n-undzea. Didadun giudicam, cum ațeali ți ira ambari și ațeali ți ira anapudha...” - și s-cilistisi ți s-didea caliișări di spunerea a l’ei.

Tu aistu clipu Tuna ntrăba pi sinea a lui: “Poati ți ar spusă, ma ș-poati ți s-nu ar spusă!?...” - și aștăpta că cum vă s-continuea diadunzburărea a loru. Ti ațea elu s-minduea că cum va s-fățea și cum va zbură cu ea nănti di dauili acazi. Ași elu dedi cali. Macă ea vă s-inșea tu ucaza prota aleapsi să sburăscă cu multu nămuștră; macă inșă ucaza a doilu vă s-zbură ncurpil’atu, ta s-nu spunea vărănă undzeari di istoria a vrearil’ei a lui cu Leta, căte ira sprigiurat su ținea ascumta până tu soni. Ti ațea elu avea minduită, ți tu andamusirea di alantă va su nțăpa ta s-spunea ma multu ti cusurină-sa și așit feți. Anda ncoruroră și cāntă, cu tuț tinirl’i di hoară, s-dusăra la choșea, iu stătea pit căpsiri. Elu l’i s-căft a l’ei:

- Anghea spușnimă ti cusurin-ta Leti, iu esti, cum treați aco iu esti mărtată, că ea ira ună feată tăñisită și lucurtoară, armăncă gioană! Ti cunușterea și oaspirateea ți am avut cu nășă, l’i-urescu s-băneadz hăroasă și s-hibă hăirlitică că o ari dhichi! - și aștăptă răspunsu a l’ei.

- Ți s-țā spunu!? Ea s-mărtă nfărāmcată, dispărată, că nu putea su șuța zborulu alu tată-su. Si ști că featili armăni s-mărită după zacoñ, ți nu li toară zborulu dată di la tătāñi. S-mărită singur cu ațeu, ți alegă părințil’i. Nu pot su spună dot di tamami dertuli a l’ei, nicatu cu plāndzeari fără dānăseari cānd n-adanam. Ași s-mărată mārata la hora Nicea, anulu ți tricū. Di atumsina escu adunată cu nășă goală ună oară, cānd mi duș tu hoara a loru, la ună numtă. Ea mi ntribă ti tini. Ma nu avui ți s-spuneam că nu știeam țivea, ninga nu areai turnat dit polimă și spitalu. Ea ñ-aminti dimāndarea, ți avea dată cānd s-mărtă. Ațea dimnāndari u ar scriată tru ună carti, ți mini u am ținut cu pisti până ază, ți singur s-țā dauă ațea ntru mănă! - bitisi ea zborulu și dit sinu a l’ei scoasi cartea și lu deadi a lui.

Elu s-trimbură tută și armasi nigrită, fără gură di aistă ni-

aștăptată. Niaștiptată l'i inșă di ahănaua a suffitului:

- Oh, mărata di năsă! - și tăți.

Anghia avdapsi pri șcurta:

- Dimindarea s-bitisi, ași cum fu căftată di cusurin-a mea! - și aștiptea că ți vi s-l'i dițea elu.

- Multu ghini! Di aua ș-ma ncuo eștă dizlăgată dit aistă di-măndari - shi acăță cartea cu dauli măñ.

Căt elu hipsi carta tu gieapă ea gri:

- Ghiuvseau cu anarga, singur acasa a ta și dapoia zburăm napoi, ti alti dimindără ți ñ- ar dată cu gura!..

- Ași, ași va s-facu! - apăndăsi elu.

Tru ațeu clipu ahiurhi ncorlu, și s-sculară și el'i. Anda giucară ncor și la bitisita el'i s-nchisiră la casili a loru, hăiriliț di astă dzuuă altă di sərbătoarearea. Tuna imna ti turnari acasă așoștit Anghi. Ma multă calea u fețăr tățit și minduit. Când ma s-aprucheară acasă, ał'i gri pi aștărată:

- Ti mersescu ti astă carti și zboarili ți ñ-pătrițeăș di Leta - și căpsi năheam... Când su aduñ dăł'i urărea a mea! - dzăsi elu...

- Fără di altă! - apăndăsi ea diunoară.

- Nu știu că esti ghini s-ti ntrebu că ți suptiroasi alti ță ar spusă ti mini, că amu multu merachi!? - caftă ninga unoară a l'ei.

- Tutăli! - s-apăndisi...

- Cum tuti!? - u ntrăbă elu neaștăpteat...

- Cu mini s-disfățea ea când voi iraț ligaț pri vreari. Cu mini l'i pălnđzea tuti caimadzil'i ti abstența a ta, amvilit cu lăcărmañ, ñi spunea adunearăli a voasti ascumta, ma și ti mpărțărea a voastă când tini tu duțes partizan...

- Taț, taț, nămau zburăș, că nu voi s-l'i aducu aminti, că mi higu tu dispărami nividzută! - s-pălăcărăsi, azări s-lăcărma di doru.

Singur măndăria a lui di bărbat u țănu plăndzerea.

- Mi hărdzea că nu u țănui limba!? Cum s-vrei!? U ncl'ideam cu ahănt!? - căpsi ea și băstămă sinea că u sălghi multu limba.

- Nu ti amurzea, nu ti amurzea! Ghini fițeș ți ți spuneș ndrip-tatea, că di aua ș-ncuo am ună soață, oaspă, apropiateă a mea, cu cai potu s-li plāngu derturili a meali ascumtāli. - dzāsi cu bună, că nu vrea su chirea aistă oaspițari nauă...

Tuș tru aistu clipu diadunāzburāra a loru, agiumsārā la locu-lu, iu s-l'ea mpārțarea a calil'ei ți li aduțea acasa a iți unu. Ea si salutā cu elu și dzāsi:

- Ghini s-ni videam māni! - și s-mistică cu soațāli di māhālu a l'ei.

Ma și Tuna l'i u șuță cu idyl'i zboari

- Ghini s-ni videam māni!

23.

Cānd s-mpārțā cu nāsā ma s-ntunica și ti ninga nāham pisti hoarā va s-aștira puscutida, lāiaia tu ntregā locu. Tuna ma prii-mina cu jgl'ioati pi anarga, minuinda ti ațeali, ți avea spusā Anghea, ti dārtua Leta. Ma ațea ți ngārca ma multu sflitlu a lui și nu u alāsa nipimtā ti cama nclo, era cartea, cu dimāndārili a l'ei, ca tu fuirea a lui ninga stātea niapusā ca jarulu sum chinușā dourulu ti nāsā. Aisti spuneari ali Anghi u hipsārā s-fānārusea imajilu ali Leta și istoria a vrearil'ei a loru, ți elu tu tutu aști chiroulu, ira cilāstāsītā su agārșea. Ghini ma cāt ori ira hiptu tu calea ti agārșari tutuna, ama s-vru spunerea ali Anghi, ți si s-amintā bana mușatā și dulți, dorulu, ți s-nc'fisi ațea dzuuā ți s-dusi partizan. Cu aisti tu minti vidzu că avea agiumtā la porta di casa. Dit nuntru s-avd-za boața a dadil'ei:

- Vāniș alāi hil'iu!? Cātroarā! Cātroarā! Etime u ai măcara!?

Ași tățitā, măcā ți l'i-avea aștārat dadā-sa pi sofrā. Cāt s-sculā āl'i gri pri șcurta:

- Escu acurmat nāheamā azā, ti ațea ma mi duc la udaulu a meu, ta s-mi discurmu, că am ncoruriratā fără dānāseari!

Cu cātroara s-dusi tu udaulu a lui ta s-nu aducea niți unu că elu avea mintea la cartea ali Leti, ti ațea ma agiūnisea. Ma a

dadil'ei nu scăpă și aistă ayuñiseara și dzăsi pri a sinea:

- N-spară că avusca cădzut tru calea durutoasă a vrearil'ei.. - și nu cărti cama nco.

Căt intră tru udalu a lui, ncl'isi ușa, apreasi cändil'iu și u scoasi cartea di gepi. U dăsfeai, și ma-o şuța pit măñ, mutri cu dor și giudică: “Fuscărca scriasă di diarihina cu măñ a l'ei, că u cānoscu ghini grafa. La sculi avea nvățat românești și arbinisești și singur ea adra ahânt mușaț yramili. Carata esti scrisă pri armănești, că tuț bănătoril'i aua ași u scria a unui-alantu și năsa ași aveafaptă. N-aștiptă ma multu, u dișcl'isi și nchisi su citească:

Scupulu a meu Tuna!

Ma ț-u sciriu aistă carti tru clipulu ma durutu și ma dispăraturu a banl'ei a mea! Di cum escu ncl'isă tru udaua a mea ma mi cilitiseascu s-ț-spunu că ți nîi tradzi suflitulul și inima a mea, ți nîi cutrimbură fără dănăseari di derta și durearea, că nu putui s-ț-hiu pistioasă a vrearl'ei a noastă, ași cum ni spingiurăm a unui-alantu. Nănti zānucl'eată, ță caftu ți s-mi l'earță, că nu fui ahânt gionă, ți su şuțeam zborulu dată di la tată-nîiu, ti nsusiră cu un altu ficior, ți mini mārata niț u aveam cunuscută, niți că nu aveam luată cu mintea că cai eara. Ma aistă esti ma puțana, că până ază u am pimtă cu nădăia di turnarea a ta și ma arău ira, că după doi meși lipsea s-mi mārītu, că fu tăl'eată zborulu di tată-nîiu.

Mi cilitiseam noapti-dzuiuă ta s-ti scotu dit inimă, alăi vrute, ama nu pot că nu pot. Dadă-ma dzuiuă di dzuiuă nîi s-dămāndea ti şuțārea a mea: “Feată!... adună mintea, că zācona va ți featili armāni nu toaru zboru a părințloru. Ti ațea lasāli ațeali, apunu capu, că aistă esti scriata a ta, aleaptă di noi!”

Mārata di mini tu aistă derturi nu potui s-alumteam dot și nu am cali-inșiri. T-ațea ț-oru s-aflī vārñă altă vrută, ți ai dhichii. Ș-cățea nu fu tiha ți ta s-trățem dol'i bana a noastă, mini va s-ti țānu niagășātă tu yisu a meu. Leartimi! Caftă al'iura la altă feată, că tu hoara a noastă nu s-bitisească putei! Ună di ațeali, ma

că vă s-ță arisească, poti s-hibă și cusurina a mea Anghea. Nu ti apilpisea, că bana priimnă. Ași fu și vreara alu Dumnidză. U bitisescu aistă carti cu mari vreari ti tini și hăirilica a ta!

Leta

Anda l'i u citi trei-patru ică ma multu ori, elu s-teasi la divanlu a lui di cum ira nidispul'eatu. Acăță s-minduea ti yinatorulu a banil'ei. Di când elu s-dusi partizan istoria a vrearl'ei a lui ira fără yinatoru. Aistă carti, cu dămândări ali Leta, l'i didea a lui nchiseari di năuă ti vreari, ți ti năsu ira ică li spărea multu niagiuntă. Ași, mundui elu și s-hipsi tu șțarutulu, s-amvăli cu velendza rudă, ta su acăța năheamă somnlu. Ghini ma minduearili nu alăsa ta s-dormă năheam. Munduirăli vinea ună dupu alantă, nicăpsiti.

“Când mi dușu partizan deadăm pista a unui-alantu, ta su țineam ascumta vrearea a noastă, ma ea o avusca zburăță cu cusurină-sa. Mini n-am zburăt aistă isturiă cu nițiuunu până ază, cu Anghea. Nu am ndreaptu su giudicăscu ea. Cai ști ți trapățeri uruti ar tricută, mărata di năsă, ți ira disfaptă cu cusurină-sa. Ma și Anghia pistoasă mari fuscărca, ți u ari țanut nuntru di năsă aistu a loru acrifu.” Anda căpsea năheamă acăța napoi: “Astumțea, când mi mpărțai cu năsă, l'i căftai, că ma s-nu mi turnam, la s-lua cala a l'ei, ta si s-mărta cu vărănă altu, că ira tinără și bana avea nănti. Ma nu fu dzăsă ta s-mi tornu, ca tuț soțl'i a mei, ți s-turnară diunoară căt s-bitisi alumta. Ntriciu multu chirou tu spitalu, ni putut ți s-l'i pătrecă vărănă carti i vărănă hăbari, că dorlu a noastu u țănum ascumta. Aistu dor mi țănu tu bani, nihiptu tu groapă. Ma u chirui di tătuna aistă vrearl, că vreara a libertatil'ei, n-arăchi prota vrearl a mea, ti niturnari putei.”

Dapoiă căpsi năheamă minduirili și s-șuța pi alantă parti, ama ninga somnlu n-acța și zburărea cu sinea a lui s-trira cama nclo: “Ț-amintai dit aisti cilistisiri: cum tru alumti, ma și cum tru spitalu lăndzitu, fără nădia ti yinatorlu. Ț-esti răspunsu di aistă ntribari. Singur hiu sumeñiu și pirifanu, că vreara nu chirui ti

vărnă ngrăñă, i ti vărnă țivea slăbăoasă, ți su alasu arușinată dă-
napoia, ma u hărdzii ti ună vreari mari, cum fu vreara di patria”

Ași l'i deadi cali fuirea a lui și ncl'idearera a ntricitului a lui. Ninga unoară s-șuță la actulu pistiosu ali Anghi și dițea pri sinea: “Ți gioană fusca aistă cusurină-sa ali Leta!? Nu pot ți s-nu dzăcu că aistă feată, năheamă cât năheamă ma ñi-intră ntru inimă, can-
da intră perona ntru un lemnu vârtoasu!...”

Țănea ntru mână cartea și multu amnat ațea seară arală a ba-
nil'ei a lui, u acățã somnulu.

24.

Ași, cu ncoruriăi, cântari și andămusări cu Anghia la Padea di Ncor, agiumsi și dzua di Paști Mari, cu oauă aroșiti dit Gioi Mari. Tu intrarea la seara di sămbătă, tuț bănătoril'i a hoarl'ei s-dusără la catedrala Ayiu-Nicola, ta s-avdza adhyifsera a af-
endului până namisa di noapti, când va s-aprindea lampădzăli, țearili după a zboariloru: “Leau luñină di luñina a lui...!” Tuna s-adună cu Anghea și la bisearcă, iu când s-mpărțără u deadiră zborlu a unui-alantu ți vi s-andămusea napoi tutuna. Elu l'i dzăsi că vă s-l'i u aduna la Fuleară, iu ea umplea apă dzuuă di dzuuă, și ația vă su alăsa că iu, cum și când vă s-aduna pri acumta ta s-priimna ți oaspițăția a loru s-fițea năinti cama nelo.

Tru aistu giudicari cădzură pri ună minti, că va s-vrea multu ti alăxiri minduirlor a loru nibisisiti din stămăna a sărbătoarearea Ayiu Lazarlu la Padea di Ncor. Bănătorl'i stătură până afeandu u ncl'isi dgheavasea a lui. Atumțea s-dărpățără cafișunu pit acasili a loru. Și taifa alu Tuna, așa di cum avea vinită diadun, s-adunară la oborulu a bisearc'ei și s-nchisiră ca tuț la casă, măcară țivea ñicășoră, ți avea azărită dada di ninchisită ti la bisearcă. S-digușiră cu aradha unu cu alantu și urară:

– “Hristolu ayiă!”

Alantu s-apândăsea:

– “Diarihina ayiă!” Nitricut ma ș-năheamă di chirou, cafi di

casă tănișită și pistioasu armânească s-aflară la ștăruțli a loru, ta s-durînea trei-patru săhăț. Ațea dzuuă di dumincă el'i ira etmusită di când, că vă s-aștăra pri masa ti prândzu, tută taifa a loru, cu măcari și beari soi di soi. Tuna s-hipsi ntru ștărut ca tutuna, ma somnu nu o acăță. A lui l'i să fănărsea, fără dănăsari diadunz-burea, și avea faptă tru ațeali dzăli cu Anghea. Pit minti ori-ori l'i s-fănărusea imajulu ali Leta, ori-ori ațeu ali Anghea, cu tuti suptărli zburărili și turlia că cum grea și cum asculta eali. Multu amnat putu su fură somnu. Dada l'i u mutrea di limpida aistă tățita a lui și dițea pri a l'ei:

– “Cama ghini! Ași s-va! aduchieaști dada, că ambara nu va s-amănă!”

Featăli, surărăli alu Tuna spunea că elu, tută stămăna di ncorurilor și a cântarilor la Pada di Ncor, ira ănsoțiat cu hil'i-sa al Yiorghi. A l'ei ațea feată l'-arăsea, că ira tamamî ași cum avea nyisită năsa ti hil'iă-su: mușat, tiñisită și lucurtoară. Ghini ma ea, și cunuștea ghini hil'iă-su, l'i u acăchisea că din ahănda a suffitului a lui, l'-ngărca ună țivea, și elu nu vrea su zbură cu nițiuu. Ti ațea nu vrea su nțăpa. Dzățea cu sinea a l'ei:

– “Nu esti clipul! Esti mintimen, hil'iu ali dadi, o aleadzi și o dăzleadzi inși caliinșărea ambară ti yinitoru a lui! Lipseaști s-așteaptu ninga! Vă s-n-ynă clipulu a meu și cama cătroară di țu u pistipseacu!”

Dzua di Paști Mari s-apri ca totna cu ahiurhirea a cãnțiloru di căcoț și număroesl țări di pul'ii. Dit firida intra aradzăli di soaru. Tuna căt s-diștiptă, ninviscută, dăsfeți firida și mutri că g'eamnlu di soaru avea inșit pisti Valamari și avea loată ună videari mirginoasă. Când ma indzea la cujină mutri că dadă, diadun cu surărili ma hirbea și buisea oauăli aroși di Paști. Măcă și s-dusi ti agiutari tată-su și picurartil'i la strungă ti muldzeari oil'i. Prăvdzili alanti va s-li ținea nuntru, că ațea dzuuă di sărbătoari cu semnu ti criștiñ.

Ațea dzuuă al Tuna nu si fițea să zbură cu văr om din casă și

din hoară. Ti ațea, după ți alăgă singur la locuri ma vruti a lui, s-dusi și stătu La Ciacia, ta s-aduna cu soțli și iu vă s-trițea cu năș chirou. Ația stătu până vini chirou ti măcara a prândzului. După aistă s-dusi ta s-căpsea văr sahati la divanlu tu uada a lui. S-cilistisi ta s-durñea nihiam. Ghini ma n-acățã mași năheamă. Atumțea s-dusi la strungă, iu s-muldzea oili și aștiptă până s-turna dit la pășuni că lipsea s-agiuta tră muldzeari și ncl'idearea tu călivă

Tuna pit la tută stămăna a sărbătoaririlei alăxea pățini zboari cu tuț di casă a lui. Tuț u mutrea aistă ncl'ideari, ți ira parti di caracterlu a lui, ma aisti dzăli elu s-cilistisea ma multu ți su fățea coadă adunarea și a alăxirea zburi cu năși. Cățe ș-ti ți el'i nu spu-nea dot, ma ți a lui l'i avea undzită țivea. El'i vrea su ntrăba, ma dada, ți nu l'i scăpa țiva nimutrită, intra diunăoară și nu l-alăsa ta su cărtea elu. Ti ațea și tu masa di Paști, ți area aștăreat, ea mutrea cu multu ocl'idiștipteată caițido ți s-părpălea su cărtea Tuna și cu șacăi. Di alanta parti ea, cu cafișunu di năș, nu alăsa niņipată că ți avea avdzăt ti elu și, nacă avea mutrită că cu cai să ănoșia la stămăna di sărbătoarea. Tuti spunearali a loru aduțea la ațea feată, di ți l'i u avea spusă a l'ei la prota dzuuă:

– “Nu s-filunichiseaști ma! Aistă va s-hibă aleapta ti hilñiu!”
– giudica ea limpidă.

Aisti nvățări ti hil'iă-su și ănoșisirea a lui cu hil'iă-sa al Yiorghi, lipsea ți s-l'iu spunea al Ndina. Elu lipsea su știea, nu singur ti giudicari ti yinitoru al Tuna, ma ș-ti știeari că cum s-zbura, când searali s-aduna cu tată-su a l'ei la Duchiañi, că cu năsu ira multu oaspățată. Tuș dit ațea seară tu ncl'ideari a Paștlui, dada u zburi cu bărbată-su. Ma și elu di parta a lui o arăsi multu aistă ănoșăsirea a hil'iă-su, cu aistă feată, ți dupu zboarali a Marița, ira “tamam ti năsu”.

Ași s-ncl'isi dzuuă di sărbătoarea al Paști Mari. Ațea, ți u hărăsiră multu fu chirou multu bunu, ți, cum o giudica Dada Marița:

– Cama mușat dit estina, di când am cădzut pri minti, nițiunără nu ari fut la noi,!” – și fițea cruța.

– Ma ațea ți nu l’i u pistipsea, agiumsi! – giudica Tuna pri a lui și avdăpsea. – Tora nu știu, că cum su dau caliinșiri! Vahia am cădzut pri doru cu ea!? Poati! Poati!... La s-ntreacă cama multu chirou, ta su dăzlegu cama limpida aistă giudicări, nacă í vreari, ică nu í ...!?” – minduea elu aco la cohia a udălu a lui, iu ira dusă fără sumeñi. S-hipsi ntru ștărutlu, ta s-l’i u fura somnu, că ațea dzuuă s-acurmă dit lucrî, ți nu l’i lăsa dot nifapti, ș-cățe ira dzuuă di sărbătoari, ma și di ahănt minduiri, că, cum dzăc di vătămarea a mintil’ei ti acurñi cama multu. Căt alăsa un minduiri, ahiurhea alanta, ți alărga dulțu somnu. Ti ațea, ași, multu amneat putu s-ncl’idea ocl’i’i ti durñieari.

25

La aistă hoară armănească, ca iuțido chirou imnea fără dănăseari. Ași, Aprirlu ma s-bitisea și ma s-apruchea Maiulu. Tru aisti chirou dzălăli s-avdăvdzea ma multu, aruchind di no-aptera ma și lucril’i s-avdidzea fără ma multu. Ti ațea, iuțido ți arucaî nutrita, dinănti s-disfățea limpid mușteatli, ghineatli și ngăldzărea di namisa ali primuveară, tuț bănători s-hărăsea.. Cafișunu di năș s-l’ea cu lucril’i di anotimpulu, niachicăsit acurmari. Ași, după sărbătoararea a Paștilui, el’i dit dimneața ahiurhiră ta s-facă căt ma ghini și căt ma cu troară lucrili, ți l’i u avea ordinat protlu a taiff’ei.

Căt s-apri, Tuna s-diștiptă diunăoară și dăsfeatî pingierea a udailui a lui. L’i s-păscăni pisti frămți ñurizma a primăvearl’ei, ți ira ma buna și fără di soață tu lumi. S-hipsi ninga ună oară tu ștărut, ta s-căpsea ună bucată di oară cu ocl’i’i disfapati. Di nafoară s-avdza melodia a țărilor di pul’i, șușurlu nidănăsati a răului și arșurarea a unui vintu. Bana a lui continuea. Ma nu ca tutuna, că nănti niaștiptata il’i inși ună căbati nau, ți u ameastică ntregă furirea a lui. Ahiurhi dit stămăna di ncorurări cu Ang-

hea la Padea di Ncor. Suflitu și inima a lui avea ahiurhit, și su aspardzea tățita. A lui, niștiuta, ma l'i criștea ună vreari nispusă ta s-andămusea cu Anghea, cusurinsa ali Leti. Nănti, ș-cățea nu cu ațeu pasion pirfocuosu cum s-anduna cu Leta. Ma cățe, cum și ti țî, elu nu l'i didea cali di aisti ntrăbări. Cu trițerea a chirolui s-aidvdza ma multu.

A lui, năhiamă căt năhiamă suflitu și inima ma l'i bătănea ma multu și ma cu forță, căt ori l'i u aduțea minduril'i la imajlu a l'ei. Elu priiminănda cu jgl'ioti siguri, arucati pi anarga și fără pasionlu a unui tiniru nicoptu. Ti ațea elu minduea di limpida undzirli, și vă s-ntrițea tru yinitorlu a lui și vahia vă s-ira tiha și diadunlu, a loru. Cu aisti tu minti elu s-dusi la Fleară, că u vidzu nidzeara a l'ei ti umpleari buțeali cu apă arați. Căt agiumsî aco mutri că ea avea băgată vasli ti umpleari, u ghinui, anda aștipta umperea, elu l'i dzăsi pri șcurta:

- Cum dzăț poț s-ñi eși ca pi a ntunicaril'ei la salța mari, ningă casa a ta!? - și aștiptă apănădisirea...

- Potu, potu! Aco esti multu ghini! – dzăsi ea diunăoară.

- Ghini dicara, ghini s-ni videam! - și fudzi la lucril'i și avea ti fițeari ațea dzuuă.

Tu ațeu clipu ea ănsoți cu mutrita și u tură cu idyiuli zboari: “Ghini s-ni videam!” - și l'i ngărcă bucăl'i mbraț.

Ghini ma Anghea, când elu ma fudzea, pisti a trupu și a părț dispul'eati l'i cădzu ună aroșimi mirginoasă, nividzută altă oară. Altăsoi ca Tuna tru suflitulu și a inima a l'ei, după spunearili a cusurină-sei și di minduirili și fândăxirili a l'ei, ira crăscută di multu chirou vreaa ti elu. Ea aducea că cum u biătănea inima a lui di itia a dispărarlui. Ti ațea lipsea s-arăvda ași cum avea sfătuită cusurină-sa și s-alumtea și cu alti feati, ti amintarea vreaa a lui. Anghea priimina cu buțulil'i mbraț și pit minti ntrițea soi di soi di minduiri. Zbura pi sinea l'ei “Avea ndrîptati Leta și o vrea ahânt! Singur tora, tru aisti dzălăli și ma așoțescu cu elu și a ñia, ma ñi creăști ma multu vreaa ti năsu!” Iuțido și nidzea, a

’ei l’i s-fânărisea mutrita dispărată când u sălghi și u alăsă carta ti elu: “Ași fu tiha ti mini. Nu ari și nu află ficior cama bunu di cât elu! Li oră s-află vărna feată cama bună, că u ari dhichi! Mi hărăsescu, canda s-hii tini, cusurina a mea, că ñ-undzeășt a ñia. Atumțea vă s-ñ-cadi sufflitlu tu răhati!...”

Anghea ira etimăsită ti aistă căbili. Ti ațea ea stătea ntru aștiteara pripunerea alu Tuna. Tri elu nu ira lișor ți s-arsărea pisti caimodzili, dertuuri a lui ahânt lișor. Ti ațea ea va s-l’i didea apuhia și chirolu, ți s-vrea ta și elu s-l’i u aduna mintea și su bitisea că u vrea ică nu l’i u vrea. Dapoia s-sculă, s-nvăscu și, anda măcă prândzu s-hipsi tru război, că lipsea s-bitisea ună sazmă, ți avea căftată ună vițină a l’ei ti paia a hil’isil’ei, ți vă s-mărta după vărna mesu. Dit ahândaua a suffitului l’i inșa ună hăirilică și aroamă mușeatu, dulțoasă di featiță, cădzut pri vreari. Ș-cățea ea s-minduea ta s-l’i u ascundea aistă undziri ntru bana a l’ei, napoia, cum apropiățil’i și soățili diunăoară u aducea că ea ira hiptă tru ună lumi altă, lume ali vreari.

„Cai-ari arăchit inimă a l’ei, ți ari loat aistă mutrită nividzută vărna oară!? - dițea vărna și avdăvdzea: „Hăiriliculu di elu, multu ghini u ari arucat luñița! Anghea esti ună ma buna feată tu hora a noastă!” Ghini ma ea ira azărsită că cum va să trățea aisti soi di zburări. Lucra tru războiu, cu multu sigurii, că ira nvățat di măsă di când ira ñică. Lucrara a războiulu ira faptă parti a bănaril’ei. Ti ațea, când fițea vărna căpsiri mintea indzea la ficioru, ți l’i avea arichită nyisuri a l’ei di featiță. Di cum area tru războiu, aruncă mutrita nafoară și aduchi că puscutida di noapți ma s-aștirea pisti loclu. Ti ațea, după nihiam, inși dit război și, nicădzută tră ocl’il’i a nițiuului di casă, inși s-neagă tu adunarea cu Tuna. Când agiumsî aco mutri că elu avea agimță.

- Aveasca vinit ma nănti di mini!? - și stātu ningă elu.

- Am vinită, am vinită! - u șuță elu și ti ună bucată di oară tăți multu minduit.

Ea aduchi că năsu ira hiptu ntru pridaulă ira cama ghini

s-tițea. Dapoia elu dzăsi:

- Anghi, s-mi l'earță, că cântarea a caritil'ei di la cusurina a ta, mi hiptsi tu minduiri mari! Ti ațea, tora ti tora nu potu s-l'EAU vărănă apufăsiri! Voi ma multu chirou ta s-mi minduescu di lim-pidea a lor! S-știi că, când s-hiu azări vă s-ti caftu mini, fără di altă! U șitiu cum va s-ti aflu ti adunari!

- L'ia, l'ia cât chirou ți ță lipseaști! –dzăsi Anghea și tăți.

- Ghini, dicara nu ma ti țănu ma multu, dutăti a casă, că s-nu ti amăni! Singur ti ună țivea s-ești sigur, că ospițal'ia a ta nu voi su cheru! - l'i dzăsi elu și s-mpărțără.

- Ma că s-hibă ti mini nu ti fă merachi, că escu spigiuratu ali Leta și nu pot ți jocu dit dimăndărili data di năsa! Ti ațea l'EAU apufăsira cum să dzăcă inima! - și s-nchisi ti la casă.

- Aistă l'i u știu, că așit mi dimănda tu carti! - u suță elu.

Când ea priimina ti nidzeari acasă, elu chiundri cama amnată, mutri pit piscutida agiungieara a l'ei ningă casă. Dit ațea seară ea s-duțea la Fleari dzuuă di dzuuă, ningă ntunicări, așit cum avea lăsat diadun, ta s-lu alăsa adunarea a aradil'ei cu elu. Ntricu prota stămână, ntricu și a daula și elu nu ma s-videa ta s-yină. Di nivănira a lui ea acăță si s-fac merachi și cât ori ți indzea ti umpleari apă, s-cilistisea ta si s-amna cama multu, umplea și vărna vasli. Ma, ș-cățe li avdapsi indzearili ti la Fileară ma multu ori, elu nu ma s-videa că nu ma s-videa. Când s-bindisi că elu nu va s-vinea, astumțea imnăfrămtă s-nchisea ti la casă. Ea imna pri anarga și pi minti zbură:

“Nu vini niți ază! Cum ari hălăli?! Ți ma l'i-ar undzită ți nu ma yini! Fără di altă țiva s-hibă! Poati va l'ari inșit vărănă țivea la casă! Poati ți va să s-minduească cama multu, ta s-l'EA un apofăsi cama ndreaptă și va ma multu chirou!” Căpsi năham, ma napoi avdădzea. „Cumțido s-hibă elu vi s-ñi-da răspundă fără di altă!”. Tuti aisti minduirili nchisea multu ori când căpsea după vărănă lucru. Ma ațea ți l'i didea avapi cama multu, ira chiroulu când s-hidzea ntru ștăruț di durñari, și minduia, nyisa ti elu, ti ațea nu

o acăța somnlu.

Tru prota dzuuă a treila stămână, ea s-nchisi tri indzeari la Fleară ca tutuna. Tu aistu clipu, ți priiminea cu vasăli ngărcati, dit ahândaua a suflitlui inșa ună boață, ți l'i dițea că ază vă s-hibă ambareața a l'ei, ți ari nyisată di multu chirou. Aruncă mutrita di căt asciptata, ți area faptu ca vărnu g'eamnu ghigandu hromitu (buisitu), di ună aroșeami pirăfocasă. Nu vă s-ntrițea multu și soru va ascudea capulu după a Comianului. Avărliga a calil'ei, iu trățea năsă, ngărcat cu vasăli, u ănsoți nicăpsiri aňiurizma ți sãlghea dit gãrdiň, sãmãneati cu soi di soi di zãrzãvãț (verduri), ma și di la bãhceili amvãliti di frãndzili nali, ți s-aspãrea ca umbreali verdzãoasi și multu mușati. Aistă videari muștati di natura, ngărcati cu soi di soi di minduiri, aduchi că avea agiumtă la Fleară. Anda l'i sãlghi vasăli mpadi, stãtu la scambrulu, adãrat di cheatri albi. Cai și ti căt ori ea avea vãnit ti umpeari, ma nițiuoară nu avea stãtut ca ază la aistu scamnu Ea avdza chiudusitã șușurulu a apil'ei limpidă și arațoasă, ți cura fãrã dãnãseari. Apa ira cama buna tu hoarã, ți cum dițea tatã-su: "Ună beari s-faț di aistă apă yiurtusitã di Dumnidzeu, ti l'ea foamea di nãu!"

26.

Tuna, după bitisirea a Paștilui avea avdapti adunãrili și ănsoțirãli cu Anghea. Ași nãheamã că nãhiamã, ospãțãl'ia a loru ira strimsitã multu. Elu, diniștiuta fãțea adunarli tru idyiu locu, iu andamusea cu Letaã. Cãt vãrnoarã, pit ațeali adunari și când aștipta ta s-vãnea Anghea, el si amintaea ntricutu cu vruta, pit yisarili a lui. Aisti amãntiri nu alãsa ta s-u agãrșa, scumpa, ca nã zãnã di pãrmithi. Ti ațea, așa hiptu ntreagu tu minduiri ahãndoasi, s-dusi la casa a lui, ațea searã cama amãnat ti alti oarã. Aistã amãnari nu l'i scãpã di dadã-sa. Ghini ma aistã aradhã ea nu o cãrti. Singur l'i dzãsi ca tutuna: „Viniș, curbani a dadil'ei!” și aștiptã că ți vă s-dzãc elu. Elu nu dzãsi țivea și ea avdapsi: „Azãri ai țina, duti ta s-mãț!” Atumțea elu s-aștrã pi sufrã și, anda mãcã

nihiamă, s-sculă și s-dusi la udaiu a lui. Elu s-ncl'isi aco. Dadi-sa mutrea și dițea pri a l'ei: "Mndueată-ti! Ași s-va! Ma l'i u caț ca-lea ti inșiri dit l'eața ahănosă"! Când intră tru udăilu, ș-cățe, nănti ți hidzea tu ștăruț, vini multu ori avărliga, tățea și minduinda ti ațea priadauală și l'i bătănea tru suflitlu și inimă fără dănăsari dzățea pri a lui: "Ți fac cu aistă pridauala, ți ma Ți aduți derturi ma vârtoasi tu bana a mea!?" Stătea ună bucată di oară tățitu și aștăpta bitisirea, ți va s-vănea dit ațali lundzi minduiri și cama dapoia avdivdzea: "Bani cu dureari, derturi ma Ți daii Dumnidzale, cum s-veadi ma mi badz tu provă a ndrăpteatil'ei a yiurtusitiei a Ta. U știu că va s-Ți dai agiutara a Ta, că mini, ca tuț pistioșil'i a Tăi, ti spigiuru că așit escu!" – fățea și cruțea. Dapoi adivdzea: "Esti vreara a Lui, ți Ți u lo una și Ți scoasi ună altă tu cala a mea pit aștilor ănsotirea și zburărea cu Anghea!"

Ași tritea dzălăli, stămăñ dit chirolu, ți l'i avea căftată a l'ei ti mindueari, ti limpidari. Tu soni, dzuuă, ți elu giudică, ți va s-aduna cu năsă deadi cărari: "Eu nu cheru țivea! N-am vărñă altă feată, ta s-l'i u alegu, că ațea, ți avui Ți fudzi dit măñ. Fu cum fu nu u ținui dot!" - și avdapsi. „ Cățe s-mi fricușeascu!? Leta s-dusi pi cala a l'ei și mini ti năsă nu am ma nădii! Ti ațea lipsești ți s-nu ăl'i dauă pindzeari aștil'ei tih!" . Anda căpsea năham avdădzea: "Cum s-veadi Anghea esti bindisită ma ninti di mini!". U avea vidzută căderea pri vrearu ti năsu, di când l'i area spigiurată a Cusurins'ei, Leta. Singur ma aștipta apănădăsirea a lui, altăsoi nu -avea data tută aistă apruchari pitu ănsotiri și pit ciucutueari ascumtoasi tru tută chirou ți ni cunuscum. Sigurama ma mari ti vrearu suntu zboarili dzăsi pri til'eată: "Ți escu spigiurată ali Lata!"

Elu, pit tuti aisti dzăli, di niadunarea cu ali Anghi, ănsotea tată-su pi lucrăli di dzuuă și, când li bitisea, minduea singur pri tățita ti caliinșirea, ți va s-l'i didea ipotisiu maru și di dealihea a yinitorului. Și ași, pit căpsirili, elu ghixi di limpida, pri anarga și cu sândzi-araț aist problem ti yinitoru a lui: "Cum s-veadi, - și

după căpsi năham avdapsi, - nu s-pindzi ma multu! Lipsești s-l'i dau bitisiri așt'ei vrearu nauă, ți ma mi nșapă pri anarga, ca vărănă schinu chiptoasu ti criștera a vrearil'ei ti nășă! Ș-căte escu năhamă ca pridauă, nu ari alidzeari cama bună tră lăgarea a banil'ei cu aistă feată, tiñisită, lucurtoară, ma și mușuteața nu s-ngiură!". Ași u ncl'isi munduirea și inși la Ciacia s-mutrească când ea va s-indzea la Fleară.

Di cum ira, mutrinda ti ntrițeara a l'ei ta s-umplea apă, dzițea pri sinea lui: "Esti multu ma ghini și multu ma ndreapta su ncl'idu aistă isturii! Esti 'ncot ți s-mi acurmu pit derturi, minduiri și dispărări nibitisiti, ți mi ar angănat aisti dzăli di căn mi am cânăscută cu aistă feată cu dilema: „l'i u voi, ică nu l'i u voi!" Di când mi ciucutii cu năsa, năham cât năham ma nî-intru tru inima și suflitul a meu. Di aua ș-nănti, tru țido clipu și dzuuă di dzuuă, va să băneadz cu imajulu a l'ei di featițești, ți u aducheascu limpida!...". așa zbură elu pri sinea a lui, nimutat mutrita di calea pi iu va trițe Anghea ta s-umplea apă. Din ahândaua a fuiril'ei a lui l'i înșea ună boată: "Ți ma ț-undzești așa ațea, alăi Tuna! Ma ță yini dorulu di nău. Aistă nu s-discută ma! Făti gioni! Spuñiulu dorulu a tău, nifrucușit, că ea ma ti așteaptă!". U ti l'ă minduira a lui, că ea ma vinea pi anarga, ngărcat cu vasăli, ti umpleari apă. Când mutri că la Fleară ira singur ea, elu s-apruchi și l'i dzăsi:

- Când s-ntunearcă ti așteaptu sum a Vleac'ilui Chireașu! Aco va s-zburăm arăhati, nicărtit di la nițiuu! - și avdapsi, - u știi ama nu u știi ațel loc!?

- U știu, cum nu u știu!? Mi așteaptă că ația va s-yinu! - apândăsi ea, avig'l'inda ta s-nu cădea n-tră ocl'il'i a vărnuu bănătoru, ică a vărnei bănătoară gurăsălghită, ți țido s-mutrea nu l'i băga cl'ei a limbil'ei, ma și ti ună mușcătură di oară pit a ntreag'l'ei hoară s-ciuciuca singur ti năș. Nu că el'i vrea u ținea ascumtă. Ti multu chirou oaspătițoasea a loru, avea cădzută ntrăo'l'i ama ira coșient, ți lipsea s-li giudica cu multu mintimenoasă aistă cali, ți vă s-nchisea diadun ti tută bană, până s-l'i u bățanea inima

sum cheapti.

Ași s-mpărtără tu ațeu clipu și cafișunu aștăpta, azăriț ti inșiri di pi casli nicădzut ntru oculi'i a apropiatlor, vidzânda ntunicarea s-inșa ti adunari pi unu-alantu, aco iu u avea lăsat. Căt inși nafoară Tuna mutri că puscutida a noaptil'ei ira timtă iuțido pisti loc și diunoară ahiurhi s-jgl'ioatească pri anarga pit calea și mpărța adzri'i a loru. Nu tricu multu chirou și elu agiumsi dininti di casă la loculu iu era tră adunari. Mutri cu multu câștigă avărliga ațlui loc di sum Vlecl'iu Cireșu, și elu o cunuștea multu ghini, cu tuti suptărimili alu ațlui loc mușeatu. Dit ația s-mutrea luñinili, și inșea dit firidili a casloru a hoaral'ei. Avărliga țido s-ascundea dit puscutida a ntunicaril'ei și a noriloru, și dupăprândzu di ațea dzuuă, di niaștăptata țerulu s-murgăsi ntreagulu di eli. Ti ațea, puscutida a ntunicaril'ei ira faptă cama ahăndoasă.

Ti el'i așa ira cama aștiptata că putea s-zbura di nicărtiț di văru ocl'iu i limbă a niținui. După năhiamă agiumsi și ea, nvăscut cu nvișteari lăi, și singur di aproapea puteai su cunușteai. S-aprucheară unu cu alantu și stătură ună mușcătură di oară tățitoș, ntru aștiptarea cai va s-ahiurhea zburărea di prota. A lui nu ira mancat curaju vărănă oară tu bană dzăsi pri alui fără ma ș-năheamă di priadauă: "La s-fac cum s-fac! Ațea și am ti dițeari, vă su dzăc că nu s-feați!" li deadi cărari elu a vetil'ei a lui. „Singur voi s-alfu cu și zboari va su ahiurheascu zburărea!” - avdapsi napoia pi tățita. „Nu fuscām ahănt gioni ta facu așa cum am munduit, și mi adunam cu năsă!” - și armănea gură-ncl'isu alyptândaluy a zboariloru și va s-l'i dițea a l'ei și avdidzea di nău. „Vahia ești amurzit și tuti aisti dzăli nu ti am căftat ti adunari!?” - ahiurhi zburăra elu și niștăptata răspusa a l'ei avdapsi. „Mi amănai năheamă, ma n-s-vru aistu chirou, ta s-li u giudicamu cu minti arați aisti țivări, și am minduit ti zburiri!” - căpsi elu și ma aștiptea zborulu a l'ei.

- Ghini fățeaș că așa u vru ghineățea a noastă! - apândisi ea pri șcurta.

- S-țã dzãcu ndreaptu, cã aña aistã oaspățãteari ñ-vini di niaștãptatã, ti ațea nu avui ahãnt lișoarã ta s-l'EAU apufãsiri cu multu sumeñi și nu cu ahãnt ayuiñiseari! - s-justificã elu.

- Di parta a mea apandisescu cum si hibã vrerea a ta, cã di cãnd nu s-realizã vrerea a cusurinima a mea, nãhamã cãt nãhamã ș-di pimta a l'ei, ți u acățam loclu lãsat golu di nãșã, am nyisatã fãrã dãnãseari aistu clipu di azã! - l'i dzãsi ea cu multu sinceritati.

- Ș-cãte aveam nãheamã chirou ți ma ni ãnsoțim, di protu ncorurari ñ-ai intreat tru inimã!... L'i am data cãrari cã ti am tu vreami cu tut inima și suflitlu a meu și voi s-mi legu cu tini ti tut bana, cum ti ghineăți ași ș-ti aralãli a l'ei, pãnã s-ñ-bati inimã a mea sum cheptu! – l'iu dãsfeăți vrerea a lui elu.

- Cum, cum!? Dzãțñili ninga unã oarã aisti zboari ți ñi l'i dițeaș! - și Anghia armasi nãheam ca nglițatã.

Elu s-feăți gioni și u rișuți.

- "Ti voi cu tut inima și suflitul a meu și voi s-mi legu cu tini ti tut bana! – dzãsi cu boațã cama analtã.

Atumțea ea l'i s-sãlghi a lui cu tut forța di featã ta s-l'i u digușea:

- Aistã ira ațea ți aștãptam! Caiști di cãnd!? Țã dau pista a mea di armãnã, cã di aua ș-nãnti vã ț-hiu pistoasã a tãu, pãnã s-ñ-curã ntru damãr'l'i a mei caldãli sãndzi!... - deadi apãndisira a l'ei tãl'eat di nãu.

Tu aistu clipu, elu u arichi ntru cheptulu a lui di gioneticu, amvãlinda cu bașãi umpluț di dor.

- Ași, așa! Tutuna diadunu! - dzãsi elu, di niminduitã multu ti cãfteari zboari alti

Ahãnt s-vru ți el'i s-s-aprucheã ma multu, nãnti cu arșini și cama nclo, s-adunarea ninga multu ori. L'iu spuru canda ira cãnãscuț di multu chirou, și pit a ãsoțãsira a loru n-avea loc arușinarea. Din ațea dzuuã adunearãli ascumtoasi a loru s-avdapsãrã ahãnt multu cãt ahiurhirã limbisupțãrãli s-dãsfac soi

di soi di undzeari ti năș, facti nifapti, ori di ndreaptea pri număli a loru, ori fără di acățeari cu gura număli a loru...

27.

A dadil'ei nu l'i chirea țiva niavdzătă și nimutrit. Urecl'i și ocul'i a l'ei ira timsă iuțido pit hoară. Ma ațea țu l'i u feați țu s-mnduească cu sândzi arați, fu zburărea cu soră-sa a mastrului Yiorghi, țu area tu ună ilichii cu nășă, când o avea adunat ună dzuuă la bisercă, după adghevasea al afendu. Ea, niaștipteata, s-apruchi și să diguși cu nășă și l'i dzăsi:

- Ni chirum multu, ale Mariță, cai ști di când nu him adunati ta s-alăxim vărănă zboru diadun! – dzăsi Fila, că ași s-ncl'ima ea.

- Ai ndreapti, ale soară! - șuță ea și avdapsi. - Ș-căte him vidzut multu ori, singur aveam alăxit trăsantari (prișindira) nialăxit vărănă zboru ma multu. Ma ază avem chirou ta s-zburăm pit priiminara, ta s-ni turnăm a casă!

Căpsi și armasi s-aștipta că țu va s dzăcă alata.

- Mariță, tru chiroulu a alumtil'ei dureari nispusi aveam traptă tuț ma taifa a ta l'i cădzu tiha și trapsi ma multu arăli di noi! - ahiurhi nășă zburărea și avdapsi. - Ma Dumnidzău nu ti agărși și hil'ia-tu, Tuna u vindică! - și căpsi năhamă.

Aisti zboari l'i u diștiptară minduira și dzăsi pri tățita: „Aistă zburări nu ma ni li fați di ncot, lipseaști că va s-ñ-easă tu vără parti cu interes ti nășă! Ti ațea lipsești s-angănu cu multu diștiptăciuni și s-hiu multu căștigoasă, că fără di altă va su scoati capu ti țu ma ni l'i trieaști pri ahânt suțiroasea aistă zboari. Nu l-arucă lișoară al'e. Ea ari nipoată Anghea și va ta să ñ-aduchească nacă știu țiva, ică nu știu, ti ănsoațăsirea a loru, și s-mi aduchească că ñ-arseaști ama nu ñ-arseaști ațea feată! Multu ghini și a ñia ñ-vini nicăftata aistu clipu! La su giocă ghini ș-mini rolu a meu di niștiuta!” - bitisi minduira ea și u dusi zborulu oco iu l'i s-vrea.

- Ași, ași, ni agiută s-l'i u aruncam ațeali arăli, țu nă cădzură! - apănădăsi dada cu multu diștiptăciuni și aștăptă zboarali a l'ei.

- Tora lipsești vârnă numtă ti hil'ia-tu! - Ii u şuță ea diunăoară.

- Zborulu a-tău tu ureacl'ii alu Dumnidzeu! - Ii u şuță dada și avdapsi. - Li u aveam tru minti și ma Ii giudicăm, că iu va s-căftăm vârnă feată din hoară, și s-Ii arăsească și a lui, nu singur di noi! - dzăsi dada.

- Nu s-bitisescă featăli tu hoară, că sântu ună cama bună di alanta! Nu esti zori ti alidzeari! - Ii u şuță ea. - Ma că va s-hibă tiha va s-li băgaț ocl'ili pri vârnă și să susească! - gri ea di nău.

- Ași u aveam tru minti! Cătroari va su bitisim aistu lucru și nu așteaptă ma nco! - Ii u şuță dada.

Ma Fila nu s-ntridzea di zburari, adapsi niaștipteata:

- Și nipoata a mea, hil'ia al Yiorghi, esti cărscut, tamam ti nsuseari. Hăiriticulu di ațealu și va su I'ea! U vrei lucărtoară, tiñisită, ică mușată, ca vârnă sorcadă! Hă Mariță, cum dzăț, fați ică nu fați ti hil'ia-tu!? - u ntrăbă ea cana cu arăderi.

- Nu s-ngiură, ale Filcă! Ahânt bună esiti, ma multu nu s-fați! - Ii u turnă dada niascumt dot hărățimea, și Ii ntricu din ahândua a sffitului, ma nu Ii u feți vetea și avdapsi. - Va su zbureascu aistă minduirea a ta, cum cu hil'niu ași și cu Ndina! - s-apândisi dada multu hărăsită.

- Ma și mini va s-Ii arucu vârnă zboru a fratiñ-ui! - u şuță năsă.

- Aistu esti zboru aguditu și mentimenu! - u bitisi ea zborulu și s-dăspărțără.

- Aidi, s-ni videam ti harau! - și, anda s-digușără, dada s-nchisi acasă, niascumtă hăraua, și acăchisi dit ațea zburără.

Cu idyea trtăsântatării s-răspundă și Fila. Ghini ma dada Mariță di tru ațelu clipu nu putea s-Ii căpsea ma ș-năheamă minduirăli, că cum va zbură cu hil'ia-su, și ea u avea mățanat tru minti di cai și di cât chirou. Ti ațea deadi cărari și nănti su zbură cu bărbată-su, dapoia cu hil'ia-su. Elu u nțapa cât vărnoară ti nsusiri, acăță cu gura, nasma di featili și numa ali Angha. Elu singur o ntrițea cu arădeari și Ii fițea coadă nțiparili a Iei. Zbură

cu bărbati-su, Ndina. Elu giudică că ira cama ghini s-zbura elu cu hil'ia-su, ca bărbatu cu bărbatu.

- Ași fă! Nu u pindz multu! Aistu lucru nu așteaptă! Hieru s-lucreadz cu ȋnicșioara cât esti cald! - l'i s-dimindă Marița a bărbatã-sui.

- Nu ti fă merachi, ale Marița, că știu mini cum va s-l'i dau cali aștl'ui lucru! - gri elu til'eaț.

Dupu ațea căreari, ț'i l'i deadi bărbatã-su dada Marița tăți și nu scoasi vãrnu zboru alt, ta s-l'i u dzãc a lui, că l'iu știea că ma s-loa apufãsea elu nu s-șuța ma zboru, ș-cãțe ea vrea s-zbura ti alti țivãri. Ma cu tutã ațea ntru fuirea a l'ei s-hipsi unã trimburãndeari noastimã, ț'i l'i vinea ninti a cãdearil'ei unã aștıpteat hãrãilicoasã. Cum s-veadi ațea featã va s-hibã susita și cama nclo nveastea al hil'ia-su, ț'i ea o nyiseaști cai ști di când. Di cum ira hiptã tru aistã hãrãilitcã, nu l'i u acãchisea acurmara di lucruli a l'ei, cu tutã ț'i ti unã dzuuã nu ira puțãni. Tuț mutrea cã a l'ei l'i avea undzit țiva, altãsoi cãțe avea alãxit ahãnt multu tridzerea cu ahãnt cu buna ti oaml'i a casil'ei. Tru aisti dzãli nãsã ira cama lucãrtoarã, cama vrutã cu tuț n'casã. Ea, ma și cu vicinili di mãhãlu nu shidea nineasã tru niționã adunarãli a loru, dupã lucru di dzua, ti alãxiri soi di soi hãbãri buni, arãli și nali, ț'i inșea di nãu dintrã hoara a loru.

28.

Apriu ma s-bitisea și ma ahiurhea Maiulu, aoa namisai di-tu aișț munț analț aumbrigrei și stog cu elu s-nc'lisãrã sãrbãtoarili aștilui mesu, ahãnt vrutu ti bãnitoril'i arãmãñ. A bãnitorloru l'i u adusi multu hãrãi și multu ghineați, ț'i el'i li aștãptea di multu chirou ma ninti. Ași furã cunuștearãli și vrearãli a tinirloru, ț'i cama nclo va s-aduțea susiri și di cãt toamni multi numț. Ma ațea, ț'i l'i hãirilicã și ciudisii ma multu dit tuti, ira chirou mușat ntru aistã stãmãnã. Aistu faptu ti aișț munțãtor pistioș al Dumnidzãu, vã s-dițea cã Elu nu li avea agãrșãt, Elu ira cu nãș, cã și nãș va

s-hibă tutuna cu Elu.

După sărbătoarea hăirilică, chiroulu ținu și nu s-asparsi ti ninga. Singur pri arală țerulu s-umplea cu murgl'i nori, și u discărca ploaia pisti a locu uscat și fumeat ti l'i u adăpa, și ahânt multu căftat di sămnari. Soru nyilicea căt cama multu și nrițea chiroulu. Sum arăzili a sorlui și sum audarea a ploael'ei s-yiniea țido ntru lumi și avirilinga aștil'ei hoară armănească. Lemnil'i, soi di soi, și s-crească pit păduri și pit dărmoasi di avărlinga suntu amviliti di verdzoasi frândzi și l'i didea ma multă mușteăț a l'ei.

Aistă videari să dășfați dinănti a ta. Ocl'i l'i nu s-făntească cu thimatoasa a l'ei, și ma multu ță s-adavgu vreara ti loclu iu eșță facti. Tuș tru ună di aisti dzăli, Tuna cu tată-su s-dusără nsus pisti di la Chiñil'i Șcurteăț, ta s-til'ea și s-l'i srupa vărănă patru-ținți robulul'i aroș, ti l'i purteari anulu alantu și s-l'i ncarcă ațeali și u avea arămasă nipurtati dit anulu ntricutu. Eali s-vrea tri adrari talri, buculii, tunți ti biteari lapti și ti scuteari umtulu ect. Pit tuti priiminari, ti alichiri aco, tată cu hil'iu zburără tră lucrili a loru tu anotimpuri, și lipsea s-l'i bitisea. Căt agiumsără aco l'i sălghiră mulărăli ti pișteari avărlinga, discl'isăr chipruli, și s-li avdza, ta s-nu indzea multu dăpartii. Că va să ngărcaă robul'i aleapti dit anulu și ntricu.

El'i cu tupori bătea cu forță căciubl'i groș a robul'iloru și, când soru ma păscănea arazăli a lui pisti năș el'i acăchisiră că avea vānit prāndzu. Ti ațea ahiuhiră s-anghiuseacă cama multu, ta s-căpsea și s-măca prāndzulu, și l'i u avea băgat dada Mariță tu trastu. Dupu și li surpară robul'i, s-dusără sum aumbra a unui robulu vlecl'iu, și criștea pisti alu unu șoporu, cu apă areați, și nu căpseăști di cureari tută veara. După și măcară și apusăr croara cu apa a șoporului, tată-su Ndina, scoasi cutia di sermu, iu ținea duhana și cheseia di hălățl'i cu cai aprindea și cărtl'i ti l'i u adu-neari țiyara. Tată-su u adră ciyara cu multu siguri și cu cătroara u apreasi cu iasca , și ascipără cu mănaru , trapsi fumulu tru ahāndaua a pulmoni, s-ndriptă a hil'iă-su cu multu seriozitetu:

- Alăi Tuna, scumpulu a meu hil'iu! Am giudicată ți diadun lipsești s-zburăm, nu singur ca tată cu hil'iu ma și ca bărbat cu bărbatu a macari soțu cu soțu, l'eu cum s-vrei! - nchisi s-zburească tată-su cu multu sândzi-arați și avdapsi:

- Ń-au dzăsă că dit sărbătoarerea di stămăñ di Padi di Ncor, năinti al Paști Mari, că ești ănsotată și ești oaspățată cu feata al Yiorghi. Ti ațea voi s-ñ-spuñ nacă esti di dialihea, ică nu, și, macă easti cu dialihea va s-ñ-dzăț că ți cărari vrei s-l'i dai cu inima a tea! - l'i s-dimindă tată-su și avdapsi di nău.

- Aistă ănsotățira și oaspițarea a voastă ari cădzut multu tru ocl'il'i tu hoară și nu s-pindzi ma nco! Lipsești s-l'i u dizledz căt cama troară aistu lucru! - l'i dedi cali-inșiri elu ca părintu cu experiență mari di bana.

- Ghini fățeaș, alăi tate, ți ñi l'i u disfățeaș aistă ipotisi! Cai șiți căt ori escu azărisitu ta s-ț-l'i u spunu, ma nu am putut, că vream s-iream cândărsitu cu vetea a mea. Tora escu sigur că esti cliplu di tamami și cama vrutulu, ti zburări aistă ipotisi - l'i u aprobă zburăra mintimenoasă a tată-sui, ți cu elu nu puteai s-l'i u giuca lișor ma ș-goală unu zboru.

- Ti aistă feată avem zburăt și mini cu mătă-ta și diadun u aveam giudicată că feata alu Yiorghi esti adaptă ti tini Tuna! - l'i dzăsi tată-su cu buna.

- Ma că și a vaua v-arăsești, că eu di parta a mea am dată cărari ta su căfteăț ti s-mi susescu cu Anghea, ași cum u va zăcona! - s-apănădăsi Tuna a tată-sui.

- Ești apufășitu di tamami că cu aistu lucru nu s-giocă!?... Ma că ai vărnă pidaulă, cama ghini s-ñi u dzăț ază, că cama dapoia esti multu amnată și nu ari turnari! - l'i s-căftă ninga ună oară Ndina.

- Nu ti fă merachi, că și pri damăr'l'i a ñei ñi bati sândzăli a tou tate! - l'i u şuț elu diunoară.

- Ma că ești ahănt apufășitu hil'ie, hait ti hărau și tri numtă! - l'i u ură elu, și u luo digușă.

- Hârios s-hii, tate! - l'i u şuță urara hil'ia-su.

- Tora știu mini cum va s-l'i dauă bitisiri aștilui lucru! Nu poati țiva ta s-mi şuț anapuda! - avdapsi elu și nu gri ti aistu tută calea di şuțări la casă.

Tu minti l'i vinea ș-fudzea năpoi a soi di soi di minduiri: "Cai ști cât vă s-hărăsească mul'ear-ma când s-l'i spunu ti apufăsira a hil'ia-su a loru!?" - ntrăbă elu pri a lui di niascumtă a hăirilic'ei. Căt agiumsi la casă, dăscărcă mulărli și, după țu urnimpsi hil'ia-su s-li duțea tru țălar, ta su dădea trastu cu ordzu, s-dusi la mul'ear-sa ta s-l'i spună ti apufăsira a hil'ia-su:

- Mariță, Mariță!... Iu hii!?... S-bitisi, s-bitisi, ași cum l'i u aveam vrută și noi! - dița elu niputut s-avdagă vărănă țiva altă di hărăilitică, țu ira hiptă iuțido di ntru fuirea a lui.

- Cum, cum!?... Dearihina!?

Elu l'i u apănădăsi:

- Ași, ași! Tini u știi că eu nu li am tru inimă aisti șacăi! - dzăsi elu și avdapsi.

- Cătrăoară arichia su arucuteascu ună oară, că n-easti arsă gurmazdu și voi s-ti urăscu, că tora dză că esti bitisită aistu lucrul! Lipseaști singur s-ni duțem la casa loru și su căftăm Anghea ti susiri cu a noastu hil'iu, scumpulu Tuna! – și mutres căt cupa di arichil'ei.

Tu ațea clipu mul'eară-sa ma umplea cupa di arichii, și l'i u dedi tru măni. Elu l'i u ură:

- Mariță, s-nă chirdisească Tuna!

- Hiroso s-hii, alăi bărbate! - u şuță năsă.

- Hărau să marerească di aua ș-ncuo tu soia a noastă, ale Mariță! - l'i u şuță elu.

- Ași, ași, că avem cu dhichi, aistă hărăuă după aisti arărăli și avum traptă! - apănădăsi ea.

- Mariță, noi avum giudicată aistu lucru, căte s-nu nidzeam aistă seară la casa alu Yiorghi, și su căftăm hil'ia-sa!? Nu s-pin-dzi ti ma nclo! - gri elu.

- Multu ghini, ghineatea ași ni u va, s-nu u pindzem! - apănădăsi ea și s-dusăr s-azărească cu nvășteari, ți li ținea tru sunduchi ti dzăli cu semni.

Di la ninchisită dada cu bărbatāsu strigară tuț oamni'i di casă și li băgară pri știeari ti suserea alu Tuna. Dada nu agărși s-lu dzăcă și s-lu dimăndească:

- Ținețu ncfisă limba până s-ni șuțām noi! - urmānipsi ea til'eat.

Tuț armasără tu aștiptari, că ți hābari va s-aduțea prințli a loru di la casa al Yiorghi. Ma ș-cāte s-știea bitisirea, ți va s-ira tru yinatorulu căftara, elu va s-fițea cuscrulu a loru nou. Cama sigurtu și fără vārnă di pridauli ira Tuna, că lucrulu u avea bitisit diadun cu Anghea. A părințiloru a loru l'ji arāmānea singur fițerea formală a zacoñloru.

***

Toamna nu va s-amānă multu. Ațea vini ca an di anu tu hoara ațlor bānători aoa namisa dit aișț munți analți aumbrigrei. Stāmānă di stāmānă la ea s-nchiridisa vārnă numtă. Hărăilitica ca di amerăli'i li u aduțea a tuțloru tu hoară, a oamñloru a lei buñ, gioñ și lucurtori. Ma hārau ți nu ira faptă vārnoară la hoara a loru di cai și di când, ahānt căt nu s-țāni minti, fu ațea ți s-feați la numta alu Tuna, hil'ia-su ali dada Marițā și al Ndina. Ațea numtă armānească arāmāsi niagărșitā tru inimili a armāñloru și a armānțelorū la hoară.

Di aua ș-nāinti bana a loru va s-priiminea nāinti, ca tutuna, diadun cu ațea a frațliiloru arbineaș. Yinatorulu nițiunu nu potati su și că cum vā s-hibă, pi ți căliuri va s-jgl'ioatească și va ntreacă, ma cumțido ți s-hibă, hărăilitițili, ghineațili, numtāli el'i va s-l'i ānșoțisească și canda s-lipsească s-priimină namisa di nori, furtuni și a chirouloru...